8
7-c
25

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
11 M F
18

Bibliotheca
Coll. Rom.
Societ. Jesu

8-8-a-22
8-7-a-25

FRANC. XAV. MANNHART
SOCIETATIS JESU SACERDOTIS

BIBLIOTHECA DOMESTICA

BONARUM ARTIUM AC ERUDITIONIS STUDIOSORUM USUI

INSTRUCTA ET APERTA.

OPUS

SECULI NOSTRI STUDIIS AC MORIBUS ACCOMMODATUM.

TOMULUS VIII.

DE THEOLOGIA POSITIVA, POLEMICA, ET MORALI.

SUPERIORUM PERMISSU.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
SUMTIBUS MATTHÆI RIEGER, BIBLIOP.
MDCCLXII.

EPITOME
LIBRI XII.
DE
THEOLOGIA.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

CAPUT I.
INDOLES, DOTES, AC VARIETAS THEOLOGIÆ.

§. I.
Natura illius.

I.

Theologia vaſtiſſima ſcientia eſt: ad eam pertinet S. Scripturæ, Conciliorum, Canonum, Patrum, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ notitia. Eruditio in Theologicis conjungi debet ſcientiæ.

II.

Theologiæ etymon. Theologi nomen D. Petro, D. Joanni, & S. Gregorio Nazianzeno proprium tribuitur. Alia eſt Theologia late accepta, alia ſtricte dicta.

III.

Fundamentum ac principium Theologiæ fides eſt, quæ ex triplici fonte manat: e S. Scriptura: ex Traditionibus: ex Eccleſiæ definitione.

IV.

Oſtenditur diſcrimen inter doctrinam Catholicam, & mere Theologicam. Regulæ de diſcernenda doctrina Catholica: aliæ regulæ de diſcernenda doctrina Theologica.

§. II.

Dotes Theologiæ.

V.

Theologia inter ſcientias omnes tam ſpeculativas quam practicas eminet. Eſt magis

magis Sapientia, quam ſcientia dicenda. Ejus ſymbolum eſt Aquila.

VI.

Theologia triplici ex capite eſt neceſſaria, ſcilicet ad fidem gignendam, ad nutriendam, & ad defendendam teſte D. Auguſtino. Quamvis neceſſaria ſit toti Eccleſiæ, non tamen omnibus ejus membris.

VII.

Theologiæ utilitas tam veteris, quam recentioris. Odium inſigne hæreticorum adverſus Theologiam Scholaſticam. Deo providente nunquam Eccleſiæ Theologi defuerunt, nec in lege naturæ, nec in lege ſcripta, nec in lege gratiæ.

§. III.

Critica ſuper genuinam Theologiæ doctrinam.

VIII.

Quid ſit Dogma proprie Catholicum, ſeu Imperatum: quid pure Theologicum:

cum: quid liberum & toleratum. Singulorum exempla adferuntur.

IX.

Eccleſia infallibilitatis dono gaudet ad diſcernendam doctrinam fidei ſanam a non ſana & noxia. Propoſitionum variæ cenſuræ, quibus utitur Eccleſia, in medium producuntur & explanantur.

X.

Tres regulæ ad ſanam doctrinam in Theologicis tradendam. Libertas ſentiendi in Theologiæ foro permiſſa, ſed certos intra limites.

§. IV.

Partitio Theologiæ.

XI.

Alia eſt Theologia Poſitiva, alia Scholaſtica.

XII.

Alia eſt Polemica, alia Moralis, alia Aſcetica. Singularum breviſſima ſynopſis.

CAPUT II.

ORTUS ET PROGRESSUS THEOLOGIÆ.

§. I.

Prima Theologiæ elementa.

XIII.

Theologia tum naturalis tum ſupernaturalis Adamo fuit infuſa a Deo: propagata per ejus poſteros, quos S. Scriptura Filios Dei *appellat: per idololatriam vix non extincta; ab Abrahamo & Moſe reſuſcitata in populo Dei remanſit. Chriſtus Dominus Theologiam veram verbo & exemplo docuit; doctrinam ſuam, per Apoſtolos latiſſime diffudit: eam Eccleſiæ Patres tum Græci tum Latini plurimum libris ſuis illuſtrarunt. A Petro Lombardo & D. Thoma in methodum ſcholæ redacta eſt, quæ hodie adhuc in Academiis viget.*

§. II.

Theologia Naturalis.

XIV.

Hæc Deum Auctorem habet, qui lumen naturàle omnibus indidit ad ſe cognoſcendum. Etiam inter idololatriæ tenebras hoc lumen emicuit.

XV.

Triplex claſſis Theologiæ naturalis: Poetica, Phyſica, & Politica. Poeticam excoluerunt Orpheus, Muſæus, Saconiathus, Triſmegiſtus, Manetus, Cadmus &c. Cum tempore multum fabulis fuit corrupta. Ab his eam expurgarunt præſtantes quidam ſophi, præſertim Plato, Ariſtoteles, Epictetus &c. qui Theologiam naturalem Phyſicam condiderunt.

XVI.

Politica ſeu Civilis Theologia quid ſit? In ea immutare nihil licuit ſub capitis pœna.

pœna. Platonis doctrina reliquis præferenda: eam Plato e ſacris libris hauſit. Platonis dogmata multi Patrum Antiquorum ſecuti ſunt.

§. III.

Theologia ſupernaturalis Veteris Teſtamenti.

XVII.

Quid ſit Theologia ſupernaturalis? Hæc præter naturalem infuſa fuit Adamo tanquam Capiti & Doctori humani generis. Profana doctrina in poſteris Caini, ſeu Filiis hominum: *ſacra vero in poſteris Seth ſeu* Filiis Dei *propagata fuit. Eam excoluerunt prima mundi ætate Enos, Henoch, & Noemus.*

XVIII.

Latius dominari cœpit ſub Abrahamo & Moſe. Tres ſcholæ Theologicæ, quibus Heber, Melchiſedech, & Abrahamus præfuerunt. Moſes præ reliquis

ſacram doctrinam profeſſus eſt quod ex S. Scriptura demonſtratur.

XIX.

Incrementum Theologiæ, conſtitutis ſcribis & Legisperitis, ac prodeuntibus magno numero Prophetis, & Prophetarum filiis, id eſt, diſcipulis. Scholæ Prophetarum in Naioth Ramathæ, in Bethel, Hierichunti, in Silo, Galgalis &c. Synagogæ Judæorum Jeroſolymis ultra trecentas: Maxima centum & viginti Patrum ſub Esdra. Methodus docendi & diſcendi in Synagogis.

XX.

Sectæ Judæorum quatuor: Phariſæorum, Sadducæorum, Eſſenorum, Herodianorum. Harum ſectarum variæ doctrinæ circa providentiam Dei, immortalitatem animæ, anaſtaſin corporum, legum obſervantiam &c.

§. IV.

§. IV.

Theologia ſupernaturalis Novi Teſtamenti.

XXI.

Chriſtus Dei Filius veram Theologiam adventu ſuo in mundum intulit. Synopſis doctrinæ theologicæ a Chriſto traditæ. Exemplis oſtenditur, Chriſtum methodo ſcholaſtica, ſeu ſubtili argumentatione perſæpe uſum fuiſſe.

XXII.

Apoſtoli fuerunt Theologi, quod monſtratur ex eorum epiſtolis, ex Apocalypſi D. Joannis, ex S. Paulli doctrina: de S. Stephani diſputatione cum Judæis.

XXIII.

Schola Theologica celeberrima tempore D. Marci Alexandriæ condita. Primus huic præfuit Pantænus, cui ſucceſſerunt Clemens Alexandrinus, Origines, Pierius, Origenes junior. Scho-

Scholam Theologicam Cæſareæ erexit Pamphylus Martyr. Primas inter Chriſtianos bibliothecas erexit Cæſareæ Alexander Epiſcopus Hieroſolymitanus, & Julianus Africanus. Theologicum ſtudium promoverunt hæreſes ortæ, quibus ſe oppoſuerunt Patres & Theologi præſtantes cum in Oriente, tum in Occidente.

XXIV.

Poſt Patres ſcholaſtica methodus ſenſim introduci cœpit: in Occidente quidem a S. Iſidoro in Hiſpania, a V. Beda in Anglia, ab Alcuino Caroli M. Præceptore in Gallia, maxime vero a D. Anſelmo; in Oriente autem a S. Damaſceno.

XXV.

Ad ſummum apicem evecta eſt Theologia per Petrum Lombardum, & D. Thomam, quos magno agmine ſecuti ſunt viri in ſcientia Theologica præſtantiſſimi.

CAPUT

CAPUT III.

DUÆ COLUMNÆ AC BASES THEOLOGIÆ: AUCTORITAS, ET RATIO.

§. I.

Auctoritas S. Scripturæ.

XXVI.

S. Scripturæ auctoritas divina eſt: admittit tamen in conſortium Eccleſiæ auctoritatem. Tria oportet diſtinguere in S. Scriptura: Res, verba, & ſtilum. An ſingula ejus verba ſint a Deo dictata, vel aliqua aſſiſtente ſolum ac dirigente Deo conſcripta? agitur de multiplici ſenſu S. Scripturæ: Literali, Spirituali, Tropologico, Allegorico, & Anagogico. E literali ſenſu certum ad fidei dogmata, & veritates Theologicas argumentum deſumi poteſt, non autem ſemper e ſpirituali. Declarantur hucusque dicta exemplis.

XXVII.

XXVII.

Auctoritas Traditionis.

Negare traditiones omnium fere hæreticorum mos fuit: Sadducæorum, Arianorum, Eutychianorum, Wicleſitarum, Calviniſtarum, Lutheranorum. Lites inter Catholicos circa traditiones. Quid ſit traditio. Dividitur in Divinam, in Apoſtolicam, in Eccleſiaſticam: hæc alia eſt de fide, alia de moribus & diſciplina: alia univerſalis, alia ſingularis: alia perpetua, alia temporaria, alia neceſſaria.

XXVIII.

Auctoritas traditionis oſtenditur ex S. Scriptura, & ex triplici ſtatu legis naturæ, legis ſcriptæ, & legis gratiæ. Paræneſis ad hæreticos noſtri temporis. Regulæ ad diſcernendas traditiones.

XXIX.

Auctoritas Eccleſiæ.

Eccleſiæ etymologia. Quinam ſint Eccleſiæ membra, quinam non. Hæreſes Catharorum, Donatiſtarum, Anabaptiſtarum, Wiclefi, & Huſſii circa membra Eccleſiæ. Eccleſiam eſſe viſibilem oſtenditur contra hæreticos. Explicantur notæ ac dotes veræ Eccleſiæ: quod ſit Una, Sancta, Catholica, Apoſtolica, & Romana. Infallibilitas Eccleſiæ demonſtratur.

XXX.

Hac gaudet non ſolum Eccleſia univerſalis, ſed etiam Eccleſia per orbem diſperſa. Vana appellatio hæreticorum ad univerſale Concilium. Quid requiratur, ut Eccleſiæ diſperſæ judicium ſit infallibile.

XXXI.

Auctoritas Conciliorum.

Quid ſit Concilium. Dividitur in Univerſale & Particulare: Univer-

ſale

ſale porro in Oecumenicum, in Reprobatum, & in partim Approbatum partim Reprobatum. Particulare vero in Nationale, in Provinciale, in Diœceſanum. Origo Conciliorum tum veteris tum novi Teſtamenti. In hoc primi Concilia celebrarunt Apoſtoli. An ſit neceſſitas Conciliorum in Eccleſia?

XXXII.

Cauſſæ convocandi Concilia. Requiſita ad legitimum Concilium.

XXXIII.

Infallibilitas Concilii argumentis pluribus demonſtratur. Regulæ, quibus dignoſcuntur decreta circa res fidei, an talia ſint, vel non. An in morum decretis errare poſſit Concilium?

XXXIV.

Synopſis Conciliorum Oecumenicorum, aliorumque.

XXXV.

Auctoritas Sedis Apoſtolicæ.

Pontificem in ferendo de fide ac moribus judicio infallibilem eſſe oſtenditur. Debet eſſe in Eccleſia Judex aliquis controverſiarum: dotes hujus judicis ſunt poteſtas & infallibilitas. Papa duplici munere fungitur, Doctoris privati, & Rectoris publici. Quandonam Pontifex e Cathedra loqui cenſendus ſit?

XXXVI.

D. Petrus fuit a Chriſto conſtitutus Paſtor univerſalis Eccleſiæ: Petrus docendo Eccleſiam errare non potuit. Neque Succeſſores Petri, legitimi Pontifices errare poſſunt. Hæc omnia e S. Scriptura, Patribus, & Conciliis demonſtrantur.

XXXVII.

Oſtenditur porro, Pontificem etiam extra Concilium infallibilem eſſe in rebus fidei & morum definiendis.

XXXVIII.

Auctoritas Patrum & Doctorum.

Deus Eccleſiæ ſuæ ſemper providit de viris morum ac doctrinæ fulgore conſpicuis. Ipſi Patres poſteriores & Concilia ſummam ſemper reverentiam exhibuere prioribus, & antiquioribus. Quinam dicantur Eccleſiæ Doctores. Quatuor fuerunt Eccleſiæ Doctores: Gregorius M. Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus a Bonifacio VIII. declarati, quibus acceſſerunt D. Thomas, & S. Bonaventura, a Pio V. & Sixto V. promulgati. Præter hos celebrantur hoc nomine SS. Chryſoſtomus, Iſidorus, Anſelmus, Athanaſius, Gregorius Nazianzenus, Baſilius M. Petrus Chryſolo-

ſologus. Quinam dicantur Patres Eccleſiæ.

XXXIX.

Quænam & quanta ſit auctoritas Patrum circa doctrinam fidei & morum. Quanta ſit unius vel alterius: quanta plurium.

XL.

Quanta, ſi omnes conſentiunt. Hoc ultimum ſi fiat, doctrina eorum certa & erroris expers eſt.

§. II.

Ratio, altera baſis Theologiæ.

XLI.

Quærelæ Patrum adverſus Rationem.

Divortium Auctoritatis & Rationis quidam invehere conantur in Theologiam. Afferuntur hunc in finem va-

vii textus SS. Patrum Dionyſii, Baſilii, Caſſiani, Cyrilli Hieroſolymitani & Alexandrini, Gregorii Nazianzeni, Hieronymi, Ambroſii, Leonis.

XLII.

Origo querelarum.

Philoſophorum, præſertim Platonicorum argutiæ & ſophiſmata primis ſtatim Eccleſiæ temporibus multum nocuerunt fidei integritati. Multi abuſi ſunt dialectica ad hæreſes, uti Arius, Aetius, Eunomius &c. Tertullianus & Ambroſius graviter conqueruntur contra Dialecticos. Pariſiis libelli, quidam Ariſtotelis proſcribuntur.

XLIII.

Enumerantur Patres, qui ratione & ratiocinatione uſi ſunt in Theologicis, ſeculo I. Dionyſius Areopagita. II. Juſtinus Martyr. III. Clemens Alexandrinus. IV. Baſilius M. Gregorius Nazianzenus, Hieronymus. V. Cyrillus

Alexandrinus, Proſper, Auguſtinus. VI. Caſſiodorus.

XLIV.

VII. Maximus contra Pyrrhum. VIII. Damaſcenus. IX. Nicephorus. X. Leo VI. Imp. XI. Anſelmus. XII. Bernardus. XIII. Doctor Angelicus, & Seraphicus. Sixti V. commendatio inſignis Theologiæ Scholaſticæ.

XLV.

Defenſio Rationis.

Oſtenditur, SS. Patres damnaſſe duntaxat abuſum rationis & dialecticæ, ac contra ſophiſtas egiſſe. Hæreticorum fraudes deteguntur, qui dialecticam & ratiocinandi methodum in Theologicis excluſam cupiunt, ut eo magis nocere poſſint. Inſigne exemplum in D. Paullo diſputante in Areopago. Multa dogmata fidei explicari & propugnari nequeunt ſine ratiocinatione. Diſceptatio

celebris Emmanuelis Calecæ cum Nicephoro Gregora Theologiæ ac Dialecticæ acerrimo hoſte.

CAPUT IV.
OECONOMIA THEOLOGIÆ POSITIVÆ.

XLVI.
Præfatio.

Theologia hæc non aliis quam fidei principiis innititur. Enumerantur veteris & novi Teſtamenti librorum Scriptores. Concilii Tridentini cura de tradenda publicis e cathedris Theologia Poſitiva. Dividitur in Oeconomicam, Canonicam ſeu Præceptivam, & Methodicam.

§. I.
Pars prima, Oeconomica.

XLVII.

Oſtenditur exiſtere S. Scripturam contra Libertinos. Proponitur brevis libro-

librorum ſacrorum, eorumque quæ in iis continentur, ſynopſis.

XLVIII.

Semper fuerunt hæretici aliqui, qui varios Scripturæ libros impugnarunt. Genealogia librorum Canonicorum. Canon Synagogæ. Libri legales, ſapientiales, & Prophetici veteris teſtamenti. Libri legales, ſapientiales, & Prophetici novi teſtamenti.

XLIX.

Quadruplex ſenſus S. Scripturæ: Literalis, & Spiritualis, ſeu Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus. Suprema poteſtas interpretandi Scripturam eſt penes Eccleſiam. Hæc tamen admittit in conſortium S. Patres, & Eccleſiæ Doctores.

L.

Libri Authographi veteris Teſtamenti fuerunt ſcripti hebraico idiomate, pau-

cis exceptis, qui chaldaico & græco: novi Teſtamenti græco plerique. Prima editio S. Scripturæ Hebraica, altera Græca LXX. Interpretum, tertia latina, quarta vernacula. Sola vulgata eſt authentica. Celebriores Polyglottæ: Complutenſis, Antverpienſis, Pariſienſis. Quo ſenſu Concilium Tridentinum prohibeat lectionem Bibliæ in vulgari lingua.

§. II.

Pars ſecunda, Canonica ſeu Præceptiva.

LI.

Regulæ duodecim ad Sacram Scripturam cum fructu, & ſine periculo legendam.

LII.

Adjumenta ad ſenſum S. Scripturæ literalem deprehendendum. De hebraiſmis, ſeu modis loquendi apud Hebræos uſitatis.

LIII.

LIII.

Figuratæ dictiones, earumque exempla e S. Scripturis depromta. Qua ratione paſſim in iis tribuantur Deo adfectiones humanæ.

LIV.

Contradictiones apparentes, quæ in S. Scriptura occurrunt, earumque exempla: item mendacia: quæ videntur eſſe, ſed non ſunt. Conciliantur utraque cum veritate.

§. III.
Pars tertia, Methodica.

LV.

Hæc verſatur in ſcholaſtica expoſitione tum ſententiarum S. Scripturæ, tum factorum, quæ ibi narrantur. Paradigma primi generis de intelligentia verborum & ſententiarum.

LVI.

Catalogus ſimilium verborum & ſententiarum, e libris S. Scripturæ ſelectarum.

LVII.

Paradigma ſecundi generis de rebus & factis, quæ inibi narrantur.

LVIII.

Catalogus ſimilium ſelectorum.

LIX.

Producuntur Scriptores, & celebriores Interpretes S. Scripturæ: primæ claſſis, qui in totam S. Scripturam: ſecundæ, qui in plures ejusdem libros ſunt commentati: & tertiæ claſſis, qui aliis voluminibus, & quæſtionibus eruditis eam illuſtrarunt.

CAPUT V.

OECONOMIA THEOLOGIÆ POLEMICÆ.

§. I.

Origo hujus Theologiæ.

LX.

Hæreſes ſingulis fere ſeculis exortæ. Ad has impugnandas Deus iisdem quoque ſeculis excitavit plures SS. Patres & viros doctiſſimos. Inde orta Theologia Polemica. Deſcriptio Eccleſiæ naſcentis: qua ratione in eam tum tyranni, tum hæretici ſævierint. Hæreſes ordine ſeculorum breviter recenſentur.

§. II.

Pars prima Theologiæ Polemicæ.

LXI.

Synopſis materiarum, quæ in Theologia Polemica tractari ſolent: de veritate

tate Religionis Catholicæ: de Eccleſia, & ejus notis: de verbo Dei ſcripto & non ſcripto.

§. III.

Pars ſecunda Theologiæ Polemicæ.

LXII.

De gratia & juſtificatione peccatoris. De juſtis & beatis alterius vitæ. De Sacramentis.

LXIII.

Recenſentur triplicis claſſis auctores celebriores, qui de fidei controverſiis ſcripſerunt.

CAPUT VI.

OECONOMIA THEOLOGIÆ MORALIS.

§. I.

LXIV.

Doctrina morum, & conſcientiarum regimen primis ſeculis penes Epiſcopos

ſcopos, Concilia, & Pontifices fuit. Creſcente fidelium numero ad alios quoque Sacerdotes & Religioſos, qui curam animarum gerunt, magnam partem translata eſt. Varii libri Pœnitentiales dicti, qui temporibus antiquis in uſu erant ad inſtructionem tum Confeſſariorum tum confitentium, maxime tres: Pœnitentiale Romanum: Theodori Epiſcopi: & V. Bedæ. Epitome pœnitentialium Canonum S. Caroli Borromæi. Recenſentur aliorum ſcriptorum libri, qui poſt annum 1228. *circa caſus conſcientiæ vigebant fere usque ad Tridentinum Concilium.*

§. II.

PRÆFATIO.

LXV.

Pars prima Theologiæ Moralis.

De conſcientia, & de Legibus.

§. III.

§. III.

Pars ſecunda Theologiæ Moralis.

LXVI.

De vitiis ſeu de peccatis. De virtutibus Theologicis & oppoſitis vitiis. De Juſtitia. De Religione.

§. IV.

Pars tertia Theologiæ Moralis.

LXVII.

De Sacramentis in genere. De baptiſmo. De confirmatione. De Euchariſtia. De Pœnitentiæ Sacramento. De extrema unctione. De Sacramento ordinis. De matrimonio.

LXVIII.

Scriptores de rebus ad conſcientiam & doctrinam moralem pertinentibus. Prima claſſis a ſeculo XVI. Secunda

a ſe-

a ſeculo XVII. Tertia claſſis a ſeculo XVIII.

CAPUT VII.

OECONOMIA THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ.

LXIX.

Origo nominis Scholaſticus. *Unde dicta ſit Theologia Scholaſtica. Eſt vere Evangelica Theologia.*

§. I.

Tractatus de Deo.

LXX.

De Deo, ejusque perfectionibus tum negantibus, tum affirmantibus.

LXXI.

De Dei intellectu, & ſcientiis divinis.

LXXII.

De Dei voluntate, ejusque decretis.

§. II.

Tractatus de SS. Trinitate.

LXXIII.

De Trinitate, ac hæreſibus circa illam exortis.

LXXIV.

De Perſonarum diſtinctione, Proceſſionibus, Relationibus, & Notionibus.

§. III.

Tractatus de Angelis.

LXXV.

De Angelorum exiſtentia, diviſione in choros, natura, & loquela.

LXXVI.

De Angelorum lapſu.

§. IV.

Tractatus de Incarnatione.

LXXVII.

De Incarnationis poſſibilitate & exiſtentia: de unione hypoſtatica, & communicatione idiomatum.

LXXVIII.

De Incarnationis neceſſitate, cauſſa, finali, & meritoria.

LXXIX.

De Prærogativis ac dotibus humanitatis Chriſti: ſanctitate, ſcientia, impotentia ad peccandum, & libertate. Oſtenditur Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe.

§. V.

Tractatus de Beatitudine.

LXXX.

De erroribus Philoſophorum Ethnicorum circa ultimum finem. In quo conſiſtat beatitudo formalis.

LXXXI.

De lumine gloriæ. An in hac vita Deum quiſquam viderit? An animæ juſto-

juſtorum ſtatim poſt mortem ad Dei viſionem admittantur? An viſio beatifica ſit in omnibus æqualis? An Beati peccare poſſint? de corporum reſurrectione.

§. VI.

Tractatus de Actibus humanis.

LXXXII.

De voluntario & libero: de concupiſcentia: de ignorantia vincibili, & invincibili.

LXXXIII.

De libero arbitrio. Hæreſes circa illud. Explicatur libertas indifferentiæ. An detur obligatio referendi omnes actiones ad finem poſitive honeſtum. An teneamur ſequi tutiorem partem, vel opinionem probabiliorem. De ſententia benigna.

§. VII.

Tractatus de Legibus.

LXXXIV.

De lege naturali: de lege Moſaica: de

Epitome Libri XII.
de lege Evangelica: de lege humana tam Civili, quam Eccleſiaſtica.

§. VIII.

Tractatus de peccatis.

LXXXV.

Diviſio peccati in actuale, & habituale, & originale. Quid requiratur ad malitiam formalem peccati. An peccatum mortale ſit malitiæ ſimpliciter infinitæ.

LXXXVI.

De peccato originali, & hæreſibus circa illud exortis. Explicatur peccatum originale. Varius Patrum ſenſus de parvulis ſine baptismo defunctis.

LXXXVII.

De Exemptione a peccato originali B. Virginis, ejusque Conceptione Immaculata. De debito proximo.

§. IX.

Tractatus de Gratia.

LXXXVIII.

De triplici ſtatu naturæ puræ, integræ, ac lapſæ. Gratiæ natura & diviſio. De motione gratiæ divinæ quomodo fiat.

LXXXIX.

Hæreſes circa gratiam, & dogmata iis oppoſita. De Gratia ſufficiente. An hæc ab aliquibus a Deo negetur?

XC.

De Gratia efficaci. In quo conſtituat efficaciam gratiæ ſchola Thomiſtica, ſchola Scotiſtica, & ſchola Recentiorum.

XCI.

De gratia ſanctificante. Juſtificationis negotium, & diſpoſitiones ad eam. De merito ſupernaturali. De gratia vocationis

§. X.

§. X.

Tractatus de virtutibus Theologicis, Fide, Spe ac Charitate.

XCII.

Quid ſit virtus Theologica. An ſit de fide, Clementem XIII. eſſe verum Pontificem. An poſt legem Evangelicam novæ revelationes dentur. Objectum formale fidei.

XCIII.

De ultima reſolutione fidei. De argumentis credibilitatis. Contra ſpiritum privatum. De infallibilitate Eccleſiæ.

CXIV.

De dotibus fidei, quod ſit diſcurſiva, obſcura, libera, eſſentialiter vera, & certiſſima. In quanam Religione vera fides inveniatur. Notæ veræ Eccleſiæ. De neceſſitate fidei.

XCV.

De ſpei natura, & objecto formali.

XCVI.

De charitatis natura, & objecto formali: in quo conſiſtat formalis juſtificatio.

§. XI.

Tractatus de Jure & Juſtitia.

CXVII.

De diviſione bonorum, quo jure facta fuerit. De dominio Clericorum. De Religioſis in commune viventibus.

XCVIII.

De dominio hominis in hominem. An judex adjudicare poſſit morti reum, quem ſcit eſſe innocentem. An licitum ſit pro defenſione vitæ, honoris, fortunarum, aut pudicitiæ occidere aggreſſorem. De modis acquirendi dominium: de dominio in feras: de præſcriptione.

XCIX.

De Reſtitutione: an debeant reſtitui fructus virtualiter exſtantes? an detur obli-

obligatio reſtituendi ante ſententiam Judicis? de reſtitutione furto ablatorum. De mutuo & uſura.

§. XII.

Tractatus de Sacramentis in genere.

C.

De Sacramenti definitione. De Sacramentis veteris Teſtamenti: de Sacramentis novi Teſtamenti. Hæreſes circa Sacramenta. Quomodo cauſſent gratiam.

CI.

Diſcrimen inter Sacramenta. De Miniſtro Sacramentorum. An indignis adminiſtrari poſſint Sacramenta. De intentione Miniſtri.

§. XIII.

Tractatus de Sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

CII.

De neceſſitate pœnitentiæ. Quando

ſit inſtitutum hoc Sacramentum. De partibus ejus, ſcilicet contritione, confeſſione, & abſolutione, ac ſatisfactione. An peccata poſt relapſum, & an merita poſt pœnitentiam reviviſcant. De attritione.

CIII.

De partibus Eucbariſtiæ: an in ea vere contineatur corpus & ſanguis Chriſti: quomodo ponantur ſub ſpeciebus. De tranſubſtantiatione. De neceſſitate hujus Sacramenti. De communione ſub una vel utraque ſpecie.

§. XIV.

Scriptores Theologiæ Scholaſticæ.

CIV.

Fundatores hujus Theologiæ S. Damaſcenus, S. Anſelmus, Petrus Lombardus, D. Thomas. Sequuntur reliqui a ſeculo XIII. usque ad hæc tempora.

CAPUT VIII.

THEOLOGIA HISTORICA, SEU CONTROVERSIÆ CELEBRIORES THEOLOGORUM PARTIM CUM HÆRETICIS, PARTIM INTER SE IPSOS.

§. I.

Controverſia cum Arianis.

CV.

Quis fuerit Arius: quæ illius doctrina, qui errores. Concilium primum Oecumenicum ſeu Nicænum convocatum. Deſcriptio hujus Concilii. Arius condemnatus. Triſtis facies rei Catholicæ tum temporis.

CVI.

Arianorum & Semi-Arianorum fraudes & ſimulationes. Controverſia celebris circa vocem ὁμοούσιον *ſeu Conſubſtantialis. Liberius Papa aliquamdiu deceptus. S. Athanaſii glorioſum cer-*

tamen adverſus Arianos. Eccleſiæ Catholicæ triumphus. Patres, qui contra Arianam hæreſin ſcripſerunt. Locus celebris S. Auguſtini.

§. II.

Controverſia cum Pelagianis & Semipelagianis.

CVII.

Pelagii imago, doctrina, & varii errores. Ejus in doctrina inconſtantia & fraudes. Synopſis hujus hæreſis ex Auguſtino. Concilium Carthaginenſe & Milevitanum, ac Oecumenicum Epheſinum contra Pelagium & Cæleſtium.

CVIII.

Semipelagiani ſeu Maſſilienſes. Origo hujus hæreſis. Varii errores. Auguſtinus & Proſper domitores Pelagianorum & Semipelagianorum, qui in Concilio Arauſicano fuerunt damnati. Mala fide Pelagianismi arguuntur quidam Doctores Catholici.

§. III.

§. III.

Controverſia cum Neſtorianis, Eutychianis, & Monothelitis.

CIX.

Neſtorii typus: ejus hæreſis & falſa dogmata. S. Cyrilli anathematiſmi adverſus Neſtorium. Hæreſis hæc in Concilio Epheſino damnata.

CX.

Eutychetis prava dogmata. Synopſis hujus hæreſis ex S. Leone Papa. S. Flaviani Martyris pugna illuſtris cum Eutychianis. Dioſcori crudelitas in Synodo prædatoria Epheſina. Chalcedonenſe Concilium, in quo Eutyches & Dioſcorus damnantur.

CXI.

Monothelitarum duces Anaſtaſius, Sergius, & Cyrus. Hiſtoria hujus hæreſis. Echteſis Heraclii Imp. Sophronius Monothelitis ſe opponit. Honorius

rius Papa a Sergio deceptus. Doctrina Catholica de duabus in Chriſto voluntatibus. De damnatione Honorii in Concilio Conſtantinopolitano.

§. IV.

Controverſia cum Græcis.

CXII.

Græcorum Schisma. Ejus origo & ſeries ſub Photio Patriarcha, ejusque Succeſſore Siſſinio & Michaele Cærulario. Græci cum Romana Eccleſia reconciliati in Concilio Lugdunenſi poſt annos fere ducentos ſub Gregorio P. & Palæologo Imp. Græcorum perſidia.

CXIII.

Concilium Florentinum, in quo rurſus tentata concordia. Articuli, in quibus diſſidebant Græci a Latinis. De proceſſione Spiritus Sancti. Articuli concordiæ. Punita Græcorum perfidia.

§. V.

§. V.

Controverſia cum Lutheranis, & Calvinianis.

CXIV.

Wiclefus, ejusque prava dogmata in Anglia, quibus ſe oppoſuit Wilhelmus Cantuarienſis Epiſcopus. Wiclefus damnatus in Concilio Conſtantienſi, ejus cadaver erutum & combuſtum. Joannes Huſs hæreſin Wiclefi in Bohemia reſuſcitat: in eodem Concilio Conſtantienſi damnatur, & cum Hieronymo Pragenſi exuritur. Turbæ Huſſitarum in Bohemia.

CXV.

Facies Eccleſiæ ſeculo XVI. & mores depravati. Lutheri imago & indoles. Controverſia de promulgandis Indulgentiis. Hæreſis & doctrina Lutheri. Damnatur a Leone Papa. Auguſtana Confeſſio. Germania per hanc hæreſin miſere vaſtata. Eraſmi ſenſus de Lutheranismo. Melanchton, Carolſtadius,

dius, Zwinglius, Bucerus, Oſiander, Brentius, Flaccus Illyricus hæreſum propagatores.

CXVI.

Calvini imago & doctrina hæretica. Turbæ Gallicæ. Hugonotharum ſtrages. Edictum Nannatenſe abolitum a Ludovico XIV. Sectæ hujus liberum exercitium proſcribitur e regno Galliæ. Calvinianæ Sectæ ſoboles Puritani, Arminiani, Gomoriſtæ, Anglo-Calviniſtæ.

CXVII.

Viri præſtantes, qui Lutheranæ ac Calvinianæ hæreſi ſe oppoſuerunt. Viri Principes, qui armis & conſiliis contra eam pugnarunt. Concilium Tridentinum utramque hæreſin debellavit: ejus deſcriptio & fructus.

§. VI.

§. VI.

Controverſia cum Janſenianis.

CXVIII.

Michael Bajus Janſenianæ ſectæ fundamenta ponit in Academia Lovanienſi: ejus doctrina & errores, quos poſtmodum adnitente Card. Toleto recantavit. Cornelii Janſenii imago: ejus opus poſthumum Auguſtinus Janſenii. *Illius in morte proteſtatio.*

CXIX.

Janſenii liber damnatur ab Urbano VIII. Turbæ inter Epiſcopos Galliæ ob famoſas quinque propoſitiones Janſenii. Cauſſa agitatur Romæ ſub Innocentio X. a quo ſingulæ propoſitiones damnantur. Janſeniani varia quærunt effugia, ſed fruſtra. Quesnelli novum Teſtamentum: damnatur a Clemente XI. per Bullam Unigenitus. *Acta ſub Benedicto XIV.*

§. VII.

Controverſia circa infallibilitatem Pontificum in fidei negotio.

CXX.

Contentio inter Petrum & Paullum Apoſtolos circa ſimulationem in converſatione cum Gentilibus & Judæis: Oſtenditur & Petrum & Paullum bona fide egiſſe, multo minus erraſſe in fide. Porro examinatur narratio de lapſu Marcellini Papæ, & probabilius commentitia eſſe demonſtratur.

§. VIII.

Controverſia circa Immaculatam Deiparæ Conceptionem.

CXXI.

Pia opinio de Immaculata Conceptione jam ab Apoſtolorum tempore inter fideles communis fuit. Liturgia S. Jacobi, & Typicus S. Sabæ, ac

Tre-

Trenodia S. Andreæ Cretenſis pro Immaculata Conceptione in Oriente: in Occidente Officium de Immaculata Helſino cœlitus præſcriptum. Controverſia inter S. Bernardum, & Canonicos Lugdunenſes circa celebrationem feſti de Immaculata. Diſputationes hac de re inter ſcholas Thomiſticam & Scotiſticam. Defenditur Immaculata Conceptio in Concilio Baſileenſi. A Sixto IV. Officium de ea inſtituitur. Aliæ Pontificum Conſtitutiones. In Concilio Tridentino acriter diſputatum de Immaculata Conceptione. Decretum ejusdem de peccato originali, in quo excipitur B. V. & Immaculata vocatur. Lainii Societatis Jeſu Generalis oratio celebris pro Immaculata. Officium de illa juſſu Pii V. Contrariam ſententiam vetat publice doceri Paullus V. Etiam privatim de ea diſſerere prohibet Gregorius XV. Declaratio Ale-

xandri circa feſtum Immaculatæ. Cenſuræ contra adverſarios. Benedictus XIV. Capellam ut vocant Pontificiam decernit in honorem Immaculatæ Virginis. Memorabile factum Card. Bellugæ. Controverſia de voto defendendi Immaculatam Conceptionem ſuſcitata a Lammindo Pritanio: refellitur.

§. IX.

Controverſia de auxiliis gratiæ.

CXXII.

Ludovici Molinæ concordia gratiæ & liberi arbitrii. Scientia Media poſt multas concertationes locum occupat in ſcholis inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & ſcientiam viſionis.

CXXIII.

Origo controverſiæ de auxiliis gratiæ. Doctrina Societatis hac in re conſor-

formis eſſe oſtenditur menti S. Fundatoris Ignatii.

CXXIV.

Banneſii aliorumque irriti conatus ad Molinæ doctrinam ſupprimendam. Ferreiræ Ord. Præd. grave teſtimonium de innocentia libri Moliniani. Hujus editio comprobatur ab Inquiſitione Luſitanica. Multi Ordines Religioſi & Academiæ huic doctrinæ adhærent. Accuſatur in Inquiſitione Hiſpanica, ſed abſolvitur & adprobatur.

CXXV.

Lis intentatur Romæ apud Pontificem Clementem VIII. conſtituuntur ad examen Conſultores: Tum in publicis Congregationibus diſputationes inſtituuntur coram eodem Pontifice, qui negotio huic immoritur.

CXXVI.

Paullus V. proſequitur controverſiam: jubet in examen adduci Prædeterminationem Phyſicam. Card. Bellarmini teſtimonium circa Concilii Tridentini acta. Abſoluto examine utrique parti libertas ad ſuam tenendam de auxiliis gratiæ ſententiam permiſſa fuit. Penes quam partem, Actorem vel Reum, victoria ſteterit, trutinatur. Benedicti XIII. Decretum pro ſchola Thomiſtica: Clementis XII. Breve pro ſchola & doctrina Societatis. Hiſtoria de auxiliis gratiæ Hyacinthi Serrii Ord. Præd. & Levini de Meyer Societat. Jeſ.

§. X.

Controverſia de Probabilismo.

CXXVII.

Baſis controverſiæ duæ propoſitiones ab Alexandro VIII. & Innocentio XI. damna-

damnatæ. Innocentius XI. urgetur ad damnandam ſententiam benignam, ſed fruſtra. Oſtenditur, eam non fuiſſe unquam damnatam.

CXXVIII.

Origo controverſiæ. Hanc ſuſcitarunt fere primi Janſeniſtæ. Literæ Provinciales Montaltii Pariſiis combuſtæ, Romæ condemnatæ. Wendrochii & Sinichii calumniæ.

CXXIX.

Contenſonii, Goneti, Natalis Alexandri, & Concinæ ſiniſtra de Probabiliſmo, ejusque defenſoribus judicia.

CXXX.

Oſtenditur 1. doctrinam probabiliſmi non eſſe propriam & communem ſcholæ Societatis: ſed multos ejus doctores contrariam ſententiam propugnaſſe.

gnaſſe. 2. Plurimos & præcipuos Auctores Thomiſtas hanc ipſam doctrinam tradidiſſe, immo fuiſſe duces ac primipilos. 3. Perperam exonerari invidiam in Jeſuitas.

CXXXI.

Demonſtratur, in praxi rem totam eo devolvi, an liceat ſequi opinionem vere, theologice, ac comparate probabilem. Detegitur latens tutiorismus.

CAPUT IX.

CRITICE THEOLOGICA.

§. I.

Querelæ juſtæ.

CXXXII.

Error eorum, qui in Theologia nimium tribuunt ſpeculationi: confirmatur hoc exemplo Concilii Tridentini,

tini, & literis Gregorii IX. ad Univerſitatem Pariſienſem.

CXXXIII.

Error eorum, qui nihil tribuunt in Theologia ratiocinio & ſpeculationi. Quid ſit dogma Catholicum. Diſſeritur de Theologia Dogmatica in utramque partem.

CXXXIV.

Conciliatur utraque pars, & oſtenditur Theologiam Scholaſticam eſſe re ipſa Dogmaticam. Stabilitur hoc fœdus inter utramque inſigni exemplo Concilii Tridentini.

§. II.

Querelæ injuſtæ.

CXXXV.

Vanæ adverſus Theologiam querelæ hæreticorum, horumque latentes malæ artes.

artes. Querela injuſta hominum profanorum, qui ſcientiæ rerum ſupernarum nullam curam habent.

CXXXVI.

Querelæ inanes Grammaticorum, qui neglectum ſermonis & cultus accuſant in Theologia: varia Patrum Antiquorum mens hac in re conciliatur.

CXXXVII.

Querelæ ineptæ Criticorum & Novatorum: Contemptus Theologici ſtudii in perſonis Eccleſiaſticis reprehenditur.

LIBER XII.
DE
THEOLOGIA.

CAPUT I.
INDOLES, DOTES AC VARIETAS THEOLOGIÆ.

§. I.
Natura illius.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

I.

Vaſtum mare ingredi mihi videor, dum ſuperatis non ſine difficultate reliquis, etiam ad Theologiæ diſciplinam velut brevi commentario illuſtrandam me accingo. Tanta enim heic rerum memoratu digniſſimarum copia occurrit, ut hæc ipſa, quemadmodum in

proverbio eſt, inopem me faciat. Quippe quo ſublimior incedit hæc ſcientia, & cæteras omnes ſupereminet, eo etiam majore amplioreque inſtructa eſt eruditionis omnigenæ adparatu, ad quem profecto & S. Scriptura, & Concilia, & Pontificum oracula, & Patres, & univerſa propemodum Eccleſiaſtica hiſtoria merito referuntur. Verum juvat cæptum ſemel iter proſequi ac urgere opus, quod ſi non eo, quam dignitas Theologiæ poscit, ornatu ſplendoreque pertractem, ſaltem utilitati ac eruditioni legentium pro inſtituti mei ratione ſervire conabor, iis quæ magis memorabilia ſunt, ſelectis atque in certum redactis ordinem, & quæ vaſtis alii voluminibus complectuntur, in compendio exhibitis, ita ut ſcientia & eruditio amico fœdere ac mutuo quaſi amplexu conjungantur, & in una ſede morentur.

II.

Theologiæ nomen, duabus vocibus Θεὸς & λόγος in unam coire juſſis, e Græcia Latio illatum nullum quidem ſui veſtigium prodit in S. Codice ſive Veteris ſive Novi Teſtamenti. Primus fuit S. Dionyſius Areopagita, qui Chriſti diſcipulos legitur appellaſſe Theologos, dum in ſuo de

de divinis nominibus libro diſſerens de Petro Apoſtolorum Principe ita loquitur: *Aderat & Petrus ſupremum decus & antiquiſſimum Theologorum columen.* Ex vetuſtiſſima non minus Majorum traditione, communique loquentium uſu venit, ut quævis doctrina ſive ſermo de Deo rebusque divinis ſecundum nominis ſui etymon Theologia ſoleat nuncupari. *Late* accepta admittit quemlibet de Deo ſermonem, etiam ſolo naturali lumine prælucente inſtitutum. Ita novimus, jam olim Ariſtotelem (a) Philoſophiam ſuam deſtribuiſſe in phyſicam, mathematicam, & theologiam, id quod noſtrorum quoque temporum Philoſophi faciunt, dum partem illam, in qua de Deo, ejus exiſtentia, eſſentia, attributis & actionibus ex Univerſi hujus contemplatione tractant, *Theologiam naturalem* inſcribunt. Si vero *ſtricte* ſumatur, eaque qua veteres Græci Patres uſurpabant, illam duntaxat S. Doctrinæ partem complectitur, quæ de Chriſti divinitate, ejusque *incarnatione* agit, quarum priorem tractationem Θεολογίαν, poſteriorem vero Οἰκονομίαν Euſebio teſte appellabant. Ita D. Joannes inter Evangeliſtas Theologi nomen

(a) *Lib. 6. Metaph.*

men eſt conſecutus, quod inſtar Aquilæ ad Chriſti divinitatem, & ipſius *incarnationem* indagandam cæteris altius evolarit, ſine ambagibus incipiens Evangelium ſuum: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum. & Deus erat verbum:* & poſt pauca: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis*, Ita etiam S. Gregorius Nazianzenus ob idem argumentum de *Deo-Homine* ſcriptis ſuis luculenter illuſtratum inter Eccleſiæ Doctores idem Theologi cognomen non ſine prærogativa obtinuit: quin & Orationes de SS. Trinitate a ſe conſcriptas Theologicas ipſe nuncupavit. Demum alii, præſertim Latini Patres atque Doctores mediam inivere viam, ita ut Theologiam non tam late expatiari permiſerint, & pro omni de Deo diviniſque rebus ſermone uſurpaverint, nec tam anguſtos, intra quos ſe ſe contineret, limites poſuerint, & ad divini verbi caro facti tractationem duntaxat reſtrinxerint. Ad horum mentem ac morem jam civitate donatum ea, qua hodie utimur, Theologia duobus veluti fungit urofficiis, e quorum primo agit de Deo, ejus eſſentia, exiſtentia, Attributis, de Perſonis divi-

divinis, præſertim de Verbo carnem induto, de Sacramentis, de gratia, deque omnibus a Deo revelatis, altero autem ex iis, quæ tum circa Deum, tum res alias revelata ſunt, concluſiones ratiocinando colligit, quibus ut præclare ait D. Auguſtinus (b): *fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, roboratur.* Quare ſi paucis eam verbis ad ſcholæ leges finire velimus, Theologia eſt ſacra rerum divinarum, aliarumque ex his, quæ revelata ſunt, veritatum doctrina.

III.

Jam vero doctrinæ hujus ſublime ædificium (ut univerſe modo dicam ea, quæ ſingulatim poſtmodum erunt declaranda) firmiſſimo nititur fundamento atque principio. Sunt enim tria principia, quibus quævis doctrina fundatur, ſcilicet aut opinio, aut fides, aut intellectus, quemadmodum docet S. Bernardus (c), dum inquit: „ Intellectus rationi innititur, „ fides auctoritati, opinio ſola veriſimi- „ litudine ſe tuetur. Habent illa duo „ certam veritatem, ſed fides clauſam „ &

(b) *L.* 14. *de Trinit. c.* 1. (c) *Lib.* 5. *de Conſider. c.* 3.

„ & involutam, intelligentia nudam & „ manifeſtam: cæterum opinio certi nihil „ habens verum per ſimilitudinem quæ- „ rit potius, quam apprehendit„. Itaque principium opinionis neque certum eſt, neque manifeſtum: intellectus vero, ſi pro ſcientia ſumitur, illorum quæ per ſe nota ſunt, intelligentia firmatur: fides autem divina ut nondum perſpicue ac evidenter cogniti, ita certo teſtificantis Dei auctoritate nititur. Satis ut opinor patet, quodnam ex his tribus principium ſit Theologiæ. Etenim ut D. Hilarius ſcribit (d): *A Deo diſcendum eſt, quid de Deo intelligendum ſit, quia non niſi ſe Auctore cognoſcitur.* Et alio in loco: *Non ſubeunt ingenia noſtra in cæleſtem ſcientiam, nec incomprehenſibilem virtutem ſenſu aliquo infirmitas noſtra concipiet. Ipſi Deo de ſe credendum eſt, & iis, quæ cognitioni noſtræ tribuit, obſequendum.* Eundem in ſenſum loquitur S. Cyrillus (e): *Quæ captum humanæ mentis excedunt, ea fide honoranda ſunt.* Quid, quod divinus Plato aſſerere hoc in negotio non dubitarit: „ Veritatem „ omnem uno duntaxat addiſci modo „ poſſe, ſi eam vel ab ipſo Deo, vel „ ab

(d) *Lib.* 5. *p.* 26. (e) *Lib.* 1. *contra Julian.*

„ ab iis, qui a Deo ſunt orti, docea-„ mur„ (f). Atque hinc veteres Philoſophi, qui Dei ac divinarum rerum ſcientiam non ab ipſo Deo doctore atque Magiſtro perceperunt, ſed in ſuopte ingenio & ſagacitate confiſi ſunt, non raro longiſſime a veritate aberrarunt, variisque ſe ac alios opinionum erroribus implicarunt. Quapropter primarium ac univerſale principium atque fundamentum Theologicæ ſcientiæ & doctrinæ Fides eſt, cui tam fortiter illa innititur, quam fortiter ipſa fides auctoritati divinæ: hæc autem fides e S. Scriptura, ſeu Verbo Dei ſcripto petitur, quamquam hoc per ſe ad omnia fidei dogmata plene ac liquido probanda non ſufficiat. Nam & Traditione multa fuiſſe propagata conſtat, & illa ipſa, quorum in Scriptura mentio fit, niſi cum interpretandi auctoritate declarentur, varias in partes, quin & contrarias duci argumentando poſſunt. Ad ſcripturam igitur adjungenda eſt auctoritas Eccleſiæ, quæ in Conciliis Oecumenicis potiſſimum loquitur, ac verum ſcripturæ ſenſum aperit, eamque ad decidendas de fidei dogmatibus controverſias adplicat. Ita triplici

(f) *In Timæo.*

plici ex fonte, videlicet S. Scripturæ, Traditionum, & Eccleſiæ definitione manat Theologiæ principium ſeu Fides, ac demum intelligitur, qua ratione Theologia hæc, ut antea dixi, ſacra rerum divinarum, aliarumque ex his, quæ revelata ſunt, veritatum doctrina dicatur.

IV.

Verum heic diſcrimen omnino fieri oportet inter doctrinam Catholicam, & doctrinam mere, vel ut ajunt, pure Theologicam. Catholicam voco doctrinam, quæ ſola fidei dogmata, ſeu revelatas fidei veritates, in Verbo Dei ſcripto vel tradito contentas, & omnibus ab Eccleſia Catholica, ut fide divina credant, propoſitas complectitur. Nam quum Apoſtolus dicat (g): *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*, ſive Dei, palam eſt, eas duntaxat veritates, quæ verbo Dei ſcripto vel tradito continentur, ad fidem pertinere, & quidem Catholicam ſeu univerſalem, quæ omnes Chriſti fideles obligat, quod plane tunc contingit, quando Eccleſia Catholica, quæ ſecundum eundem Apoſtolum (h) *Columna & firmamentum veritatis eſt*, de qua ſola Chriſtus dixit: *Qui Eccleſiam non audie-*

(g) *Ad Rom. c.* 10. (h) 1. *Timot. c.* 3.

audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus (i), quando inquam Eccleſia Catholica veritates ejusmodi cunctis fidelibus tanquam Caput ſuprema pollens auctoritate membris omnibus firma fide credendas proponit. Atque ex hoc fundamento perquam utiles quasdam regulas eruunt Theologi Critici, nimirum, nihil eſſe de fide Catholica 1. niſi duo hæc ſimul in unum conſpirent, ſcilicet revelatio Dei, & Eccleſiæ tanquam legitimæ divinorum eloquiorum interpretis propoſitio. 2. Nec niſi a Deo vel Prophetarum vel Apoſtolorum, aut aliorum ſcriptorum ſacrorum ore fuerit enunciatum, quum per hos veluti canales ad nos derivatum fuerit Dei verbum, ſcriptum ſeu traditum, per quos nobis loquutus eſt Deus: *Loquuti ſunt ei verbum Domini* (k). 3. Neque illa eſſe de fide *formaliter & immediate*, ut ſcholæ loquuntur, ſed *virtualiter duntaxat & mediate*, quæ ex revelatis ratiocinando inferuntur; quum hæc originem ſuam non habeant ex auditu per verbum Dei, ſed ex humana circa Dei verbum ratiocinatione. 4. Neque ea, quæ in ſingularibus Conciliis definiuntur, niſi Eccleſiæ uni-

(i) *C.* 18. (k) *Act.* 16.

univerſæ conſenſu & auctoritate fuerint firmata. 5. Ex iis, quæ ab univerſali Eccleſiæ cœtu proponuntur, illa duntaxat ad fidem Catholicam pertinere, quæ conceptis verbis definita fuerint; non item rationes moventes, vel argumenta in medium allata; non enim Eccleſiæ argumentanti aut diſputanti, ſed docenti ac definienti adſiſtere cenſetur Spiritus S. falli aut fallere neſcius.

Expoſita, quid rei ſit doctrina Catholica, pure Theologicam illam dico, quam ratiocinationis ope ex revelatis a Deo paſſim inferunt & proponunt Theologi, qua in re duplicem viam ineunt, ſcilicet præmittendo vel geminas, quæ de fide ſunt, propoſitiones, vel unam quæ de fide, alteram vero ratione naturali certam, atque ex iſtis Concluſionem Theologicam deducendo. Ex quibus rurſum Critici ſtatuunt: 1. eas Concluſiones, quæ vel ex præmiſſis unius duntaxat, aut aliquorum, non omnium Eccleſiæ Patrum aut Doctorum auctoritate fultis, vel adſertione virorum in utroque Jure peritorum, vel ex hiſtorico, aut rationum naturalium fonte hauſta profluunt, pure Theologicas dici non poſſe, quum e revelatis a Deo non procedant. 2. Concluſionem Theologicam e duabus præmiſ-

miſſis, quarum una de fide, altera ratione ſolum naturali certa eſt, manantem non tanto exploratæ veritatis privilegio gaudere, quanto illam, quæ ex duabus de fide præmiſſis oritur. 3. Quamcunque concluſionem vere Theologicam, quæ vel unicam de fide præmiſſam ſequitur, certæ veritatis prærogativam habere præ omni alia non Theologica.

§. II.
Dotes Theologiæ.

V.

Hæ ſunt omnino tales, quales conveniunt natalium ſplendori, quo gaudet ſacra hæc doctrina. Prima eſt ejus nobilitas, qua toto quaſi humero ſupra reliquas ſcientias eminet. Sunt quædam ſcientiæ, quas *ſpeculativas*, aliæ quas *practicas* vocant ſcholæ: utrarumque harum perfectionem Theologia eminenti quodam gradu in ſe continet. Nam ut de primis loquar, una e *ſpeculativis* altera dignior eſt tum ob materiæ ſeu *objecti*, circa quod verſatur, dignitatem, tum propter modum, quod in illud tendere ſolet. Jam vero Theologiæ *objectum* infinitis paraſangis nobilius eſt iis, quæ aliæ ſcien-

ſcientiæ ſibi habent præfixa: Eſt enim ipſe Deus O. M. ſeu cognitio ipſius Dei, non ſolum ut Auctoris naturæ ſed etiam, & vel maxime ut Auctoris gratiæ ſecundum Attributa illius & perfectiones, quæ omnem humani intellectus facultatem & vires naturales excedunt, nec unquam *in cor hominis aſcenderunt*, ut ait Apoſtolus; ita quidem ut vel minima rerum harum cognitio omnes quantumcunque claras certiſſimasque cujusvis rei naturalis cognitiones tranſcendat. Eodem ſi ita fas eſt loqui, labore occupantur Theologi in terris, quo Sancti & Beati in cœlis, videlicet intuendo Deum infinite perfectum, quamvis diverſa ratione: illi enim vident *per ſpeculum in ænigmate*, iſti autem *facie ad faciem.* Non vero ſolum *objectum*, ſed & modus, quo Theologia in illud tendit, longe nobilior eſt: quippe conſiſtit hic in principiis Theologicis, quæ aliud non ſunt, quam totidem fidei adſertiones, e quibus poſtmodum concluſiones Theologicæ rite deducuntur: fides autem nulla ratione falli, poteſt, ſed certiſſimæ veritatis principatum tenet, quum fundamentum habeat in lumine divinæ ſcientiæ, quæ nec falli nec fallere unquam poteſt: dum contra aliæ ſcientiæ *objectum* ſuum cognoſcant

ſolum-

ſolummodo per lumen naturale rationis humanæ, quæ multis erroribus eſt obnoxia.

Quod autem adtinet ad ſcientias practicas, etiam inter has excellit ſcientia Theologica. Dignitas enim ſcientiæ praticæ potiſſimum ex fine colligitur; hic autem, quem ſacra Doctrina reſpicit, ita ſublimis eſt, ut aliæ omnes ſcientiæ una cum ſuis, quos habent, finibus ad illud tanquam radii ad centrum ordinari debeant. Et quis ille? nimirum Theologiæ practicæ finis eſt non alius, quam ipſamet beatitudo, ſeu clara viſio & amor Dei, ad quam homines per principia ſua practica inquirendam obtinendamque dirigit; quique finis ad nullum alium refertur, ſed cæteri omnes ad ipſum referuntur. Amplius autem Theologiæ excellentia ſupra reliquas ſcientias univerſas ex eo palam fit, quod non tam ſcientiæ, quam *ſapientiæ* nomine inſignita incedat, quæ in toto ſcientiarum genere ſpecies eſt perfectiſſima. Eſt enim ſapientia, qua res altiſſimæ cognoſcuntur per cauſſas ſimiliter altiſſimas, & principia univerſaliſſima, id quod nulli ſcientiæ competit, Theologiæ autem proprium eſt. Unde S. Auguſtinus ait (l): *Rerum divinarum ſcientia pro-*

(l) *Lib.* 14. *de Trinit. c.* 1.

proprie ſapientia nuncupatur. Atque hæc Theologiæ ſupra cæteras eminentia ratio eſſe videtur, cur eidem Aquila ſymboli loco addatur, uti videre licet in vetuſtiſſimis picturis D. Joannem Evangeliſtam Theologorum principem exhibentibus: dum enim aliæ volucres lucis beneficio per ſilvas, campos, montes, perque liberum aerem circumferuntur, Aquila ſublimi volatu ſoli adpropinquat, & irretortis Phæbum oculis intuetur. Ita profecto dum reliquæ ſcientiæ luminis naturalis ope per res has inferiores vagantur, Theologia altius ſeſe extollit, & ipſum luminis *ſupernaturalis* fontem Deum contemplatur.

VI.

Non ſolum autem nobilitas, verum etiam neceſſitas Theologiam ſupra reliquas ſcientias evehit, quæ tanta eſt, ut absque hæſitatione fas ſit pronunciare, ſacra hac doctrina, quantum ad ſubſtantiam adtinet, Eccleſiam carere neutiquam poſſe: cujus rei univerſe ratio eſt, quoniam in hujus providentiæ curſu, in quo humana conditio ad ſtatum ſupernaturalem eſt elevata, multæ veritates facultatem intellectus noſtri transcendentes ſunt revelatæ, quas tamen credere oportet,

tet, quæve ſine hujus diſciplinæ magiſterio rite nequeunt intelligi. Nam *plurima ſupra ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi* (m). *Loquimur Dei Sapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam nemo principum hujus ſeculi novit* (n). *Notum vobis facio Evangelium, quod non ab homine accepi, ſed per revelationem Jeſu Chriſti* (o). De hujusmodi autem veritatibus tam arcanis, tamque ſublimibus cognoſcendis nulla alia tractat Diſciplina præter Theologicam, quæ in Eccleſia Chriſti divinarum *revelationum* ac veritatum ſupernaturalium, veluti ſacrorum pignorum perpetua cuſtos eſt conſtituta. Præterea homo ad beatitudinem ſupernam tanquam ad finem ultimum eſt a Deo ordinatus, ad quem conſequendum media, quæ ſunt neceſſaria, cognoſcere oportet: hæc autem quoniam a ſola Dei voluntate dependent, alia via cognoſci haud poſſunt, quam via revelationis divinæ, cui ſolius Theologiæ doctrina innititur.

Verum ut ad ſingulares rationes deſcendamus, uti Eccleſia ſine fide ſtare non poteſt, ita nec fides ſine Theologia. Hæc enim, ut non ita pridem audivimus ex Auguſtino, eſt ſcientia ſeu diſciplina,

(m) *Eccleſ.* 13. (n) 1. *Cor.* 2. (o) *ad Galat.* 1.

plina, qua *fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur:* ubi tria animadverſione digna occurrunt; primo quidem aſſerit S. Doctor, quod hæc ſcientia fidem gignat, quemadmodum Paullus gentium Theologus ad Corinthios ſcribit (p): *ut filios meos chariſſimos moneo. Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui*, ſcilicet explanando fidei myſteria, ac docendo, non nuda quadam & hiſtorica narratione, ſed ſolida argumentatione: quippe Paullus *diſputabat in ſynagoga per omne ſabbatum, interponens nomen Domini Jeſu Chriſti* (q). Secundo, quod Theologia fidem nutriat, id eſt, foveat & conſervet ſacra doctrina. Patet rurſus ex Apoſtoli verbis (r): *Deus dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti*, nempe Magiſtros & Doctores Theologiæ, *ut non jam ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris.* Tertio, quod fidem defen-

(p) 1. *Cor.* 4. (q) *Act.* 18. (r) *ad Epheſ.* 4.

ſendat; videlicet adverſus inſurgentes hæreſes & prava dogmata, quibus fidei ſinceritas inficitur, & robur infringitur. *Sunt enim*, ut denuo Paullus loquitur (s) *multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, quos oportet redargui, qui univerſas domos ſubvertunt; docentes quæ non oportet.* Adverſus hos neceſſe, ut ſint (t) *ſumentes ſcutum fidei, galeam ſalutis, & gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei.* Et hi ſunt Theologi. Eſt itaque, ut paucis omnia complectar; Theologia ad fidem tum gignendam, tum nutriendam, tum defendendam ſumme neceſſaria: quæ tamen neceſſitas, licet totam Eccleſiam afficiat ad firmum ac rectum illius in fide ac fidei doctrina ſtatum, non tamen ad ſingula Eccleſiæ membra pertinet. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Doctores?* Nam uti ſapienter advertit D. Auguſtinus (u): *Hac ſcientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipſa fide, aliudque eſt ſcire, quid credere debeamus, quid doceat fides; aliud eſt ſcire, quemadmodum hoc ipſum opituletur piis, & contra impios defendatur.* Quibus prioribus verbis S. Doctor Theologiam, quam *Poſitivam*

(s) *Ad Tit.* 1. (t) *ad Epheſ.* 6. (u) *Lib.* 14. *de Trinit. c.* 1.

tivam vocant, poſterioribus vero quam *Methodicam* ſeu Scholaſticam dicunt, deſignat, quæ ultima ex fidei principiis ſuas concluſiones & dogmata recto ordine deducit. Verum ex hoc ipſo alia dos & prærogativa oritur, videlicet ingens Theologiæ Scholaſticæ utilitas.

VII.

Ad hanc, quæ ſane maxima eſt, penitius cognoſcendam noſſe oportet, Theologiam duplici modo conſiderari poſſe, nimirum uti olim erat, & uti nunc eſt conſtituta. Olim a SS. Patribus & Doctoribus Theologica dogmata tractabantur velut ſparſim, & prout occaſio ſeſe offerebat ſeu explicandi fidelibus myſteria noſtræ fidei, ſeu ea tuendi adverſus hæreticorum impias doctrinas. Nunc vero, id eſt, poſtquam finem accepit longa illa SS. Patrum ſeries usque ad D. Bernardum, a quingentis abhinc annis dogmata Theologica maxime per Magiſtrum, ſive Petrum Lombardum, atque Doctorem Angelicum D. Thomam in ordinem certum, ac ope diſputationum, quæſtionum, articulorum &c. in integrum corpus methodo ſcientiis propria fuerunt redacta. Quantæ utilitatis hæc res ſit, ſatis demonſtrant tot inſignia doctiſſimorum Theologorum volumina, demonſtrant

Fi-

Fidei Catholicæ arcaniſſima myſteria, Eccleſiæ diſciplina, & morum doctrina in clariſſima luce & ipſa velut meridie nunc poſita: demonſtrat communis Pontificum ac Principum, præcipue poſt ſynodum Tridentinam, in erigendis cathedris Theologicis conſenſus: demonſtrat vel ipſum immane, nec minus commune odium, quo hæretici & hæreſum fautores in Theologiam Scholaſticam flagrant, utpote cujus ope falſa dogmata & errores ſuos detectos, profligatos ac penitus proſtratos intueri coguntur. Audiamus unicum ex toto ſectariorum grege, ac facile principem Lutherum: *Theologia ſcholaſtica eſt falſa ſcripturæ & Sacramentorum interpretatio, & exulem nobis fecit veram & ſinceram Theologiam:* item *Quo tempore cœpit Theologia Scholaſtica, id eſt, illuſoria, eodem evacuata eſt Theologia crucis, ſuntque omnia plane perverſa:* rurſus *libidinem corrumpendæ ſcripturæ jam ferme trecentis annis patitur Eccleſia incomparabili damno ſuo a Doctoribus Scholaſticis.* Quæ Lutheri propoſitiones a Sorbona publico cenſuræ, ut merentur, ſtigmate fuerunt notatæ. Hoc protoparentis ſui exemplum ſecuti, eodemque ſpiritu animati Wittenbergenſes in Saxonia inſigne, quod orbis literatus deteſtetur, facinus

edidere. Quippe anno 1520. Sholaſticæ Theologiæ libros feretro incluſos inſtar funeris ad mediam urbis plateam deportarunt, ſequentibus eorum Miniſtris, & quod vocare ſolemus, officium Defunctorum per ludibrium canentibus, tandemque in ardentem rogum conjecerunt, (x) e cujus cinere utinam non novi identidem phœnices, id eſt, Theologiæ Scholaſticæ maſtiges etiam hoc, quod vivimus ſeculo, male fauſto partu prodirent. Verum hæ flammæ profecto ſerviunt ad magis illuſtrandam ſacræ hujus doctrinæ utilitatem, utpote quæ tantopere fidei hoſtibus formidandam ſe præbet.

Porro ſpectata, ut nunc eſt, Dei providentia ſemper fuerunt eruntque perverſi homines in mundo, non ſolum extra, ſed etiam in ipſa Eccleſia, ejusque viſceribus, qui doctrinam fidei & morum oppugnent: *Ego ſcio*, ait Apoſtolus (y) *quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, & ex vobismet ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.* Sunt etiam in Eccleſia, qui rationem noſtræ fidei & doctrinæ poſcunt, ut loquitur D. Petrus (z), nec non inter bonos quo-

(x) *Surius in appendice ad Nauclerum.*
(y) *Act.* 20. (z) 1. *Petr.* 3.

quoque oriri ſæpe videmus difficultates non modicas circa res revelatas, quæ homini ad ſalutem ſunt neceſſariæ. Quoniam igitur, ut dixi, hac in providentia Deus non omnia explicate revelavit, nec quotidie recens revelare expediens judicavit, alio modo cunctis his difficultatibus occurrere conſtituit altiſſimo conſilio, nimirum per accuratam Theologiæ diſciplinam, ad quam pertinet non ſolum ſectas contrarias confutare, ac hæreticorum errores convellere, verum etiam Catholica dogmata e fidei principiis apte deducere, ac ſolidis argumentis e S. Scriptura, Conciliis, & Patribus ac ratione depromtis ſtabilire. Quapropter in ipſismet etiam Oecumenicis Eccleſiæ Comitiis, aut quum ſummus Pontifex quidquam circa res fidei vel mores definit, id non fieri ſolet novæ *revelationis*, ſed S. Spiritus adſiſtentis magiſterio, præmiſſo tamen Theologorum accuratiſſimo examine, atque maturo conſilio: neque enim alius eſt intra ordinem hujus providentiæ modus in Eccleſia, quo ejus integritas ac doctrinæ firmitas ſarta tecta conſervetur, ita diſponente Deo, ut nunquam in ea defuerint nec in lege naturæ ab Adamo, nec in lege ſcripta a Moſe, neque in lege gratiæ a Chriſto viri theo-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

logicis diſciplinis adprime imbuti ac excellentes. Quemadmodum enim in corpore humano, quæ ſimilitudo eſt Apoſtoli (a), alii ſunt oculi, alii manus, pedes alii, ita in Eccleſia aliqui ſunt rudes, alii de plebe, alii docti & eruditi. Si autem nulli forent in corpore humano oculi, iſtud rectore deſtitutum huc illucque vacillaret, atque frequenter impingeret, ita etiam aliquos in Eccleſia Doctores ſacros eſſe oportet, qui cæteros erudiant ad juſtitiam, & in ſemita ſalutis æternæ veluti manuducant, nec ſolum elementa fidei, ſed difficiliores quoque pertractent quæſtiones, loco, tempori, diverſæque Auditorum conditioni accomodatas. *Quicunque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? quomodo vero prædicabant, niſi mittantur?* (b)

§. III.

Critica ſuper genuinam Theologiæ doctrinam.

VIII.

Expoſita Theologiæ excellentia, neceſſitate, ac utilitate, operæ pretium eſt ad

(a) 1. *Cor.* 12. (b) *ad Rom.* 10.

ad ejus indolem melius perſpiciendam, ut certi charaƈteres conſtituantur, quibus doƈtrinæ illius dogmata & propoſitiones inſigniri ſolent. Atque inprimis noſſe oportet, duplicis generis eſſe dogma, videlicet *proprie Catholicum*, & *pure Theologicum*. Primum (quod etiam dogma *Imperatum* vocatur) eſt, quod doƈtrinam continet, quam Eccleſia Catholica palam profitetur, quamque cunƈtis fidelibus tenendam credendamque proponit. Nam ut Vincentius Lirinenſis (c) ait: *id proprie Catholicum eſt, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt*. Exempla hujus dogmatis ſunt: *Deum eſſe unicum in eſſentia, ſolum & non multiplicem*, contra Polytheos: *eſſe trinum in perſonis realiter diſtinƈtis*, contra Sabellianos: *Chriſtum Dominum eſſe Dei Patris æterni Filium, eique conſubſtantialem*, contra Arianos. Dogma pure Theologicum vel dicitur *Liberum*, vel *Toleratum*. Liberum eſt, quod tenere quis poteſt vel non tenere, ſalva fide Catholica, continetque doƈtrinam talem, quæ nec de fide eſt, nec fidei contradicit, aut bonis moribus noxia eſſe reperitur, ſufficiente tamen auƈtoritate ac ratione munita eſt. Ejusmodi dogmata libera ſunt: *de futuro vel non*

(c) *In Comment. l. 1. c. 2.*

non futuro adventu Chriſti, ſi Adam non peccaſſet; de æterna hominum prædeſtinatione ante vel poſt prævisa merita: de gratia vel intrinſece vel extrinſece efficaci, atque ita *de admittenda vel non admittenda ſcientia media: de licito vel illicito uſu opinionis vere ac theologice probabilis* &c. Dogma toleratum nuncupatur, quod a longe majori parte Doctorum impugnatur & rejicitur tanquam fidei vel morum doctrinæ minus conveniens: necdum tamen Eccleſiæ Catholicæ judicio reprobatum vel damnatum eſt, quum non ſatis clare adhuc conſtet, eſſe erroneum vel nocivum. Ita olim tolerata fuit usque ad Damaſi Papæ ævum doctrina *de Chriſti regno per mille annos poſt reſurrectionem & judicium extremum duraturo*. Usque ad Concilii Nicæni I. vel ut alii produnt, usque ad Arelatenſis tempora doctrina *de non valido hæreticorum baptiſmo*. Doctrina *de dilata juſtorum viſione beata ad extremum judicii diem*, usque ad Concilium Florentinum, a quo, ſicut a Tridentino damnata fuit.

IX.

Aliqua nunc de Propoſitionibus dicenda occurrunt. Certum eſt, Eccleſiam dono *infallibilitatis*, ut vocant, gaudere non minus

minus in agnoſcenda doctrina ſana & fidei conformi, quam in diſcernenda, quæ ſana non eſt, ſed fidei nociva. Qua enim ratione alias doctrinæ papulo oves ſuas paſcere poſſet, uti a Chriſto in perſona Petri jubetur: *Paſce oves meas?* ex hoc autem conſequitur, ſicut recipere oportet tanquam dogma catholicum & a Deo revelatum, quod ab Eccleſia ut tale fidelibus proponitur, ita & rejiciendum eſſe, quidquid Eccleſia tanquam erroneum & fidei noxium rejicit, atque declarat. *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus* (d). Memorabile hac in re exemplum eſt atque effatum, quod poſteritati reliquit S. Auguſtinus contra Creſconium Grammaticum (e) ita ſcribens: *Non accipio, quod de rebaptizandis hæreticis & ſchismaticis ſentit Beatus Cyprianus, quia hoc Eccleſia non accipit, pro qua Beatus Cyprianus ſanguinem ſuum fudit.* Jam vero diverſi gradus & claſſes cenſurarum ſunt, quibus Eccleſia vel Pontifices articulos ſeu propoſitiones falſas & pravas, quarum veneno ſana Theologiæ doctrina infici poſſet, notare vel proſcribere ſolent, uti patet e Concilio Conſtantienſi damnante Wicleffi & Joannis Huſſi erro-

(d) *Matth.* 18. (e) *Lib.* 2. *c.* 3.

errores: e Bulla Pii V. contra Bajum: & e Conſtitutionibus Innocentii X. adverſus famoſas quinque propoſitiones Janſenii, ac Clementis XI. proſcribentis propoſitiones e novo Teſtamento Queſnellii extractas. Earum præcipuas referam, & exemplis illuſtrabo, utpote quarum notitia opus eſt, ut quis Apoſtolicæ Sedis, ejusmodi propoſitiones ſtigmate notantis, Decreta rite poſſit æſtimare.

Propoſitio hæretica cenſetur illa, quæ e diametro fidei doctrinæ ſeu veritati a Deo revelatæ, aut ab Eccleſia definitæ opponitur, veluti ſi quis cum Ario diceret: *Chriſtum Dei Filium non eſſe ejusdem cum divino Patre ſubſtantiæ.* Vel cum Macedonio *Spiritum S. Patre ac filio minorem, nec eſſe Deum.* Vel cum Neſtorio *duas in Chriſto perſonas* aſſereret. Vel cum Eutychete *duas in Chriſto naturas* negaret. Interea tamen non eadem res eſt, propoſitionem eſſe hæreticam, & auctorem, qui illam aſſerit, hæreticum eſſe; talis enim eſt, cujus error in fide cum pertinacia jungitur: propoſitio autem hæretica proficiſci poteſt ſive ex pertinacia, ſive ex ſola ignorantia, ita, ut qui eam tenet, Eccleſiæ judicio ſtare paratus ſit, ſuamque illius doctrinæ conformare. Hunc in modum D. Auguſtinus

ſtinus (f) de homine, qui idem cum Photino hæretico falſum de Chriſto dogma fovebat, ſibi tamen perſuadens, id eſſe catholicum, pronunciare non dubitavit: *iſtum nondum hæreticum dico niſi manifeſta ſibi doctrina Catholica Catholicæ fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat, elegerit.*

Contra vero *Erronea & hæreſi proxima* dicitur illa propoſitio, quæ veritati ſeu doctrinæ repugnat, quam Patres & Eccleſiæ Doctores unanimi conſenſu revelatam quidem cenſent, necdum tamen Eccleſiæ definitione firmata eſt, fidei tamen proxima, utpote cui nihil præter hanc Eccleſiæ definitionem deeſt, qualis eſt, quam vere Theologicam ſeu ex revelatis legitime deductam ſupra memoravi. Ita ſiquis diceret, *Chriſtum non eſſe riſibilem*, propoſitio foret erronea & hæreſi proxima, utpote oppoſita alteri: *Chriſtus eſt riſibilis*, deductæ ex revelata: *Chriſtus eſt homo.* Vel ſi quis contra auctoritatem Patrum & Doctorum, contraque ſenſum totius Eccleſiæ aſſereret; B. Virginem non fuiſſe aſſumtam in cœlum cum anima ſimul & corpore.

His propinqua & affinis eſt propoſitio *ſuſpecta*, & quæ *hæreſin ſapit*; licet enim catho-

(f) *Lib. 4. de Baptism. contra Donatum c. 16.*

catholicum præſeferat ſenſum, circumſtantiæ tamen temporis, loci, & præſertim perſonæ proferentis merito ſuſpicionem injiciunt, eam ad hæreſin occultandam adſumi: ita hæc propoſitio: *Fides juſtificat*, in ore Pauli Catholica eſt, in ore Lutheri docentis hominem ſola fide absque charitate juſtum fieri, hæreſin ſapit: ſimiliter *Chriſtus eſt creatura*, quamvis ſi intelligatur de humana Chriſti natura, omnino vera ſit, nihilominus ſuſpicionem parit, ne in ſenſu Ariano de Chriſti *ſuppoſito* proferatur.

Impia & *blaſphema* propoſitio dicitur illa, quæ Deo, Deiparæ aut Sanctis injuriam facit vel detrahendo aliquid debitæ perfectionis, vel adfingendo, quod non debetur, & ſuperioris ordinis eſt, v. g. ſi quis dicat videns in hac vita malos extolli, premi bonos: *Deus eſt injuſtus*, vel *non eſt providus.* Aut ſi quis aſſerat, *B. Virginem eſſe omnipotentem, omniſciam.*

Temeraria, quæ nullo auctore fide digno, nullaque ſolida ratione fulta contra communem Patrum, & Theologorum opinionem aſſeritur, v. g. *apud inferos non eſt verus ignis*, quod docuit Durandus.

Scandaloſa, quum anſam præbet ſcandalo, & fideles vel a recto fidei tramite, vel a debitis virtutum officiis abducit, & morum

morum diſſolutioni viam ſternit v. g. *jejunia Eccleſiaſtica, vota &c. plus nocere quam prodeſſe: Populum non peccare, etſi absque juſta cauſſa non obediat legi Principis.*

Schismatica ea eſt, quæ viam ſternit ad pacem Eccleſiæ turbandam, aut debitam ejusdem Prælatis obedientiam violandam. Talis erat, quæ tempore Henrici VIII. in Anglia ſpargebatur: *Regem Anglicanæ Eccleſiæ Caput eſſe.*

Seditioſa, quæ ad excitandos in Republica vel communitate quadam motus ſeditioſos nata factaque videtur v. g. *Principibus malis impune obedientiam negari, immo & vitam auferri poſſe.*

Propoſitio *male ſonans*, & *piarum aurium offenſiva*, quæ licet ſenſu gaudeat catholico, talem tamen in auribus audientium gignit, qui fidei ſinceritati, pietati, vel decoro adverſatur, ut ſi quis diceret: *Chriſtus eſt ubique*, quam propoſitionem Catholicus vere intelligit de Chriſti divinitate, Ubiquiſta falſo de humanitate. Item *Magdalena meretrix ora pro me.*

Simplicium ſeductiva, quæ ſub ſpecie pietatis ac veritatis errorem tegens, rudiores facile ſeducit. Ita olim Ariani dicebant Dei filium eſſe ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilem Patri in ſubſtantia: Catholici vero

bona

bona fide putabant, Arianos tandem fateri, Filium Dei eſſe ὁμοούσιον, id eſt, Conſubſtantialem Patri.

Periculoſa demum, quæ propter affinitatem cum aliis malæ notæ doctrinis cenſuræ obnoxia eſt, ut ſunt pleræque propoſitiones in rebus fidei paradoxæ ac heteroclitæ.

Hiſce cenſuris (de quarum propria vi ſignificandi, uti paſſim tractant auctores multi, ita pauci inter ſe conveniunt) notare ſolet ſummi Pontificis Tribunal quandoque propoſitiones, quæ fidei, moribus, vel fidelium pietati præjudicium adferre poſſent, quandoque etiam libros, in quibus continentur; non raro ipſe quoque auctor ſtigmate notatur, habetque locum illud Horatii:

Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.

Cætera judicium cenſuras ferendi, ac notas inurendi ad ſolam ſacram Sedem pertinet, nec fas eſt, ut quiſquam privatus hanc ſibi poteſtatem arroget, quemadmodum declaravit Innocentius XI. (g) his verbis: „ Ut paci & charitati conſulatur idem Sanctiſſimus in virtute S. „ Obedientiæ eis (Doctoribus ſeu Scho-„ laſti-

(g) *Ad finem Decreti circa 65. propoſitiones damnatas an.* 1679.

„ laſticis) præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuſcriptis, quam in Theſibus, Diſputationibus ac Prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, nec non a quibuscunque conviitiis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a ſancta ſede recognitæ ſuper iisdem propoſitionibus judicium proferatur. „

X.

Ut autem una ex parte ſana integraque in Theologicis diſciplinis dogmata conſerventur, ex altera vero cenſurarum ſcopuli & doctrinæ offendicula evitentur, ſequentes obſervare canones oportebit, quos SS. Patres & Viri in hac palæſtra verſatiſſimi præſcribunt. *Primo* quidem abſit, ut animo nimium curioſo, ac ingenii inſolentia inflato ad arcana fidei rimanda introſpiciendaque accedatur. Perhibet D. Auguſtinus (h) quemdam alteri curioſius quam decuit interroganti ac ſcire cupienti, *quid feciſſet Deus, antequam cælum & terram fecerit*, reſpondiſſe non ſine ſale: *alta ſcrutantibus gehennas parabat.* Profecto ſi quo alio, certe hoc in ſacro ſtudio verum eſt, quod dudum

(h) *Lib. I. Confeſſ. c. 12.*

dudum pronuntiavit D. Bernardus (i): „ Sunt qui ſcire volunt eo fine tantum, ut „ ſciant, & turpis curioſitas eſt. Et ſunt „ qui ſcire volunt, ut ſciantur ipſi, & „ turpis vanitas eſt: ſunt item qui ſcire „ volunt, ut ſcientiam ſuam vendant, „ & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quo„ que, qui ſcire volunt, ut ædificent, „ & charitas eſt. „ *Secundo*, Theologi eſt, ut placita doctrinæ ſuæ probet atque confirmet, imprimis auctoritate S. Scripturæ ac Traditionum, tum etiam Conciliorum ac SS. Patrum. Nam vel agitur de dogmatibus fidei, & hæc diſcere debemus tum a Deo revelante, tum ab Eccleſia proponente ac declarante, quæ ſunt a Deo revelata: vel agitur de aliis veritatibus, quæ a ſola liberrima dei voluntate pendent, & harum optimi fidisſimique interpretes ſunt Concilia & Patres. Auguſtini hac ſuper re effatum eſt: *Auctoritati credere magnum compendium eſt, ac nullus labor* (k). Demum neutiquam nocet, ſæpe etiam prodeſt, humanam rationem in ſubſidium vocare. Nam quod fidei præſtamus, *rationabile obſequium* ut ſit, monet Apoſtolus. Ita ſane egerunt ipſi quoque ſancti Patres, qui

(i) *Serm.* 36. *in Cant.* (k) *Lib. de quantit. anima c.* 7.

qui data occaſione, potiſſimum contra hæreticos Valentinianos, Manichæos, Arianos, Pelagianos &c. doctis atque ſubtilibus diſputationibus pugnarunt. Neque legitimum Dialecticæ uſum idcirco negligere oportet, quod ea multi Novatores fuerint abuſi. Nam ut ſcite obſervat S. Auguſtinus (l): *alioqui pro patria miles non armandus eſſet, quia contra patriam nonnulli arma ſumpſerunt.* *Tertio*, quando in varias ſcholæ opiniones ſcinduntur in rebus, quas nec Scriptura, nec Eccleſia, nec Patrum conſenſus aut manifeſta ratio nobis patefacit, magna quidem ſentiendi libertas conceditur, nec in unius verba Magiſtri jurare opus eſt.
„ Quo loco, inquit doctiſſimus Melchior
„ Canus ex Ord. Prædic. (m) ſane ar-
„ guendi ſunt Scholaſtici nonnulli, qui
„ ex opinionum, quas in ſchola acce-
„ perunt, præjudiciis Viros aliquos Ca-
„ tholicos notis gravioribus inurunt, id-
„ que tanta facilitate, ut merito ridean-
„ tur. Nobis autem ſchola noſtra ma-
„ gnam quidem licentiam dat, ut quod-
„ cunque maxime probabile occurrat, id
„ noſtro jure licet defendere: ſed non
„ licet

(l) *Lib.* 1. *contra Creſcon. c.* 1. (m) *Loc. Theol. l.* 8. *c.* 4.

„ licet tamen eos, qui nobis ſunt ad-
„ verſi, temere ac leviter condemnare.
„ Nec enim ſi quid aut Scotiſticis, aut
„ Thomiſticis pronuntiatis contrarium eſt,
„ error illico eſt.„ Et eodem libro non
procul a principio de ſe ſuoque Magiſtro,
Franciſco Victoria, candide fatetur: „Non
„ enim ullam, non S. Thomæ dico, ſed
„ ne Magiſtri mei opinationem quidem
„ revocavi ad arbitrium meum: nec cor-
„ di tamen fuit jurare in verba Magiſtri.
„ Nam & vir erat ille natura ipſa mo-
„ deratus: at cum Divo etiam Thoma
„ aliquando diſſenſit, majoremque meo
„ judicio laudem diſſentiendo, quam con-
„ ſentiendo aſſequebatur: tanta erat in
„ diſſentiendo reverentia. „ Hucusque
Canus. Credi vix poteſt, quantus hu-
jus canonis neglectus tempeſtates in ſcho-
lis Theologicis excitarit, & etiamnum
excitet. Nihilominus ea, de qua dixi
prius, libertas ſentiendi certis, ne eva-
getur, limitibus circumſcribenda eſt, in-
primis ut Theologus inter diverſas vel
contrarias ſcholæ opiniones eam ſeligat,
atque ſequatur, quæ magis ad fidei pla-
cita, & ad normam loquendi, qua Pa-
tres & Doctores, utuntur, quæque in
ſcholis recepta eſt, accedere videbitur.
Dein, ut in diſputando ac tuendo ſen-
ten-

tentiam ſeu voce ſeu calamo, omnis verborum aſperitas, rixandi libido, aut vana oſtentatio procul exulet. *Deus quippe non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis* (n). Acriter in hoc vitium invehitur D. Remigius (o): *Qui non tranquille & pacifice moderatur, quod ſentit, ſed ſtatim paratus eſt ad contentiones, & ſcandala, etiamſi non habeat hæreticum ſenſum, habet hæreticum animum.* Aureum igitur lemma illud ſane meretur, ut omnibus Scholis ac Cathedris inſcribatur magnis characteribus: *In neceſſariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.*

§. IV.

Partitio Theologiæ.

XI.

Fundamento doctrinæ Theologicæ jacto diverſæ modo claſſes, in quas diſtribui ſolet hæc ſcientia, quaſi totidem grandis ædificii partes, exponendæ veniunt. Juvat has primis duntaxat lineamentis nunc in conſpectum dare, pluribus poſtea, ubi de univerſæ Theologiæ Oeconomia ſermo erit, illuſtrandas. Alia igitur eſt Theologia, quam dicunt *Poſitivam*

(n) 1. *Cor.* 14. (o) *Lib. de tenend. fid. verit.*

vam ſeu *ſcripturalem*, quæ varios ſacræ Scripturæ ſenſus explicat, ac doctrinam fidei & morum in iis contentam exponit. Hæc non innititur principiis, quæ ulteriore indigeant probatione, ſed quæ fide divina creduntur, cujusmodi ſunt, quæ ex Verbo Dei ſcripto vel Tradito, nobisque per Eccleſiam propoſito in medium adferuntur. *Eſt enim Dei verbum fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu, ultra quod nemo poteſt aliud ponere* (p). Agit autem de exiſtentia S. Scripturæ, de numero librorum ſacrorum, eorum argumento, Auctoribus & Interpretibus, de ſumma illorum auctoritate, variis editionibus, multiplici ſenſu, & genuina expoſitione, ac quibusdam locis in S. Scriptura controverſis.

Alia eſt *Scholaſtica*, quæ fidei doctrinam ex Scripturis, Conciliis, & Patribus, multaque ex his partim evidente, partim probabili ratiocinatione infert. Eadem eſt cum priore, eodemque munere fungitur, diverſa tamen methodo, quam Scholæ Magiſtri ſuccedentibus temporibus induxerunt, dum accuratius, ſubtilius, & ad artis Dialecticæ leges accomodatius propoſitas fidei morumque quæſtiones in utram-

(p) *Ad Epheſ.* 2.

utramque partem expendit atque decidit. Non eandem docendi viam inivere hac in palæſtra ſummi quique Theologi: Dionyſius Areopagita de cœleſti, ſubcœleſti, & ſupercœleſti Hierarchia dum agit, loci: ſanctus vero Damaſcenus temporis ſeriem eſt perſecutus in quatuor libris de fide Orthodoxa, in quibus Græcorum, immo omnium primus, univerſam exponit Theologiam, eoque ordine, quem dein imitati ſunt Latini, Petrus Lombardus Magiſter ſententiarum, & poſt hunc cœteri Doctores Scholaſtici. Joannes ſapiens, cognomento Cypariſſiotus, (cujus opera ab utilitate ac fructu multum commendat Poſſevinus in Apparatu Sacro Tom. 2.) *Expoſitionem materiarum*, ſive *elementarem* eorum, quæ de Deo a Theologis traduntur, in decem decades eſt partitus: 1. de Theologia Symbolica. 2. De demonſtrativa. 3. De divinis emanationibus. 4. De informatione divini nominis. 5. De proprietatibus divinorum. 6. De apparitionibus divini luminis. 7. De Divina Participatione. 8. De infinitate Dei in creaturis. 9. De infinitate in Deo. 10. De divina ſimplicitate. S. Auguſtinus inter Latinos egit de amandis, credendis, & ſperandis: D. Anſelmus vero de Deo Homine: uterque au-

 tem

tem ſparſim de præcipuis quæſtionibus ac controverſiis in Theologia ſeſe offerentibus. Petrus Lombardus totam fidei doctrinam in quatuor libros collegit: primus horum continet doctrinam de Trinitate & unitate Dei. Secundus de creatione mundi ac præcipue Angelorum & hominum, deque gratia Dei. Tertius de incarnatione Verbi, deque virtutibus ac vitiis. Quartus de Sacramentis & Noviſſimis, reſurrectione, judicio &c. Angelicus Doctor denique quatuor ſententiarum libros (tanquam Magiſtri ſententiarum libris reſpondentes Commentarios) a ſe adhuc juniore elucubratos, poſterioribus vitæ annis in breviorem *ſummam* quæ *Angelica* vocatur, redegit. Hanc in tres partes digeſſit, quarum tamen ſecunda dividitur in duas alias, ſcilicet primam ſecundæ, & ſecundam ſecundæ partis. In prima tractat de Deo uno & trino, de creatione, & Angelis, ac de homine præſertim primo. In ſecundæ partis prima de beatitudine, de actibus humanis, de legibus, de gratia, & merito: in altera parte hujus ſecundæ de virtutibus ſingillatim, nempe de fide, ſpe, charitate, ſapientia, prudentia, juſtitia, religione, pietate, obedientia, gratitudine, veritate, liberalitate, fortitudine, tem-

temperantia, & vitiis oppoſitis, ac tandem de gratiis gratis datis. In tertia parte agit de incarnatione Verbi divini, de ejusdem Chriſti nativitate, manifeſtatione, baptismo, converſatione, tentatione, doctrina, miraculis, paſſione, morte, reſurrectione, ac de Sacramentis, ab eo inſtitutis. Cæterum in hac tertia parte ultra Sacramentum Pœnitentiæ progredi non licuit S. Doctori; prius enim vitæ, quam operis ſui finem fecit: ne tamen manca foret hæc Summa Theologica, poſthumo labore ea, quæ deerant, ex quarto ſententiarum libro, aliisque Magiſtri ſui monumentis relictis D. Thomæ Diſcipuli ſuppleverunt, hancque ſuperadditam a ſe appendicem *ſupplementum D. Thomæ appellarunt*. Continet autem univerſa ſumma 512. quæſtiones, & articulos 2654. quorum ſingulos inſtar prodigii habendos Joannes Papa XXII. pronunciaſſe fertur. Eadem, aut non admodum diverſa ratione, in hanc usque diem Theologiam ſcholaſticam privatim ac publice profiteri ſolent ejusdem Doctores in plerisque aut certe præcipuis orbis Catholici Academiis.

XII.

Alia Theologia eſt *Polemica* ſeu *Controverſa*, quæ contra infidelium & hære-

ticorum errores arma corripit, iisque fideles inſtruit, & perpetuo in bello abſque induciis adverſus Eccleſiæ ac Dei hoſtes verſatur. Inſignis ſacra purpura Bellarminus in hoc Theologiæ genere verſatiſſimus, & ſane præcipuus, quem regni Polemici fere omnes Ducem ſequuntur, tribus univerſam doctrinæ hujus oeconomiam tomis complectitur, in quorum primo de Verbo Dei ſcripto & non ſcripto, de Chriſto totius Eccleſiæ Capite, de ſummo Pontifice, de Eccleſia militante tum in Conciliis congregata, tum toto terrarum orbe ſparſa, de membris Eccleſiæ militantis, de Eccleſia purgante, ac triumphante: In ſecundo de Sacramentis in genere, & de iisdem in ſpecie: In tertio de gratia primi hominis, de amiſſione gratiæ, de gratia & libero arbitrio, de juſtificatione, ac denique de bonis operibus ſolidiſſime ſimul ac eruditiſſime diſputat.

Alia rurſus eſt *Theologia Moralis*, quæ mandatorum qua divinorum, qua humanorum vim obligandi proponit ac examinat, & quæſtionibus illis, quas *Conſcientiæ Caſus* appellamus, reſpondet, atque ita hominum mores informat. Probatiſſimi doctrinæ hujus Magiſtri materiam ampliſſimam in ſeptem potiſſimum Tractatus diſtribuunt: 1. de principiis ad in-

internam actuum humanorum regulam, ſeu conſcientiam ſpectantibus. 2. De principiis ad externam eorundem regulam ſeu legem pertinentibus. 3. De peccatis & virtutibus in genere ac ſpecie. 4. De juſtitia, contractibus, & reſtitutione. 5. De religione, voto, ac juramento. 6. De Sacramentis in genere ac ſpecie, 7. De cenſuris. Hi ſunt Theologiæ Moralis Tractatus, quos aut univerſos, aut pleroſque, aut aliquos paſſim eſt reperire, præſertim poſt Concilium Tridentinum, quod ſtudii hujus curam & praxin Epiſcopis ac animarum Paſtoribus ſumma ſolicitudine commendavit. Non tamen paſſim quoque legendi probandique ſunt Auctores hujus diſciplinæ. Neque enim deſunt, qui non ſatis caute caſteque illam profitentur, quique in definiendis legum & conſcientiæ officiis laxiores fuere, aut juſto rigidiores: utrumque crimen caſtigaverunt ſummi Pontifices, dum eorum libros & propoſitiones libris inſertas fulmine percuſſerunt, ac damnationis vel cenſuræ inuſſerunt notam.

Alia denique Theologia *Myſtica* dicitur ſeu *Aſcetica* vel *Schola affectuum*, quæ hominem non ſolum ſuæ ut cunque ſalutis, ſed Evangelicæ perfectionis cupidum inſtruit, ejusdemque affectus in Deum di-

rigit, atque impellit. In tres a vitæ ſpiritualis Magiſtris veluti vias dividitur, in viam *Purgativam*, *Illuminativam*, & *Unitivam*. In prima removentur perfectionis obſtacula per peccatorum cognitionem, fugam, ac execrationem, per pravarum animi adfectionum extirpationem, ac tentationum victoriam. In ſecunda proponuntur adjumenta, quibus ad perfectionem perveniri poſſit veluti per gradus, nimirum per virtutum tum Theologicarum, tum moralium doctrinam & praxin. In tertia demum ipſa hominis Chriſtiani perfectio ante oculos ſiſtitur, & humana mens excitatur ad eam amplectendam ope *unionis* perfectæ cum Deo per memoriam, intellectum ac voluntatem, cæterarumque omnium potentiarum. Varii exſtant ac inſignes libri a ſpiritus Magiſtris conſcripti: nullus vero brevior, nullus ſolidior, quam aureus Exercitiorum S. P. Ignatii libellus, cujus doctrina cælitus inſpirata, & a ſummis Pontificibus ampliſſime approbata apud utriusque ſexus perſonas, qua profanas, qua ſacras immenſos ſane fructus vitæ melioris ac vere ſpiritualis in toto terrarum orbe hucusque protulit. Diverſæ claſſes Theologiæ hactenus recenſitæ diverſa velut flumina ſunt, quæ tamen eodem ex fonte originem ſuam trahunt,

hunt, & eundem ad finem, non tamen eodem itinere tendunt. Addunt nonnulli Theologiam Dogmaticam, velut novam quandam ſpeciem. Sed de hac quid ſentiendum ſit, pluribus infra exponet Critica Theologica.

CAPUT II.

ORTUS ET PROGRESSUS THEOLOGIÆ.

§. I.

Prima Theologiæ lineamenta.

XIII.

Ut vetuſtiſſimos Theologiæ natales, & primas quaſi cunas rite ac debito ordine inveſtigemus, operæ pretium eſſe duxi, ut ejusdem infantia, adoleſcentia, juventus, ac virilis demum ætas, ad quam ultimis hisce ſeculis pervenit, in ſynopſin redacta pleniori hiſtoriæ præmitteretur, & unico velut obtutu ſpectanda exhiberetur. Itaque pima Theologiæ tum ejus, quæ Naturalis dicitur, tum illius, quæ

quæ Supernaturalis appellatur, origo abſque dubio ab Auctore naturæ ac Patre luminum ipſo Deo petenda eſt. Ab hoc enim ſub ipſa mundi naſcentis primordia Protoparenti noſtro Adamo cum reliquo ſcientiarum apparatu Theologia quoque, & quidem præ reliquis, tanquam omnium princeps ſcientia, ſeu potius Sapientia, ut eam nuncupant D. Auguſtinus & S. Thomas, pleno alveo fuit infuſa, ac poſtmodum per filios & nepotes Adami, Sethum, Enochum, Noemum, aliosque per totidem quaſi rivos in univerſum genus humanum propagata. Verum ſidus hoc ſplendidiſſimum brevi vix non fuit extinctum. Quum enim poſt turris Babel everſionem, linguarumque confuſionem exulare juſſo veri Numinis cultu per magnam orbis partem paſſim invaluiſſet idololatria, Theologia quoque illa, quæ naturæ vires transcendit, maximis involuta tenebris diu latuit, & tenues duntaxat reliquiæ in ea Adami poſterorum progenie, quos *Dei filios* nuncupat S. Scriptura, commune orbis diluvium & Babylonicæ turris rudera evaſerunt: Theologiæ tamen illius, quæ naturæ ductu ac lumine ea, quæ ſupra ſe ſunt inveſtigat, cultura & cura potior fuit ſeculis illis, quamvis & hæc plurimis fabulis

&

& mendaciis depravata fuerit, hominum ſacra profanis & Deum Diis miſcentium vitio.

Ubi autem vera Religio, rerumque divinarum cultus Abrahami ac Moſis ævo liberius ſpirare cœpit, Theologica quoque ſcientia diu ſepulta caput erigere ac latius dominari viſa eſt, Abrahamo apud Ægyptios & Chaldæos, Moſe vero apud Judæos eam propagante. Tum primum literis fuit conſignata, conſtitutique Sacerdotes, Scribæ, ac Legisperiti, qui ſacram hanc doctrinam palam profiterentur. Sequebatur ingens celebrium Prophetarum numerus, quorum magiſterio populi ad verum Numinis cultum poſtliminio revocati, & Sacramenta ceremoniæque fuerunt inſtitutæ, quibus Religio & divina hæc ſcientia ſarta tectaque conſervabatur ſexcentorum annorum intervallo ad Roboami & Jeroboami tempora usque deducta: horum primo ad Judaici, altero ad Iſraelitici regni clavum ſedente, tum ob continua inter duas has gentes bellorum incendia, tum ob deſtructas Veri Numinis aras, & erecta ubique idola per quingentos propemodum & quinquaginta annos neglecta obſcurataque jacuit Theologia, nec niſi poſt captivitatis Babylonicæ finem Esdræ potiſſimum opera priſtino ſplen-

ſplendori reſtituta fuit. Emicuit tum quidem veluti e nubilis phœbus, ſed brevi exortis diverſis, præcipue Samaritanorum ac Judæorum ſectis ad priores vix non tenebras damnata fuit.

Tandem *quum plenitudo temporis advenit*, ut ſacræ Scripturæ verbis utar, ac æternum Patris Verbum, unigenitus Dei filius humanam carnem indutus præmiſſa Prophetarum longa ſerie e cœlo in terras deſcendit, Redemptoris pariter ac Doctoris munere functurus, nova priſcis abolitis Sacramenta, ceremonias ac ſacrificia inſtituit, naturæ legem innovavit, ſcriptam partim exauctoravit, partim confirmavit, gratiæ vero legem reliquis longe ſublimiorem ac præſtantiorem propoſuit, & univerſam ſacram doctrinam novo Teſtamento complexus orbi Chriſtiano reliquit, per Apoſtolos ubique terrarum promulgandam, quos gentium Doctores conſtituit. Per hos, uti & alios Eccleſiæ Patres antiquitate ac ſanctitate ſumme venerandos, præcipue S. Dionyſium Areopagitam, præclariſſimis libris de Hierarchia Eccleſiaſtica & divinis nominibus (ut probabilius eſt) a ſe conſcriptis (q) opti-

(q) *Legi meretur hac de re Petrus Annati, qui poſt Pagium & reliquos Criticos ſcripſit, Tom.* I. *lib.* 4. *art.* 8.

optime de Theologia meritum, Clementem Alexandrinum, & Origenem ſacra doctrina latiſſime orbem terrarum eſt pervagata. Invaleſcentibus dein hæreſibus eminuerunt in Eccleſia Dei ſanctiſſimi Patres, ſimul ac ſummi Theologi cum Græci: Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus, tum Latini: Hieronymus, Ambroſius, Hilarius, Auguſtinus, Gregorius &c. Sequentibus quoque ſeculis Patres ac Doctores de rebus fidei tam publice in Conciliis, quam privatim in exedris multa theologice diſputarunt, & plura copioſe mandarunt literis, quamvis non ordine illo, eaque methodo, quæ nunc in ſcholis adhiberi conſuevit, ſed velut agmine facto, nec modo certis limitibus circumſcripto, donec vaſtiſſimæ huic doctrinæ in ordinem redigendæ manus primum adjecit circa an. Chr. 800. Sanctus Damaſcenus conſcriptis quatuor de orthodoxa fide libris, in quos Græcorum Patrum dogmata & Sententias collegit, certis locis diſtinctas. Hujus veſtigiis inſiſtens longo poſt temporum intervallo Petrus Lombardus, Epiſcopus Pariſienſis, ingens ejusdem Academiæ lumen, Seculo duodecimo ad annum 1160. ſub Alexandro III. Latinorum Patrum dicta & Sententias in quatuor volumina,

quæ

quæ *Sententiarum libros* nuncupavit, variosque titulos, quos *diſtinctiones* dixit, accuratiore calamo digeſſit, appellatus idcirco Magiſter Sententiarum. Denique circa annum 1260. ſub Alexandro IV. novam ingreſſus eſt ſacræ doctrinæ viam ad ſcholaſticas leges penitus exactam D.Thomas Aquinas, Summamque quaſi totius Theologiæ medullam in lucem edidit. Hanc omnium encomiis digniſſimam, & Angelica manu elaboratam univerſus poſtmodum orbis literatus non ſolum eſt amplexus, verum etiam in præcipuis totius Europæ Academiis civitate donavit. Atque hæc prima & rudia Theologiæ Ortus ac Progreſſus quaſi lineamenta ſunt: meliorem accuratioremque totius ædificii ideam ea quæ ſequuntur, ſuppeditabunt.

§. II.

Theologia Naturalis.

XIV.

Utriusque Theologiæ genus, tam illius, quæ naturæ viribus ſubnixa per creaturas numero, ſpecie, artificio, indole diverſiſſimas, veluti per totidem gradus ad ipſum Mundi Opificem, Rectorem ac Gubernatorem ſupremum, rerumque ſupernarum notitiam, quamvis adhuc tenebris

nebris quibusdam involutam, eluctatur: quam ejus, quæ vires naturæ ſupergreſſa, arcano Numinis alloquio erudita, fideique lumine illuſtrata, in ipſa cœleſtium myſteriorum adita penetrare novit; utriusque inquam Theologiæ hujus genus mundo jam coævum fuiſſe palam eſt Theodoreto teſte (r) dicente: *Veram Theologiam ab initio hominibus natura tradidit, & divina ſubinde eloquia confirmarunt.* Verum heic loci duntaxat erit ſermo mihi de naturali Theologia. Nam ſepoſito illo ſuperno lumine, quod ſemper a mundi exordio quibusdam illuxit, nunquam quantumvis exundante per orbem errorum eluvione defuerunt, qui ſeſe ſupra corpus ſpiritu efferrent, verosque Theologos agerent. Et profecto quum ſupremi Numinis indoles ea ſit, ut ſi foras & velut in publicum prodire velit, nihil extra ſe poſſit producere, quin ad ſe iterum revertatur, ſuamque in omnibus rebus creatis gloriam quærat, quæ ſecundum Doctoris Angelici effatum clara eſt cum laude notitia, fieri non potuit, ut hominem intelligendi uſu ac vi præditum condendo, inviolabili lege ſibi ipſi ſtatuta, eidem

(r) *Lib.* 3. *de curand. Græcan. affect.*

dem naturæ lumen denegaret, quo adjutus ad ſummi rerum tam naturalium quam ſupernaturalium Conditoris notitiam, & laudem pertingeret: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine* (s). Atque hoc pretioſum & fulgurans naturæ humanæ cimelion ab ipſa mundi origine etiam inter idololatriæ denſiſſimas tenebras, & vitiorum omnium per orbem graſſantium ſordes ac fœces intactum ſervavit, ita ut omni ævo non defuerint, qui hanc Theologiæ naturalis doctrinam indefeſſo ſtudio & ſibi compararint, & longo uſu in alios transtulerint.

XV.

Triplicem Theologiæ hujus claſſem M. Terentius Varro aureæ ætatis ſcriptor, & ex hoc Auguſtinus (t) diſtinguit, primam *Poeticam*, alteram *Phyſicam*, tertiam *Politicam*. Non minus Euſebius (u), *In tria*, inquit, *genera Theologiam partiuntur*, *nempe in fabuloſum*, *quod etiam Hiſtoricum appellant*, *Poetis maxime attributum*, *in Naturale atque myſticum*, *quod Philoſophi approbarunt*: *& in Civile*, *quod in ſingulis civitatibus conſuetudine & legibus defenſatur*. Primam itaque

(s) *Pſalm.* 9. (t) *l.* 6. *de Civit. Dei c.* 5.
(u) *l.* 4. *de præparat. Evang.*

que Theologiæ naturalis claſſem Poetæ ſibi vendicarunt. Hinc Auguſtinus (x) Orpheum, Muſæum, & alios, qui carminibus Deorum ſuorum laudes celebravere, Theologos appellat, quos etiam alii graves Auctores, uti Clemens Alexandrinus & Iſidorus eodem honorarunt titulo, genusque Theologiæ fabuloſum nuncuparunt. Initia illius optima & innocua, ſed progreſſione temporis ſenſim admixtis fabulis, infecto quaſi fonte contaminata & depravata fuiſſe tradit Ariſtoteles (y). Locus eſt admodum illuſtris, lectuque digniſſimus. „ Eſt, ait, „ ab antiquis veteribusque fabulæ modo „ traditum, poſterisque relictum, & Deos „ eſſe, & totam naturam divino Numine „ contineri. Reliqua vero fabuloſe allata „ ſunt cum ad multitudinem perſuaden- „ dam, tum ad legem, & ejus quod con- „ ducit uſum: humana enim aliorum- „ que animalium ſpecie eos effingunt: „ talia etiam complura, quæ hæc conſe- „ quuntur, ac cum iis, quæ dicta ſunt, „ ſimilitudinem habent, efferunt: a qui- „ bus, ſi quis primum illud adjunxerit, „ ſumpſeritque, illos primas ſubſtantias „ Deos

(x) *L.* 18. *de Civ. Dei.* (y) 12. *Metaphyſ. textu* 50.

„ Deos eſſe exiſtimaſſe, divine dictum „ eſſe arbitrabitur „. Hæc Ariſtoteles, e cujus verbis patet, primum fundamentum & tanquam baſin hujusce totius Theologiæ fuiſſe veritates illas de Deo, & ſupernis mentibus, ac mundo divina virtute adminiſtrato, cui tamen ſuperſtruxerunt inanem ac plenam fabulis molem Poetæ, canentes tantum ſibimet ipſis, noſtri autem curam nullam habentes, ut idem auctor ait (z). In hoc primo Theologiæ genere e veterum Auctorum libris erudérando multus eſt Euſebius, de quo memini, docens, Theologiam hanc a Phœnicibus ac Ægyptiis ortum traxiſſe, atque ab his in cæteras regiones, ipſamque adeo Græciam temporum tractu diffuſam poſtea univerſum orbem compleviſſe. Phœnicum primus erat, qui literis eam complexus eſt, Saconiathus gentis illius Theologus, qui ante Trojanum bellum floruit: hanc vero poſtmodum ab ignorantia vulgi vindicavit, & in dignitatem doctrinæ reduxit teſte Clemente Apoſtolorum ſectatore (a) Mercurius Triſmegiſtus Ægypti Rex, Sacerdos, & Philoſophus, Vir doctrinarum omnium monumentis in libros quamplurimos congeſtis cla-

(z) 3. *Metaph. textu* 15. (a) *Apud Cyrillum l.* 6. *in Julian.*

clariſſimus. Eandem apud Ægyptios Manetus integro, quem *Sacrum* appellavit, libro comprehenſam primum in lucem edidit. E Phœnicia vero in Græciam doctrinæ hujus ſacræ Palladium tranſtuliſſe prodit Theodoretus (b) Cadmum, quem Cornutum Philoſophum nuncupat. Omnium autem maxime illuſtraſſe hanc viſus eſt apud Athenienſes Orpheus Poeta, quem ſummum Theologorum nominatum eſſe teſtatur Clemens Alexandrinus, ejusque carmina divinæ antiquitatis dicta fuiſſe tradit Arnobius (c).

Alterum, de quo dixi, priſcæ Theologiæ genus *Naturale ac Phyſicum* erat, in quo excolendo ſtrenue laborarunt præ reliquis Plutarchus & Porphyrius, cui poſtremo magnum decus conciliat Eunapius (d) tradens: „ illum poſtquam per„ ſpicuitatis remedium deguſtaſſet, arca„ nas Philoſophorum latebras & quaſi „ Poetarum involucra retexiſſe, & ſcri„ ptis commentariis palam expoſuiſſe„. Laborarunt & Methrodorus Lampſacenus Heraclides, Zeno, Chryſippus, & Diogenes Babylonius, aliique magni nominis Philoſophi, quorum in eo ſtudium &

(b) *L.* 2. *de Curat. Græc.* (c) *l.* 5. *contra gentes.* (d) *in ejus vita.*

& cura verſabatur, ut veterum Poetarum, quos ævi illius Theologos appellant ſcriptores, de Diis ac rebus divinis doctrinam plurimis fabulis, commentis, & erroribus infectam expurgarent, & latentem ſub hoc cortice veritatis nucleum extraherent. Quippe ut Clemens Alexandrinus (e) notavit: *Poetæ qui a Prophetis didicere Theologiam, per arcana ſenſa multa philoſophantur, Orpheus, inquam, Linus, Muſæus, Homerus, & Heſiodus, & ſi qui ſunt ea ratione ſapientes. Velum autem eis apud vulgus eſt Poetica delectatio, ſomniaque & ſymbola &c.* Detraxere igitur velum hoc cum reliquis fabularum parergis Sophi, ac inſito naturæ lumine, & rationis magiſterio agentes primum Theologiæ genus ad ſecundum iſtud traduxere. Præ aliis curatius hoc præſtiterunt tum Ariſtoteles (f) tum Plato ejusque diſcipuli, quos *a magnitudine ſpeciei, & creaturæ vi prædicti luminis diſcurrendo ad inviſibilia Dei, ejusque virtutem & divinitatem, cæteris Philoſophis antecelluiſſe* oſtendit D. Auguſtinus (g). Quamvis autem diverſas hoc in ſtadio vias iniverint, in eo tamen ferme omnes convenerunt, ut in tradenda rerum

(e) *L. 5. Strom. c. 5.* (f) *l. 6. Metaph. c. 1.*
(g) *lib. 8. de Civit. Dei.*

rerum ſupernarum doctrina non aperta fronte inceſſerint, nec plana uſi fuerint methodo, ſed multa nebulis ac tenebris involverint, ſymbolis ac ænigmatibus utentes, pluraque ſibi ac diſcipulis ſuis arcana reſervantes, quæ in vulgus proferre nefas erat: cujus rei rationem adſignat Porphyrius, *quod & ipſi Dii hanc doctrinam non aperte tradiderint hominibus*, ideoque cum omnibus non eſſe communicanda ſcripta illa ſua ſerio admonet. Nimirum viri hi prudentes & acuti, quemadmodum ſatis conſtat de Triſmegiſtro, Platone, Ariſtotele, Epicteto, Cicerone Seneca, aliud de Polytheiſmo intus in cordis penetralibus ſentiebant, aliud foris in publico proclamabant, non quidem deſtituti lumine naturali de Dei unius exiſtentia, de vero ſummoque bono, de Angelis ſeu Geniis & Intelligentiis, uti vocitabant, &c. ſed Chriſtianæ fortitudinis expertes, quo minus quæ re ipſa ſenſerunt, palam profiterentur.

XVI.

Tertia antiquæ Theologiæ portio Civilis dicebatur, utpote cujus cognoſcendæ ac adminiſtrandæ cura civibus & magiſtratibus per urbes, maxime ſacerdotibus incumbebat, teſte Varrone. Continen-

tur apud Euſebium (loco prius citato). *Hoc tertio genere oracula, reſponſa, curæ morborum in hominibus piis ac probis, & econtra ejecti vel aucti morbi in impiis*, quæ ſcilicet fiebant per incantationes, haruſpicia, vota &c. Quumque in duabus prioribus Theologiæ claſſibus liberum cuique eſſet, ſentire quod vellet, approbare quod diſpliceret, adverſus hanc tertiam, quæ ſingularum civitatum legibus cavebatur, nemini ſeu Poetarum ſeu Philoſophorum movere quidquam fas erat, niſi mallet jure patrio tanquam læſæ majeſtatis reus agi, ac ſubire capitis pœnam contra eos decretam, qui Deos ſecundum leges & patriæ conſuetudinem non venerarentur. Hunc vero cultum quatuor in partes diſtribuit memoratus Euſebius de exquiſitiſſimorum, ut ait, Theologorum ſententia: nempe in eum qui Deo, & qui bonis dæmonibus, quique heroum animabus adhibebatur, ac illum denique, qui placandis pravis dæmonibus fuerat deſtinatus. Cæterum iſta, quæ toto hujus antiquæ Theologiæ ambitu continentur, concludit D. Auguſtinus (h) palam cedere debere illi, quam Platonici profitebantur, Theologiæ. In hujus laudes plerisque in locis effundere ſe non dubitavit hic

(h) *L. 8. de Civit. Dei.*

hic Eccleſiæ Doctor, neque ſolus: ſed ſanctum quoque Dionyſium Areopagitam Platonicis adnumerat S. Thomas (i). Quin immo, uti ait Cardinalis Cuſanus (k): *S. Dionyſius adeo Platonem imitatus eſt, ut ſæpius Platonis verba ſeriatim poſuiſſe reperiatur.* Tanta enim erat Platonicæ & Chriſtianæ doctrinæ, ſi quædam capita ſpectentur, conſpiratio & hormonia, ut teſte Auguſtino Platonicorum nonnulli per inſignem blaſphemiam jactare auſi fuerint, Chriſtum e libris a Platone conſcriptis didiciſſe omnes illas ſententias, quas mirari ac prædicare cogebantur. Verum verſa vice ac mutato clypeo conſtans eſt multorum Patrum aſſertio, hanc de rebus divinis doctrinam e libris ſacris a Platone hauſtam fuiſſe, quos tum illi tum Ethnicis aliis probe cognitos, & ex parte deſcriptos docent Origenes, Ambroſius, Juſtinus, Euſebius, Clemens Alexandrinus &c. Conſtat enim Platonem in Ægyptum ad Theologiam ejus gentis perdiſcendam peregrinatum iviſſe, qua occaſione ſacros aliquot Codices legere audireque potuit. Unde illud Numenii apud Clementem Alexandrinum (l) *nihil aliud*

(i) *Init. Comment. de divin. nomin.* (k) *In Apologia doctæ ignorantiæ.* (l) *Lib.* 1. *Stromat. c.* 13.

aliud eſſe Platonem: quam Moſen Atticum. Atque ex his patet, Platonis Theologiam magna ſaltem ex parte non fuiſſe ratione philoſophica comparatam, ſed ex furtive cognitis, quæ ſacris in literis Deus revelavit, translatam. Potuit tamen facile Plato ex iis, quæ ſic didicerat, admoneri, ut ingenio contenderet, & ratione etiam naturali, quæ de Deo & ſupernis Mentibus præclare dicta legiſſet, rudi velut minerva comprehenderet: id duntaxat dolendum, quod naturalis hujus Theologiæ Doctores ac Profeſſores, ut gentium Apoſtolus loquitur (m), *cum Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt.*

§. III.

Theologia ſupernaturalis Veteris Teſtamenti.

XVII.

Luſtrata quaſi per otium naturali Theologia ad ſupernaturalem, ejusque originem pluribus inveſtigandam greſſum promovere juvat, utpote ad rem inſtituto meo propriam & certioribus nixam monumentis. Supernaturalem Theologiam appello eam facultatem, quæ divinam

(m) *ad Rom.* 1.

nam fundamenti loco ponit *revelationem*, & ſpectata primigenia indole ſua de myſteriis agit intellectus humani vires ſuperantibus, nec ſolum de Deo ut Auctore naturæ, ſed maxime ut Auctore gratiæ ac gloriæ, *quam oculus non vidit, nec auris audivit, nec cor hominis aſcendit* (n). Atque hæc Theologia natales ac genus ſuum usque ad mundi exordium, & primum parentem extendit. Quis enim in dubium, vocare auſit, Adamum a Deo ſcientiarum omnium fonte, & quidem purius, hauſiſſe cum aliis gratiæ donis donum quoque fidei, ac cognitionem præcipuorum ſaltem cæleſtium arcanorum, quum *ſine fide impoſſibile ſit placere Deo*, ut inquit Apoſtolus (o). Quis negare poterit homini huic ad finem ſupernaturalem ab origine ſua conditi ſupernaturalium rerum perfectam ſcientiam; quum naturalem pleno velut alveo a Deo ipſi fuiſſe infuſam ſatis conſtet, utpote qui ab eodem ſupremum in piſces maris, volucres cœli, ac terræ beſtias, univerſique globi terreſtris dominatum accepit, cunctisque animalibus in conſpectum ſuum adductis nomina illorum naturæ ac indoli convenientia impoſuit (p)? Certe ſi Deus

(n) 1. *Cor.* 2. (o) 1. *Cor.* 2. (p) *Geneſ.* 1. & 2.

Deus ſecundum unanimem Patrum conſenſum Adamo tanquam humani generis capiti poſterorum voluntates nexu tam arcto colligavit, ut ſeu bonum ſeu malum ageret, id in omnes omnino transfunderetur, hominum quoque intellectus tam propinquo illi fœdere junctos fuiſſe fas eſt credere, ut in eos ſcientiam naturalium, multoque amplius ſupernaturalium rerum e cœlo hauſtam derivaret.

Hinc dubio procul acceptum hoc a cœlo pignus, quamvis corporis & animæ viribus poſt lapſum non nihil hebetatis imminutum, ſacram videlicet doctrinam, filiis ſuis ac nepotibus non ſolum tradidit idem Adamus, verum etiam ut conſtitutus in hoc rerum uuiverſo humani generis primus Doctor, & ut ita dicam Profeſſor publicus eandem explicavit expoſuitque, quantum opus erat, ut conſtantes ac firmi in vera religione perſiſterent, dubiisque tum ſuis, tum aliorum occurrere, ac fidei hoſtes, quibus Eccleſia nunquam caruit, oppugnare ac profligare poſſent. Nefas enim foret dicere, Deum veræ Religioni ac Eccleſiæ ſuæ initio ſtatim defuiſſe, nec omnia ad ſalutem neceſſaria illi providiſſe. Neque exiſtimandum eſt, ſacram tum temporis do-

ctrinam ſine ordine, ſine lege fuiſſe traditam; nam primi Patriarchæ illi ac Doctores non ſolum fidei principiis probe imbuti fuerunt, ſed & plurimas ex iisdem principiis concluſiones ratiocinando colligere potuerunt tum evidentes, tum probabiles, *immediatas*, *ac mediatas*, ut ſcholæ loquuntur, nec non variis modis, rationibus, & exemplis illuſtrare ac defendere, quin & ſatisfacere contrariis in medium allatis, quum & ingenio plus defæcato, & ſingulari eruditione per tot annos, quibus vitam produxere, longo uſu & ſtudio comparata pollerent. Profecto alias jam tunc ſcientias & artes tam liberales Aſtronomiæ in Adamo, Muſices in Jubale, Architectonicæ in Caino, quam mechanicas Ferrariæ in Tubalcaino, Agriculturæ rurſus in Caino, Paſtoritiæ in Abelo & Jabelo, Venatoriæ in Lamecho, has inquam artes jam tum floruiſſe e ſacris Litteris & graviſſimis Interpretibus ſatis conſtat. Tenuerunt igitur primi ſcientiarum & artium Magiſtri certam in pertractandis naturalibus diſciplinis methodum ac viam, nullam vero in ſupernaturalibus & Theologicis, ad Dei cultum & animarum culturam ſpectantibus?

Quapropter ita exiſtimo, uti profanas ſcientias in Caini poſteris, quos ſcriptura *filios*

filios hominum, ita ſacram, de qua ſermo eſt, doctrinam in poſteris Sethi, quos *Dei filios* appellat, veluti domicilium fixiſſe, & ab iis multas licet inter viciſſitudines conſervatam, ac continuo quaſi tractu in hæc usque tempora propagatam fuiſſe. *Quanta enim*, exclamat Pſaltes Regius (q) *mandavit* Deus *patribus noſtris nota ea facere filiis ſuis, ut cognoſcat generatio altera; filii qui naſcentur, & exurgent, & narrabunt filiis ſuis.* Enos Sethi filius A. M. 235. primus ſolemniores ſtatasque ceremonias divino cultui adhibuit: unde primus *invocaſſe nomen Domini* in Scriptura perhibetur: vel ut hebræa verſio docet, *tunc cæptum eſt*, ſcilicet publice & per cætus, Auctore Enos *invocari nomen Domini.* Videntur igitur eo tempore primum homines in cætum ſive Eccleſiam congregari cæpiſſe, & ad conciones publicas confluxiſſe, ita ut Valdenſis & Bellarminus cultum aliquem ſublimiorem, quam eſſet vulgi Religio, ab Enos inſtitutum fuiſſe credant. Hujus veſtigia preſſit Henoch Jaredi filius A.M. 622. quem ſcriptura *cum Deo ambulaſſe* teſtatur (r), quique ſublimi fulgens rerum divinarum ſcientia doctrinæ ſacræ magiſterium abrumpere coactus eſt, melio-

(q) *Pſalm.* 77. (r) *Geneſ. c.* 5.

liorem in regionem translatus, ut inde redux ad mundi finem illud latius inter fideles ſpargeret. Aucto poſtmodum humano genere, ac mortalibus paſſim in ſcelera ruentibus ſuſcitavit Deus Noemum A.M. 1056. *Virum juſtum*, id eſt religioſum & perfectum in omnibus actionibus (s), qui ſacram doctrinam verbo, vitæque ad omnes virtutis leges compoſitæ exemplo diſſeminaret integro centum annorum ſpatio, quo Numinis juſſu arcam fabricavit, in qua humani generis ſimul ac veræ religionis reliquias poſt exantlatam univerſæ terræ inundationem orbi reſtitueret.

XVIII.

Ad hæc usque tempora magno in honore Theologia, ſeu ſacra de Deo rebusque divinis doctrina fuit habita. Sed diviſis poſt turris Babel everſionem per omnes mundi plagas Noemi poſteris (quamdiu enim una fuit hominum lingua, nulla fuit idololatria) & corruptis mortalium moribus, cultuque veri Numinis ad falſos Deos tranſlato, exiguos intra fines ſublimis hæc ſcientia continere ſeſe debuit. *Dimiſerunt enim homines Deum, a quo facti erant, & colebant illa, quæ ipſi*

(s) *Geneſ. 6.*

ipſi fecerant, ait S. Auguſtinus (t); donec Abrahami & Moſis ævo caput erigere, ac latius dominari cæperit. Horum prior ex Ur Chaldæorum A. M. 2023. a Deo evocatus in regionem Chanaan migravit, futurus veræ Religionis parens, eosque populos omni ſapientia tam divina quam humana erudiendos ſuſcepit. Nec publicæ tum temporis defuerunt ſcholæ, quas teſte Lyrano per tabernacula Jacob deſignaverunt Hebræi exponentes Scripturæ locum, in quo (u) dicitur Jacob habitaſſe in tabernaculo, ſeu *in domo doctrinæ*, diſcens ſapientiam & timorem Dei. Suffragatur Hebræis Chaldaica verſio: *Jacobus erat vir integer, & Miniſter domus doctrinæ.* Horum itaque teſtimonio, quod Cornelius a Lapide (x) producit, triplex ea tempeſtate Schola Tceologica patebat, una cui Heber, altera cui Melchiſedech in urbe Cariat Sepher, tertia cui Abraham ſumma cum poteſtate præerant, cuique operam ſuam præcipue Chaldæi & Ægyptii navarunt, eo profectu, ut maximorum ævi illius Theologorum nomen famamque ſibi compararint, quorum etiam ſcripta Theologica ad nos usque pervenerunt, ut Trismegiſti, Jamblici, Beroſi &c. Alter,

(t) *in Pſ.*48. (u) *Geneſ.*25. (x) *in Geneſ.c.*25.

Alter, nimirum Moſes A. M. 2373. Iſraelitarum Dux, ſcientiarum fere omnium Magiſter ſacram præ reliquis doctrinam profeſſus eſt, primusque literis eam conſignavit. Hic non ſolum Græciæ, verum etiam Ægypti Sapientes uti tempore, ita etiam eruditione præceſſit. Quamvis enim Auguſtino teſte (y) „ fatendum ſit, in Ægypto jam fuiſſe ante „ Moſen nonnullam doctrinam, quæ Ægy„ptiorum ſapientia diceretur; alioquin „ non eſſet ſcriptum in literis S. Moſen „ fuiſſe eruditum omni ſapientia Ægy„ptiorum, tunc utique, cum ibi natus „ eſt, & a Filia Pharaonis liberaliter edu„catus „ nihilominus negari haud poteſt, Moſen eodem tempore vixiſſe, quo Cecrops primus Athenienſum Dux, qui bello Trojano, poſt quod floruit Homerus Græcæ eruditionis parens, quadringentis circiter annis ſuperior fuit: quin etiam ut accuratior Chronologia monſtrat, primum Ægyptiorum Philoſophum ac ſummum Theologum Trismegiſtum tempore antevertit. Hos igitur ſicuti ætate, ita alios quoque legis Doctores ſapientia præceſſit. Certe D. Gregorius (z) luculentum profert teſtimonium: „ Quis enim neſciat, „ quod

(y) *L.* 18. *de Civit. Dei.* (z) *Hom.* 16. *in Ezech.*

„ quod Abraham cum Deo locutus eſt, „ & tamen Moſi dixerit Deus: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, „ & Jacob in Deo omnipotenti, & nomen meum non indicavi eis. En igitur, quod plus Moyſi, quam Antiquioribus innotuerit„. Quanta vero cura & ſtudio Doctoris Theologi munere tam excelſo functus fuerit Moſes, ex ipſa patet S. Scriptura dicente (a): *veniebat ad eum populus exquirere ſcientiam Dei.* In quem locum D. Auguſtinus (b) ita commentatur: „ Nunquid enim Moſes, quamvis cum illo Deus loqueretur, per ſingula credendus eſt, quod conſulere ſoleret Deum, ſi quid eſſet in diſceptationibus tantæ multitudinis, quæ illum in hoc judicandi negotio a mane usque ad Veſperam detinebat? & tamen niſi ſuæ menti præſidentem Dominum conſideraret, legemque ejus æternam ſapienter attenderet, quid juſtiſſimum inter diſceptantes judicare poſſet, non inveniret„. Ex quibus Auguſtini verbis facile innoteſcit, Moſen non ſemper ex ipſo Dei revelantis fonte ſua ad populum reſponſa hauſiſſe, ſed tum ex lege æterna Dei, tum ex doctrina Numinis menti ſuæ præſidentis deduxiſſe judicium.

Igi-

(a) *Exod.* 18. (b) *Lib.* 2. *qq. ſupra Exod. q.* 97.

Igitur in quæſtionibus præſertim ad cultum & legem Dei ac fidei myſteria pertinentibus, cujusmodi ad ipſius tribunal delata fuiſſe conſtat (c), inferebat ſententiam Dei, eam deducendo ex doctrina divinitus inſpirata ac revelata, id quod Theologis Scholaſticis etiamnum hodie proprium eſt ac ſolemne.

XIX.

Felicibus his ſub Abrahamo ac Moſe auſpiciis ſtabilita res Theologica augmentum poſtea ſumſit longe maximum. Quippe ſacra hac doctrina literis conſignata conſtituti ſunt Sacerdotes, Scribæ, ac Legisperiti, qui Theologiam publicis in cætibus ſeu ſcholis profiterentur, & ſelectos e fideli populo candidatos erudirent: atque ex his prodiit ingens Prophetarum numerus, quorum plerique, ut conſtat ex Euſebii Chronico, aliorumque, Thalete Mileſio, Socrate, Platone aliisque Philoſophis, quos naturalis Theologiæ Doctores diximus, antiquiores fuerunt, inter quos Abdias, Michæas, Zacharias, Oſea, Amos, Iſaias, adeo ut gravis conjectura ſit, vetuſtiſſimos Auctores profanos pleraque quæ de Deo, rebusque divinis præclare diſſeruerunt, e ſacris Prophetarum libris

(c) *Exod.* 16. 18. 20.

bris velut e penu copioſiſſima depromſiſſe, ſuoque nomine inſignitas alienas has merces, poſtquam hinc & inde variarunt, nonunquam etiam corruperunt, poſteris vendidiſſe. Prophetæ hi multos quoque diſcipulos & Auditores numerabant, quos Scriptura *filios Prophetarum* appellat. Ita ſub Joſue conſtitutas legimus ſcholas quasdam Prophetarum, ſeu filiorum Prophetarum, qui ſub illis præceptoribus formabantur in Aſceticis exercitationibus virtutum, in ſtudio, contemplatione ac lectione divinæ legis, ut obſervat Eruditiſſimus Calmet. Ejusmodi ſcholas in Naioth Ramathæ (quem locum Chaldæus domum doctrinæ interpretatur) Samuele Auctore floruiſſe, quo David ſeſe receperat, ſatis conſtat e libris Regum (d). Præterea in Bethel civitate (e). In agro quoque Hierichuntino ſub Elia & Eliſæo (f). In Silo, in Galgalis &c. In his, in quibus Prophetæ de maximis rebus conſulebantur: eorumque lectiones & ſacræ doctrinæ expoſitiones excipiebantur, convenire ſolebant Auditores magno numero, maxime circa Calendas, & Sabbatis. Ita enim Sunamitis (g), quum ad Prophetam Eliſæum properaret inſolito tempore, a viro ſuo

(d) 1. *Reg. c.* 19. (e) 4. *Reg.* 2. (f) *eod. loc.*
(g) 4. *Reg.* 4.

ſuo interrogatur: *Quam ob cauſam vadis ad eum? hodie non ſunt Calendæ, neque Sabbatum.* Scholas has adhuc veluti privatas exceperunt publicæ, Synagogas dixere, in quibus orationi ac rerum divinarum ſtudio, & legis interpretationi vacare ſolebat fidelis Hebræorum populus. Hinc in Actis Apoſtolorum (h) legimus: *Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne ſabbatum legitur.* Harum aliquas jam ante captivitatem Babylonicam exſtructas fuiſſe argumento eſt, quod Nabuchodonoſor incendio vaſtaſſe Synagogas Judææ omnes perhibeatur. Sub ipſa vero captivitate per ſeptuaginta fere annos continuata uti ſacra doctrina, ita & Synagogæ potiſſimam partem ſiluerunt; quamvis & ex libro Judith & Eſther privatas quasdam Regum indulgentia inſtitutas fuiſſe colligatur: poſt ſolutam autem captivitatem etiam Judæorum Theologia detractis veluti barbaris compedibus in publicum prodiit, fuitque reperire tantum Synagogarum numerum in Judæa, ut una urbs Solymæa quadringentas, vel ut alii teſtantur trecentas & quatuor in ſinu ſuo fove-

(h) *Cap.* 15.

foveret, ſingulas ſingulis ſcientiis & artibus deſtinatas.

Inter has eminebat magna Synagoga, ſeu Conſeſſus centum & viginti Patrum, quorum Princeps Esdras, qui populum e captivitate Babylonica eduxit, & veri Numinis, rerumque ſacrarum doctrinam inſtauravit. Senatum hunc duplici potiſſimum de cauſſa conſtitutum legimus, tum ut divinæ legis obſervantia in veterem dignitatem ac ſanctitatem reſtitueretur, tum ut in unum corpus redactis ſacris libris digereretur ille, quem appellant, Scripturarum Canon, & exacta correctaque S. Codicis editio vulgaretur. Juvat hoc loco pauca inſerere de methodo docendi, quæ in Synagogis & Scholis tenebatur, e novi Teſtamenti libris, & Actis Apoſtolorum depromta: Servator adhuc duodennis repertus eſt in medio Doctorum, audiens & interrogans eos (i). Quum vero in Synagoga Nazareth patriæ ſuæ die Sabbati compareret, ſurrexit primo, & oblatum ſibi Iſaiæ volumen revolvit (k), legitque e Propheta ſententiam: tum convolvit illud denuo, ac Miniſtro dedit, aſſeditque verba facturus. Legebat ergo ſtans eo, quos nos legere ſolemus Evangelium more: poſtmodum ſedens docuit. Gentium vero Apo-

(i) *Luc.* 2. (k) *Luc.* 4.

Apoſtolus ante pedes Gamalielis inſtructum ſe fuiſſe affirmat (l). Ambroſiaſter autem (m) diverſos gradus diſtinguit: Apud hebræos ait ſedere Rabbinos in cathedris eminentibus: e diſcipulis qui magis profeciſſent, in ſcamnis infra Doctores: juniores vero humi in ſtoreis. Sed Auctores Thalmudici perhibent, olim Doctorem ſediſſe ſtantibus diſcipulis; at ab hoc more receſſum fuiſſe jam ante templi per Romanos everſionem, cautumque ut primum ſcamnum teneret Doctor, quem vel aliis ſcamnis in coronam diſpoſitis, vel omnino terræ inſidentes ambirent Auditores. Porro Synagoga publicum erat ædificium extra vel intra urbem, in loco plerumque editiore conſtitutum: ut plurimum tecto munitæ fuerunt; nam quæ ſub dio patebant, Profevechæ appellabantur. In medio earum eminebat tribunal ſeu cathedra, legendis libris ſive voluminibus legis deſtinata, e qua etiam verba ad populum fiebant; ad extremum autem Orientis latus e regione oſtii ſcrinium erat poſitum pro cuſtodiendis ſanctis libris, pretioſo panno opere phrygio obvolutis: propius demum pro faeminis ac ſeparatus a viris locus patebat in

(l) *Act.* 22. (m) *In* 1. *ad Cor.* 14.

inTabulato quodam cancellis clauſo,ita ut videre quidem illæ, videri tamen non poſſent.

XX.

Per Synagogas hucusque deſcriptas veræ Theologiæ lux velut in edito loco poſita in omnem populum fidelem, quin & in gentes vicinas radios ſuos diſpenſavit, donec non multo ante Chriſti adventum tempore a diverſis, in quas Judæi ſcindebantur, ſectis involvi non modicis cæpit tenebris. Harum quatuor erant præcipuæ: *Phariſæorum* nempe, *Sadducæorum*, *Eſſenorum* & *Herodianorum*. Phariſæi, voce Hebræa *Phares* a diviſione ſic nominati, vitæ magis religioſæ, ac ſublimioris ſcientiæ genere a cæteris Iſraelitis ſeſe diſtinguebant. Nam Scribæ ſacrorum librorum literam duntaxat ſequebantur, nec ab ea recedebant vel latum unguem, dum Phariſæi eundem ſenſum paullo altius rimarent arcanis intenti myſteriis. Cæterum plura fatis, ſive ab æterno præſtitutis de rerum ſucceſſione a Deo decretis tribuebant, ita ut non multum a Stoicis abludere Joſepho teſte, qui & ipſe hanc ſectam profeſſus eſt, viderentur. Ait enim „ plura quidem illos fa„ to conceſſiſſe,non tamen liberi arbitrii ho„ minibus conceſſi diſpendio„. Aſtrologiæ „ nihilominus ejusdem teſtimonio deditiſſi-

tiſſimi fuerant, rati, ſe abditiſſima Providentiæ conſilia ſiderum inſpectione reſeraturos: exiſtere Spiritus & Angelos, uti & animæ immortalitatem, ac mortuorum anaſtaſin contra Sadducæos tuebantur; quamvis metempſychoſis cujusdam genus adjicerent, juſtorum animas de uno in aliud corpus migrare autumantes, quum interea impii tenebricoſo in carcere perpetuo detinerentur. Hinc Phariſæorum quidam Chriſtum Joannem Baptiſtam, aut Eliam eſſe ſuſpicati ſunt (n). Ejusdem Servatoris ævo magnam ſibi famam apud populum comparabant crebris jejuniis, prolixis orationibus, eleemoſynarum in publico largitione, atque exacta decimarum ſolutione: verum hæc elatione quadam, oſtentatione, ac hypocriſi, non virtutis ſtudio agentes dealbatis extra monumentis, intus fœtore plenis comparari meruerunt: quin & ipſa legis graviſſima præcepta male tortis interpretationibus ac vanis ſuperſtitionibus ita corruperunt, ut jugum legis plane intolerandum reddiderint. In publicum autem prodeuntes fronti & cubito oblongas latioresque membranas certis legum ſententiis inſcriptas adligabant: immo etiam in palliis anſulas quasdam & fimbrias longius,

(n) *Matth.* 16.

giuſ, quam mos ferebat, pendentes geſtabant, ut hoc indicio legis ſtudio cæteris præſtare viderentur. *Phariſæi* ait D. Hieronymus in Commentario ſupra Matthæum, *ſcribebant in membranis Decalogum Moyſis, id eſt, decem verba legis, complicantes ea, & ligantes in fronte, & quaſi coronam capiti facientes, ut ſemper ante oculos moverentur.*

Alterius ſectæ conditores erant Sadducæi, a Saddocho orti: hi prava quædam dogmata de Angelis, & animæ rationalis immortalitate tenebant, aſſerentes uti refert Joſephus (o) homines anima non ſolum rationis, ſed & mortis capace inſtructos eſſe; quumque nulla vel præmia vel pœnas in altera vita operirentur, in exigendis ſontium pœnis immites ſe exhibuerunt: neque enim de legibus apicem quidem negligi, ſi non in ſe, certe in aliis patiebantur: Angelos vel ex univerſo tanquam fabulam proſcripſerunt (p), vel mortali corpore præditos eſſe contendebant: præterea S. Epiphanius & S. Auguſtinus reos agunt illos, ac ſi Spiritum S. negaſſent; Arnobius autem corpus Deo affinxiſſe eos inſimulat, ſed nullum hujus rei veſtigium nec in Scriptura, aut apud Joſephum apparet. Certius

(o) *De bell. l. 2. c. 12.* (p) *Act. 23.*

tius eſt, quod vel omnes ſcripturæ libros excepto Pentateucho repudiaverint, vel diverſo ſane a Judæis ſenſu explicaverint. Toleratam nihilominus inter Judæos ſectam hanc legimus, quin & ad Summum Sacerdotium ex illis quosdam evectos fuiſſe conſtat.

Tertia ſecta fuit Eſſenorum, quorum ortus & nominis etymologia ignoratur: gentem fuiſſe a plurimis ſeculis absque conjugio & ſexuum permixtione ſubſiſtentem tradit Plinius (q) dicens: *Ita per ſeculorum millia incredibile dictu, gens æterna eſt, in quo nemo naſcitur.* Horum mores & diſciplinam ita Joſephus deſcribit: Societatis inter ſe leges inviolatas ſervant, atque ab omnium voluptatum uſu tanquam veneno lethali abhorrent, a connubiis abſtinentes, alienos tamen filios adoptant, quos ſuis legibus, ſuisque diſciplinis inſtruunt. Similem ego populum aliquot millium hominum in Polonia etiamnum hodie reperiri a Viro fide digniſſimo, Polono, intellexi, qui absque ullo cum mulieribus commercio, neque civili, ſoli habitant, & e vicinis regionibus primum ſervos & famulos ſibi conducunt, tum eos in filios adoptivos & hæredes adſumunt, hacque ratione ſtirpem

(q) *Lib.* 5. *c.* 17.

ſtirpem ſuam per aliquot jam ſecula continuo propagant. Præterea divitias ut ait Joſephus, contemnunt Eſſeni, utpote apud quos bona omnia ſunt communia: poſt Deum & Moſen ſeniores colunt: ſacræ legis doctrinæ potiſſimum diem Sabbati dedicant, quo in cœtum congregati ſuo ſinguli ordine, Seniores ſuperiori, inferiori Juniores aſſidentes primum ejus lectionem, deinde hujus explicationem a viro docto factam audiunt, ſymbolisque, allegoriis, & parabolis priſcorum exemplo delectantur. Porro de ſtatu animarum poſt mortem paria cum Ethnicis ſentire videbantur, qui juſtorum animas ad Elyſios campos, impiorum vero in in tartara, & in Plutonis regnum tormentis excruciandas dimittunt. Alio in loco affirmat Joſephus, Eſſenos tenuiſſe a fato gubernari omnia, ut nihil hominibus contingat, niſi quod fatum tulerit. Cætera quamvis omnium ſuæ gentis religioſiſſimi haberentur, nunquam tamen Templum Hieroſolymitanum adibant, atque a victimis immolandis abſtinebant, ſubmiſſis licet per alios hoſtiis ac donis conſuetis. Verebantur enim, ne commercio cæterorum hominum, quorum mores longe deteriores erant, coinquinarentur.

Quar-

Quartam denique Judæorum ſectam conflabant Herodiani, quorum originem alii ad Herodem Magnum referunt, Antipatri filium, qui altero poſt Chriſtum natum anno vita functus eſt. Alii cum Joſepho Judæ Gaulonitæ ſeu Galilæi diſcipulos fuiſſe autumant. Sunt quoque, qui Herodianos hos Herodem pro Meſſia habuiſſe credunt, eorumque dogmata revocant ad duo capita: primo docebant, Romanorum in Judæos imperio, utpote juſto & legitimo, Judæos ipſos ſubmitti oportere, in quo diſſidebant a Phariſæis, qui jugum hoc ferre recuſabant perſuaſi, uni tantum Deo ſubjici homines neceſſum eſſe: ſecundo, in rerum præſentium ſtatu nulla prohiberi Judæos religione, quo minus mores plurimos Paganorum adoptarent. E Sacris Literis illud conſtat, tum quod eorum ſecta a Phariſæis, Sadducæis, & Eſſenis fuerit multum diverſa, tum quod dogmata ſparſerint virulenta, ita ut Chriſtus ipſe (r) cavendum eſſe pronunciaverit a fermento Herodianorum. Atque hæ quatuor præcipuæ ſectæ Judæorum fuerunt. Nam Samaritanos S. Epiphanius & S. Auguſtinus in cenſu Hæreticorum habuerunt, quamquam ſchismate potius a Judæis ſegrega-

(r) *Marci* 8.

gregati fuiſſe videantur, uti colligere licet ex Evangelio Joannis (s). *Non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* & Samaritana Mulier Sichemitis mirari ſe dixit, cur *Jeſus aquam a ſe poſtularet*, quum tamen *ipſe Judæus foret.* His igitur ſectis vera religio & doctrina ſacra ob diverſa, in quæ iſti Judææ gentis Theologi, eorumque Synagogæ ſcindebantur, dogmata maximum paſſa eſt vitium, & his hæc, aliis alia ſentientibus atque docentibus in partes abiit, in integrum non reſtituenda, niſi per Jeſu Chriſti, ipſius Veritatis Magiſtri, in hunc orbem adventu.

§. IV.

Theologia ſupernaturalis Novi Teſtamenti.

XXI.

Quemadmodum legi naturali ac ſcriptæ lex gratiæ ſucceſſit, ita & Theologiam Adami & veterum Patriarcharum Theologia Moſaica per Prophetas & Synagogæ Doctores propagata, atque hanc rudem adhuc nec ſatis perfectam Chriſtiana Theologia Auctore Chriſto fundata, & numeris omnibus abſoluta excepit.

(s) *Cap.* 4.

pit. Hic enim æternæ Sapientiæ Filius & veritatis Magiſter de cœlo delapſus, quum ea, quæ Antiquis Patribus & Judæis obſcure fuerunt tradita, in lucem protraheret, & Prophetas interpretatus ſub verborum ac myſteriorum involucris latentia re ipſa palam exhiberet, nova priſcis abolitis inſtituit Sacramenta, mandataque renovavit adjectis quoque conſiliis, atque ita pleniſſimam ſacræ doctrinæ lucem in mundum intulit, quæ non ſolum a Judæa, verum etiam a Gentilibus per univerſum terrarum orbem errorum tenebras diſpelleret, ac Theologicam ſcientiam ad ſummum ſplendoris ac majeſtatis apicem eveheret. Si enim ſingulas Theologicæ doctrinæ, ut modo traditur, claſſes luſtremus, de Deo ejusque perfectionibus nemo clarius ac magnificentius teſtimonium præbuit, & trinum eſſe ſimul ac unum docuit, quam ipſe Dei Filius, Patri per omnia æqualis: *Incarnationis* myſterium ineffabile nemo melius ac profundius explicavit, quam Verbum, quod caro factum eſt: doctrinam de Angelis optime declaravit Angelorum Dominus, qui ad ejus ſervitium deſtinati introeuntem in hunc mundum, & cum hominibus converſantem adorarunt: de gratia quis copioſius egit, quam ipſe

ipſe auctor & fons omnium gratiarum? a peccati ſervitute ut nos eximeret, cœleſtem patriam deſeruit, & mortem ſubire, non dubitavit: Fidei myſteria non ore Prophetarum alieno, ſed proprio revelavit orbi: Virtutum Theologicarum, juſtitiæ, aliarumque Magiſter ſimul & exemplar fuit undequaque perfectiſſimum: viam ad veram ſupernamque beatitudinem verbis & exemplo monſtravit ipſe via, veritas, & vita: morum & omnis honeſtatis norma & regula: Septem Sacramenta denique inſtituit, & in iis infinitum meritorum ſuorum theſaurum, præſertim in Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento hominibus aperuit.

Neque ſolum in doctrina Theologica Auditoribus ſuis exponenda uſus eſt Servator plana ſemper methodo, verum etiam non raro ea, quam Scholæ adhibent, contentioſa. Certe (t) ut ſe Deum probaret, nec Davidis ſolum, ſed Dei vivi Filium, verumque Deum ac hominem, verbis e Pſalmiſta Regio (u) in medium productis ita concluſit: *Si ergo David vocat eum* (ſcilicet Chriſtum) *Dominum, quomodo filius ejus eſt?* Ac ſi diceret: Chriſtus vocatur a Davide non ſolum filius, ſed etiam Dominus: ergo Chriſtus

(t) *Matth.* 22. (u) *Pſalm.* 109.

ſtus non tantum Davidis filius, & homo duntaxat, ſed etiam Filius Dei eſt, ac Deus ſimul & homo. Alia occaſione (x) ut Phariſæorum ſophisma de cenſu exhibendo enervaret, nummum oſtendi ſibi poſtulabat, eoque inſpecto quæſivit: *Cujus eſt imago hæc?* reſpondentibus illis eſſe Cæſaris, *reddite ergo*, inferebat, *Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo.* Rurſus (y) ut Phariſæis matrimonii vinculum ſolvi non poſſe demonſtraret, in medium adduxit verba e Geneſis libro depromta, *qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos; propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Tum ſubjunxit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparabit.* Alio tempore, quum exprobraſſent Phariſæi Magiſtro, quod diſcipuli eſurientes die Sabbati vellere cœperint ac manducare ſpicas: *Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbato;* argumentatus eſt a majori ad minus, reſponditque. *Non legiſtis, quid fecerit David, quando eſuriit? quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit?* (z) ac ſi diceret: Licuit Davidi ad famem pellen-

(x) *Matth.* 22. (y) *Matth.* 19. (z) *Matth.* 12.

lendam rem Deo conſecratam comedere, licebit ergo diſcipulis quoque meis die Deo ſacra modicum hunc laborem eſurie urgente ſuſcipere, ſpicas vellere, ac manducare. Non minus iisdem Phariſæis, ſuperbo ac captioſo hominum generi, dilemma tacitum objicientibus: *Si licet Sabbato curare* (a)? nimirum ut ſi affirmaret, violatæ legis apud Principes Sacerdotum reum agerent; ſi negaret immiſericordiæ notam apud plebem incurreret, aliud apertum ac longe fortius dilemma ad pellendum veluti clavo clavum appoſuit dicens: *licet Sabbatis bene facere, an male?* male non licet, igitur licet bene facere: male autem facit, qui opem, quam poteſt, miſeris negat: bene autem, qui eisdem opitulatur. Demum ut contra Sadducæos animæ immortalitatem & corporum anaſtaſin propugnaret, uſus eſt tanquam validiſſimo argumento e verbis Exodi (b) depromto, quibus Abraham, Iſaac & Jacob etiam poſt fatum vivere, ac Deum Abraham, Iſaac & Jacob Deum eſſe non mortuorum ſed vivorum aſſeritur. Ex his per legitimam concluſionem intulit: quum ſecundum corpus viventes non ſint, vivere eos oportere ſecundum animam, ſic-

que

(a) *Matth.* 12. (b) *Cap.* 3.

que hanc fore immortalem. Atque hac argumentandi ratione ſummus hic & ſupremus omnium Theologus ita Sadducæos, Scribas, Phariſæos, cæterosque legis peritos eum callide oppugnantes profligavit, ut Evangeliſta teſte *nemo potuerit ei reſpondere verbum, neque auſus fuerit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.*

XXII.

Ut autem ſacram hanc doctrinam per totum orbem diſſeminaret, Apoſtolos tanquam primæ admiſſionis diſcipulos elegit, quos magiſterio ſane divino per plures annos in Theologiæ palæſtra erudivit, exercuitque, futuros brevi Eccleſiæ a ſe fundatæ, ac mundi Orthodoxi primos Doctores. Hos ipſos fuiſſe Theologos palam eſt legenti Epiſtolam S. Dionyſii Areopagitæ ad Timotheum, in qua de præſentibus morti ac glorioſo in cœlum Aſſumptæ Virginis Deiparæ triumpho ait: *Aderat autem & Domini Frater Jacobus, & Petrus ſuprema & antiquiſſima Theologorum ſummitas.* Non enim ſolum ex ipſo fonte Sapientiæ æternæ Chriſto Theologica principia & dogmata copioſiſſima hauſerunt, verum etiam ſacræ hujus doctrinæ eloquio omnes naturæ vires ſuperante a Spiritu Sancto ſub ignearum linguarum

forma cœlitus delapſo præditi fuerunt, quo pleni in publicum orbis theatrum ad fidei Chriſtianæ myſteria gentibus explicanda prædicandaque ſunt egreſſi, frequentiſſimam diſcipulorum auditorumque turbam ubique poſt ſe trahentes. Profecto Theologos, quales erant, ſe ſe probarunt, dum ad fidem illuſtrandam, ejusque dogmata ſtabilienda vel e Sacris Scripturis legitimas concluſiones deduxere, vel easdem vero ſenſu explicatas erroribus oppoſuerunt, vel argumenta contraria objecto veritatis revelatæ clypeo enervarunt. Luculenta hujus rei teſtimonia ſuppeditant Apoſtolorum Acta (c): ſuppeditant epiſtolæ, fidei morumque doctrina & ſubtilioris Theologiæ veſtigiis plenæ, duæ Apoſtolorum Principis D. Petri, quatuordecim gentium Apoſtoli D. Pauli, tres D. Joannis, una D. Jacobi, & altera D. Judæ Catholica: præ reliquis autem eſt tot myſteriis quot verbis referta D. Joannis Apocalypſis, quam in Pathmo inſula conſcripſit, ad inſpiciendam mortalibus oculis cœleſtium Secretorum urnam, & intuendum divinum ſolem proxime admiſſus, ac propterea jure merito Aquila Theologica appellatus: ſuppeditant

(c) *Act. c.* 2. *v.* 17. 31. & 34. . . *C.* 3. *v.* 22. & 25... *C.* 8. *v.* 25... *C.* 10. *v.* 43... *C.* 13. *v.* 33.

tant prima Concilia in ipſo Eccleſiæ ortu ab Apoſtolis celebrata, in quibus de ſummis rebus ad fidem orthodoxam, & Eccleſiæ a Chriſto paullo ante fundatæ gubernationem pertinentibus eſt agitatum. Eminuit diſputandi robore præ cæteris D. Paullus, uti palam eſt e prima Epiſtola (d), dum ut gratiam non ex operibus eſſe demonſtraret, ita ratiocinatur: *Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ ſecundum electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt: ſi autem gratia, non jam ex operibus, alioquin gratia non eſt gratia.* Et ad Corinthios (e), dum ex eo, quod in corpore eodem diverſa oporteat eſſe membra, officiaque diverſa, probat & infert, non omnes in Eccleſia Doctores eſſe debere, dicens: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa; omnia autem membra corporis, quum ſint multa, unum tantum corpus ſunt. . . Si totum corpus oculus, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi odoratus?* Quando communem mortuorum anaſtaſin e Chriſti ad vitam redeuntis exemplo legitima concluſione deducit (f), ſic argumentatur: *Si autem Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum*

(d) *C.* 11. (e) 1. *Cor. cap.* 12. (f) 1. *Cor. c.* 15.

tuorum non eſt? Si autem reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit; ſi autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. Maximam vero argumentandi vim exeruit Paullus Athenis in Areopago, ubi oblata ſibi occaſione ab ara, *Ignoto Deo* ſtructa, Deum hunc non alium, quam Chriſtum eſſe demonſtravit, tantaque energia fidei Chriſtianæ veritatem propugnavit, ut Dionyſium Areopagitam cum aliis Senatus illius graviſſimi Patribus victas dare manus coegerit. Illuſtris quoque fuit ac ſolemnis diſputatio plane Theologica, Hieroſolymis in publico Judæorum conſeſſu a S. Stephano Archidiacono inſtituta: *Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum, qui erant a Cilicia & Aſia diſputantes cum Stephano.* Hic Spiritu Dei plenus hauſtam ab Apoſtolis doctrinam tot Scripturæ locis (incipiens ab Abraham & Moſe usque ad Chriſtum) tamquam validis argumentis in medium adductis propugnavit, ut Judæi ſolvendis impares, frementesque ac dentibus ſtridentes glorioſum Chriſti Athletam, quem rationum momentis vincere non poterant, lapidibus in eum jactis vivum obruerent.

XXIII.

XXIII.

Non ſolum autem Hieroſolymis, verum etiam per totum terrarum orbem paullo poſt Evangelica tuba inſonuit, & Theologica ſcientia latiſſime propagari cœpit, facta nimirum Apoſtolorum diviſione, quando Petrus & Paullus Romam, Jacobus Zebedei Hiſpaniam, ut traditur, Joannes Aſiam minorem, Andreas Scythiam & Achaiam, Philippus Aſiam ſuperiorem, Thomas Parthos & Indiam, Bartholomæus Armeniam, Albaniam & citeriorem Indiam, Matthæus & Mathias Æthyopiam, Simon Meſopotamiam & Perſidem, Judas Thaddæus Arabiam & Idumæam, Paullus inſuper varias gentium regiones, fidei luce illuſtrarunt, & ſacra imbuerunt doctrina, quam profuſo etiam ſanguine propagarunt. Varias jam tum temporis ſcholas condidere Apoſtoli, horumque Sectatores Alexandriæ, Cæſareæ, Antiochiæ, in quibus ſacrarum literarum profeſſio fieret, quaſque Judæorum Synagogis & ſathanæ miniſtris Hæreſiarchis opponerent. Inter has primam & facile præcipuam fuiſſe legimus, quæ teſte D. Hieronymo (g) Marci Evangeliſtæ tempori-

(g) *In Catal. Script. Eccleſ.*

poribus Alexandriæ Imperante Commodo fundata fuit, cui Moderatorem & Doctorem præfuiſſe tradit Euſebius (h) Pantænum, virum in omni eruditione nobiliſſimum, qui prius jam inter Philoſophos, quos Stricos appellant, ingentem nominis & ſcientiæ famam ſibi comparavit: poſtmodum autem tanto verbi divini & ſacratioris ſcientiæ ſtudio ac amore ſuccenſus eſt, ut depoſitis ſcholæ hujus faſcibus ad prædicandum Chriſti Evangelium in ultimas Orientis plagas usque ad Indiam citeriorem profectus fuerit: unde redux Alexandriæ nobilem vitam nobiliore fine corronavit, tam viva voce diſcipulos inſtruens, quam librorum monumentis doctrinæ ſuæ theſauros poſteris relinquens. De hac ſchola ita loquitur memoratus Euſebius: „ Per idem „ tempus fidelium ſcholæ præerat vir „ doctrinæ cauſſa celeberrimus, nomine „ Pantænus. Quippe jam a priſcis temporibus ſacrarum literarum ſchola in ea civitate fuit inſtituta, quæ quemadmodum „ noſtra adhuc ætate perſeverat, & ab „ hominibus tum eloquentia tum litera„ rum divinarum ſtudio inſtructiſſimis ob„ tineri dicitur. „ Pantæno in Cathedra ſucceſſit Clemens Alexandrinus, qui de Magi-

(h) *Eccleſ. Hiſt. l. 5. c. 10.*

Magiſtro ſuo teſtatum reliquit, quod divinæ quam tradidit doctrinæ veritatem ab ipſis Apoſtolis Petro, Jacobo, Joanne ac Paullo uberrime hauſerit. Secutus eſt Origenes, anno ætatis decimo octavo ad Doctoris publici officium promotus: Pierius Presbyter, & Origenes junior dictus, aliique quos nonniſi viros in ſcientia & eruditione probatiſſimos ſcholæ illi Theologicæ ad ſua usque tempora præfici conſueviſſe, ut intelleximus, prodit Euſebius. His Alexandrinæ fauſtis progreſſibus excitatus Cæſareæ quoque Theologicam ſcholam inſtituit Pamphylus Pierii Diſcipulus & Martyr Seculo poſt Chriſtum natum ſecundo, primas inter Chriſtianos Bibliothecas ibidem inſtruentibus Alexandro Epiſcopo Hieroſolymitano, & Juliano Africano (i).

Nihil tamen S. Doctrinæ ſtudium & uſum usque adeo primis ſtatim Eccleſiæ temporibus promoviſſe viſum eſt, quam quod eam perditum ibat; nempe hæreſum, ſchismatum, & perſecutionum integer exercitus ad profligandas in cunis res Catholicas orco emiſſus, agmen ducentibus tum Simone Magno, Cerintho, Ebione, Baſilide, Carpocrate, Valentino, Mar-

(i) *Euſebius l. 6. Eccl. Hiſt.*

Marcione, aliiſque tum Judæis, tum tyrannis immani odio in novæ Religionis Candidatos ſævientibus; quibus tamen omnibus providum Numen, & Eccleſiæ ſuæ ſartæ tectæ ſervandæ ſemper intentum, viros oppoſuit eminenti qua ſanctitate, qua doctrina præditos. Inter hos fuere D. Hierotheus, cujus tamen ſcripta poſteris edax tempus ſubtraxit: S. Dionyſius Areopagita D. Paulli Apoſtoli diſcipulus, qui præter alia cœleſtem, & Eccleſiaſticam Hierarchiam, librum de divinis nominibus, & de Myſtica Theologia ſublimi ſtylo, ſublimiore adhuc ingenio (ut plurimi cenſent) elucubravit: D. Ignatius Antiochenus Epiſcopus, & Clemens Romanus Pontifex epiſtolis Spiritu S. plenis ad Eccleſias exaratis clari: S. Juſtinus Martyr ſtrenuus fidei orthodoxæ ſeu ore ſeu calamo defenſor: S. Iræneus quinque adverſus Valentinum libris doctrina & pietate refertis notiſſimus: Tertullianus ingenio ſtyloque acer, operibus ſuis bene de Eccleſia meritus, ſed in Montanam poſtea hæreſin prolapſus: Clemens Alexandrinus, Vir doctiſſimus, Pantæni diſcipulus, & Origenis Magiſter: Origenes, cujus ſcripta teſte Epiphanio ad ſena millia librorum aſcendunt, plura tamen deſiderantur, quique nimio Platonis ſtudio

dio a via veritatis deflexit, & graves in errores incidit: S. Cyprianus Chartaginenſis Epiſcopus profana eloquentia par Ciceroni, ſacra ſuperior: Lactantius Firmianus divinarum Inſtitutionum libris ſeptem clariſſimus. His aliisque luminibus per tria prima poſt Chriſtum natum ſecula coruſcabat Eccleſia Dei, & S. Doctrinæ majeſtas omnium venerationi patebat. At tribus ſuccedentibus graſſante per orbem Manichæorum, Donatiſtarum, Arianorum, Pelagianorum, Neſtorianorum hæreſi, pleraque fidei myſteria impugnantium, Theologia mirum quantum illuſtrata fuit a præſtantiſſimis viris, qui pro Eccleſia Catholica murum ſe oppoſuerunt, & ingenio calamoque fortiſſime decertarunt.

Ut alios prætercam, D. Athanaſius Alexandrini Patriarchatus mitra inſignis ingenti animo fidem Orthodoxam propugnandam ſuſcepit adverſus Arianam hæreſim, quæ totum orbem terrarum ita infecit, ut ingemiſcens Arianum ſe eſſe miratus ſit, uti loquitur D. Hieronymus; ſæpius expulſus, reſtitutus ſæpius, libros edidit plurimos doctiſſimosque, quatuor tomis comprehenſos: D. Hilarius, qui teſte Bellarmino, quamvis provecta jam ætate Chriſtianam fidem profeſſus fuerit, brevi

brevi tamen in eccleſiaſtica doctrina ita profecit, ut Doctor maximus, & Eccleſiæ Catholicæ columna merito habitus fuerit: D. Baſilius M. Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus Arianos ubique voce ac calamo perſecutus opera præclara poſteritati reliquit quatuor tomis contenta: D. Gregorius Nazianzenus cognomento Theologus, S. Baſilii ſtudiorum & virtutum comes multa ſcripſit, in quibus ſapientiam cum eloquentia admirabili fœdere conjunxit: D. Ambroſius e Mediolanenſi Præfectura divino conſilio ad Epiſcopatum evocatus plurimis eruditiſſimisque ſcriptis Bibliothecas auxit: D. Hieronymus Presbyter & Eccleſiæ Doctor, qui literis Græcis, Latinis atque Hebræis, omniumque artium diſciplina inſtructiſſimus in S. Scripturis explanandis, & hæraticis confutandis totus fuit: D. Joannes Chryſoſtomus, os aureum, e foro profano ad Eccleſiaſticum translatus virtutem exemplo docuit, e cathedra in vitia detonuit, & comentariis ſcripturam ſacram, aliisque voluminibus rem Catholicam illuſtravit: D. Auguſtinus Hypponenſis Præſul eo fuit ingenii acumine, doctrinæque ubertate ac ſublimitate, ut omnes ante ac poſt ſe Doctores ſuperaſſe videatur, Dialecticæ artis optime gnarus,

ob

ob præcipuas Theologiæ quæſtiones de SS. Trinitate, de Prædeſtinatione, de Gratia & Libero Arbitrio acute non minus quam profunde enucleatas jure merito vocandus Theologiæ Scholaſticæ Anteſignanus, cujus maxime veſtigiis inſtitiſſe conſtat Petrum Lombardum in libris ſententiarum methodo ſcholaſtica conſtruendis. Teſtantur hoc ejus opera in decem Tomos diſtributa: D. Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus, qui multa præclare, Chriſti vero carnem induti myſterium omnium optime explanavit: Boetius Severinus e Senatorio ordine præter libros quinque de Conſolatione Philoſophiæ partim carmine, partim proſa eruditiſſimos, alios quoque de Trinitate, de duabus Chriſti naturis, & de Fide ad poſteros transmiſit: D. Gregorius, qui plus omnibus Pontificibus doctrina & fortitudine in Eccleſia præſtitit, idcirco Magnus jure appellatus, cui S. Ildephonſus in libro de Viris Illuſtribus primum adſignat locum.

XXIV.

His patrum tum Græcorum tum Latinorum ſuffulta columnis Theologia ſimul & Eccleſia Dei inter continuas hæreſum incurſiones ſtetit immota, magnisque aucta eſt incrementis ad ſeculum usque ſepti-

ptimum poſt Chriſtum natum, quod una cum octavo erigendis ac fundandis publicis ſcholis ac cathedris Theologicis potiſſimam partem impenſum fuit. In Hiſpania quidem manus operi huic admovit S. Iſidorus Hiſpalenſis Antiſtes, vir omni eruditionis genere cultiſſimus, Latinis, Græcis, & Hebraicis literis, divinis humanisque legibus inſtructus, qui ut loquitur *Breviarium* Romanum, Collegia ædificavit, ubi ſtudiis ſacris & lectionibus vacans plurimos diſcipulos „ qui ad „ eum confluebant, erudivit, quos inter „ ſancti Ildephonſus Toletanus & Brau„ lio Cæſar Auguſtanus, Epiſcopi emi„ cuerunt . . . hic tantam apud omnes „ ſanctitatis & doctrinæ famam adeptus „ eſt, ut elapſo vix ab ejus obitu ſexto „ decimo anno, univerſa Toletana ſyno„ do duorum ſupra quadraginta Epiſco„ porum plaudente, ipſoque etiam S. Il„ dephonſo ſuffragante Doctor egregius, „ Catholicæ Eccleſiæ noviſſimum decus, „ in ſæculorum fine doctiſſimus, & cum „ reverentia nominandus appellari me„ ruerit „. Non minorem ſibi famam & gloriam comparavit Beda, ſacræ Theologiæ in Anglia Profeſſor: hic quidquid eſt mitiorum Muſarum, evolvit, ſimulque Græcæ ac Hebraicæ linguæ peritus ſacros præ-

præcipue libros eſt interpretatus, ea cum laude, ut adhuc in vivorum numero degentis Commentaria in Eccleſiaſticis officiis legerentur, tanti ab omnibus habitus, ut haud alio quam *Venerabilis* nomine adhuc compelletur. Hujus e ſchola prodierunt præſtantiſſimi Theologi, inter quos eminebat Albinus, ſeu ut alii vocant Alcuinus, cujus opera Carolus M. ad inſtituendam Pariſienſem Academiam uſus eſt, e qua velut ex Equo Trojano præcipui Seculo VIII. & IX. Theologi continuâ ſerie in lucem prodierunt, Rabanus, Angelomus, Haimon, Strabus Abbas Augiæ Divitis, & *Gloſſæ*, quam Ordinariam vocant, Auctor aliique. Bedæ coævus fuit S. Damaſcenus, qui Orientem, uti prior Occidentem ſapientia & ſacra doctrina illuſtravit. Calamum hic primo ſtrinxit pro SS. Imaginum honore contra Iconoclaſtas: tum profundiora aggreſſus myſteria quatuor libros de Orthodoxa fide elucubravit, in quibus ipſe primus univerſam Theologiam recto ordine comprehendit, & poſteris ad Theologiam ſcholaſticam viam præluxit. Hanc inivere cum pluribus aliis Seculo X. & XI. Adelmannus & Lanfranus, e cujus diſciplina in Academia Cœnobii Beccenſis prodiit D.Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui

qui apud Latinos, uti Damaſcenus apud Græcos, Auctor exſtitit methodi, a qua nomen ſortitam eſſe Theologiam Scholaſticam diximus; id quod ſatis demonſtrant horum Doctorum libri, prioris de fide Orthodoxa, poſterioris de *incarnatione* Verbi, *cur Deus homo*, de libero arbitrio, de caſu diaboli, de peccato originis, de Conceptione Virginis, de proceſſione Spiritus ſancti.

XXV.

Progreſſibus iſtis ſacræ doctrinæ factis, & mellifluo Doctore S. Bernardo, ejusque ſacra progenie ſalutaris ſcientiæ aqua Eccleſiam irrigantibus, videns Petrus Lombardus Theologiam Græcorum Patrum variis libris diſperſam a S. Damaſceno collectam, & certis locis diſtinctam, ejus æmulandi ſtudio inductus fuit ad Patrum Latinorum, præſertim Auguſtini ſententias in ordinem redigendas. Exſecutus eſt grande hoc negotium quatuor libris, in quos eleganti ordine ſanctorum Patrum ſententias diviſit diſtinxitque, Magiſtri Sententiarum nomen præclaro hoc facinore promeritus. Fuit is gente Italus, patria Novarinus, Epiſcopus vero Pariſienſis, qui primus in illa Academia gradus honoris Literarii conſtituit in Theologia,

logia, quos *Baccalaureatum*, *Licentiatum* & *Doctoratum* vocare conſuevimus. Hunc velut Anteſignanum ſecuti ſunt Albertus cognomento Magnus, natione Suevus, profeſſione Ordinis S. Dominici, dignitate Epiſcopus Ratisbonenſis, Philoſophicarum ac Theologicarum artium Doctor inſignis: Alexander Alenſis natione Anglus, vir doctiſſimus, & SS. Bonaventuræ ac Thomæ Aquinatis Præceptor, qui copioſiſſimam & omnibus notiſſimam Theologiæ Summam jubente Innocentio IV. typis vulgavit; D. Bonaventura e Familia S. Franciſci, ad Epiſcopi ac Cardinalis dignitatem a Gregorio X. evectus. Hujus doctiſſima ſcripta Romæ juſſu Sixti V. edita fuerunt, & in octo Tomos diſtributa: B. Alanus, Ciſtercienſis Ordinis grande ſidus, ob eruditionem diſputandique ſcientiam a cunctis in admiratione habitus, dictusque Doctor univerſalis: Joannes Duns ſcotus gente Hibernus, Oxonienſis Academiæ in Anglia Profeſſor, cui Doctoris ſubtilis titulus obtigit; præter alios e D. Dominici, Benedicti, Franciſci Seraphici, Auguſtini, cæterisque Religioſis cœtibus præclariſſimos Theologos, qui Seculo XII. ac XIII. ſacræ doctrinæ radiis Eccleſiam egregie illuſtrarunt. Inter hos ſemper eminuit Angelicus Doctor

D. Thomas de Aquino, cujus Opera (ut S. Hieronymus de D. Cypriano ſcripſit) ſole clariora ſunt; unde ſolis imaginem ejus pectori pictores affigunt. Hic ultimam negotio manum tandem admovit, ſummamque Theologicam ad omnes ſcholæ leges exactiſſimam conſcripſit, in quam cunctorum retro Doctorum ſapientiam collegit, & in qua opulentiſſimum ſacræ ſcientiæ theſaurum, e quo omnes poſt ipſum diteſcerent, reliquit. In hac ut Joannes XXII. pronunciavit, tot miracula, quot articuli, & ut ait Alphonſus Fernandes, „ quatuor inter ſe pugnantia in„ diſſolubili pacis fœdere tanta induſtria „ copulavit, copiam, brevitatem, facili„ tatem, & ſeveritatem, quæ nulli antea „ Theologiæ Profeſſori, nec poſt eum „ contigit ſimul potuiſſe connectere „. Hoc duce ingens Theologicorum heroum agmen tum ad profligandos veræ fidei hoſtes, tum ad Eccleſiam ſacra doctrina exornandam ſequentibus ſeculis usque ad hæc, quæ vivimus tempora, in campum apertum prodiit, quorum illuſtriora nomina vel ſola recenſere Eruditis nunc ſufficiat: Joannes de Bachone, Guilielmus Okamus, Dionyſius Richelius ſeu Carthuſianus, Alphonſus Toſtatus Abulenſis Epiſcopus, Thomas Valdenſis, Thomas

mas de Vio, ſeu Cardinalis Cajetanus, Joannes Medina, Alphonſus Caſtro, Melchior Canus, Dominicus Sotus, Ven. Petrus Caniſius, Franciſcus Toletus Card. Ludovicus Molina, Franciſcus Suarius Theologiæ ſidus clariſſimum & Doctor Eximius, Gabriel Vasquez, Thomas Sanchez, Leonardus Leſſius, Dominicus Bannes, Petrus Ledeſma, Gregorius Martines, Bartholomæus Maſtrius, Philippus Gamachæus, Anſelmus Yſambertus, Andreas Duvallius, Jacobus Gretſcherus, Gregorius de Valentia, Joannes de Lugo & Cœleſtinus Sfondrati, Cardinales, Dionyſius Petavius, Dominicus Viva, Honoratus Tournelius &c. Atque his aliisque ſummis ingeniis adlaborantibus Theologica ſcientia ad ſupremum perfectionis apicem evecta videri poteſt, quem poſt tot ſeculorum ambages a primo velut mundi exordio non interrupta ſerie ad hodiernam usque diem propagata tenet, ut hucusque demonſtravi; non defectura, donec ab exilii hujus loco in cœleſtem patriam transferatur, ubi non jam per ſpeculum quaſi in ænigmate, ſed de facie ad faciem, ſicuti eſt, Deum intueri licebit.

CAPUT III.

DUÆ COLUMNÆ AC BASES THEOLOGIÆ, AUCTORITAS ET RATIO.

§. I.

Auctoritas.

Auctoritas, cui ſacra doctrina præcipue inititur (hæc quippe Domina eſt, Ratio autem famula) Auctoritas inquam latiſſime patet. Complectitur enim S. Scripturam, Traditionem, Eccleſiæ judicium, Conciliorum ſanctiones, Apoſtolicæ Sedis Oracula, & SS. Patrum effata, e quibus tanquam fontibus Theologia non ſolum puram ſinceramque doctrinam haurire, verum etiam firma & ſolida depromere argumenta poteſt & ſolet, quibus dogmata ſua & placita ſtabiliat. Qua ratione id fiat, eundo per ſingula breviter modo explicandum eſt, & quidem non utilitatis ſolum, ſed & eruditionis gratia, quam hi fontes ſane uberrimam ſinu ſuo continent. Itaque

XXVI.

Auctoritas S. Scripturæ.

Scriptura ſacra eſt Verbum Dei, nobis a Deo revelatum, manifeſtatum ab Eccleſia, & literis exaratum. E quo patet, divinam eſſe S. Scripturæ originem, ejusque veritatem & auctoritatem eſſe fundatam in veritate auctoritateque ipſius Dei loquentis, falli & fallere neſcii. Hæc quantumcunque magna ſit, admittit velut in conſortium Eccleſiæ quoque auctoritatem, cujus eſt non ſolum Scripturæ ſenſus interpretem agere, verum etiam judicem, quod exiſtat S. Scriptura, & quænam genuina illius ſoboles ſit, ſeu libri Canonici: quæ vero ſpuria, ſeu libri Apocryphi. Unde præclarum eſt Auguſtini effatum: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoveret auctoritas* (k). Tria vero ſunt, quæ in Scriptura diſtinguere oportet, nimirum *res*, *verba*, & *verborum ordinem* ſive *ſtilum.* Res, quas continet, ſunt vel fidei morumque dogmata, vel præteritorum temporum hiſtoriæ, aut præſagia futurorum, vel leges & præcepta, quibus homines ad virtutem informantur, & abducuntur a vitiis.

(k) *Contra epiſt. fundam. c.* 5.

tiis. Verba ſunt voces, quibus conceptus in mente loquentis vel ſcribentis ſenſus exprimitur: Stilus autem verborum ſeries & ſtructura. Non exigua heic graves inter Auctores orta eſt controverſia: ſeveriorem non pauci opinionem amplectuntur contendentes, non ſolum res & ſententias, verum etiam ſingula verba, & apices verborum a Spiritu S. dictata fuiſſe, quum Prophetæ loquentes in ſcripturis ipſi fateantur: *Hæc dicit Dominus: Factus eſt ſermo Domini ad me dicens &c.* Teſtantur hoc ipſum SS. Patres non pauci, quemadmodum D. Auguſtinus (l) S. Chryſoſtomus (m) & D. Gregorius (n) aſſerens: *Ipſe hæc ſcripſit, qui hæc ſcribendo dictavit.* Mitior eſt illorum ſententia quibus equidem dubium non eſt, propheticos ſermones & fidei myſteria ſingula ſcriptoribus ſacris a Deo fuiſſe revelata, teſtante Chriſto (o) *Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Hiſtoriæ autem & facta, quæ palam fuerunt, quæque propriis uſurparunt oculis, de quibus S. Joannes (p). *Quod fuit ab initio, quod audivimus,*

(l) *Epiſt.* 14. (m) *Homil.* 22. *in Geneſ.* (n) *in Expoſ. in Job.* (o) *Matth.* 16. (p) *Epiſt.* 1. *c.* 1.

vimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt, & teſtamur & annuntiamus vobis, hæc inquam non opus habuiſſe videntur Dei ſpeciatim loquentis ac dictantis magiſterio, ſed dirigentis ſolum & adſiſtentis, ut his quæ ſcriberentur, nulla ex parte deeſſet veritas, & omnis procul abeſſet falſitas, nec quidquam in medium proferretur vel non ſatis aptum, vel inconcinnum, vel expers myſterii, aut bonis repugnans moribus. Verborum denique ordinem ac texturam, ſeu ſtilum uniuſcujusque Scriptoris indoli ac ingenio relictum fuiſſe ſuadet ipſe ſtilus pro rerum, quæ proponuntur, temporum quibus contigerunt, ac idiomatis quo conſcriptæ fuerunt, diverſitate plane diverſus. Certe ſublimis, vehemens & inſtar fluminis exundantis eſt ſermo Prophetarum: exultat Iſaias, lamentatur Jeremias, minatur Ezechiel, oſtentis abſorbetur Daniel. Contra placido quaſi alveo incedunt hiſtoriarum ſcriptores, non conquiſitis ornamentis, ſed ſimplici & aperta oratione narrantes ea, quæ plus habent admirationis: Concitatior eſt ſtilus Canticorum & Pſalmorum, ac veluti Poeticus: lenis vero & perſpicuus legum ac præceptorum. Inter ipſos quoque Novi

Teſtamenti ſcriptores elegantia ſermonis vincere videtur, Hieronymo judice, Marcum & Joannem Evangeliſtam Lucas, utpote Græci idiomatis magis peritus.

Jam vero, ſive ſcriptura ſit verbum, Spiritu S. ſingula loquente ac dictante, ſive dirigente ſolum ac aſſiſtente ſcriptum, palam eſt, eam eſſe verbum Dei, de cujus veritate nefas eſt dubitare. Poſito igitur, quod talis ſcriptura exiſtat, & de librorum, quos continet, Canonicorum numero conſtet, nec non de authentica Editione (quæ tria poſtmodum demonſtrabimus, ubi de Theologia Poſitiva agemus) ſolum ſupereſſe dubium poteſt, e quo ſenſu Scripturæ fide certum atque adeo proprium habeatur principium, unde Theologicum argumentum erui poſſit. Eſt enim, ut Patres & Interpretes docent, duplex S. Scripturæ ſenſus, *Literalis* unus, alter *Spiritualis* ſive *Myſticus*: Priorem rurſus dividunt in *proprium*, quem verba proprie accepta ſignificant, uti *diliges Dominum Deum tuum*, & in *metaphoricum*, quando verba a propria ſignificatione ad impropriam transferuntur, uti *Oves meæ vocem meam audiunt*: ubi ovium nomine fidelis populus deſignatur: Poſteriorem vero in *Tropologicum*, *Allegoricum* & *Anagogicum*. Hac in re ſatis

ſatis certum eſt *primo*, ex ſenſu Literali S. Scripturæ proprio firmum ac certum ad ſtabilienda fidei dogmata, ac Theologicas veritates argumentum deſumi poſſe. Eſt enim ex una parte poſita vocum ſignificatione, ex libera hominum inſtitutione profecta, ſenſus iſte jam ex natura ſua determinatus ad hoc & non aliud indicandum, atque ita nobis per ſe ipſum manifeſtus: ex altera vero parte, quum verba, quæ ſenſum hunc conficiunt, ſint a Deo vel aſſiſtente vel dictante prolata, ipſe quoque ſenſus in iis contentus a Deo omnis veritatis fonte proficiſcetur. Quam ob rem D. Thomas (q) aſſerere non dubitat: nullam e pluribus ſenſibus in S. Scriptura confuſionem ſequi, *quum omnes ſenſus fundentur ſuper unum (ſcilicet literalem) ex quo ſolo poteſt trahi argumentum.* Qua autem ratione ſenſus *Literalis* verus ac genuinus deprehendi poſſit, certas regulas trademus in Theologia Poſitiva, Parte ſecunda. *Secundo*, etiam ſenſus Spiritualis ſeu Myſticus, & Metaphoricus ad fidei doctrinam, & certas inde probationes ducendas quandoque valet, ſi nimirum de illo nobis certo conſtiterit. Non ſolum enim ſenſus Litera-

(q) *Hac art.* 10. *ad* 1.

teralis, ſed etiam Spiritualis a Spiritu S. intentus eſt; quippe *omnis Scriptura*, ut loquitur Apoſtolus (r) *divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* Conſtare autem certo hic ſenſus poteſt inprimis, ſi ab ipſamet Scriptura alibi tradatur; unus ſiquidem ſcripturæ locus non raro alium interpretatur; dein ſi ex Apoſtolorum Traditione derivetur: porro ſi ab univerſa Eccleſia recipiatur: demum ſi Patrum conſenſu & expoſitione firmetur. Profecto ipſe Salvator & Apoſtoli, qui utique mentem S. Spiritus hoc in negotio intime perſpectam habebant, ſæpius e ſcripturarum ſenſu myſtico argumenta depromſerunt ad confirmanda fidei dogmata. Chriſtus quidem Legem, Prophetas & Pſalmos de ſe ipſo locutos eſſe teſtatus eſt (s): *Et incipiens a Moſe, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.* Ita apud Joannem (t) ex ſerpente æneo a Moſe exaltato (u) intulit, ſe fore exaltandum in cruce. Apud Matthæum (x) ex eo, quod Jonas tribus diebus & tribus noctibus fuerit in ventre piſcis deten-

(r) 2. *ad Timot.* 3. (s) *Luc.* 24. (t) *cap.* 3. (u) *Num.* 21. (x) *cap.* 22.

detentus, poſtea vero in lucem egreſſus (y) probavit ſimiliter ſe fore in terræ ſinu ſepeliendum, & poſt tres dies ſurrecturum. Divus vero Paulus (z) ex eo, quod Abraham habuerit duos filios, Iſmael de Ancilla, & Iſaac de Libera (a), allegorice infert, Deum eſſe Auctorem utriusque Teſtamenti, Veteris ac Novi, & Patrem duorum populorum, Judæorum & Gentilium. D. Joannes Evangeliſta (b) illud, quod de Agno Paſchali dicitur: *os non comminuetis ex eo.* (c) myſtice explicat de Chriſto, cujus crura in cruce non fuerunt fracta. *Tertio*, ſæpe ex ſenſu myſtico nihil certi a Theologo poteſt inferri: atque ita intelligendus eſſe videtur S. Dionyſius, quando *Theologiam Symbolicam non eſſe argumentativam* ait (d), ſeu quod idem eſt, non poſſe duci certum e ſenſu ſcripturæ myſtico argumentum. Cujus rei ratio eſſe poteſt, quia quum ſenſus myſticus non dependeat tam a vocibus, quam a rebus per voces ſignificatis, quæ ſunt aliarum rerum ſigna plerumque obſcura, dubia, & amphibologica, quid mirum, ſi probatio clara, certa, & ſibi conſtans inde peti nequeat? Si

(y) *Jon. c.* 2. (z) *ad Gal.* 4. (a) *Geneſ.* 16. (b) *c.* 19. (c) *Exod.* 12. (d) *in Epiſt. ad Titum.*

Si quis autem ſit, qui forte objiciat, & ſenſum literalem & myſticum ab eodem veritatis fonte, Deo videlicet in ſcripturis loquente manare, atque ita oportere, ut ejusdem quoque ſint auctoritatis ambo, eleganter reſpondet Doctor Angelicus (e) his verbis: „Non eſt pro„pter defectum Auctoritatis, quod ex „ſenſu ſpirituali non poteſt trahi efficax „argumentum, ſed ex ipſa natura ſimi„litudinis, in qua fundatur ſpiritualis „ſenſus: una enim res pluribus ſimilis „eſſe poteſt: unde non poteſt ab illa, „quando in Scriptura ſacra proponitur, „procedi ad aliquam illarum determi„nate: ſed eſt fallacia conſequentis v. g. „Leo propter aliquam ſimilitudinem ſigni„ficat Chriſtum & Diabolum; unde per „hoc, quod aliquid de Leone dicitur in „S. Scriptura, ad neutrum poteſt fieri „proceſſus in S. Scriptura argumentando„. Immo ut res magis pateat in exemplo Leonis a D. Thoma adducto, dicitur (f) *Leo rugiens* de Diabolo. (g) *Leo de Tribuda* de Chriſto. (h) De adverſario quovis *ſalva me de ore leonis* (i). De homine juſto *Juſtus quaſi leo rugiens absque terrore erit.*

(e) *Quodl.* 7. *q.* 6. *ad* 4. (f) 1. *Petri* 5. (g) *Apocal.* 5. (h) *Pſalm.* 21. (i) *Proverb.* 28.

erit. Quis autem, quod S. Scriptura leone tanquam ſymbolo aut figura utatur, hæc omnia argumentando transferre poterit vel ad Chriſtum, vel ad Diabolum, vel ad utrumque, per Leonem myſtice deſignatum? Hæc de auctoritate S. Scripturæ, quantum ad Theologiam pertinet, heic dicta ſufficiant. Plura proprio in loco Lectoris conſpectui patebunt.

XXVII.

Auctoritas Traditionis.

Non pauca occurrunt, ut in politica profana, ita etiam in ſacra & Eccleſiæ doctrina, quæ credi obſervarique oportet, licet nec Dei digito in Tabulis Moſaicis ſcripta, nec Prophetarum in Veteri Teſtamento, nec in novo Chriſti & Apoſtolorum ore palam prolata, & in SS. Commentariis conſignata reperiantur. Unde auctoritas Traditionis jure ſecundum ſibi locum poſt S. Scripturam vendicat, quem a Theologo ſæpius conſuli, & ex iſto argumenta, præſertim adverſus falſa hæreſum dogmata peti neceſſarium eſt. Nam omnis ævi heterodoxorum mos eſt, Traditionibus libellum repudii dare, ſolaque Scriptura pro fidei regula uti, vel potius abuti. Soli ſcriptæ Moſis legi aures

præ-

præbebant Sadducæi, ſpretis Patrum ſententiis, omnique Traditione calcata. Ariani vocem *ὁμοούσιον* in ſolis quærebant S. Literis, quumque non invenirent, Filium Patri *ὁμοούσιον*, id eſt, *conſubſtantialem* negabant. Macedoniani & Eunomiani illum gloriationis ritum & honorem, quem tribus divinis perſonis Eccleſia defert ſolemni formula illa *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, tanquam novum quid & in Scriptura peregrinum ridebant. Eutychetis duas in Chriſto naturas ſociare recuſantis trita paræmia fuit: *qua in ſcriptura jacent duæ naturæ?* vulgo notum erat Pelagianorum dogma: *Credamus, quod legimus, & quod non legimus, nefas credamus aſtruere.* Wicleſitæ ſeditioſas ubique voces has ſpargebant: *Quidquid Papa & Cardinales ex Scriptura deducunt, credendum; quidquid ultra præſumpſerint, contemnendum ut hæreticum.* Calvini placitum erat: *Non aliud habendum eſſe Dei verbum, cui detur in Eccleſia locus, quam quod lege primum & Prophetis, deinde ſcriptis Apoſtolicis continetur.* Reliquos tamen audacia ſuperavit Lutherus, dum in Traditiones ita debacchatur (k): *Ego adverſus dicta Patrum, hominum, Angelorum, dæmonum pono non antiquum uſum,* non

(k) *Lib. contra Regem Angliæ.*

non multitudinem hominum, ſed unius Majeſtatis æternæ verbum, Evangelium: hic ſedeo, hic maneo, hic glorior, hic triumpho, hic inſulto Papiſtis, Thomiſtis, Henriciſtis, Sophiſtis, & omnibus portis inferi, nedum dictis hominum quantumlibet ſanctorum, aut conſuetudini fallaci &c. Ita hæretici Veteres & Novi Traditiones omnes penitus repudiarunt. Inter ipſos quoque Catholicos olim non exiguæ lites hoc in negotio fuerunt, ſalva tamen fide ac fidelium communione, *donec eliquatiſſima*, ut loquitur S. Auguſtinus, *perfectione diſcuſſæ creſcente paulatim luce omnino patuerunt.* Sic acris admodum agitabatur controverſia inter S. Stephanum Pontificem Romanum cum ſuis, & D. Cyprianum cum Africanis, illo hæreticorum baptisma legitimum, nec iterandum eſſe aſſerente, negante altero: conſuetudo opponebatur conſuetudini, Scriptura Traditioni; ſed tandem S. Stephanus quidquam innovari vetuit, voluitque pro Traditione ſtandum eſſe. Sic quoque Quartadecimani Paſcha celebrandum eſſe contendebant decima quarta Luna, in quemcunque diem illa incideret; tuebanturque hanc opinionem e S. Joannis Evangelio: At S. Pius I. ut Paſcha die Dominico celebraretur, prout Apo-

Apoſtoli tradidiſſent, præcepit, ac poſtmodum renovata lite S. Victor I. Quartadecimanos ſacris interdixit. Poſterioribus ſeculis in eo reverentiæ gradu traditiones collocatæ fuerunt, ut qui univerſam earum vim auctoritatemque negarent, merito in hæreticorum aut ſchismaticorum numero haberentur.

Eſt autem Traditio, de qua nobis ſermo, Verbum Dei non ſcriptum, ſed vivæ vocis oraculo quaſi per manus ad nos usque transmiſſum; non quidem quod nullibi unquam literis ſit conſignatum, ſed quod non ſit ſcriptum a primo Auctore, ſolaque voce proditum ad nos veluti per ambages pervenerit, etſi poſteri ſcripto id ſubinde complexi fuerint. Neque enim auctoritas verbi divini a calamo & atramento pondus & momentum obtinet, ſed ab ipſo Deo, cujus eſt verbum. Dividitur in varias claſſes: primo in *Divinam*, quæ ipſo Deo docente proficiſcitur, quemadmodum in lege naturæ *remedium pro delendo peccato originali adhibendum eſſe*, aliaque, quæ ad veri Numinis ea in Eccleſia cultum pertinuerunt. In lege ſcripta *Chriſti mortem per cruenta ſacrificia quaſi per totidem figuras ſignificatam eſſe: divina libros Canonicos auctoritate præditos eſſe:* In lege nova

nova *Sacramenta numero ſeptem a Chriſto fuiſſe inſtituta: Deiparam Matrem ſimul ac virginem fuiſſe.* Secundo *in Apoſtolicam*, quæ ab Apoſtolis vel Dei nomine promulgata, vel ab ipſismet edita fuit. Primi generis Traditio Apoſtolica dicitur etiam Divina, quam ſcilicet a Chriſto Domino acceperunt, dicente Apoſtolo (l) *Ego accepi a Domino, quod & tradidi vobis*: item *præcipio non ego, ſed Dominus*. Ejusmodi traditiones Apoſtolico Divinæ ſunt: *matrimonium, confirmationem, extremam unctionem vere eſſe ſacramenta novæ legis &c.* Secundi generis Traditio mere Apoſtolica, quam Apoſtoli ipſi, tanquam conſtituti Eccleſiæ Paſtores ſuggerente Spiritu ſancto ad fidelium utilitatem ediderunt, ut ſunt *Quadrageſimæ ac quatuor temporum inſtitutum; dies Dominica diei Sabbati ſubſtituta*. Tertio in *Eccleſiaſticam*, quæ ab Eccleſia ortum habet, & aliud non eſt, quam conſuetudo antiqua non quidem a Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed quæ poſt Chriſti in cœlos aſcenſum, & Apoſtolorum ex hac vita diſceſſum, ab Eccleſiæ Rectoribus & fidelibus ad nos deducta, tacito populorum conſenſu vim legis obtinuit, quem-

(l) 1. *Cor.* 11. & 7.

quemadmodum in Republica civili *eadem eſt vis conſuetudinum approbatarum, quæ legum ſcriptarum* (m). *Nam traditione & auctoritate regitur Eccleſia* (n): *& inſolentiſſimæ inſaniæ eſt,* teſte Auguſtino (o) *diſputare an faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia.* Tales traditiones ſunt: ſolemnitas & obſervantia dierum feſtorum, abſtinentia a carnibus certis per annum diebus, pia laudeque digna crucis formandæ conſuetudo, antiquus aquæ luſtralis, candelarum, cinerum, palmarum ac ſimilium, quibus Eccleſiæ ritu benedicitur, uſus. Hæc tamen traditio Eccleſiaſtica rurſum multiplex eſt: Alia de fide, ut *ſcripturam ſacram, qua utimur in Eccleſia Catholica, vere divinam eſſe.* Alia de moribus & diſciplina, ut *a ſervili opere die Dominico feſtiſque diebus eſſe abſtinendum.* Alia univerſalis, ad totam Eccleſiam pertinens, ut *ſolemnia Paſchatis, Pentecoſtes, aliorumque feſtorum.* Alia ſingularis, quæ jus facit ſolum uni vel certis quibusdam Eccleſiis, quibus ea tradita fuit. Illuſtre hujus exemplum refert D. Auguſtinus (p) his verbis: „ Mater mea Mediolanum

„ me

(m) *C. conſuetudo diſt.* 1. *& l. diuturna ff. de lege.* (n) *c. catholica. diſt.* 11. (o) *Epiſt.* 118. (p) *Epiſt.* 118. *ad Januar.*

„ me conſecuta invenit Eccleſiam ſabbato „ non jejunantem: cœperat perturbari „ & fluctuare, quid ageret; cum ego... „ propter ipſam conſului de hac re Beat. „ mem. Virum Ambroſium. reſpondit... „ cum Romam venio, jejuno Sabbato, „ cum hic (Mediolani) ſum, non je- „ juno„ nimirum ob peculiarem hujus Eccleſiæ conſuetudinem. Alia perpetua, uti *certa materia & forma cuivis Sacramento aſſignata.* Alia temporaria, ut olim *Agape ſeu convivium ante vel poſt cœnam Evcbariſticam inſtitui ſolitum: quotidianus Evcbariſtiæ uſus.* Alia denique neceſſaria, uti *uſus aquæ vino miſcendæ in Miſſæ Sacrificio:* Alia libera, ſicut *crucis formandæ conſuetudo, aquæ luſtralis aſperſio.*

XXVIII.

Quam magnæ autem auctoritatis ſit Traditio, colligitur primo ex ipſa S. Scriptura, ſi etiam concedatur adverſæ parti, nihil credi oportere, quod in ea non reperitur. Dicit enim Apoſtolus (q): *Itaque Fratres ſtate & tenete Traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Non minus S. Scriptura nos

(q) *ad Theſſal.* 2.

nos jubet parere Eccleſiæ, ipſo ſupremo Legislatore Chriſto apud Matthæum (r) præcipiente: *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Dum igitur Eccleſia Traditiones omnino tenendas eſſe pronunciat, una eademque opera Eccleſiæ quæ Traditiones, & Scripturæ quæ Eccleſiam jubet audiri, obtemperamus. Colligitur ſecundo ex omni veneratione digniſſima Eccleſiæ antiquitate, quæ ipſam Scripturam ſacram longo temporis intervallo excedit. Atque hinc neceſſe eſt, fidem ac Religionem veram ſine Scriptura firmam & incolumem ſtetiſſe, non item ſine Traditione. Certe non deerant in lege naturæ Religionis myſteria fideique dogmata, qualia fuerunt: Mundi totius conditorem fuiſſe Deum, Meſſiam venturum, reliquum eſſe pro peccato originis delendo remedium, Deum præmiari bonos, & malos punire, alteram præſenti vitæ ſucceſſuram &c. Unde amabo horum omnium aliorumque notitia & fides? certe non ex ſacra Scriptura, quæ nulla erat ante Moſen: igitur ex Traditione, quæ illorum hominum primorum erat fidei regula. Circumciſionem quoque a Deo primum impera-

(r) *Cap.* 18.

peratam Abrahamus deinceps familiæ ſuæ prodidit teſtante Deo (s). *Scio quod præcepturus ſit*, ſcilicet Abraham, *filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini, & faciant judicium & juſtitiam.* Hi poſtmodum ejusmodi Sacramentum non aut membranis aut tabulis inſcriptum, ſed in animis traditione imbutis quaſi impreſſum conſervarunt, multosque annos in Ægypto citra ullam legem ſcriptam unius Dei veram fidem ac religionem tenuerunt. Ex his patet, toto illo temporis intervallo duorum millium annorum, quod fluxit ab Adamo ad Moſen, veram Dei Religionem ac cultum ſola Traditione ſtetiſſe incolumem. Non minus in lege Moſaica quam multa fuerunt, quæ nonniſi Traditio docuit? nimirum immortalem animæ conditionem, corporum anaſtaſin, remedium peccati *originalis* in gratiam fœminarum, & maſculorum, qui ante octavum a nativitate diem e vivis erepti ſunt, quin & genuinum legis ſcriptæ ſenſum. Teſtatur ipſe Legislator Moſes (t), & appellat ad Traditionis tribunal, dum ita populum alloquitur: *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum,*

(s) *Geneſ.* 18. (t) *Deuteron. c.* 32.

tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi. Regius quoque Pſaltes (u): *Quanta mandavit Patribus noſtris nota ea facere filiis ſuis, ut cognoſcat generatio altera; filii qui naſcentur & exurgent, & narrabunt filiis ſuis.* De nova lege quid dicam? Chriſtus nullum ſcripſit librum, immo nec ut quid ſcriberetur, præcepiſſe legitur: *Euntes*, non ait ſcribite, ſed *prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et per Jeremiam (x) *Dabo*, inquit, *legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam.* Non minus Apoſtolus (y): *Epiſtola eſtis Chriſti adminiſtrata a nobis, & ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Lex ergo Evangelica, quæ lex Spiritus eſt, non fuit in ſui exordio literis exarata, ſed animis fidelium inſculpta. Nam & cæteri Apoſtoli prius viva voce Evangelium annunciarunt, deinde mandarunt literis, ut teſtes ſatis graves & idonei ſunt Irenæus, Euſebius, Chryſoſtomus, Theophilactus, Hieronymus cum toto fere Patrum antiquorum ſenatu: quin ipſe D. Lucas teſtimonium præbet omni exceptione majus, dum Evangelium ſuum ſic orditur: *Quoniam quidem multi conati ſunt*

(u) *Pſalm.* 77. (x) *cap.* 30. (y) 2. *Cor.* 3.

ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completa ſunt, rerum: ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & Miniſtri fuerunt ſermonis: viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia a principio diligenter ex ordine tibi ſcribere, o Theophile, ut cognoſcas eorum verborum, quibus eruditus es, veritatem. Colligitur auctoritas Traditionis (ut nihil dicam de SS. Patrum teſtimoniis luculentiſſimis, quæ omnibus ſeculis de Traditionum uſu perhibuerunt) colligitur inquam tertio ex ipſa Traditionis admittendæ neceſſitate. Non enim omnia, quæ ad doctrinam Chriſtianam pertinent, in SS. Litteris expreſſa invenire licet. Nam perpetuam B. Mariæ virginitatem, deſcenſum Chriſti ad inferos, baptisma parvulorum, Spiritus ſancti e filio procedentis, ac trium Perſonarum, communem habentium naturam, a ſe invicem autem vere, & non ratione ſolum diſtinctarum ſublime myſterium non ita claris in S. Codice characteribus deſcripta reperies, quibus tamen adeo certa fides adhibenda eſt, ut contrariorum dogmatum defenſores Eccleſia hæreſis ſtigmate pridem notarit.

Videant igitur una ex parte hæretici noſtrorum temporum, quid agant, dum omnem Traditioni fidem abrogant; hac

enim ratione, quum Scripturam ex ipſa Scriptura neutiquam probare poſſint, nec iſta ſe ipſam eſſe legitimam oſtendere queat, in eam demum miſeram conditionem ſuo crimine rediguntur, ut ſine Scriptura, atque ita ſine fide, veluti ſine aris & focis vivere cogantur: ex altera vero parte videant Catholici, quam Traditioni fidem, reverentiam & obſequium deferre debeant, nimirum quod illi tum in veteri lege veræ religionis cultores, tum in nova Chriſtus, Apoſtoli, ſanctiſſimi ac doctiſſimi Eccleſiæ Patres deferunt, ac deferendum decernunt. Theologo autem palam ex his fit, e loco Traditionis, quæ a Chriſto & Apoſtolis, uti dictum eſt, proficiſcitur, certiſſimum & ad Eccleſiæ conſuetudines, & ad fidei dogmata comprobanda argumentum trahi poſſe. Non minus e conſuetudine Eccleſiaſtica univerſali, perpetua, ac ſemper ab omnibus ubique gentium recepta tuto illi licet argumentari. Si enim, inquit Melchior Canus (z) Apoſtolus Paullus Eccleſiæ conſuetudinem, (ſcilicet fœminam aperto capite orare oportere) ubi tamen ſolum de ritu aliquo, non de re fidei agebatur, Corinthiis contentioſis oppoſuit (a), cur nos itidem Eccleſiæ morem

rem

(z) *Lib. 3. loc. Theol. c. 6.* (a) 1. *Cor.* 11.

rem ab Apoſtolis usque receptum, totque ſeculorum uſu ac gentium conſenſione probatum non opponemus hæreticis (Lutheranis & Calvinianis) quum a nobis Scripturam in cujusque rei confirmationem efflagitent: tanta vis in Traditione eſt, ut quos nec ſcripturæ nec naturæ ratio moviſſet, eos Paullus exiſtimavit, Eccleſiarum more & inſtituto movendos. Ita Canus. Immo Tertullianus plus ultra progreditur, ſatisque aperte monet (b) ut adverſum hæreticos magis traditionibus, quam ſcripturis differamus, cujus rei ratio eſt, quia Scripturæ varios in ſenſus facile trahuntur, non item Traditiones. Ut tamen inoffenſo pede procedat Theologus in argumentis e loco Traditionum formandis, tres ſtatuunt regulas periti hac in palæſtra Critici: *Prima* eſt, ſi quod fidei dogma Patres ab initio ſecundum ſuorum temporum ſucceſſionem ſumma concordia tenuerunt, & quod huic contrarium eſt, hæreſis damnarunt, quin tamen illius teſtimonium in Scriptura ſit reperire, id per Apoſtolicam traditionem haberi ab Eccleſia cenſendum eſt: cujusmodi ſunt perpetua Deiparæ Virginitas, deſcenſus Chriſti

(b) *De præſcript. hæreſ.*

ſti ad inferos, certus Evangeliorum numerus &c. *Altera*: Si traditio ſit talis, ut ejus materia Eccleſiæ auctoritatem ſive poteſtatem excedat, uti quod aqua vino miſcenda ſit in calicis conſecratione, dubium non eſt, quin hæc traditio originem divinam habeat. *Tertia* demum, ſi de communi Patrum conſenſu circa Traditionem aliquam, num divina ſit, necdum conſtat, qua ratione contigit circa doctrinam de baptismo hæreticorum iterando, quem impugnabat S. Cyprianus, confugiendum eſt ad Eccleſiæ judicium, tenendumque pro Traditione divina, quod in SS. Literis quidem expreſſum haud eſt, tamen ut fidei dogma ab Eccleſia recipitur.

XXIX.

Auctoritas Eccleſiæ.

Scripturam ſacram & Traditiones ſummam obtinere auctoritatem apud omnes Catholicos quidem res confeſſa & manifeſta eſt: quum vero penes Eccleſiam ſit de utriusque tum genuina conditione, tum ſenſu legitimo, quin de omni doctrina Theologica judicare ac ſententiam ferre, merito nunc ipſius Eccleſiæ auctoritas penitius inſpicienda declarandaque venit, ut palam fiat, quænam & quam

firma

firma ex hoc loco, ſeu fidelium communi conſenſu argumenta duci poſſint ad dogmata Theologica comprobanda; Eſt igitur Eccleſia, ſi etymologiam petas, græcum nomen, & ſi verbum verbo reddas, in Latio dici poteſt *convocatio*, ſive quod omnes ad ſe vocet, ut Julio & Rabbano viſum eſt, ſive quod, quicunque in eam conveniunt, hi non meritis & juſtitia ſua, ſed Dei gratia & *vocatione* conveniant. Ita Romanæ Eccleſiæ ſcribens Paullus: *omnibus*, ait, *qui ſunt Romæ, vocatis ſanctis* (c). Item, *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, vocatis ſanctis* (d). Qui quidem uſus apud Chriſtianos adeo invaluit, ut in nulla nunc multitudine *Eccleſiæ* nomen agnoſcant, niſi quæ Chriſti fide ac vocatione coaluit. Ad leges vero dialecticas Eccleſia difiniri poteſt, eſſe hominum cœtum in profeſſione veræ fidei & communione ſacramentorum ſub uno capite Romano Pontifice congregatum. Ex quo facile duo intelligi poſſunt: Primum, ad Eccleſiam conſtituendam neceſſario requiri tum conjunctionem hominum eorum inter ſe, quos cœtus iſte complectitur, tum ſubmiſſionem omnium, quam debent uni Capiti, quod toti cœtui

(c) *ad Rom.* 1. (d) 1. *Cor.* 7.

tui præeſt. Alterum, quænam ſint Eccleſiæ membra, quæ non: quinam inquilini, qui exteri. Prioris generis ſunt, quotquot his tribus, nempe Chriſtianæ fidei profeſſione, communione ſacramentorum, & ſubmiſſione erga legitimos Paſtores ſunt inſtructi. Poſterioris vero partim infideles, qui ſacri baptismatis fonte non ſunt luſtrati, partim hæretici & apoſtatæ, qui a Matris gremio ſe avulſerunt; tum ſchismatici quoque, qui tametſi fide non careant, iisdemque utantur ſacramentis, legitimo tamen capiti non obediunt, nec ſubeſſe volunt: tum denique ii, quos *Excommunicatos* vocamus, qui Sacramentorum communione privati, de Eccleſia ſublati dicuntur, & ſpirituali gladio interfecti. Nam teſte D. Auguſtino (e) *hoc nunc agit in Eccleſia excommunicatio, quod agebat tunc*, ſcilicet in lege veteri, *interfectio*. Heic non ſunt audiendi hæretici, Cathari olim ac Donatiſtæ, hodie etiamnum Anabaptiſtæ, qui nullam in vera Eccleſia, Chriſti ſponſa, rugam, nullam maculam tolerare videntur, excludentes ab ea omnes, quotquot non ſunt perfecti, nec integri vitæ ſceleriſque puri. Sed quis hominum eſt, qui tantam vitæ integritatem ſibi arrogare auſit,

(e) *Quæſt. 39. in Deuteron.*

auſit, quum fateatur D. Joannes: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt* (f). Si ergo Eccleſiam in membris ſuis omni prorſus culpa & labe carere oporteret, nulla profecto in terris eſſet Eccleſia, & accenſa lucerna in ipſo meridie quærenda foret cum Diogene. Multo minus audiendi ſunt Wicleffus & Huſſius, uterque in Concilio Conſtantienſi damnatus, qui Eccleſiæ portam occluſerunt cunctis ad gloriam non *prædeſtinatis*. Hac enim ratione totum Reipublicæ Chriſtianæ regimen funditus evertitur. Quis enim fidelium ſcit, an ſummus Pontifex, Epiſcopi, Sacerdotes, cæterique Eccleſiæ miniſtri in numero Prædeſtinatorum contineantur? quod ſi non ita foret, & iſti nec Eccleſiæ membra nec Antiſtites eſſent, nec eorum decretis judiciisque morem gerere oporteret, id in quod unice peſtilente hac doctrina collineabant hi fraudum & hæreſis fabri. Demum nec audiendus eſt Lutherus cum aſſeclis ſuis, qui veterum hæreticorum veſtigia prementes ſolis probis locum in Eccleſia concedunt, improbis foras ejectis atque proſcriptis. Sed ignorant hi, vel potius ignorare volunt, Eccleſiam eſſe agrum

(f) 1. *Joan.* 1.

agrum illum Evangelicum, in quo triticum & zizania ſimul creſcunt, donec iſta tempore meſſis colligantur in faſciculos, & comburantur (g): eſſe aream, in qua ſic collectum eſt triticum, ut ſub palea deliteſcat, donec cribro purgatum inferatur illud in horreum, paleæ autem flammis abſumantur (h): eſſe rete, quo piſcium genus omne colligitur, nec ſeligitur, usque dum in litore exponatur; ubi *Angeli ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis* (i). Quapropter rejectis hisce erroribus certum eſt, & apud Catholicos civitate donatum dogma, omnes illos, ſeu probi ſint ſeu improbi, ſive *prædeſtinati* ſive *non prædeſtinati*, omnes inquam illos eſſe membra Eccleſiæ Dei, quotquot veræ fidei profeſſione, & ſacramentorum communione ſub uno capite, ſummo Pontifice, ut initio dictum eſt, congregantur.

Conſtituta in ſe ſuisque membris Eccleſia notas illas & characteres prodere oportet, e quibus vera dignoſci poſſit a falſis, ſeu pſeudo-eccleſiis. Plures enim Sponſa hæc Chriſti procos & rivales habet, pluresque ſectæ de Eccleſia, quam olim urbes de Homeri patria certant: Neſtoriani, Ariani, Eutychiani, Calviniani,

(g) *Matth.* 13. (h) *ibid.* (i) *Matth.* 37.

niani, Zwingliani, Lutherani, & Catholici ſuam eſſe jactant veram Eccleſiam. Quum autem hæc ſit *civitas*, quæ *ſupra montem poſita abſcondi non poteſt* (k), pridem Donatiſtæ male metuentes Eccleſiæ ſuæ *inviſibilem* eam eſſe ſomniabant, optime gnari, ſi ſua, quam ſibi vendicabant Eccleſia, notis genuinis deſtituta in oculos hominum incurreret, fore ut velut ſpuria repudiaretur. Nec melius vigilabant Lutherani & Calviniſtæ, qui duas diſtinxerunt Eccleſias, unam veram & *inviſibilem*, alteram *viſibilem* & falſam. Soli Catholici palam & coram totius Chriſtiani orbis facie ſpectandam exhibent Eccleſiam ſuam, quam unam veramque eſſe profitentur, extra quam veluti Arcam Noemicam nullas ſalus: neque ſolum profitentur, verum etiam talem eſſe e notis illis demonſtrant, quæ non niſi veram & a Chriſto inſtitutam comitantur. Ejusmodi notas e Patribus & Conciliis depromtas quindecim numerat Bellarminus, quæ tamen ad quinque reduci poſſunt. Prima eſt, quod ſit *una*. Quamvis enim Eccleſia, ut obſervat S. Auguſtinus, ſit ubique, & hæreſis ubique, eſt tamen iſta una in fidei articulis, ac morum doctrina, & eadem ubique:

(k) *Matth.* 5.

que: hæreſes autem non ſunt eædem, ſed diverſiſſimæ, & veluti vulpes Samſonis, quæ licet caudas ad nocendum collectas habeant, capita tamen ad credendum diviſa, quibus in diverſas partes abeunt; quod iſta docet, damnat altera, & eadem ſæpe, quod hodie affirmat, cras negat. Secunda eſt, quod *ſancta* ſit; non quidem ac ſi omnia ejus membra ſancta forent, ſed quia nulli extra illam ſunt ſancti. Nota hæc ſanctitatis elucet tum in ejus Auctore ac Parente Chriſto totius ſanctitatis fonte; tum in primis Eccleſiæ Patribus, in quibus quod reprehenderent, nil invenerunt adverſarii, quam ſanctitatem captu ſuo majorem; tum in continua ſerie hominum aliquorum, ſi ſingula percurramus ſecula, omni virtutum genere illuſtrium, quorum ſanctitatem Eccleſia aris dignam cenſuit, & Deus ipſe miraculis clariſſimis teſtatam fecit; tum in ejus fine, ſcilicet cultu divino, in doctrina & moribus, præceptis, conſiliis, & Sacramentis, quæ omnia ſanctum quid ubique ſpirant, ac referunt. Contra vero alias ſectas, ut de cæteris vitiis taceam, mater ſuperbia genuit, & proprii ſenſus pertinacia enutrivit. Tertia quod ſit *Catholica*, id eſt, ubique diffuſa, & ubique veram diffundens doctri-

ctrinam. *Catholica vocatur Eccleſia*, inquit S. Cyrillus Jeroſolymitanus (l), *quia per univerſum orbem terrarum diffuſa eſt, a finibus terræ usque ad extrema, & quia docet Catholice, hoc eſt, univerſaliter, & ſine ullo defectu, vel differentia omnia dogmata.* Nomen hoc vix audent uſurpare hæretici, ut acute notat Auguſtinus. Nam quum interrogantur a paganis, ubi ad Catholicam conveniatur, nemo audet domum ſuam oſtendere: dum contra Catholici aperte fatentur cum Paciano, Epiſcopo Barcinonenſi (m): *Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus vero cognomen; illud me nuncupat, iſtud oſtendit.* Quarta, quod ſit *Apoſtolica.* Eam enim Apoſtolorum Principes Petrus & Paullus fundarunt, ac proprio ſanguine conſecrarunt. Præterea in ea datur continua ſucceſſio Epiſcoporum, ab Apoſtolis ad noſtra usque tempora deducta, quam exhibere nequeunt hæretici: *Cedant*, inquit Tertullianus (n), *origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſionem decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquam ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Viris habuerit auctorem & ſucceſſorem,*

(l) *Catech.* 18. (m) *Epiſt. ad Sympr.*
(n) *Lib. de præſcript.*

rem, quomodo Romanorum Eccleſia Clementem a Petro ordinatum refert. In ea quoque reperitur doctrinæ conſanguinitas, ut appellat idem Tertullianus, quum vera Dei Eccleſia doctrinam conſtanter retineat, quam Apoſtoli tradiderunt. Quinta denique eſt, quod ſit *Romana*, tum quia Romana Eccleſia Mater eſt ac Magiſtra aliarum Eccleſiarum, ut loquitur Tridentinum (o), ac primum inter alias Eccleſias locum obtinet; tum quia centrum eſt Catholicæ Religionis, e quo egrediuntur fidei ac morum oracula, & ad quod fidelium, Paſtorum, Principum ac Regum, immo totius orbis Catholici veneratio & obſequia confluunt. Præter characteres iſtos & notas, quibus inſignita eſt vera Dei Eccleſia, multis quoque prærogativis gaudet. E reliquis eminet judicium erroris expers & falli neſcium: atque hoc eſt clava illa herculea, quam toties e manibus Eccleſiæ extorquere fruſtra conati ſunt omnes hæretici, & aliqui etiam non probe Catholici: & ex hoc firmiſſimum ſane pro ſacra Doctrina argumentum peti a Theologo poteſt, & ſolet. Profecto in omni ſocietate bene conſtituta ſupremum aliquod tribunal eſſe oportet, in quo lites & con-

(o) *Seſſ. 7. de baptiſmo. can. 3.*

controverſiæ, quæ inter plures diu abeſſe nequeunt, & communitatis cujuscunque corpus velut umbra ſequuntur, decidantur & finiantur, ne ſint æternæ, aut quovis partes judicis ſibi vendicante tota reſpublica ſusdeque vertatur. Hoc vel maxime fieri neceſſe eſt in ea hominum ſocietate, quæ non temporariam quandam, ſed æternam felicitatem pro fine ſibi præfixo habet, & ubi non de bonorum fortunæ, ſed animæ immortalis ac ſalutis ſempiternæ jactura res agitur. Hæc evitari nequit, nec ille de quo dixi, finis obtineri poteſt ſine fide, *ſine qua impoſſibile eſt placere Deo* (p). Fidei autem noſtræ myſteria ſunt obſcura nec evidentia, ſed ſola duntaxat Dei revelantis, & Eccleſiæ ſive ſcripturas ipſas ſive legitimum earum ſenſum proponentis auctoritate credi poſſunt: opus igitur eſt tribunali ſupremo, ad quod exortæ tum circa Scripturam ejusque ſenſum, tum circa res credendas, moresque informandos lites & controverſiæ deferantur, & in quo definiantur: opus eſt judicio, quod errori non ſit obnoxium, quum agatur de rebus ejusmodi, in quibus error emendari nequit, & errare eſt æternum perire; neque alias unquam judicium hoc, niſi

(p) *ad Hebr.* xi.

niſi erroris expers & eſſet, & eſſe crederetur, in rebus ad Religionem pertinentibus mentis noſtræ adſenſum certum obtineret. Jam vero tribunal iſtud tam pretioſo Dei dono, quod *Infallibilitatem* vocant, inſtructum eſt Eccleſia Catholica. Huic enim dictum eſt a Chriſto (q), dum Petro dixit: *Tu es Petrus, & ſupra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Prævalerent autem hæ, ſi a fide illa deficere aliquando poſſet, ac falſa pro veris, aut mala pro bonis populo Chriſtiano dogmata proponere. Originem vero ſuam debet immunitas iſta, & non errandi privilegium, quo gaudet Eccleſia, æternæ Veritatis, Sapientiæ ac Sanctitatis ſibi perpetuo adſiſtentis magiſterio, quod Chriſtus ſponſæ ſuæ Eccleſiæ promiſit verbis quoque illis: *Ecce ego vobiscum ſum omnibus diebus usque ad conſummationem ſeculi.* Non enim cenſendum eſt, Chriſtum Eccleſiam ſuam, cui licet ſudore ſanguineque ſuo fundatæ, modico tamen temporis ſpatio ſe ipſum indulſit, peſſime conſtitutam ſubito reliquiſſe, ac Petri naviculam ſine remigio tot fluctibus ac tempeſtatibus cum certo naufragii periculo expoſuiſſe.

XXX.

(q) *Matth.* 16.

XXX.

Diſtinguunt heic quidam novandi ſtudio correpti inter Eccleſiam per orbem diſperſam, & inter coactam in Conciliis, huicque judicium falli neſcium tribuunt, negant illi. Sed profecto dum hoc agunt, ſummopere falluntur ipſi, & alios fallere per injuriam conantur. Nam qua ratione fieri poſſit, ut omnes per orbem diſperſi Epiſcopi judicio ſuo errorem committant, quin e veſtigio fidei ſuæ commiſſas oves in idem ſcum trahant errandi præcipitium, utpote quæ obſequi a Chriſto jubentur Paſtoribus ſuis, ea quæ ad fidem & mores ſpectant, præcipientibus? *Obedite Præpoſitis veſtris: qui vos audit, me audit.* Atque ita communis ovium cum ſuis Paſtoribus error manifeſte univerſam Eccleſiam errori obnoxiam redderet, & virus in membris receptum in totum corpus diffunderetur, quum Eccleſia aliud non ſit, quam fidelium cœtus ſub uno capite congregatus. Immo ſi rem, ut eſt, fateri velimus, potiori jure immunitas hæc, a communi erroris periculo Eccleſiæ a Chriſto promiſſa, diſperſæ, quam in Conciliis collectæ adjudicanda videtur, ut egregie obſervat Canus. Poſterior enim quædam duntaxat Eccleſiæ imago eſt, & repræſentatio: prior vero eſt ipſamet Ec-

cleſia tanquam grande corpus, quod ſe per totum terrarum orbem porrigit. Neque Chriſtus in Conciliis, ſed in Eccleſia ſua, utique diſperſa, conſtituit Apoſtolos, ut regant ſubditum ſibi gregem: *Poſuit vos Spiritus S. Epiſcopos regere Eccleſiam Dei* (r), juſſitque, ut irent in univerſum mundum, & omnes gentes docerent. Ad quod miniſterium humeris ſuis impoſitum, ut rite illo fungerentur, vel maxime opus habebant, ut ab omni erroris diſcrimine removerentur. Neque tam facilis aditus eſt ad Concilia, nec diei unius labor, ex ultimis etiam orbis partibus tot Epiſcoporum ac Doctorum Eccleſiæ ſenatum cogere: quin ſæpe nec operæ pretium. Certe ante Nicænum, quod fuit Oecumenicum primum an. 325. multæ hæreſes damnatæ profligatæque fuerunt ſine Conciliis. Aperte id teſtatur D. Auguſtinus (s), ubi Pelagianis tumultuantibus & ad Concilium Generale provocantibus ita reſpondet: „ Aut vero congregatione Synodi opus „ erat, ut aperta pernicies damnaretur; „ quaſi nulla hæreſis aliquando, niſi ſy„ nodi congregatione damnata ſit; quum „ potius rariſſimæ inveniantur, propter „ quas damnandas talis neceſſitas extite„ rit,

(r) *Act.* 20. (s) *l.* 4. *ad Bonifacium c. ult.*

„ rit, multoque ſint atque incomparabi-
„ liter plures, quæ ubi exſtiterunt, illic
„ improbari damnarique meruerunt, at-
„ que inde per cæteras terras devitandæ
„ innoteſcere potuerunt. Verum iſtorum
„ ſuperbia - - - hanc etiam gloriam ca-
„ ptare intelligitur, ut propter illos Orien-
„ tis & Occidentis Synodus congrege-
„ tur. Orbem quippe Catholicum, quo-
„ niam Domino eis reſiſtente pervertere
„ nequeunt, ſaltem commovere conan-
„ tur„. Et quid obſecro demum fieret, quamque gravia rei Catholicæ damna imminerent, ſi minorum gentium Eccleſiæ judicium ferre non poſſent, cui tuto certoque acquieſcendum eſſet, ſed Spiritus ſancti, qui omnem veritatem nos docet, veluti aquæ motus in piſcina probatica (t) foret exſpectandus, donec Eccleſia in Concilio univerſali conveniret? nullus profecto foret interea litium ac diſſenſionum finis, errores hæreſesque impune in viſcera orbis Chriſtiani graſſarentur, rebelles ac contumaces in officio contineri nequirent, privatus quisque in fidei ac morum controverſiis munus judicis ſibi arrogaret, inveherenturque in Eccleſiam cruenta illa tempora Ma-

(t) *Joan.* 5.

Magni Interregni, quo vigebant *Diffidationes*, ut appellant, quibusque Nobilium quivis, quævis civitas jus ſibi ipſi dixit, & in vicinos ſuos arma corripuit, totoque Imperio nonniſi latrocinium dominabatur. Triſtis experientia rem totam nos docuit, quando depravatis moribus ingens errorum colluvies Germaniam inundavit: hæreſum Architecti, qui jam tum temporis ſeceſſionem ab Eccleſia meditabantur, decretis Romanis obtemperare recuſantes, magnis ubique clamoribus ad Concilium univerſale provocabant, ibi ut ſpoponderunt, cauſam ſuam acturi: convocato denique immenſis plurium annorum laboribus ac impenſis Concilio Tridentino nemo illorum usquam comparuit, ſed viribus interim & ferocia aucti rem Catholicam ubique turbarunt, & hæreſis, quæ in cunis ſuffocari & potuiſſet & debuiſſet, in apertum poſtea Germaniæ incendium erupit. Salva igitur manet Eccleſiæ quoque diſperſæ prærogativa in rebus fidei morumque judicandi absque periculo, quin vel ipſa erret, vel ſubditos in errorem inducat. Duo tamen hac in re ſcitu digna occurrunt: primum eſt, quod in Eccleſiis, in quarum gremio orta eſt controverſia, ad eam finiendam decidendamque opus ſit con-

conſenſu expreſſo, in reliquis ſufficiat tacitus. Ita olim Pelagii impietas in Concilio Chartaginenſi damnata, communi dein aliarum Eccleſiarum, quibus illa innotuit, conſenſu proſcripta fuit: ita vicinioribus temporibus Gallicana Eccleſia Conſtitutionem, quam ab Innocentio X. contra famoſas quinque Janſenii propoſitiones, aliamque, quam a Clemente XI. contra novum teſtamentum Quesnelli obtinuit, publico judicio comprobavit, quin conſtet, eas ab aliis extra Italiam Eccleſiis expreſſo conſenſu aut publica ſententia ratas habitas fuiſſe. Alterum eſt, quod hoc in negotio majore ſaltem ſuffragiorum parte ſtandum, nec paucorum judicio, ſed plurium Epiſcoporum conſentientium ſententiæ ſit deferendum. Docet hoc Epiſtola Caroli M. (u) quam ſcripſit ad Elipandum, cæterosque Hiſpaniæ Epiſcopos Cæſar Eccleſiæ Romanæ devotiſſimus: *Cum his ſanctiſſimis prædictorum Patrum decretis & Catholicis ſtatutis conſenſum ſubnexui ... ne paucorum ſubdolis aſſertionibus conſentirem, ſed plurimorum teſtimoniis roboratam fidem firmiter tenerem ... horum me ſanctiſſimæ multitudini & probatiſſimæ auctoritati veræ fidei*

(u) *Tom.* 7. *Concil. p.* 1047.

fidei profeſſione firmiter aſſociem, nec veſtræ me paucitati hujus novæ aſſertionis ſocium admitto &c. Quodſi vero contingeret, Epiſcopos inter ſe diſcordes fore, ei adhærendum ſemper parti cenſent Doctores, pro qua ſtat Vaticanum Oraculum, ſeu Pontifex Romanus; hujus enim auctoritas etiam paucitati ſuffragiorum in ipſis quoque Conciliis invictum pondus addit. Quid jam prohibet, quo minus ex auctoritate Eccleſiæ hactenus expoſita firmiſſimum ad doctrinam ſuam ſtabiliendam argumentum petat Theologus?

XXXI.

Auctoritas Conciliorum.

Eccleſia Dei vera, uti per totum, qua late patet, terrarum orbem diffuſa eſt, ita non raro anguſtos intra limites collecta videtur, quod potiſſimum fit, quando Concilia Oecumenica in loco quodam ad id deſtinato celebrantur, ubi membra, ſi corpus vaſtiſſimum ſpectes, pauca quidem ex omnibus, ſed altiore præ cæteris in gradu dignitatis conſtituta, totam Eccleſiam veluti præſentem exhibent. Nam ut Tertullianus (x) loquitur: *Aguntur illa certis in locis Concilia ex*

(x) *Lib. de jejuniis c.* 13.

ex univerſis Eccleſiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur. Atque horum Conciliorum ſi legitima fuerint, quum ſumma ſit & auctoritas, & in rebus fidei ac morum definiendis poteſtas ut mox videbimus, eorumque Decreta, quemadmodum D. Ambroſius appellat, ſint *hæreditaria ſignacula nullius temeritate violenda*, locum conſtituunt ſane inſignem, e quo ad dogmata ſua firmanda ac errores adverſæ partis refellendos Theologo argumenta validiſſima, fortiſſimaque arma depromere licebit. Jam vero nomen Concilii derivat S. Iſidorus (y) a Cilio: *Concilii nomen*, inquit, *tractum ex communi intentione, eo quod in unum dirigant omnes (ſcilicet congregati) mentis obtutum: Cilia enim oculorum ſunt; unde & qui ſibimet diſſentiunt, non agunt Concilium, quia non ſentiunt unum.* Cicero autem ait (z): Concilium eſſe Congregationem ad aliquid cum deliberatione agendum inſtitutam. Nunc vero diviſo in Eccleſiaſticum & Politicum imperio longa conſuetudo & uſus obtinuit, ut celebriores Virorum Principum conventus ad res arduas in profana reipublicæ guber-

(y) *L. 7. Etymol. c. 16.* (z) *Orat. pro Roſcio.*

gubernatione ſtatuendas, publica & legitima auctoritate convocati dicantur *Comitia*; *Concilia* vero conventus Eccleſiaſticarum perſonarum, maxime Epiſcoporum, a ſuperiore legitimo indicti convocatique, ut de rebus fidei & Religionis deliberent atque decernant. Duplex autem Conciliorum genus diſtinguere oportet: Univerſale ſeu Generale voco, quod totius Eccleſiæ nomine celebratur, & ad quod omnes ex toto orbe Chriſtiano Epiſcopi vocantur: hoc ſi quoque legitimum fuerit, Oecumenicum dici ſolet. Conſtat enim ex Annalibus Eccleſiaſticis, plura fuiſſe Concilia Generalia, uti Mediolanenſe an. 354. in cauſa Athanaſii habitum: Ariminenſe anno 357. coactum, in quo per fraudem damnata fuit Nicæna fides: Epheſinum II. an. 439. in quo Præſide Dioſcoro confirmata eſt Eutychetis hæreſis; hisque ſimilia, quibus tamen Oecumenici nomen nemo tribuit, nemo honorem habuit, quum nec a ſummis Pontificibus probata, nec ab Eccleſia tanquam legitima unquam recepta fuerint. Unde Concilia Generalia *in Legitima* ſeu Oecumenica, in *Reprobata*, & in *partim Approbata*, *partim Reprobata* dividendi mos inolevit. *Particulare* appello, in quo vel integra cujusdam nationis, vel certæ

pro-

provinciæ Præſules, aut Diœceſeos alicujus animarum Paſtores congregantur. Hinc *Particulare* Concilium in Nationale Provinciale, ac Diœceſanum plerisque partiri libuit. Primum eſt, quando totius cujusdam regni, aut integræ ut dixi Nationis, Germanicæ, Gallicæ, Hiſpanicæ &c. Archiepiſcopi & Epiſcopi ab uno Patriarcha vel Primate coguntur. Alterum, ſi plures Epiſcopi alicujus Provinciæ ab Archiepiſcopo ſuo evocentur. Tertium, quod a ſingulis Epiſcopis in ſua Diœceſi, vocatis Parochis aliisque Sacerdotibus ob privatas ſingularum Eccleſiarum neceſſitates inſtitui ſolet, quale fuit illud, de quo meminit D. Auguſtinus (a) dicens: Contra Pelagianam hæreſin quum fuiſſet diutius diſputatum, etiam ad Concilia Epiſcopalia noviſſima neceſſitate deventum eſt. Huic *Synodi* nomen frequentius modo imponitur, quamvis omnibus Conciliis commune ſit.

Origo Conciliorum ipſi Eccleſiæ coæva eſt, non ſolum Novi, verum etiam Veteris Teſtamenti. Hæc quidem quum in formam Reipublicæ redigi cœpiſſet, Numinis juſſu in ea Moſes conſtituit (b) Tribunos, Centuriones, & Decanos, qui colla-

(a) *De grat. & lib. arbitr. c. 4.* (b) *Exod. 18.*

collatis in medium conſiliis populum in lege divina inſtruerent, quemadmodum patet ex illo Dei Moſen alloquentis mandato (c): *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint ac Magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, faciesque ibi ſtare tecum, ut deſcendam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.* Rex quoque Joſaphat Solymæa in urbe Levitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Iſraelitico populo ſelegit, præcepitque illis, ut judicium & cauſam Domini judicarent habitatoribus ejus (d), ſubjungens: *Amaſias Sacerdos & Pontifex veſter in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit.* Illud vero Concilium ſolemnius erat apud Judæos, quod Hebræi Sanhedrim, Græci συνέδριον appellabant. Sacrum hunc Senatum conflarunt ſeptuaginta duo Seniores, duodecim Principes populi ſecundum numerum familiarum ſeu tribuum Iſrael, quatuordecim Principes Sacerdotum, qui totidem claſſibus eorum præerant, excepto Summo Pontifice ac Scribis, qui legem interpretabantur, quos Joſephus vocat Prophetas. Præter ſummum hoc Con-

(c) *Num.* 11. (d) 2. *Paralip. c.* 19.

Concilium aliud minus erat, quod Synagogam dicebant, & ad quod populus cum Principe ſuo minorum gentium cauſſas retulit, ejus judicio decidendas. Utriusque & Magni & minoris meminit Chriſtus ipſe (e): *Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos.* In nova vero Lege Servator Conciliorum Eccleſiaſticorum inſtitutum aperte ſatis demonſtravit & commendavit verbis illis (f): *Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Hæc enim verba de Conciliorum inſtitutione a Chriſto facta interpretantur Concilium Chalcedonenſe (g): ſexta Synodus (h): Cœleſtinus Papa (i): Concilium Toletanum tertium: Alexander (k) aliique plurimi. Non minus Apoſtoli, priusquam in omnem terram dividerentur, Spiritus S. impulſu convenerunt, ut fidei tradendæ breve Compendium, quod Symbolum Apoſtolorum dicimus, conficerent, omnibus deinceps Chriſti fidelibus proponendum. Exorta poſtmodum Antiochiæ de legalibus ſervandis controverſia coacto Jeroſolymis Concilio *convene-*

(e) *Matth. c.* 10. (f) *Matth. c.* 18. (g) *In epiſt. ad Leonem.* (h) *Act.* 17. (i) *Epiſt. ad Concil. Epheſin.* (k) *Epiſt. ad Anaſtaſ. Alexandr.*

venerunt Apoſtoli & Seniores videre de verbo hoc (l). Atque ab eo tempore Conciliorum mos in Eccleſia invaluit, quæ pro neceſſitatum impendentium diverſitate diverſa ſingulis pene ætatibus celebrata fuerunt. Palam igitur eſt, antiquiſſimam eſſe ſacrorum Eccleſiæ Conciliorum originem, & ad ipſum Deum tanquam Auctorem eſſe referendam, illorumque inſtitutionem ac celebrationem non humani, ſed juris eſſe divini. Si enim humanum duntaxat inventum foret convocare Concilia, uti cenſuit Albertus Pighius (m) male tribuiſſent Apoſtoli Spiritui Sancto id, cujus ipſe nec Auctor eſſet, nec Actor, dum in primo Concilio ſupra memorato profeſſi ſunt: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis.* Quamvis autem non ſit ea Conciliorum ineluctabilis neceſſitas Eccleſiæ impoſita, ut abſque his fides Catholica, & animarum regimen ſalvum eſſe ac incolume nequeat, quum ut alias demonſtravi, Eccleſia diſperſa non minus, quam in Concilio congregata, erroris expers ſit, nec falli poſſit, pluresque hæreſes ſine Concilio quam in Concilio proſcriptas fuiſſe jam ſua ætate obſervarit S. Auguſtinus, ſummæ tamen

(l) *Act.* 15. (m) *L. 6. de cæleſt. hierarch. c.* 1.

men utilitatis ac prope neceſſitatis rem hanc cenſuerunt omni tempore ſupremi Antiſtites & Patres: *Nullibi melius enim*, ait Illuſtriſs. de Marca (n) *fides univerſalis Eccleſiæ ſolet apertius explicari, quam in compendio univerſalis Eccleſiæ, quæ Conciliis generalibus repræſentatur.* Et ipſa Synodus V. Generalis reddens rationem indicti Concilii (o) his verbis præfata eſt: *Licet Spiritus S. gratia & circa ſingulos Apoſtolos abundaret, ut non indigerent alieno conſilio ad ea, quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo, quod movebatur, ſi oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati, divinarum ſcripturarum teſtimoniis unusquisque dicta ſua confirmaverunt.*

XXXII.

Porro cauſſas convocandi Concilii opportunas ſi quis noſſe deſideret, quinque ſuppeditat conſtans Eccleſiæ praxis & conſuetudo. *Prima* eſt nova & recens orta hæreſis, quæ nunquam antea in judicium vocata fuit. Atque hoc negotium erat ſeptem primorum Generalium Conciliorum. Nam in Nicæno I. damnatus eſt Arius,

(n) *Concord. l.* 5. *c.* 8. (o) *Collat.* 8.

Arius, negans Dei Filium ὁμοούσιον ſeu Patri conſubſtantialem: in Conſtantinopolitano I. Macedonius exuens divinitate Spiritum S. quem Patre Filioque minorem eſſe contendebat: in Epheſino Neſtorius duas in Chriſto perſonas conjungens: in Chalcedonenſi Dioſcorus & Eutyches, qui unam tantum in Chriſto naturam admittebant: in Conſtantinopolitano II. Origenis errores proſcripti fuerunt: in Conſtantinopolitano III. Monothelitarum hæreſis profligata, unam ſolum in Chriſto voluntatem agnoſcentium: in Nicæno II. demum Iconoclaſtarum impietas debellata fuit. *Alteram* Concilii celebrandi cauſſam Doctores aſſignant ſchismata, ſi quæ forte inter Pontifices Romanos oriantur, in cunis ſuffocanda. Ita contigit tempore Cornelii, Symachi, Innocentii II. Alexandri III. & in Conſtantienſi, quum triceps appareret Eccleſia, eſſentque tres, qui ſe Pontifices appellarent. *Tertiam* ſubminiſtrant pericula a Turcis & aliis Eccleſiæ hoſtibus orbi Catholico impendentia, ut communi conſilio, ſubſidiis, collectisque viribus avertantur. Ob hanc Urbanus II. Callixtus II. & Eugenius III. Concilium olim coegerunt. *Quartam* cauſſam præbet ſuſpicio hæreſis, infidelitatis, aut tyrannidis, ſi Romanus Pontifex, quod abſit,

abſit, eam incurreret, alia via non tollendam. Propterea congregatam fuiſſe Synodum Sinueſſanam in cauſſa Marcellini tradunt magni nominis Auctores, quamvis hodie Critici ſatis periti hiſtoriam hanc fabulis adnumerandam eſſe cenſeant: Romanum in cauſſa Damaſi, Sixti III. Leonis III. nullum tamen ex his Conciliis ſententiam damnationis in Papam tuliſſe legitur. *Quinta* demum adferri ſolet ad tollendos abuſus, extirpanda quæ in Eccleſiam forte irrepſerunt vitia, & ad Eccleſiaſticam diſciplinam in vigore ſuo conſervandam; quem ſibi laborem vendicarunt fere omnia hucusque, etiam *particularia* Concilia, præ reliquis tamen noviſſimis temporibus Sacroſancta Synodus Tridentina. Omnes has cauſſas hactenus recenſitas Concilii Conſtantienſis Patres (p) complexi eſſe videntur pronunciantes: „ Frequens Conciliorum „ generalium celebratio agri dominici cul„ tura eſt præcipua, quæ vepres, ſpinas, „ & tribulos hæreſum & errorum & „ ſchismatum extirpat, exceſſus corrigit, „ deformata reformat, & vineam Domi„ ni ad frugem uberrimæ fertilitatis ad„ ducit: illorum vero neglectus præ„ miſſa diſſeminat atque fovet. „

(p) *Seſſ.* 39.

Jam quæ quantaque Conciliorum ſit auctoritas atque poteſtas, diſcutiendum occurrit. Hoc ut ordine fiat, tria potisſimum in negotio iſto ſane graviſſimo ſunt obſervanda: quædam nimirum antecedunt Concilium, quædam comitantur, alia ſequuntur. Primum eſt quod antecedit, ut Concilium legitime congregetur: opus igitur erit, ut a Romano Pontifice Chriſti vices gerente indicatur ac convocetur, iſteque tanquam Eccleſiæ univerſæ Caput vel per ſe, vel per Legatos ſuos quocunque demum modo præſideat: Epiſcopos quoque totius Orbis Catholici, ſi Univerſale fuerit Concilium, vocari & quantum fieri poteſt, præſentes eſſe neceſſum eſt, ut Univerſæ Eccleſiæ imaginem exhibeant, cui Chriſtus adfuturum ſe promiſit. Alterum eſt, quod comitatur, ut in ipſo Concilio res, quæ ad fidem ac mores pertinent, ea induſtria, cura, & zelo Patrum agantur, quem adhiberi voluit Chriſtus, dum dixit: *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic ego in medio eorum ſum.* Unde divinum implorari auxilium oportet, ſimulque nihil humanæ induſtriæ, ſtudii, conſilii omittere, donec diſcuſſis errorum ac ignorantiæ tenebris Catholicæ veritatis ac fidei lux clariſſima ſe ſe prodat.

Duo

Duo tamen heic rurſus diſcutienda veniunt: undenam certa Concilii legitimi nota peti debeat, & qua ratione conſtare poſſit, omnia rite in Concilio tractata, & peracta fuiſſe? Audiamus duorum graviſſimorum Theologorum, Bellarmini & Cani ſuper hæc judicium. Prior ita loquitur (q): *Iis qui Concilio præſentes adſunt, evidens eſſe poteſt, Concilium iſtud eſſe legitimum. Vident enim conveniſſe in unum Epiſcopos, qui habentur ab omnibus veri Epiſcopi; & conveniſſe ex variis Provinciis, & vocatos ab eo, qui habet auctoritatem; & ſi quid aliud requiratur ad legitimum Concilium, id etiam videre poſſunt. . . Poſteris autem vel abſentibus id ipſum eſt notum ex humana fide, ſed certiſſima, & quæ evidentiæ naturali aliquo modo comparari poſſit.* Poſterior vero, nempe Canus, ait (r): *Deum ſuaviter omnia diſponere, ſimulque proſpicere & finem & media ad finem neceſſaria. . . . Cum ergo Eccleſiæ firmitatem fidei fuerit pollicitus, deeſſe non poteſt, quo minus tribuat Eccleſiæ preces cæteraque præſidia, quibus hæc firmiter conſervetur. . . Quod ſi ſemel hæreticis licentiam permittimus, ut in quæſtionem vocent, num Eccleſia Judi-*

(q) *Lib.* 2. *de Concil. c.* 9. (r) *Lib.* 5. *q.* 3.

Judices eam diligentiam & curam exhibuerint, qua opus erat, ut quæſtio via & ratione finiretur, ecquis adeo cæcus eſt, qui non videat, omnia mox Pontificum & Conciliorum judicia labefactari? Tertium eſt, quod ſubſequitur: nimirum ſi Concilium Univerſale, actaque illius vel præſentis vel abſentis Pontificis auctoritate, ac tacito vel expreſſo conſenſu firmentur, tunc enim vero certam fidem facit, & numeris omnibus abſolutum cenſetur. Eſt enim Pontificiæ confirmationis æqua conditio cum definitione, quæ ut poſtea demonſtrabo, nulli errori obnoxia eſſe poteſt. Unde Nicænæ Synodi Patres, quamvis eidem Pontificis Legati interfuerint, nihilominus datis ad Sylveſtrum literis: *Quidquid conſtituimus*, inquiebant, *precamur, ut oris veſtri conſortio confirmentur.* Quod ubi factum eſt, tantam apud orbem Catholicum auctoritatem obtinuit, ut D. Cyrillus (s) ejusdem Synodi Decretum appellare non dubitarit *ſanctiſſimum & divinum oraculum.*

XXXIII.

His ita conſtitutis absque hæſitatione pronunciandum eſt, Concilium univerſale a Pontifice indictum convocatumque, ac debi-

(s) *L. 1. de Trinit.*

debitis conditionibus inſtructum, vel ſaltem a Pontifice poſtea confirmatum, omnis erroris expers eſſe, certamque Catholicorum dogmatum fidem facere. Argumenta hujus veritatis plurima ſunt, ac minime dubia; ſed pauca cæteris fortiora in medium producere juvat. Primo quidem ejuſcemodi Concilium, quod vere Oecumenicum eſt, in definiendis cauſis non ſuo ſed Spiritus ſancti magiſterio regitur, ita ut cum omnium primo Apoſtolorum Concilio, quod norma eſt reliquorum (quæ non minus quam iſtud ob exorientes identidem hæreſes, pravosque mores in Eccleſiam irrepentes Spiritu ſancto adſiſtente opus habent) dicere poſſit: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis.* Deinde Concilia Generalia legitime congregata totam exhibent Eccleſiam, ita ut in eorum velut gremio totius Eccleſiæ, nimirum capitis & membrorum, conſenſus reſideat; tota vero Eccleſia in credendo & docendo errare nequit, quia *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, (t) & *Eccleſia Dei vivi eſt columna & firmamentum veritatis* (u). Quapropter Bellarminus (x) aſſerere non dubitavit: *Aſſiſtit Concilio*

(t) *Matth.* 16. (u) 1. *Tim.* 3. (x) *l.* 2. *de Concil. c.* 9.

cilio Spiritus S. non tam propter Concilium, quam propter Eccleſiam univerſam, quæ divino præcepto tenetur Epiſcoporum ſententiam non diſcutere, ſed venerari. Præterea regitur vel confirmatur Concilium a Pontifice tanquam ſupremo capite ac controverſiarum judice errare neſcio: *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua* (y). Deficeret autem vel maxime, ſi ejus auctoritate munita in orbem Catholicum prodirent erronea falſaque dogmata. Quid quod nulla profecto via nobis ſupereſſet in fidei controverſiis Catholicam explorandi veritatem, ſi Concilia in fide errandi periculo eſſent expoſita; qui enim ſummi Pontificis ac reliquorum omnium Eccleſiæ Paſtorum detrectat judicium, is nullum vivum Judicem eſt inventurus, a cujus tribunali non liceat diſcedere: atque ita velut poſtliminio redibunt omnes hæreſes a Conciliis olim damnatæ ſublata illorum auctoritate, ac impune rurſum Eccleſiam vaſtabunt. Hinc quoque ſapientiſſimus Imperator Marcianus lege ſanxit, ne ſemel definita in Conciliis generalibus retractentur (z). Denique vel populus fidelis tenetur ſtare definitione Concilii, vel poteſt ei repugnare? ſi tenetur, jam

(y) *Luc.* 22. (z) *l. nemo c. de ſumm. Trinit. & fide Cathol.*

jam errante Concilio populus in eodem errore verſabitur: ſi repugnare poteſt, ubinam illud eſt: *qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit; qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me* (a). Neque opus eſt Eccleſiarum ſubſequente conſenſu vel acceptione, ut Concilium vim ſuam, & auctoritatem ſupremam ſortiatur. Nec enim illi ac decretis illius robur & vires, veritatisque privilegium confert Epiſcoporum, qui Concilio non interfuerunt, aut Eccleſiarum ſingularium conſenſio, ſed certiſſimum Chriſti promiſſum, quo Eccleſiæ univerſali, qualis eſt, ſi in Concilio ſit congregata, ſemper adfuturum ſe ſpopondit. Quapropter anathematis pœna cautum eſt, ut Concilii Generalis decreta, non expectata privatarum Eccleſiarum Paſtorumque comprobatione, ſtatim ac illa publici juris facta, riteque cognita fuerint, effectui dentur: quin etiam, ubi dubium non eſt, Concilium aliquod eſſe legitimum ac Oecumenicum (ſecus exſpectandum foret, donec lis hæc ab Eccleſia componeretur) in Hæreticorum ac Schiſmaticorum numerum referendæ ſunt, quotquot ſingulares Eccleſiæ fidei decretis ab hujusmodi Concilio Oecumenico ſtatutis non acquieſcunt,

(a) *Luc.* 10.

ſcunt, uti contigit illis, quæ (*Reformatas* nunc vocant) Tridentini definitionibus ſeſe oppoſuerunt. Publici enim boni ratio poſcit, ut in quacunque Republica detur ſuprema quædam auctoritas, penes quam poteſtas ſit ferendi leges, & obligandi omnes: nullam vero majorem in Eccleſia Dei eſt reperire, quam auctoritatem Concilii Oecumenici, cujus proinde erit leges condere, quibus totum orbem Chriſtianum obedire oporteat. Quamvis autem maxima Conciliorum ſit, ſemperque fuerit auctoritas, tamen tanta non erit, ut illi, quam ſacra obtinet Scriptura, æquiparari poſſit, quemadmodum ſine fronte criminantur hæretici. Nam ſacra Scriptura eſt ipſum Dei loquentis Verbum, dictante ac aſſiſtente Spiritu ſancto exaratum: Concilia vero ſolum, quod ſit Dei verbum, & quomodo intelligendum, declarant, atque ex eo rationis & dialecticæ miniſterio dogmata ſua deducunt, humanaque incedentes via rationum momentis verum a falſo diſcernunt, qua præmiſſa diligentia, invocato poſtmodum Patre luminum, & promiſſo Spiritus ſancti auxilio freta, fidei morumque decreta concipiunt. Præterea in Scriptura quæcunque continentur, ſeu myſteria, ſeu hiſtoriæ ſint, ſeu vaticinia,

ſeu

ſeu epiſodia, ſeu nudæ adſertiones, quocunque nomine veniant, ad fidem pertinent, non item quæcunque in Conciliis vel immiſcentur vel allegantur. Demum Scriptura non eget Papæ calculo, ut ſit authentica, ſed ſolum ut innoteſcat ejus auctoritas, dum contra Pontificis confirmatione indigeant Concilia Generalia, ut rata ſint, & vim obligandi habeant. Quod autem ad Conciliorum placita & decreta adtinet, quatuor præcipue indicia veluti totidem regulas produnt rerum periti, quibus ea, quæ tanquam res fidei a Conciliis ſtatuuntur, dignoſcantur a reliquis, quæ ſunt extra fidei ſphæram poſita. Primum eſt, ſi hæretici eſſe declarentur, qui contrariam opinionem tueri auſint: alterum, quando Synodus hac loquendi præcipiendique formula utitur: *Si quis hoc aut illud ſenſerit, anathema ſit.* Tertium ſi in eos, qui contradixerint, ſententia ipſo jure fertur, qua fidelium cœtu excluduntur, uti videre eſt in Tridentino (b). Ultimum, ſi non opinando duntaxat, ſed certo firmoque decreto, ac verbis diſſertis aliquid tanquam fidei dogma tenendum fidelibus, aut vice verſa Evangelio doctrinæque Apoſtolorum eſſe contrarium declaretur. Subtilior atque

(b) *Seſſ.* 13. *can.* 11.

que difficilior ſeſe offert controverſia, num in morum decretis errare poſſint Concilia. Diſtinguere heic oportet inter morum doctrinam, quorum aliqui ad ſalutem neceſſarii ſunt, alii ſine pietatis & ſalutis jactura adeſſe vel abeſſe poſſunt: rurſus aliqui Eccleſiæ toti communes ſunt, & ad univerſalem Eccleſiæ diſciplinam, divini cultus decorem, publicam Sacramentorum adminiſtrationem ſpectant, alii ad privatorum hominum vel Eccleſiarum regimen, ac jurisdictonem Eccleſiaſticam referuntur. In primi generis morum doctrina eorum ſcilicet, qui ad ſalutem neceſſarii ſunt, vel ad univerſalem Eccleſiæ doctrinam pertinent, ſane Conciliorum decreta ab erroris ſuſpicione abſolvenda ſunt. Nam inſtar principii tenendum eſt: Deum non deficere in neceſſariis, quod plane fieret, ſi Judices ac Doctores Eccleſiæ in rebus ad ſalutem & Eccleſiæ diſciplinam neceſſariis errori paterent. Huic adſertioni luculentum præbet teſtimonium ſynodus Tridentina (c). In ſecundi generis morum doctrina, qui ad pietatem ac ſalutem neceſſarii non ſunt, nec toti Eccleſiæ communes, Concilia ab omni errandi periculo abſolvere adulationis genus quoddam eſſe videtur, non veritatis

(c) *Seſſ.* 21. *c.* 2. *& Seſſ.* 7. *can.* 13.

ritatis: *Non eget*, inquit Canus, *non eget Petrus mendacio noſtro, noſtra adulatione non eget:* Profecto Pontificis ac Conciliorum omne de re quacunque judicium temere ac ſine delectu probando defendendoque non perſuadebit hæreticis veritatem Catholicam, qui partium ſtudio & affectu abreptus nimium pertinax, & in omnem omnino caſum obfirmatum Pontificum & Conciliorum infallibitatis patrocinium in ſe ſuſceperit: neque abnuit ipſe Pontifex Innocentius III. (d).

XXXIV.

Synopſis Conciliorum Oecumenicorum, aliorumque.

Juvat nunc præmiſſis, quæ ad Conciliorum auctoritatem ſtabiliendam pertinere videbantur, principiis Oecumenica diverſis in Eccleſia temporibus celebrata in conſpectum dare, utpote quorum notitia theologicæ eruditionis ſtudioſo ſi non omnino neceſſaria, certe utiliſſima eſt. Quamvis autem de numero eorum non omnes ſcriptores conveniant, præſertim antiquiores, hodie tamen communiori eruditorum calculo octodecim recenſentur, quorum octo in Oriente, in Occidente decem congregata fuerunt.

I. Pri-

(d) *In c. a nobis de ſent. excomm.*

I. Primum eſt Nicænum, ita dictum ab urbe Nicæa, Bythiniæ in Aſia metropoli, ubi S. Sylveſtro Eccleſiam, & Conſtantino M. Imperium moderante in Aula Palatii Conſtantini Anno 327. ut Bellarmino, vel 325. ut Barronio aliisque viſum eſt, coactum fuit. Interfuerunt ex toto Oriente 318. Epiſcopi, e quibus, multi ſanctitate ac tormentorum, quæ fidei cauſa Diocletiani, Maximiani & Licinii temporibus ſubierunt, recentibus veluti veſtigiis conſpicui eminuere: Nicolaus Myræ in Lycia, Paphnutius Thebarum in Ægypto, Potamon Heracleæ, Spiridion Threnituntis in Cypro, Paullus Neo-Cæſareæ, Jacobus Niſibis in Meſopotamia, Alexander Conſtantinopolis, Aroſtenes in Armenia ſuperiore Epiſcopi, & M. Athanaſius tunc Eccleſiæ Alexandrinæ Diaconus: quos Theodoretus (e) *Dei miniſtros totius orbis lumina, Martyrumque collectam multitudinem adpellare non dubitavit.* Summi Pontificis nomine auctoritateque præſederunt Legati Oſius Cordubenſis in Hiſpania Præſul, Vitus & Vincentius Eccleſiæ Romanæ Presbyteri, qui locum ante omnes reliquarum Eccleſiarum Antiſtites & Patriarchas occuparunt, ſuaque nomina Actis ſubſcripſe-

(e) *Lib.* I. *cap.* 7.

pſerunt. Hos ſequebantur Alexander Alexandriæ, Euſtathius Antiochiæ Patriarchæ, Macarius Hieroſolymorum Epiſcopus: Conſtantinus vero Imperator locum Concilio deſtinatum ingreſſus, licet purpura auroque micaret, humiliorem tamen ac infra Epiſcopos poſitam ſedem, nec niſi his annuentibus, ſibi vendicavit, quos etiam ad pacem & concordiam, communeque bonum Eccleſiæ ſtrenue promovendum eleganti oratione latina cohortatus eſt, non ut Judicem, ſed ut Moderatorem ſe adeſſe profeſſus. Duæ præ reliquis fuerunt controverſiæ in Concilium adductæ: Prima perverſum Arii de Verbo Divino dogma: altera Aſiaticorum ſecta circa Paſcha celebrandum. Inprimis Arius Presbyter Alexandrinus ægre ferens, ad ſedem Patriarchalem Alexandrum Virum integerrimum ſe prætermiſſo evectum fuiſſe, ambitione ac invidia flagrans quum Præſulis hujus vitam non poſſet, doctrinam impugnare cœpit, ac impium dogma ſpargere, ſcilicet Dei Filium haud eſſe ὁμοούσιον, id eſt, *Conſubſtantialem*, ſed puram *creaturam*, Patreque minorem. Doctrina hæc Arii ſemen fuit plurimarum, quæ orbem Catholicum diu afflixerunt, calamitatum. Nam ſceleris ac erroris ſocios nactus dum in ſynodo cen-

centum Epiſcoporum ab Alexandro coacta damnatur, ipſe aliam ſuæ factionis in Bythinia congregatam oppoſuit, poſt quam magnis aucta eſt incrementis Ariana hæreſis. Acceſſit huic malo alterum inveteratum, ſcilicet ſchisma ortum a Præſulibus Aſiaticis, ſæpius oppreſſum, nunc iterum reviviſcens: Quartadecimanos adpellabant, qui Paſcha Judaico ritu non die dominico, ſed luna decima quarta, in quamcunque diem incidiſſet, celebrabant. Utrique huic errori obviam itum eſt in Nicæno, de quo dixi, Concilio: impium Arii dogma damnatum, & Dei Filium eſſe Deum verum de Deo vero, ὁμοούσιον ſeu Conſubſtantialem Patri conclamatum, fideique Symbolum omnium nomine ab Oſio ſedis Apoſtolicæ Legato conſcriptum ac promulgatum fuit. Conſtitutum quoque eſt contra Quartadecimanos, quos jam dudum Victor Pontifex Romæ, Theophylus Cæſareenſis in Palæſtina, & Irenæus in Gallia damnarant, ut poſt decimam quartam Lunam primi menſis in ipſum Æquinoctium vernum incidentem, vel ipſum proxime ſequentem Paſcha celebretur. Atque ita poſt varios Canones alios (virginti paſſim numerantur) conditos Concilium hoc, cui datum fuit initium anno 325. die 13. Kalen-

Kalendas Julii, eodem anno 8. Kalend. Septembris finitum ſolutumque fuit, poſtquam illius decreta Romam perlata a Sylveſtro Pontifice rata habita fuerunt.

II. Secundum inter Oecumenica locum obtinet non Sardicenſe, ut quidam opinantur, quum Nicæni potius appendix dicendum ſit, ſed Conſtantinopolitanum I. indictum auctoritate Damaſi Papæ, & conſenſu Imperatoris Theodoſii Senioris anno 381. ut tradit Baronius, vel ut Bellarminus 383. Convenerunt in eo e diverſis Orientis provinciis Epiſcopi Catholici centum & quinquaginta, Mecedoniani ſex, ſemi-Ariani triginta ſex. Inter Orthodoxos eminuit Gregorius Nazianzenus, qui graviſſima oratione in hoc Patrum Senatu habita Conſtantinopolitani Epiſcopatus dignitati ſponte nuntium remiſit, vitamque ſolitariam profeſſus eſt: in cujus locum omnium ſuffragiis ſubſtitutus fuit Nectarius Senatorii Ordinis vir, ætate gravis & Prætoris tunc officio clarus. Quis autem Concilio huic ſumma cum poteſtate præfuerit, res eſt admodum ambigua inter Scriptores, aliis Nectareo Conſtantinopolitano, aliis Meletio Antiocheno, aliis Timotheo Alexandrino Præſuli honorem hunc deferentibus. Cuique quod ſuum eſt, tribuendum eſſe videtur; &

quum ſatis conſtet, tres intra unius anni ſpatium Synodos Conſtantinopoli fuiſſe celebratas, dicendum primæ Meletium, ſecundæ Oecumenicæ, de qua heic ſermo eſt, Timotheum, tertiæ Nectarium præſediſſe. Tres potiſſimum cauſſæ fuerunt, ob quas convocatum eſt Concilium: inprimis ut Nicæna fides tot procellis jactata, & a tot Pſeudo-Synodis rejecta novo velut adverſus Arianorum inſultus munimento firmaretur: dein ut Macedonii hæreſis, Spiritum S. divinitate exuentis, profligaretur: demum ut Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Præſul Orthodoxus præficeretur, quam Ariani Epiſcopi Euſebius, Macedonius, Eudoxius, Demophilus alter alteri ſuccedendo multum labefactarunt. Ut vero legitimum ac Oecumenicum dici poſſit Concilium hoc, cui Pontifex nec per ſe, nec per Legatos ſuos præfuit, duo vel tria potius ſub Damaſo Papa non intercepta ſerie celebrata in unum colligi oportet: primum Aquileienſe, cui Valerianus Aquileiæ Antiſtes: Secundum dimiſſo priore Romanum, cui Damaſus ipſe præſedit, invitatis quidem ad utrumque Epiſcopis Orientalibus, ſed abſentiæ ſuæ rationem ut poterant reddentibus per literas Synodi nomine Romam miſſas: tertium Conſtanti-

nopoli-

nopolitanum; quæ tria pari auctoritate prædita in unum coaluere Concilium Generale, conſentientibus Occidentalibus, qui in Aquileienſi & Romano convenerant, cum Orientalibus Conſtantinopoli congregatis. Præter tres Canones editum eſt in hac Synodo fidei Symbolum, quod vulgo Nicænum dicitur, neque ab hoc diſcrepat, niſi quod Conſtantinopolitanum quædam prioris ſenſa uberius explicet: eſtque illud ipſum, quod inter Miſſarum ſolemnia cantari ſolet ab Eccleſia.

III. Tertium Oecumenicum erat Epheſinum, ſeu Epheſi Aſiæ minoris metropoli auctoritate Cœleſtini Pontificis, petente ac favente Theodoſio juniore Imp. convocatum anno 431. vel ut cenſet Baronius, 434. Numerus Patrum Conſcriptorum fuit plus quam ducentorum, quibus præerat inter alios Legatus Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, qui primus mitra pontificia & titulo Judicis univerſi orbis a Cœleſtino Papa, cujus perſonam ſuſtinebat, inſignitus comparuit. Miſit quoque Legatos Theodoſius, Iræneum & Candidianum Comites, ut Synodum defenderent, ea tamen conditione, ne fidei ac Eccleſiæ negotiis ſeſe immiſcerent. Verum hi parum memores mandati, ac Neſtorii partibus ſupra modum addicti

maximopere turbarunt Concilium, cujus auctoritatem tueri debuiſſent. Neſtorius hic ad Epiſcopalem Regiæ urbis ſedem evectus novo & pernicioſo, dogmate Mariam Virginem negavit eſſe Θεοτόκον, hoc eſt, Deiparam, ſed χριστοτόκον duntaxat ſeu Chriſtiparam aſſerebat. Geminas quippe Chriſto perſonas affingens, divinam unam, alteram humanam, docuit tanquam rem, quam conſequi neceſſe erat, Mariam perſonæ ſolum humanæ a divina prorſus diſcretæ genitricem eſſe. Hæreſin hanc latius in dies graſſantem ac invaleſcentem quum Cyrillus tribus libris ad Theodoſium & Reginas Eudoxiam ac Pulcheriam miſſis egregie confutaſſet, Imperator ad ſedandas iſtas, quibus Eccleſia confligtabatur, procellas de Concilio Univerſali celebrando apud Cæleſtinum Pontificem egit, hocque conſentiente, licet in Synodo Romæ coacta Neſtorianum dogma jam damnaſſet idem Pontifex, illud Epheſi celebrandum denunciavit. Ter citatus Neſtorius, quum nil niſi convitia reponeret, Cyrillus duodecim Anathematiſmos, ſeu Canones anathemate ſub finem armatos, edidit, quibus inſignì audacia totidem alios oppoſuit Neſtorius, qui Comitum duorum fraudibus, & Epiſcoporum quorumdam aulicis artibus capto-

ptorum opera ipſum Theodoſium in tranſverſum egit, & contra Cyrillum concitavit, quem cum Neſtorio ac Memnone Epheſino Epiſcopo carceri mancipari juſſit. Verum Auguſtus detectis fraudum machinis meliora edoctus per ſororem Pulcheriam eximiæ pietatis & prudentiæ Virginem, tandem S. Synodo benevolum ſe exhibuit, Cyrillum ac Memnonem priſtinæ libertati reſtituit, acta per Candidianum & Iræneum condita reſcidit, & admiſſis legitimi Concilii decretis Neſtorium rite damnatum, omnique dignitatis gradu dejectum exulare coegit. Præter duodecim illos Anathematismos alii octo Canones hoc e Concilio contra Neſtorium, ejusque ſectatores prodierunt, cunctaque Romani Pontificis auctoritate fuerunt munita: ad reparandam vero injuriam Deiparæ illatam creditur heic definitum fuiſſe, ut ſalutationi Angelicæ verba hæc: *Sancta Maria Mater Dei &c.* adjungerentur.

IV. Quartum ex Oecumenicis apertum fuit Chalcedone in Bythinia, convocante Leone I. & cogente Marciano Theodoſii ſucceſſore anno 451. unde dictum eſt Chalcedonenſe. In hoc comparuere, uti traditur a multis, Patres trecenti triginta ſex, inter quos eminuerunt Concilii Præſides ac Leonis Legati Paſchaſius Lilybe-

tanus, Lucentius Aſculanus Epiſcopi, & Bonifacius ac Baſilius Presbyteri, adjuncto iſtis Juliano, Coenſi Præſule. Poſt Legatos ſecundam occupavit ſedem Anatolius Conſtantinopolis, tertiam Dioſcorus Alexandriæ, quartam Maximus Antiochiæ, quintam Juvenalis Jeroſolymæ Epiſcopi aliique deinceps ordine quisque ſuo. Principes vero a Marciano miſſi cum ampliſſimo ſenatu conſederunt in medio ante cancellos aræ. Demum & ipſe ſua cum uxore Pulcheria Marcianus Imperator interfuit, non Judicis partes, ſed Tutoris ac Defenſoris acturus, quemadmodum palam in Act. 6. declaravit Princeps religioſiſſimus. Synodi autem celebrandæ occaſionem præbuit hæreſis Eutychetis & Dioſcori. Quippe Eutyches cœnobii Conſtantinopolitani Archimandrita, dum impiam Neſtorii de duabus in Chriſto perſonis doctrinam eſt deteſtatus, non minus perverſam ipſe cœpit diſſeminare de una in Chriſto natura. Divinam enim humanamque in eo naturam premiſceri docuit, ita ut humana per divinam velut abſorpta ſola divina in Chriſto ſuperſtes fuerit. Fidem ſuperat, quantas peſtilens hoc dogma turbas, quantos in Oriente tumultus excitarit. Flavianus Patriarcha Conſtantinopolitanus de

de re tota edoctus continuo Synodum convocavit, cui Euthyches ter ſiſtere ſe juſſus ter adeſſe recuſavit, nunc ſenio nunc ſolitudinis inviolabili jure impediri ſe cauſſatus: tandem & Monachorum caterva, & militum armis ſtipatus comparuit; ſed qua fraudibus qua minis omnes Patrum ſaniora ſuadentium conatus eluſit. Quum tamen hi in ſententia ſua firmi perſiſterent, Dioſcori Patriarchæ Alexandrini, quem Flaviano infenſiſſimum noverat, patrocinium imploravit. Hic homo impotens & crudelis, ut laboranti Eutycheti ſuccurreret, impetravit a Theodoſio Imperatore, ut renitentibus licet Flaviano, probisque omnibus Epheſi cogeretur ſecunda Synodus, in qua divina humanaque jura peſſumdata fuerunt, non paucis Epiſcopis in vincula conjectis, ipſoque Flaviano pugnis & calcibus tam dire excepto, ut poſt triduum animam efflaverit. At Marcianus Theodoſii Succeſſor, & Pulcheria tantam crudelitatem execrati miſſis ad Leonem Pontificem literis Concilium, de quo dixi, Chalcedonenſe congregarunt, in quo Dioſcorus prolatis per Alexandrinos teſtimoniis devaſtatorum ab ejus ſatellitibus & miniſtris agrorum, incenſarum ædium, abreptarum per vim uxorum & virginum violatarum, una

 cum

cum Eutychete damnatus, & ſede ſua expulſus fuit: Epheſini Epiſcopi veniam ſuppliciter orantes in gratiam recepti: fides demum & pax unanimi omnium conſenſu ſtabilita, editis præterea viginti & ſeptem canonibus.

V. Quintum inter Oecumenica Concilia numeratur Conſtantinopolitanum II. quod, an & qua ratione Pontificia auctoritate convocatum ac celebratum fuerit, non exigua inter Scriptores Eccleſiaſticos eſt controverſia, quæ haud alia componi poſſe via videtur, quam ſi auctoritatem ſuam Vigilium Papam, quamvis invitum, in convocando indulſiſſe, operam vero ac ſtudium in exequendo Juſtinianum Imperatorem indulſiſſe dicatur. Quamvis enim Vigilius tum temporis Conſtantinopoli degeret, noluit tamen licet invitatus vel per ſe, vel per Legatos ſuos præſidere, non eam ob cauſſam, ne (ut hæretici criminantur) ſecundum poſt Eutychium Conſtantinopolitanum Patriarcham locum occupare cogeretur, ſed ne tum a Majorum ſuorum, qui Synodis generalibus in Oriente coactis non interfuerunt, conſuetudine recederet, tum ne pauci Epiſcoporum, quos ex Occidente ſecum adduxit, cum tam multis Orientalibus non ſine libertatis ac ſuffragiorum diſcri-

diſcrimine committerentur. Certe primas hoc in negotio partes Eutychium, qui præfuit Concilio, Pontifici detuliſſe conſtat ex ejusdem epiſtola ad Vigilium data his verbis: *Neceſſarium conferri de tribus Capitulis: unde quibusdam quæſtio nata eſt; & ideo petimus præſidente nobis veſtra Beatitudine, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine propoſitis ſanctis Evangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda quæri & conferri, & finem quæſtioni imponi, Deo placitum & convenientem his, quæ a ſanctis quatuor Conciliis definita ſunt.* Cui Pontifex hunc in modum reſpondit: *Veſtrum deſiderium cognoſcentes annuimus, ut de tribus Capitulis, ex quibus quæſtio nata eſt, facto regulari conventu, ſervata æquitate, mediis Sacroſanctis Evangeliis, collationem cum unitis fratribus habeamus, & finis detur placitus Deo, & conveniens iis, quæ a ſanctis quatuor ſunt definita Conciliis.* Jam vero Concilio huic anno 553. inchoato, ac diuturnæ Patrum plus quam centum & ſexaginta, qui convenerant, contentioni materiem præbuerunt famoſa tria Capitula, quorum primum verſabatur circa perſonam & libros Theodori Epiſcopi quondam Mopſueſteni, quibus ita duas in Chriſto naturas ſociavit,

vit, ut Neſtorianum de duabus quoque perſonis dogma tueri ac excitare videretur: alterum tangebat Theodoretum Cyri in Palæſtina Epiſcopum, ejusque Commentarium, in quo duodecim a Cyrillo in Epheſina Synodo editis fidei capitibus totidem anathematismos oppoſuit, aculeo & felle adverſus Sanctum hunc Præſulem plenos: tertium agebat de Ibæ Edesſeni Epiſcopi ad Marium Perſam epiſtola, in qua eodem calamo Cyrillum perinde ac Neſtorium perſtringit, ac utrumque in rebus ad fidem pertinentibus errorum inſimulat: Theodorum vero Mopſueſtenum magnis laudibus extollit. Hæc tria Capitula quum in Chalcedonenſi Concilio producta damnationis ſententiam effugiſſent, licet Neſtorii doctrinæ non parum faverent, inſuper Ibas & Theodoretus in Eccleſiæ gremium fuiſſent recepti, occaſionem captarunt Neſtoriani palam dicendi jactandique, Neſtorii doctrinam cum auctore ſuo contra jus & fas ab Epheſina Synodo Oecumenica damnatam fuiſſe. Contra vero Eutychianæ Sectæ addicti totis viribus in id incubuere, ut memorata tria Capitula publico Patrum edicto proſcriberentur. Unde factum, ut Orthodoxi per centum fere annos ancipites hærerent, ac velut ſacrum

inter & ſaxum deprehenſi fluctuarent, timentes, ne ſi ea probarent, Neſtorianis: ſi condemnarent, Eutychianis partibus acceſſiſſe crederentur. Huic igitur malo graſſanti ut obviam iretur, indictum fuit præſens Concilium invito, ut dixi, Vigilio probe gnaro, Capitula illa in Chalcedonenſi Concilio nec damnata, nec approbata fuiſſe; nihilominus conſentiente tandem, ut gravioribus malis viam occluderet. Atque ita urgente vehementer Imperatore, cunctaque feſtinante præter Origenis errores cuncta, quæ tribus his Capitulis continebantur, ſcilicet libri Theodori Mopſueſteni, anathematismi Theodoreti, ac Ibæ epiſtola, tanquam impia & hæretica anathemati ſubjecta fuere. Verum quum Juſtinianus contra fidem datam Epiſcoporum ex Occidente adventum non exſpectaſſet, multaque geſſiſſet, quibus poteſtatis ſuæ limites exceſſit, Vigilius Papa dum Synodum hanc, ejusque acta ſuo probare ſuffragio recuſavit, ab irato Imperatore ac trium Capitulorum hoſte acerrimo exilio multatus, multaque perpeſſus eſt, & ſupremi Imperatoris moderatione, & Summi Pontificis faſtigio ſane indigna: libertati tamen reſtitutus & in Italiam redux poſt medium annum tandem Concilium

iſtud

iſtud auctoritate ſua confirmavit, ne gravioris tempeſtatis periculo fluctuantem Eccleſiæ navim exponeret, velut futurorum præſagus, cujus rei teſtimonium præbet luculentum epiſtola Vigilii ad Eutychium exarata, quæ ab Illuſt. Petro de Marca e Regia Pariſienſi Bibliotheca in publicam lucem protracta, & ſexto Conciliorum Tomo editionis Venetæ (f) inſerta legitur. Accedit, quod eandem hanc Synodum ſequentes Pontifices Pelagius II. Gregorius M. ac Leo II. probarint; quin & reliqua generalia Concilia poſt hanc quintam celebrata illam ut Oecumenicam agnoverunt. Cætera præter anathematiſmos hoc in Concilio pronunciatos quindecim Canones contra Origenem conditi fuerunt, quos e Codice vetuſtiſſimo manuſcripto idiomate græco in lucem dedit Petrus Lambecius, Bibliothecæ Vienenſis Cæſareæ Præfectus, & Joannes Harduinus S. J. in latinam linguam tranſtulit.

VI. Conſtantinopolitanum II. excepit Oecumenicum ſextum, ſeu Conſtantinopolitanum III. cum Papæ Agathonis conſenſu ab Imperatore Conſtantino Pogonato convocatum anno 680. cœptumque eadem in urbe intra Palatii Imperatorii *Secretarium*, Trullus dictum, præſidentibus

(f) *Mihi pag.* 240.

tibus Apoſtolicæ Sedis Legatis Theodoro & Georgio Presbyteris, atque Joanne Diacono: Patrum autem numero ad ducentos octoginta & novem aſcendente. Ab his dies dictus Monothelitis, quorum duces fuerunt Theodorus Pharanitanus Epiſcopus, Cyrus Alexandrinus, Sergius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ejusque poſtea ſucceſſores Pyrrhus & Paullus. Novam iſti hæreſin velut e ruderibus Eutychianæ infelici conatu excitarunt. Quum enim probe noſſent, Eutychetem duas in Chriſto naturas negantem a Chalcedonenſi Concilio fuiſſe damnatum, quod palam aſſerere non audebant, occulta tentarunt via, docentes unicam ſolummodo voluntatem operationemque in Chriſto locum habere, propterea Monothelitæ dicti: atque ita ſperabant, fore ut ſepulta hæreſis Eutychiana e tumulo ad vitam rediret. Jamque eo rem perduxerant Sergius & Cyrus, ut Heraclius Imperator eorum fraudibus irretitus doctrinam hanc publico edicto vulgarit, quod *Ecteſim* ſeu fidei expoſitionem dixere, quodque Sergius Imperatoris auctoritate fretus poſt Pſeudo-Synodum Conſtantinopoli coactam ſpectante populo principis templi foribus affigi mandavit. Verum neſandis hisce auſibus oppoſuit ſe Sophronius,

nius, monaſticam vitam ſumma cum integritate profeſſus, qui ubi primum ad Jeroſolymitani Patriarchæ dignitatem fuit evectus, hoc Monothelitarum dogma proſcripſit. Indigne id ferens Sergius acerbas ad Honorium Papam literas dedit, quibus Sophronium accuſavit, ac ſi novis duarum in Chriſto voluntatum actionumque nominibus totum Orientem turbaret: dedit & Sophronius, quibus & ſuam innocentiam & fidei integritatem tuebatur. Quare ad lites has componendas, & pacem Eccleſiæ reſtituendam optimum remedium fore utriusque partis ſilentium ſibi perſuaſit Honorius, Sergii literis, quibus ſinceram & orthodoxam mentem præſetulit, deceptus, & ab unius vel geminæ voluntatis vocabulo deinceps abſtinendum eſſe cenſuit. Romanæ acquievit ſententiæ Sophronius, ut tempori cederet, non item Sergius, qui cum ſuis palam jactare auſus eſt, ex Honorii Pontificis ſententia nonniſi unicam in Chriſto voluntatem ab orthodoxis eſſe admittendam. Ita hæreſis iſta per quadraginta circiter annos ab Heraclii usque ad Conſtantini Pogonati, & ab Honorii I. usque ad Agathonis tempora magnis Orientem tumultibus implevit. Tandem, ut dixi, opera Conſtantini, & Agathonis auctoritate

tate præſens Concilium congregari cœpit, in quo poſt octodecim actiones, & anni unius decurſum Monothelitarum ſecta cum auctoribus ſuis ſolemni ritu damnata fuit, univerſo Patrum cœtu acclamante: *Omnes ita credimus, hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides orthodoxorum:* & Imperatore Conſtantino ſubſcribente: *Conſtantinus in Chriſto Deo Rex ac Imperator legimus & conſenſimus.* Acta Synodi confirmata fuerunt non ab Agathone, qui interea e vivis exceſſerat, ſed ab ejus Succeſſore Leone II. An autem Honorius una cum Monothelitis in Synodo iſta damnatus fuerit, celebris eſt inter eruditos controverſia, de qua in Theologia hiſtorica (g) pluribus ſum acturus.

VII. Sequitur ſeptimum Oecumenicum, ſeu Nicænum II. anno 787. ab Imperatore Conſtantino VI. & Irene illius matre, conſenſu Hadriani I. Pontificis congregatum, confluentibus Nicæam Bythiniæ metropolim trecentis & quinquaginta vel ſexaginta ſeptem Epiſcopis, diverſisque Monaſteriorum Archimandritis, qui Patrum conſeſſum magno ſanctitatis doctrinæque ſplendore decorabant. Occaſionem præbuit celebrando huic Concilio Paul-

(g) *Capit.* 8. §. 3.

Paullus Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui abdicata dignitate ſua, ut de ſe ipſo criminis ſupplicium ſumeret, intra Monaſterii parietes ſe concluſit, cauſſamque rei ſuſcitantibus Auguſtis reſpondit, æterno ſe adjudicatum iri ſupplicio, ni pœnitentia ſcelus elueret, quo incautum ſe obſtrinxiſſet, dum Pſeudo-Synodi, quam impius Copronymus adverſus ſacrarum imaginum cultum coegerat, decretis ſubſcripſit. Quare Tharaſius, qui Paullo in Patriarchali ſede ſuffectusfuit, graviſſimum onus non alia lege ſuſcepit, quam ſi fore pollicerentur Conſtantinus & Irene, ut legitimam Synodum Romani Pontificis auctoritate indicendam habendamque curarent. Dedit ergo literas ad Hadrianum Papam Tharaſius: dedere Auguſti rogantes, ut Synodo convocandæ conſentiret, ſuosque pro more Legatos mitteret. Lætior nuncius Pontifici nullus afferri poterat. Dudum enim Orientis Eccleſias vaſtavit immanis Iconoclaſtarum furor, inter quos fuere plures quoque Imperatores, plures Conſtantinopolitani Patriarchæ, qui non ſolum in eos, qui debitum ſacris imaginibus honorem detulerunt, ſed in ipſa etiam Divorum ſimulacra, & Chriſti crucem igne ferroque ſævire auſi ſunt. Itaque probatis collaudatis-

datisque Imperatorum & Patriarchæ ſtudiis quamprimum Petro Eccleſiæ S. Petri Archipresbytero, & alteri Petro S. Sabæ Abbati vices ſuas demandavit, ut Concilio præſiderent. Primum in eo negotium erat, ut cauſa diſcuteretur Epiſcoporum, qui ſynodo Copronymianæ datis ſuffragiis conſenſerunt. Re in utramque partem diu agitata, poſtquam ſupplices libellos obtuliſſent, rogaſſentque veniam, cantata palinodia ejurataque hæreſi in gratiam recepti, ſuisque ſedibus ſunt reſtituti. Tum e Sanctorum Eccleſiæ Doctorum libris depromtæ palam recitabantur ſententiæ, exemplaque, quibus religioſa imaginum veneratio aſſeritur, ab ipſis Eccleſiæ primordiis continuo ſeculorum uſu comprobata, a quo qui deficerent, ac debitum negarent honorem, anathemate perculſi fuerunt: damnata quoque omnium conſenſu Synodus Copronymi, productique Canones viginti duo. His rite conſtitutis in medium prolata fuit Servatoris imago, quam omnes flexo proplite procumbentes adorarunt. Illuſtre præ cæteris eſt decretum, quod in Actione ultima Patrum Senatus edidit his verbis: *Regiam viam incedentes, & Sanctorum Patrum doctrinæ inſiſtentes & Catholicæ Eccleſiæ, in qua S. Spiritus habitat,*

bitat, traditionem obſervantes, definimus cum omni diligentia & cura venerandas, & ſanctas imagines in templis eſſe collocandas, ut omnes, qui eas contemplantur, in prototyporum memoriam veniant, illis ſalutationem, & honorariam adorationem exhibeant: imaginis enim honor in protoypum reſultat. . . . S. Synodus exclamavit: omnes ſic credimus, omnes idem ſapimus, omnes approbantes ſubſcribimus: hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides Patrum, hæc eſt fides Orthodoxorum, hæc fides orbem terrarum confirmavit. Ita finitum eſt Concilium eodem, quo inchoatum eſt anno IV. Idus Octobris, quæ dies tanta religione coli deinceps cœpit in Oriente, ut teſte Bowino (h) feſtis adnumerata & græco Menelogio inſerta fuerit: Die 12. Octobris *Sanctæ ſeptimæ Synodi trecentorum ſexaginta ſeptem Patrum commemoratio.* Hæc tamen, tantaque Concilii hujus veneratio impedire non potuit, quo minus a Synodo Nationali, ut vocant, Francofordiæ ad Mœnum tempore Hadriani I. & Caroli M. Francorum Regis anno 794. celebrata damnaretur. Anſam præcipiti huic judicio Epiſcoporum plus quam trecentorum dedit geminus error ad quæſtionem facti pertinens. Credebant

(h) *Theol. p. 4. de Concil.*

debant enim Patres Francofordienſes ſeu ignorantia linguæ græcæ, ſeu Iconomachorum fraude decepti, Concilium Nicænum II. abſque Pontificio conſenſu convocatum, tum etiam iconolatriam ſeu adorationem imaginum ab eodem probatam fuiſſe. Sed utrumque ſane falſum eſſe patet: primum quidem ex iis, quæ initio ſtatim dicta fuerunt: alterum, quia aliud eſt vera *Latria*, aliud *honoraria adoratio*, quam imaginibus ſacris exhibendam decrevit Synodus Nicæna, quæque longe inferiorem cultum illo latrevtico dicit, qui ſoli Deo convenit. Quapropter ipſum quoque Concilium Tridentinum, quamvis voce *adorationis* nunquam utatur, quando (i) de veneratione ſacrarum imaginum agit, ad Nicænum tamen ſe refert dicens: *Id quod Conciliorum, præſertim vero Nicænæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitum.* Quamobrem Concilii Nicæni hujus neque veritati, neque auctoritati quidquam detrahit Francofordienſis Synodi ſententia, geminis erroribus manifeſtis innixa.

VIII. Octavum Oeconomicum Concilium eſt Conſtantinopolitanum IV. coactum a Baſilio Imperatore, adſenſum præbente Hadriano Papa II. anno 869. cui Patres

(i) *Seſſ.* 25.

Patres interfuerunt duo ſupra centenos, inter quos Legatorum Apoſtolicorum munere functi ſunt Donatus Oſtienſis & Stephanus Nepeſſinus Epiſcopi ac Marinus S. R. E. Diaconus. Agitata heic eſt cauſa Ignatii Conſtantinopolitani Patriarchæ legitimi, ac Photii eandem in ſedem intruſi. Ignatius Michaelis Curopalatæ Imperatoris filius e Monaſterii tenebris, ad quas iniqua ſorte damnatus erat, extractus Patriarchale ſolium non tam generis ſplendore quam vitæ ſanctitate per undecim omnino annos illuſtravit. Sed pacem Imperii ſimul ac Eccleſiæ turbavit unius hominis multiplex ſcelus. Nam Bardas Michaelis Imperatoris avunculus & Theodoræ Auguſtæ matris frater, quem S. Præſul ob ſtupri conſuetudinem ſæpius reprehenſum nec emendatum ipſa Epiphaniæ feſta luce a S. Synaxi palam repulit, ut ſe ſe vindicaret, Michaeli malis artibus circumvento perſuaſit, ut matrem Theodoram virilis animi fœminam, quæ filii juventutem ac Imperium ſapientiſſime moderabatur, regni gubernaculis exutam ad vitæ ſolitariæ ſortem deturbaret, Ignatium vero ſede ſua dejectum exulare juberet. Hujus locum eodem urgente Barda occupavit Photius, genere illuſtris, dignitate Protho - Spatarius, &

pri-

primus a Secretis, vir ſummæ ſimul eruditionis ac ambitionis, & contra ſacros Canones e Laico ad omnes omnium Ordinum ſacrorum gradus repente promotus. Hic quidquid ei furor Bardæ, & propria dominandi libido ſuggeſſit, non ſolum in Ignatium exulem, verum etiam in ipſum Pontificem Nicolaum I. a quo damnatum ſe intellexit, evomuit, ita quidem, ut convocata Synodo, auſu plus quam temerario in Chriſti Vicarium excommunicationis, ut vocant, ſententiam ferre non dubitarit. Sed interfecto Michaele Baſilius Macedo juſtitiæ ac religionis amantiſſimus Princeps rerum potitus, annuente Hadriano II. Nicolai ſucceſſore Oecumenicum, de quo ſermo eſt, Concilium Conſtantinopoli coegit. In hoc imprimis contra Iconomachos rurſum decernitur, Salvatoris noſtri effigiem eadem cum ſacris Evangeliis veneratione colendam eſſe: *Quæcumque enim*, ait Canon ſecundus, *literis Scripturæ, eadem coloribus picturæ docent ac repræſentant.* Adjungitque: *Virginis Dei genitricis, Sanctorumque imagines eſſe venerandas, & Angelorum Dei effigies, quales in Scripturis præſentantur.* Deinde Photius in jus vocatus eſt, qui pedo innixus comparuit, ſed eo ſpoliatus, utpote quod

 paſto-

paſtorem, non lupum geſtare deceret, ac reſpondere juſſus inſigne pertinacis ingenii ſpecimen in Patrum conſeſſu dedit. Nam facinorum ſuorum rationem ut redderet, poſcentibus Legatis, reſpondit cum Davide: *Poſui ori meo cuſtodiam, & quod ſequitur, vos ipſi legitote:* ſcilicet *cum conſiſteret peccator adverſum me.* Urgentibus, eum hoc ſilentio damnationis ſententiam non evaſurum: *Neque Jeſus,* ait, *tacendo evaſit damnationem.* Blande rogatus, ut objecta crimina purgaret: *Juſtificationes meæ* inquit hypocrita, *non ſunt de hoc mundo.* Monitus ut pœnitentiam ageret, tacuit, & Patrum conſpectui ſe ſubduxit. Quare Imperatoris & Concilii juſſu omnia, quæ Photius contra Nicolaum Papam & Ignatium in Pſeudo-Synodis egit, igne abſumpta fuerunt: ipſe cum aſſeclis damnatus dignitateque ſua exutus eſt, & Patres anathemati ſubſcripſerunt atramento ſanguine Chriſti diluto, ut perhibet Nicetas in vita Ignatii. Hic vero ſanctiſſimus Præſul jam antea, quam Synodus indicta fuit, Baſilio jubente ab exilio Conſtantinopolin reverſus eſt: reducem Patriarcham univerſus Ordo Patricius occurrens excepit, & lætitia geſtiens populus eſt veneratus, atque triumphali adparatu

paratu inter fauſtas adclamationes ad templum S. Sophiæ deduxit. Canones viginti ſeptem in lucem prodierunt ex hac Synodo, quam Pontifex confirmavit auctoritate ſua convocatam, ut ejusdem epiſtola ad Baſilium data teſtatur, in qua: *Volumus autem*, inquit Hadrianus, *per veſtræ pietatis induſtriam Conſtantinopoli numeroſum celebrari Concilium cui noſtri quoque Legati præſidentes, delictorum hominumque diſcrimine perſpecto ſtatim cuncta impii Conciliabuli exemplaria ab iis, qui illa retinent, ablata ignibus concremanda tradant.* Subſcripſit equidem Synodi Actis Imperator poſt Patriarchas ante Epiſcopos, profeſſus tamen modeſte, hoc a ſe non fieri, niſi honoris gratia, ſibi a Patribus ultro oblata, nec definientem, ſed conſentientem ſe ſubſcribere.

IX. Orienti ſuccedit Occidens, in quo primum, ſed inter Oecumenica nonum Concilium Romæ, in orbis Urbe celebratum fuit anno 1122. vel ut Gabriel Coſſartius tradit 1123. in Eccleſia S. Joannis, ubi olim erat palatium Conſtantini Imp. exſtructum in fundo cujusdam civis Romani, qui dictus eſt Lateranus, a quo & nomen ad Eccleſiam tranſiit. Unde Concilium iſtud adpellatum eſt Latera-

nenſe I. Hoc ut convocaret Calliſtus II. P.M. duo magni momenti negotia ipſi perſuaſere, ſcilicet ſchisma ſub Henrico IV. Imp. exortum, quo Sacerdotium & Imperium inter ſe graviſſime colliſa fuerunt, & bellum ſacrum Saracenis inferendum ad eripiendam e barbarorum manibus Terram Sanctam. Utriusque rei originem paucis exponam. Ab aliquo jam tempore ſoliti fuerant Imperatores Epiſcopo quodam aut Abbate defuncto deſignare ſucceſſorem, aut ſaltem nullum agnoſcere, niſi a ſe eo dignitatis promotum. A ſic deſignatis, ut ſacramentum ſibi dicerent, exigebant, tumque iis poſſeſſionem uſumque bonorum tradebant oblato in conceſſionis ſignum Epiſcopali Pedo, & Annulo: atque hæc conceſſio & traditio dicta eſt *Inveſtitura*. Modeſte primum res acta, mox violenter: nam adempta Capitulis, ut vocant, eligendi libertas, ſacræ dignitates factæ venales, nec obtinendæ, niſi perſæpe ingenti pecuniarum vi adnumerata: tanto munere indigni, & non raro improbi lupi, non Paſtores, in Epiſcoporum ſolio collocati; quæ peſtis maxime ab Henrico IV. in Geamania fovebatur. Ad hæc ingemiſcebant Romani Pontifices, probe gnari, ſacros Canones ita conculcari, præſertim

Con-

Conſtantinopolitanæ quartæ Synodi vigeſimum ſecundum, qui omnibus Laicis Principibus ſapienter inhibuit, ne ſe Epiſcoporum eligendorum ac promovendorum negotio immiſcerent: non minus jura Eccleſiæ aperte violari traditione horum Inſignium, quibus poteſtas ſpiritualis ab antiquis jam temporibus indicabatur. Itaque Gregorius VII. ut malo huic remedium afferret, primum blanditiis, mox minis uſus eſt, iis qui Henrico a Conſiliis fuere, malique totius cauſſa eſſe credebantur, anathemate perculſis, cui ipſum denique Imperatorem poſt fidem ſæpius fractam, Romam biennio obſeſſam, excitatum Anti-Papam ſubjecit. Nihilo melior factus Henricus Eccleſiæ jura calcare perrexit, donec a proprio filio purpura exutus miſere interiit. Verum hic, Henricus V. ſcilicet, paterni in Pontifices odii hæres non minuit, ſed auxit Eccleſiæ calamitates, usque dum concitatis contra ſe Germaniæ Principibus & populis, palam defectionem & arma minitantibus victas tandem manus dedit, & in Comitiis Wormatiæ celebratis uſurpato *Inveſtiturarum* jure ceſſit. Dum hæc agebantur in Germania, Romæ Concilium Lateranenſe indixit Gelaſius cui interfuerunt trecenti & amplius Epiſcopi

teſte Abbate S. Dionyſii tunc præſente, præter alios complures monaſteriorum Præſules, quibus omnibus præſedit ipſe Pontifex Heic probatæ confirmatæque fuerunt pacis Wormatiæ Papam inter & Henricum ſancitæ conditiones, quæ hujusmodi erant: ut Imperator liberas Epiſcoporum & Abbatum electiones Eccleſiæ relinqueret, ac *inveſtituras* per Pedum & Annulum faciendas Pontificiæ Sedi reſtitueret: Papa vero viciſſim Regalia per ſceptrum conferenda, & jus ſacras electiones inſpiciendi, partique ſaniori adſenſum præbendi permitteret, atque ita quæ Dei ſunt Deo, & quæ Cæſaris Cæſari redderentur. Hæc de primo Concilii negotio. Alterum erat expeditionis ſacræ adverſum Saracenos. Primus, qui Chriſtianis Principibus claſſicum cecinit ad bellum ſaracenis inferendum, Terramquæ ſanctam eorum jugo ſubducendam, fuit Urbanus II. anno 1095., qui conceſſis quas vocant Indulgentiis præcepit, ut quisquis ſacræ huic militiæ nomen daturus eſſet, teſſeræ inſtar Crucis inſigne veſtibus armisque inſcriberet. Unde *Cruce Signati*. Dux expeditionis tum delectus fuit Godefridus Bullionius, Lotharingiæ Princeps, ſub quo ingens Chriſtianorum exercitus ſtipendia meruit. Hic felici

felici marte Syriam, Liciam, Pamphiliam, aliasque regiones in fidem recepit, & profligato Saladino Babylonico atque Ægyptio Palæſtina ſanctaque Urbs Jeroſolyma ejusdem armis ceſſit anno 1099. Plures poſtmodum hujuscemodi expeditiones ſuſceptæ fuerunt, ad quas ut allicerentur Chriſtiani, præſens Concilium Canone undecimo omnibus ad pugnandum contra infideles Jeroſolymam pergentibus Indulgentias conceſſit, eorumque familias & bona B. Petri, & Eccleſiæ Romanæ auctoritate protegenda ſuſcepit, lato in prædones anathemate: præterea decrevit, ut cruce ſignati, qui eam e veſtibus ſuis dimiſiſſent, & deſeruiſſent ſigna, cruces quamprimum reſumerent, viamque a Paſchate præſenti usque ad proximum, quod ſequeretur, denuo relegerent, ſtatuta in eos, qui detrectarent, *excommunicationis* & *interdicti* pœna. His alliisque per canones viginti & duos rite conſtitutis Concilio huic finis impoſitus eſt.

X. Lateranenſe primum excepit ſecundum, idque Oecumenicum decimum anno 1138, vel ut aliis placet 1139. ad Eccleſiæ clavum ſedente Innocentio II. Imperium moderante Lothario II. Tria potiſſimum hac in Synodo, ad quam præſidente ipſo Pontifice convenerant mille circi-

circiter Patres, geſta fuiſſe leguntur. Primum erat, ut ſchisma exortum ſupprimeretur. Quippe Honorio II. e vivis ſublato, antequam ejus mors populo innoteſceret ad ſeditionem tum temporis admodum prono, major ac ſanior pars Cardinalium ſine mora congregari cœpit, elegitque ſucceſſorem Honorii Innocentium II. reliqui vero numero impares eodem adhuc die Petrum Leonis potentiſſimi civis Romani filium, cui Procerum magna quoque pars adhæſit, in defuncti Pontificis locum ſuffecerunt. Ingentes ea res tumultus Romæ excitavit. Nam Petrus Clientum multitudine ac potentia fretus Baſilicam S. Petri, aliasque urbis Eccleſias per vim occupavit, Innocentio cum addictis ſibi Cardinalibus Roma diſcedere ac in Galliam profugere coacto, ubi tanquam legitimus Chriſti Vicarius ſummo cum honore exceptus ſtrenuos dignitatis ſuæ vindices nactus eſt Ludovicum VI. Galliæ, & Henricum Angliæ Reges, quorum exemplo permotus Romanorum Imperator Lotharius numeroſo exercitu comparato redeuntem e Gallia in Italiam Innocentium Romam usque deduxit, & repreſſis ſchismaticis, impoſitoque urbi ad tuendum Pontificem præſidiario milite Imperii corona donatus in

Ger-

Germaniam rediit. Non minus ſtrenuam in extinguendo ſchismate, ac defendenda veri Pontificis auctoritate operam navavit S. Bernardus, cujus præclara exſtant verba (k). *Merito illum recipit Eccleſia, cujus opinio clarior, & electio ſanior inventa eſt, nimirum eligentium numero vincens ac merito.* Demum fatis erepto Petro Leone, ac Victore, quem pſeudo-Papam ſchismatici ſubſtituerant, Innocentio ſeſe ſubmittente pax rediit Eccleſiæ. Alterum fuit, ut exſcinderetur hæreſis, quæ has inter Eccleſiæ turbas caput extulit duce Petro de Bruis, & Arnaldo Brixienſi, qui docere auſi ſunt, Baptisma nihil prodeſſe parvulis, templa eſſe diruenda, & cruces conculandos, aliaque prava dogmata his ſimilia. Tertium, ut priſtino nitori ac integritati depravati Clericorum æque ac Laicorum mores reſtituerentur. Omnia hæc in iſto, ut dixi, Concilio feliciter geſta fuerunt: Acta Petri Leonis, quem Anacletum II. vocarunt, reſciſſa, dictumque ipſi cum fautoribus anathema: damnati cum ſuis ſequacibus, quos Petrobruſianos adpellabant, Petrus de Bruis & Arnaldus: atque collapſa Eccleſiæ diſciplina conditis triginta canonibus ab Innocentio una cum Synodo confirmatis redintegrata.

(k) *In Epiſt.* 125.

XI.

XI. Lateranenſi ſecundo ſucceſſit tertium, non minus Oecumenicum, fuitque inter reliqua undecimum. Convocavit hoc Alexander Papa III. anno 1179. imperante Friderico I. in Lateranenſi Baſilica, ubi confluxere trecenti duo Patres præſidente ipſo Pontifice ſummo ac Synodum confirmante. Hic Senis in Tuſcia natus in locum Hadriani III. vita functi, uno & viginti Eligentium ſuffragiis ſurrogatus eſt, ſed non ſine ſchismate, per Octavianum S. R. E. Cardinalem conflato, qui Pontificiam dignitatem ſpe improba quum devoraſſet, ubi ea dejectum ſe ſenſit, tres ſibi Purpuratos Patres conciliavit, a quibus Pontifex electus eſt impoſito Victoris IV. nomine. Utrinque magnis certatum ſtudiis, Octavianum Anti-Papam tuente Friderico Imperatore, Alexandrum vero Papam legitimum agnoſcente colenteque Gallia, Hiſpania, Britannia, ac plerisque orbis Catholici partibus. Interea novo ſubeunte anno Fridericus ad revocandam, ut videbatur, concordiam Papiæ Concilium indixit, in quo Epiſcopi, licet ex univerſo Occidente acciti non plures quam quinquaginta circiter comparuere. Detractavit, uti oportebat, adeſſe Alexander, quantumvis invitatus: non item Octavianus, qui

gra-

gratia Imperatoris & potentia nixus, etſi Romæ contemptui haberetur, Papiam venit, ac palam pro Pontifice ſe geſſit. Auguſtus ipſe in Concilio præfatus, penes ſe eſſe jus indicendæ Synodi habendæque, liberaliter tamen ſe acturum teſtatus eſt, omniaque Epiſcoporum judicio relicturum: hæc locutus conventu abſceſſit. Agitata eſt igitur Alexandri & Victoris cauſa: ille ut contumax damnatur, huic ſumma in terris dignitas adſtruitur. His inſuper habitis Alexander in Galliam profectus, & honorifice ubique locorum exceptus duas convocavit Synodos, in quibus acta conventiculi Papienſis irrita declaravit, & Victorem cum ſuis fautoribus a fidelium communione removit. Inde Romam revertitur, nec tamen, Victore licet morte ſublato, ipſi quieto eſſe licuit. Nam factioſi Guidonem Cremenſem, dictum Paſchalem III. & huic defuncto Joannem Strumienſem Abbatem, Caliſtum III. adpellatum ſubſtituere. Ita finiendi ſchismatis ſpes nulla affulgere videbatur, ſi non denique Fridericus bello profligatus, majoreque ſuorum parte tum aperte deficiente, tum vacillante reſipuiſſet. Venetias ad Pontificem profectus arma ſimul & odia poſuit; quumque Calliſtus quoque Anti-Papa

legi-

legitimo Chriſti Vicario ſeſe ſubdidiſſet, hoc de quo dixi Concilium Lateranenſe ab Alexandro convocatum fuit, atque in eo rurſus damnato ſchismate, proſcriptaque Catharorum, Waldenſium & Albigenſium hæreſi per Occitaniam & Aquitaniam tunc graſſante, ac emendata viginti ſeptem ſaluberrimis canonibus Eccleſiæ diſciplina, ſimoniaca labe admodum infecta, tandem tranquilla Chriſtianæ Reipublicæ tempora redierunt.

XII. Poſt Lateranenſe tertium anno 1215. Imperium tenente Friderico II. Secutum eſt Lateranenſe quartum, inter Oecumenica duodecimum. Si ullum hactenus, certe iſtud & numero & dignitate illorum, qui convenerunt, conſpicuum fuit. Præſentes aderant Patres mille ducenti octoginta quinque, nimirum ſummus Pontifex, qui præſidebat, Innocentius III. Patriarchæ duo, Conſtantinopolitanus & Jeroſolymitanus (Antiochenus enim & Alexandrinus partim morbo, partim itineris difficultate prohibiti Legatos miſerunt, quos *Apocriſarios* dicunt) ſeptuaginta Archiepiſcopi, quadringenti Epiſcopi, duodecim Abbates, Præſules minores octingenti, præter Imperatorum Orientis & Occidentis, aliorumque Regum, Principum & Civitatum Legatos.

Cauſſa

Cauſſa facile princeps numeroſiſſimi conventus erat Terra Sancta e Saracenorum manibus penitus eripienda. Hujus enim rei maxima ſpes affulgebat, quam præbuit memorabilis victoria a Latinis Sacro bello fœderatis relata, dum Græcia ſubjugata Conſtantinopolin Imperii Orientalis ſedem expugnarunt, conſtituto in ea Imperatore Balduino Flandriæ Comite. Quo felici ſucceſſu animatus Pontifex, doctrina virtutumque ſplendore conſpicuus, miſſis ultro citroque ad Epiſcopos & Principes Catholicos literis præſentem Synodum indixit, in qua ſapientiæ ſuæ ac piæ ſolicitudinis monumenta ſane præclara reliquit. Primo quidem inſigni oratione ingens ſuum tum recuperandæ Solymæ, tum reſtituendæ fidei morumque diſciplinæ deſiderium coram expoſuit: dein varios hæreticorum tum temporis graſſantium, præſertim Albigenſium errores confutavit, damnavitque doctrinam Abbatis Joachimi: præterea canones ſeptuaginta partim ad Eccleſiæ diſciplinam priſtinæ integritati reſtituendam, partim ad emendandos fidelium pravos mores perquam opportunos condidit: denique communi Patrum ſuffragio varia pro ſacra in Palæſtinam profectione; pro pace inter Principes Chriſtianos componenda, vel

ſaltem firmandis per quadriennium induciis, deque ſubſidiis ad bellum hoc neceſſariis comparandis ſaluberrime decrevit.

XIII. Oecumenicum decimum tertium fuit Lugdunenſe primum, Lugduni in Gallia congregatum indictumque ab Innocentio IV. anno 1245. Ad id convenere Patres ultra centum & quadraginta, inter quos Præſidem egit ipſe Pontifex, ad dexteram ejus ſedente Balduino II. Imperatore Conſtantinopolitano, ad ſiniſtram aliis Principibus Laicis. Tribus actionibus, licet graviſſimis, tota Concilii periodus abſolvebatur. In prima Fridericus II. Cæſar multorum in Eccleſiam criminum commiſſorum poſtulatus, & ut rationem redderet, ſiſtere ſe juſſus eſt: ſed id renuente Friderico ejusdem Orator, Vir toga ſagoque inclytus, nomine Thaddæus, Cæſaris partes tuendas ſuſcepit, objecta crimina partim inficiando, partim excuſando, quin & in ipſos Pontifices eorum occaſionem retorquendo. In ſecunda Pontifex graviſſima oratione Concilio expoſuit, qua ratione Imperator juramento firmatam pacem ſæpius fregiſſet: fœdus cum Saracenis iniiſſet, violentas intuliſſet manus Cardinalibus, qui tum ex Gallia, tum ex Hiſpania Genuenſium

ſium triremibus vecti, ut ad indictum Romæ Concilium pergerent, navali prælio capti fuerunt: Romani Pontificis ditiones, quas *D. Petri Patrimonium* vocant, invaſiſſet ac vaſtaſſet, nulliſque Eccleſiæ cenſuris coerceri ſe pateretur: hæc inquam aliaque dum Pontifex expoſuit, demum in tertia actione lata eſt in Fridericum ſententia, qua & a fidelium communione remotus, & Imperii dignitate fuit exutus. *Qua ſententia per mundum volante*, inquit Albertus Stadienſis Abbas, *quidam Principes reclamabant dicentes, ad Papam non pertinere Imperatorem vel inſtituere, vel deſtituere, ſed electum a Principibus coronare.* Præter hæc innovatum eſt decretum de ſacra in Saracenos expeditione, cujus dux deſignatus eſt S. Ludovicus Galliarum Rex, multique favores cruce ſignatis conceſſi fuerunt, variis canonibus, quos refert Bonifacius VIII. in lib. 6. Decretalium, adjectis.

XIV. Alterum Lugdunenſe Concilium, ex Oecumenicis decimum quartum anno 1274. Pontifice Gregorio X. ac Imperatore Rudolpho I. in Baſilica S. Joannis Lugduni celebratum fuit. Ex omnibus mundi plagis ad Synodum hanc, cui Papa præſedit, confluxere Patres mille circiter, inter quos Purpurati quindecim, Patriar-

chæ duo, Conſtantinopolitanus & Antiochenus, Archiepiſcopi ſexaginta vel ſeptuaginta, Epiſcopi quingenti, aliique Abbates ac Principum Oratores. Dignitate regia eminuit Jacobus Arragoniæ Rex, qui præſens adfuit: ſanctitate vitæ D. Bonoventura, & D. Thomas Aquinas, qui tamen poſterior in ipſo itinere lethali correptus morbo obiit in Monaſterio Foſſæ Novæ, prior autem necdum ſoluto Concilio 14. Julii non ſine magno Procerum congregatorum luctu diem extremum clauſit. Inter præcipuas ſacri hujus Conventus curas fuit, ut poſt tot annorum graviſſima (de quibus in Theologia Hiſtorica mentio fiet) diſſidia tandem Eccleſia Græca in gratiam cum Latina rediret. Quare ubi primum Gregorio nunciatum eſt, adeſſe Michaelis Palæologi Græcorum Imperatoris Legatos, ingenti exultans gaudio cum univerſa Synodo illos honorifice excepit. Lectæ tum ſunt Imperatoris & Epiſcoporum Orientis literæ, quibus Catholicæ Romanæque Eccleſiæ fidem recipere, Spiritum S. a Patre Filioque procedentem profiteri, Romanæque ſedis principatum agnoſcere ac revereri ſe ſancte pollicebantur. Eadem quæ literis continebantur, totidem verbis juramenti religione firmatis Græco-

rum

rum Orator præcipuus Georgius Acropolita, Magnus Logotheta, Imperatoris totiusque Imperii nomine promiſit. Reverſis hac via in Eccleſiæ Romanæ gremium Græcis dici vix poteſt, quanto totus Patrum Senatus ſolatio ſit delibutus, ipſo Pontifice hymnum *Te Deum Laudamus* ſolemni cantu præeunte, Græcis græco ſequentibus idiomate, ac vocem *Filioque* ter repetentibus. His peractis alia, quæ tum ad ſubſidia Chriſtianis contra Saracenos in Syria militantibus procuranda, tum ad Romani Pontificis electionem certis legibus definiendam pertinere videbantur, editis triginta & uno canonibus ſapientiſſime conſtituta fuerunt, ac tres intra menſes finis Concilio impoſitus eſt.

XV. Decimam quintam ſynodum Oecumenicam anno 1311. Viennæ Allobrogum ad flumem Rhodanum in Gallia celebratam, dictamque Viennenſem convocavit Clemens V. Imperium gubernante Henrico VII. eique ſuprema cum poteſtate præfuit. Interfuere Concilio huic Cardinales non pauci, Patriarchæ duo, Alexandrinus & Antiochenus, ac Epiſcopi trecenti: cohoneſtarunt idem præſentia ſua tres potentiſſimi Reges, Philippus Pul-

cher Galliæ, Eduardus II. Angliæ, & Jacobus II. Arragoniæ Rex. Expoſitis coactæ ſynodi cauſſis Pontifex cum eadem de abolendo Templariorum Ordine multis egit. Erat militaris Ordo hic admodum potens olim, ac celebris, cujus prima fundamenta Jeroſolymis anno 1118. ab Hugone de Paganis, & Godefrido a S. Audemaro jacta fuerunt ſub Balduini II. Regis Hieroſolymitani auſpiciis. Membra, e quibus grande hoc corpus componebatur, Milites erant religioſis votis adſtricti, qui quum prope Templum habitarent, *Templarii* dicti ſunt: albo colore tinctis utebantur veſtibus, inſerta pallio rubra cruce. Munus illorum erat, Chriſtianæ ditionis fines armis tueri, ac itinera in Palæſtinam perigrinantibus a latrociniis & incurſionibus tuta ſervare. Qua in re ſedulam initio navarunt operam, & magnam nominis famam atque inſignia de orbe Chriſtiano merita ſibi compararunt. Verum immenſis opibus aucti, & moribus luxu depravatis eo nequitiæ tandem prolapſiſſe ferebantur, ut occulta cum Saracenis & Turcis fœdera in fidelium perniciem inierint, ſeque omni genere impietatis, & nefandæ libidinis flagitiis contaminarint nocturnis in conventibus, in quibus cæſorum infantium nefarias vi-

ctimas idolo litaſſe, & concubitus ſacrilegos exercuiſſe dicebantur. Scelera hæc graviſſima quum partim innumeris per diverſas provincias teſtimoniis, partim ſummi Pontificis, plerorumque Principum Laicorum mandato, atque Prælatorum & Magiſtratuum inſtitutis ex officio judiciis abunde comprobata fuiſſent, neceſſe viſum fuit, peſtem tam exitialem e medio tollere. Sed quia ſummi ſimul momenti ac diſcriminis res erat, potentiſſimum Ordinem funditus extirpare, ſapienter judicavit Clemens, negotium hoc non alia via, quam per legitime congregatam Synodum eſſe definiendam. Quare omnibus in utramque partem ſumma diligentia diſcuſſis tandem ſententia publico in conſeſſu lata eſt, qua univerſus Ordo poſt ducentos & amplius ab ortu ſuo annos ſuppreſſus, abolitus & extinctus fuit, eorum opibus in alium Ordinem Equeſtrem S. Joannis ſeu *Hoſpitaliorum* translatis, ipſis vero maxime facinoroſis ad ſcelerum vindictam ſumendam poteſtati magiſtratuum relictis. Non equidem me latet, Pontificis & Concilii factum a nonnullis (hæterodoxos ſcriptores non moror) præſertim a Trithemio Abbate Spanheimenſi in Chronico, quod ſcripſit, gravi cenſura perſtringi: a Mariana quo-

que (l) ipſum Ordinis Magiſtrum Jacobum Mola Burgundum, dum ad ſupplicium raperetur, ita loquentem induci: *Ego extremo vitæ tempore, cum inutili mendacio locus eſſe non debet, vera eſſe nego, ac per omnia Numina juro, quæ de Templariorum impietate criminibusque & ante jactata, & nunc recitata ſunt. Ordo enim ille ſanctus, juſtus, & orthodoxus eſt: ego tamen extremo ſupplicio dignus, qui Pontifice Regeque hortantibus flagitia impia, ſceleraque mentitus ſum in Ordinem meum, de Religione Orthodoxa optime meritum &c.* Non inquam iſta me latent. Verum quis ſanæ mentis auſit Concilii tanta Procerum utriusque ſortis auctoritate conſpicui judicium, quod omnibus ſanctum eſſe deberet, damnare ac ſceleris incuſare omnium profligatiſſimi? Quodſi humanis etiam rationibus rem ponderare velimus, profecto credere nefas eſt, tantam ex tot provinciis convocatam Præſulum, Principum, Legatorum ac Doctorum multitudinem, quorum haud exigua pars etiam ſanguinis vel affinitatis vinculo plerisque illius Ordinis Militibus conjuncta erat, in tam immane flagitium unanimi adſenſu conſpiraſſe, & quidem in tanti momenti cauſa, in qua de

(l) *Hiſt. Hiſpaniæ l.* 15. *c.* 10.

de potentiſſimi, & nobilitate illuſtriſſimi Ordinis toto orbe propagati non abolitione duntaxat, ſed atroci quoque ſupplicio agebatur. Porro damnatæ fuerunt etiam hoc in Concilio impuræ Beguardorum & Beguinarum ſectæ, docentium: hominem in ſublimi ſanctitatis gradu poſitum nulla humanorum mandatorum, aut Eccleſiaſticarum legum obſervatione adſtringi, utpote in ſummo libertatis filiorum Dei apice conſtitutum: libidinum actus, ad quos natura ipſa inclinat, nullatenus culpæ obnoxios eſſe &c. item Fraticellorum, Dulciſtarum, & Petri Joannis errores: denique de ferendo Terræ ſanctæ ſubſidio proviſum eſt, multaque alia ſancita ſunt, Corpori Juris poſtmodum inſerta, quæ dicuntur Clementinæ Conſtitutiones, quas anno 1317. Joannes XXIII. publicavit.

XVI. Poſt centum viginti & ſeptem annorum intervallum indicta eſt Synodus Oecumenica decima ſexta, Ferrariæ inchoata anno 1438. ſed peſte urbem hanc depopulante Florentiam, principem Thuſciæ civitatem translata; unde Florentinum adpellatur Concilium. Diu jam ſchisma graviſſimum Orientalem Eccleſiam ab Occidentali avulſit; & quamvis in Lugdunenſi Concilio, ut nuper dictum eſt, palam

palam cum Orthodoxis Græci profeſſi fuerint Spiritum S. a Patre Filioque procedere, brevi tamen fracta fide in antiquum errorum chaos relapſi ſunt. His malis quidem ingemiſcens Eugenius IV. Pontifex Maximus non tamen ſpem abjiciens rurſum miſſis qua literis qua Legationibus Joannem Palæologum Imperatorem ac Joſephum Patriarcham Conſtantinopolitanum, quorum indolem pronam ad pacem intellexit, ad rem perficiendam eſt cohortatus. Quare regnante Cæſare Alberto II. Concilium hoc Oecumenicum Ferrariæ celebrandum indixit convocavitque, in quo comparuere inprimis ipſe Palæologus cum ampliſſimo Epiſcoporum Orientalium comitatu, honorifice ac liberaliter ab Eugenio, ſacraque Synodo exceptus: tum regiæ urbis Patriarcha Joſephus: Eccleſiarum Alexandrinæ, Antiochenæ, ac Jeroſolymitanæ Legati: demum varii Præſules tum Græci tum Latini centum quadraginta & unus, quibus omnibus primo Nicolaus Albergatus Cardinalis Presbyter Pontificio nomine, paullo poſt ipſe Eugenius præfuit. Ordo ſedentium hic erat: Super erecto ſolio ante aram collocatus eſt liber Evangeliorum inter ſacra Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli capita accenſis hinc inde cereis:

ceteris: Pontifex cum Latinis dexteram occupavit partem, ſiniſtram Imperator cum Græcis tenuit: infra ſolium Papæ uno fere paſſu diſtabat Cæſari Alberto deſtinata ſedes, ſed eo abſente vacua relicta eſt: e regione Pontificis paullo inferius ſedebat Joſephus Patriarcha Demetrio Imperatoris Fratre a dextris ejus, ſed humiliore gradu, collocato: reliqui Patres ac Præſules hac & illac ſedes ſibi præparatas occuparunt. Initio præcipua diſſenſionum capita Latinos inter & Græcos ventilata ſunt: de Spiritu S. qua ratione ex Patre Filioque procedat: de ſymbolo fidei: de azimo pane aut fermentato in Sacrificio adhibendo: de purgatorio: de præſenti Sanctorum in cœlo felicitate; deque Romani Epiſcopi ſupra reliquos dignitate ac principatu. His de rebus in Concilio ita eſt diſputatum, ut ſeni ex Latinis, totidem e Græcis delecti fuerint, uno diſputationis thema proponente, reſpondente altero, & interpretibus utrinque adhibitis. Quum vero Ferrariam peſtilens lues invaſiſſet, ut initio memini, Synodus Florentiam eſt translata, ubi iiſdem capitibus rurſum diſcuſſis denique Græci victas dedere manus, & ingenti lætitia, honorumque omnium gratulatione Eccleſia Græca Latinæ ſe adjun

xit.

xit. Itaque decretum *Unionis* conditum ac ſolemni ritu promulgatum eſt, cujus initium: *Lætentur cæli & exultet terra: ſublatus eſt enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Eccleſiam, & pax atque concordia rediit &c.* Gaudium nonnihil turbavit triſtitia, quam Synodus tota concepit ob fatum Joſephi Patriarchæ, qui ſanctiſſimo negotio immortuus eſt. Acceſſerunt triumpho huic Armeni quoque ac Jacobitæ, ſimili ratione cum Eccleſia Latina reconciliati. Finis autem impoſitus eſt Concilio 6. Julii anno 1439. non item ſchismati, quod Græcis domum reverſis denuo ſuſcitavit Marcus Epheſinus, eo infelici exitu, quem in Theologia hiſtorica videbimus.

XVII. Penultimum ſeu decimum ſeptimum ex Oecumenicis erat Concilium Lateranenſe quintum anno 1512. Julio II. Pontificiam, Imperatoriam vero ſedem occupante Maximiliano I. Indixit illud atque præſedit Julius, ſed paucos poſt menſes morte ſublatus locum ceſſit in Cathedra & Synodo Leoni X. qui etiam illi finem impoſuit anno 1517. præſentibus centum & quatuordecim Patribus. Cauſſam convocandi hanc ſynodum præbuit altera Pſeudo-Synodus, quam Cardinalium quidam erga Pontificem male affe-

cti

cti ac æmulatione ducti Piſis coegerunt. Quare ut ſchismati, quod præ foribus eſſe videbatur, tempeſtive occurreret Julius Papa, provideretque orbi Chriſtiano, qui tum temporis latiſſime ſparſo bellorum incendio conflagrabat, præſentiſſimo hoc, cujus utilitatem tot ſæculorum experientia docuit, remedio utendum eſſe cenſuit. Neque fefellit eum ſpes concepta. Nam illo adhuc vivente communi Patrum ſuffragio Concilii Piſani acta geſtaque reſciſſa fuerunt, ipſumque omnis auctoritate deſtitutum fuit. Defuncto Julio ac Synodi cura in Leonem ſucceſſorem translata Cardinales ac Prælati in tres partes diſtribuebantur, quarum una de pace inter Principes Chriſtianos componenda, altera de Curia Romana in meliorem formam redigenda, tertia de ſanctione *pragmatica*, ut vocant, quam Franciæ Reges Eccleſiæ juribus admodum inimicam condiderunt, abroganda communibus conſiliis ageret. Omnia hæc, quantum præſens temporum iniquitas permiſit, felicem ſortita ſunt exitum, & poſt quinque annorum lapſum finis Concilio impoſitus eſt.

XVIII. Ultimum denique ac decimum octavum inter Oecumenica Concilia locum obtinet Tridentinum, de quo licet aliquam

in libro de Jurisprudentia mentionem jam jam fecerim, ut hoc loco uberius illud perſequar, rei magnitudo poſtulat. Diuturna orbis Catholici, præſertim Germaniæ cum variis hæreſum monſtris miſere luctantis ſuſpiria demum exaudivit Paulus III. Pontifex Maximus, & quamvis Catholicorum Principum æque ac Turcarum arma, populorum ſeditiones, & hæreſum tumultus undique fremerent, perruptis omnibus, quæ plurima ſe offerebant, obſtaculis invicti animi robore indixit Concilium hoc anno 1542. Locus pro eodem celebrando delectus denique fuit poſt multas ambages urbs Tridentina, & a Germanis deſideratus, & reliquis nationibus admodum opportunus. Cauſſæ, propter quas erat neceſſe hanc Synodum cogere, fuerunt hæreſes corruptique mores. Hæreſis enim, quæ Lutherum parentem habuit, male fauſto, ſed fœcundiſſimo partu multiplicem edidit ſobolem, quæ per totum ſeptentrionem late ſparſa non ſolum ingentem illi ſtragem intulit, verum etiam finitimis regnis ac provinciis non abſimilem cladem minitari viſa eſt. Non autem fidei duntaxat lumen in fidelium animis extinxit hæc lues; in mores quoque graſſabatur quotidie truculentius, qui tam in

clero,

clero, quam in populo ea tempeſtate fuerunt ſane corruptiſſimi, ita ut Eccleſiæ diſciplina propemodum omnis collapſa eſſe videretur. Opus igitur fuit ad univerſale malum depellendum univerſali remedio, quale omni tempore judicatum eſt eſſe Concilium Oecumenicum. Uti vero duplex erat morbus, ita duplicem adhibuit medelam Synodus Tridentina, geminumque ſibi ſcopum præfixit, nimirum condemnare hæreſes, ac mores emendare, ut hac ratione quies, pax, & ſanitas Eccleſiæ reſtitueretur. Utrumque ut uno velut obtutu conſpiciendum præbeam, inprimis poſtquam in ſeſſione I. & II. certas in Concilio vivendi, conſultandi, ac definiendi regulas præſcripſit, profitebatur ipſum ſuam, quam teneret, fidem in Seſſ. III. per Symbolum Nicæno-Conſtantinopolitanum publice recitatum. Deinde in Seſſ. IV. agebat de libris S. Scripturæ, ac Traditionibus Apoſtolicis, velut de fundamentis, ex quibus controverſæ quæſtiones erant decidendæ ac hæreſes damnandæ. Poſt hæc in Seſſ. V. de peccato originali, quod per juſtificationem peccatoris tollendum eſt, diſſerebatur. Unde porro in Seſſ. IV. modum & ſeriem explicavit juſtificationis: & quia juſtitia ſemel obtenta debet conſervari,

augeri,

augeri, & ſi rurſus amittatur, recuperari, id quod fit per Sacramenta velut efficaciſſima remedia, quum tamen eadem Novatores hæreſi non una contaminarint, ideo Synodus pergebat in Seſſ. VII. docere de Sacramentis in genere, & in ſubſequentibus deinceps ſeſſionibus de ſingulis in ſpecie; quid credendum eſſet, quidve damnandum. Atque hæc eſt materia fidei, quam Concilium tradidit, & ab hæreſum erroribus purgavit. Egit quidem inſuper de purgatorio, invocatione Sanctorum, eorumque Reliquiis, & Imaginibus Seſſ. XV. in principio: de Indulgentiis vero, delectu ciborum, jejuniis & diebus feſtis in fine illius: de his tamen definitiones novas non edidit, ſed antiquas confirmavit, & abuſus duntaxat, qui in fidelium mores irrepſerunt, eliminare ſtuduit. Reformandi materiam præbuit ipſa vitæ licentia in utroque hominum genere, Clericorum ac Laicorum, quaſi civitate donata. Nullus populi fidelis gradus eſt, nullus ſexus, cui Concilium hoc non optimas leges præſcripſerit, vel ſalutaria monita tradiderit hac fere methodo: Inprimis ſuſtulit abuſus, qui circa S. Scripturam imprimendo, loquendo, docendo dicendoque ad concionem invaluerunt. Deinde quum plurimum

mum interſit ad gregem innoxium ſervandum, ut ei Paſtores adſint & invigilent, verbis exemplisque præluceant, perpetuæ legis religione obſtringit omnes Epiſcopos, hisque inferiores, & animarum curam gerentes, ut in ſuis diœceſibus & parochiis reſideant, ſibique de neceſſariis vitæ, morum ac ſcientiæ dotibus proſpiciant. Quia vero plurimum per temporum & hominum injuriam paſſim irrepſerunt, quæ poteſtatem Epiſcoporum, officium & adminiſtrationem impediebant, ea ſi non omnia, ſaltem pleraque S. Synodus in ſequentibus ſeſſionibus removit emendavitque obſtacula. Correxit denique & alias, quæ circa ſeptem Sacramenta, Monaſteria, & perſonas deo devotas deprehenſæ ſunt, corruptelas. Atque hæc ſynopſis eſt eorum, quæ a Concilio iſto viginti quinque ſeſſionibus acta fuerunt, ita ut in plerisque duo promulgata ſint Decreta, quorum unum ad res fidei, alterum ad reformandos mores pertineret. Utraque in plura dividuntur capita, quæ exquiſitam exhibent ac utilem doctrinæ catholicæ explicationem, hæreticorum pravis dogmatibus oppoſitam. Decretis autem fidei ſubnectuntur plures Canones, in quibus hæreſes damnantur, & qui eas tuentur, vel

iisdem adſenſum præbent, anathemate feriuntur. Certe prava Lutheri ac Calvini dogmata ſingillatim & diſtincte fuerunt multis canonibus condemnata, videlicet triginta tribus de Juſtificatione, tredecim de Sacramentis in genere, quatuordecim de Baptismo, tribus de Confirmatione, undecim de Euchariſtia, quindecim de Pœnitentia, quatuor de extrema Unctione, quatuor de Communione ſub utraque ſpecie, novem de Sacrificio Miſſæ, octo de Ordine, & duodecim de Matrimonio. Jam vero modus, quem tenuere Patres in Concilio, erat hujusmodi, ut annuente Pontifice velut legem ſibi præſcriberent: Primo quidem, ut nihil definirent ac declararent eſſe de fide, quod non fere plerisque Patrum ſuffragiis eſſet comprobatum: Secundo, nullam quæſtionem, de qua Scholæ Theologorum in utramque partem probabiliter diſputant, voluit Synodus decidere, quum non ad controverſas Theologorum ſententias, ſed ad hæreſes damnandas, moresque fidelium emendandos convocatam ſe fuiſſe probe noſſet: Tertio, etſi forte ſeveriorem morum cenſuram publicum Eccleſiæ bonum exigeret, nihilominus leges eum in finem latas imbecillitati humanæ ſic adtemperandas eſſe cenſuit, ut

ut veteris diſciplinæ rigorem inter, ac præſentium temporum conditionem velut media incederet via, utque ita, quæ ſalubriter ſtatuta fuerunt, facilius in uſum deduci poſſent: fruſtra enim leges magis arduæ communitati præſcribuntur, quarum obſervatio apud potiſſimam ejus partem ſperari nequit. Præterea dubias fidei quæſtiones S. Synodus ſemper prius Theologis quam accuratiſſime diſcutiendas tradidit, qui e quavis natione delecti præſtantiſſimi quique Viri, ſcientia & religione ſumme conſpicui aderant, & incredibili ſtudio ac contentione tum e Scripturis, tum ex Conciliis præcedentibus tum ex SS. Patribus graviſſima opinionum ſuarum teſtimonia produxere, quibus rite perpenſis fidei decreta fere ſemper non plurium duntaxat, ſed omnium communi conſenſu condita fuerunt & publicata. Ea vero, quæ ad mores pertinebant placita, quum in his non tam ſcientiæ quam prudentiæ ratio habenda eſſet, non committebantur Theologis, ſed Patribus ipſis in diverſas claſſes diſtributis, qui præmiſſo examine ſolertiſſimo, ac obtento majoris partis conſenſu, ea demum publice conſtituerunt. Hos intra cardines grande hoc negotium tam feliciter proceſſit, ut a Paulo III. impe-

rante Carolo V. anno 1545. cœptum, poſt duos annos ab eodem ob metum peſtis Bononiam translatum: inde a Julio III. Tridentum an. 1549. reductum, ibique continuatum, poſtea ob bellicos tumultus an. 1552. abruptum, & ſub Marcello II. & Paulo IV. per decem fere annos ſuſpenſum, denique poſt decem & octo annorum a primo ſui exordio intervallum a Pio IV. regnante Ferdinando I. Cæſare inſtauratum, ac Tridenti anno 1563. communi totius orbis catholici adplauſu fuerit abſolutum. Subſcripſere ad finem Concilii decretis Patres numero ducenti quinquaginta & quinque, videlicet Legati quatuor, Cardinales duo, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi viginti quinque, Epiſcopi centum ſexaginta & octo, Abbates ſeptem, abſentium Procuratores triginta novem, Ordinum religioſorum ſummi Antiſtites ſeptem, quamvis longe plures diverſis temporibus Synodo huic interfuerint, nimirum Cardinales Legati ſeptem, non Legati duo, Archiepiſcopi tres, Epiſcopi ducenti triginta quinque; præterea Oratores & Legati Imperatoris Ferdinandi, Regis Galliæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Reipublicæ Venetæ, ſeptem Cantonum Helvetiæ, Bavariæ, Sabau-

baudiæ, Florentiæ, aliorumque Principum Eccleſiaſticorum. Denique præter doctiſſimos Epiſcopos numerabantur ſoli Theologi, Jurisque Doctores e præcipuis totius orbis partibus plures quam centum. Neque fructu optato caruit grande hoc, & tot annorum opus. Pleraque fidei orthodoxæ dogmata velut nova luce colluſtrata, & graviſſimis definitionibus ſtabilita fuerunt: refrenata eſt hæreſis, quæ prius torrentis inſtar longe lateque ſe diffudit: aliam eamque ſplendidam vitæ morumque faciem poſt tot ſaluberrima decreta induit Clerus & populus, tantoque pietas Chriſtiana incremento eſt aucta, ut poſt prima naſcentis Eccleſiæ tempora fortaſſis nunquam adeo velox & mira morum metamorphoſis contigiſſe viſa fuerit, uti Card. Bellarminus teſtatur. Unde in tanta ad præſens usque tempus veneratione habetur, ut quamvis ipſum Concilium ſtatuerit, in omnibus ſuis decretis ſalvam ſemper eſſe ac intelligi debere Pontificis auctoritatem, Pontifices tamen nunquam iis derogare cenſeantur in ſuis, ut vocant, Bullis & Conſtitutionibus, in conceſſis privilegiis & gratiis, niſi clare ac ſtudioſe hujus Concilii meminerint: quumque illius tam quæ ad fidem, quam quæ ad mores ſpectant,

decreta a ſupremo in terris Chriſti Vicario ſolemniſſime ſint adprobata, conditaque fuerint conſentientibus per Oratotores ſuos, qui eidem interfuerunt, Catholicis Principibus plerisque (quamvis Gallia inſtigante Carolo Molinæo, in Curia Pariſienſi cauſarum Patrono, aliquamdiu reluctari viſa fuerit) quin etiam in cunctis fere regnis, provinciis, ac dioeceſibus ſint promulgata, vel acceptata, dubium eſſe non poteſt, quin jus quoddam generale ac commune conſtituant, quod omnes Chriſti fideles obliget, quidquid contra clamare auſint veræ fidei hoſtes, quibus favere viſus eſt Paullus Sarpi, ſub ficto Petri Suavis nomine latens, cujus in hiſtoria famoſa Concilii Tridentini, quam ſcripſit, innumera mendacia & errores detexit mactavitque Eminentiſſimus Cardinalis Sfortia Pallavicinus.

Oecumenicis Conciliis hucusque enumeratis ſubnectere juvat velut appendicem duplex Conciliorum Generalium genus. Primum eſt eorum, quæ *Reprobata* dicuntur, ſeu omni ex parte rejecta. Horum ſeptem numerari ſolent: I. Antiochenum anno 341. vel ut aliis placet, 345. convocatum ſub Pontifice Julio I. & Imperatore Conſtantio, in quo

quo Ariani reclamantibus fruſtra Catholicis Cæſaris nutu & favore Athanaſium, contra Canones, ut ajebant, ab exilio revocatum, & ſuæ Alexandrinæ Eccleſiæ ſine Synodi decreto reſtitutum exauctorarunt, intruſo in ejus locum Gregorio Cappadoce, viamque ſimul ad evertendum Concilium Nicænum I. per quatuor ſubdolas, quas fabricarunt, fidei formulas patefacere viſi ſunt. Hanc tamen Synodum non pauci e Generalium Catalogo expungunt, utpote cui Orientis duntaxat Epiſcopi nonaginta interfuerunt. II. Mediolanenſe trecentorum Patrum, congregatum anno 355. a Pontifice Liberio, regnante Conſtantio, atque ita legitime inchoatum, ſed coactis per vim Patribus, ut iniquæ in Athanaſium latæ ſententiæ ſubſcriberent, & Hilario aliiſque Epiſcopis in exilium relegatis peſſime finitum. III. Ariminenſe ſecundum, ut notat Baronius, anno 359. Liberio Pontifice, Imperatore eodem Conſtantio. Funeſtum Synodus hæc exitum habuit, ſublata e fidei formula voce ὁμοούσιον, & S. Gaudentio Ariminenſi Epiſcopo, quod ſubſcribere nollet, fuſtibus & lapidibus interfecto, ipſoque ſummo Pontifice eandem ob cauſam in exilium ejecto. IV. Epheſinum ſecundum anno 449. celebra-

tum, Papa Leone I. Imperatore Theodoſio Juniore, centum viginti & octo Epiſcoporum, in quo cœtu omnia vi & minis acta fuerunt: Eutyches abſolutus: occiſus Flavianus Epiſcopus Conſtantinopol. Unde *prædatoria* Synodus, & *Latrocinium* merito fuit adpellatum. V. Eſt Conſtantinopolitanum tempore Leonis Iſaurici Iconomachi, & Pontificis Gregorii II. 730. Patres congregati plerique fuere Laici: bellum indictum eſt ſacris imaginibus, nec ſolum in eas, ſed etiam in earundem Patronos ſævitum, S. Germano Patriarcha Conſtantinopol. eam ipſam ob rem ſede ſua deturbato. Hujus tamen Synodi nec Baronius, nec Binius meminit, videturque nonnullis male inter Generalia numerari, quemadmodum & illa, quæ ſequuntur. VI. Conſtantinopolitanum pſeudo-ſeptimum anno 754. ævo Stephani II. & Conſtantini Copronymi, ad quod convenerant Epiſcopi Iconomachi ex Oriente facile trecenti triginta octo, qui damnarunt SS. Imaginum cultum, easque omnino abolendas eſſe decreverunt. VII. Denique fuit Piſanum, diverſum ab eo, quod paullo poſt inter dubia referemus, coactum circiter anno 1510. Sub Julio II. & Maximiliano I. a quibusdam Cardinalibus, ſupremo Chri-

ſti Vicario rebellibus: Sed a Concilio Lateranenſi V. ſolemniter reprobatum.

Alterum Conciliorum Generalium genus eſt eorum, quæ *partim confirmata*, *partim reprobata* fuerunt. Ex his I. Sardicenſe primum locum obtinet, anno 351. Pontifice Julio I. Imperatore Conſtantio Arianæ ſectæ addicto celebratum. Patres ex Occidente convenerunt trecenti, ex Oriente ſeptuaginta ſex. Coactum fuit adverſus Arianos, qui Eccleſiæ pacem vehementer turbarunt, nullum non lapidem moventes, ut Athanaſius Arianæ hæreſis malleus condemnaretur. Sed Patres illius innocentiæ luculentum præbuere teſtimonium, fidemque Nicænam confirmarunt, exauctoratis Epiſcopis Ario adhærentibus. Verum hi Philippopolim in Thracia migrantes aliam ibi pſeudo-Synodum congregarunt, & ſacramentum Ario dixere. Unde Cardinalis Bellarminus aliique notant, duo Concilia hoc nomine fuiſſe nuncupata: unum vere Sardicenſe ac legitimum, & Concilii Nicæni I. velut appendicem, aliud ſpurium & potius Philippopolitanum. In priori Patres Occidentales fidem Catholicam ſtrenue defenderunt: in poſteriori Orientales pro Ariana hæreſi pertinaciter dimi-

carunt. Horum igitur acta merito fuerunt rejecta, illorum vero adprobata.

II. Sirmienſe anno 356. Papa Liberio, & Imperatore Conſtantio. Hujus ſynopſin exhibet Bellarminus (m) dum ait: *In hoc enim Concilio duæ formulæ fidei diſſentientes inter ſe editæ ſunt. Unam compoſuit græce Marcus Arethuſius, qui poſtea ſub Juliano illuſtre martyrium pertulit, quæ quidem ea eſſe videtur, quam Hilarius in libro de Synodis prope extremo ut Catholicam explicat. Alteram alii compoſuerunt latine, plenam aperta blasphemia, quam Hilarius reprehendit in libro de Synodis non procul ab initio.* In eodem etiam Concilio Photini hæreſis damnata eſt, quam damnationem omnes Eccleſiæ adprobarunt.

III. Quini-Sextum (uti Balſomon adpellat) Conſtantinopoli in Palatio Trullo coactum anno 692. regnante Juſtiniano II. inſcio ſane Pontifice Sergio, qui nec per ſe, nec per Legatos ſuos præſedit, illudque quamprimum repudiavit. Interfuere Patres undecim ſupra ducentos, qui Canones centum & duo heic condiderunt, ut ſupplerent defectum quintæ ac ſextæ Synodi Oecumenicæ (quemadmodum dicebant) utpote quæ nullos edi-

(m) *L. 1. de Concil. c. 7.*

ediderunt Canones; unde orta eſt adpellatio *Quini-Sexti.* E memoratis tamen Canonibus nonniſi aliqui, in quibus ſana continebatur doctrina, fuerunt recepti, ut ex literis Hadriani I. ad Carolum M. ſcribentis, ac citantis pro SS. Imaginum cultu aliquos Synodi hujus canones ſatis conſtare videtur. IV. Eſt Francofordienſe, quod tamen vix meretur adpellari Generale, quum nulli ex Oriente Epiſcopi fuerint præſentes, ſed ſolum ex Occidente trecenti. Convocatum fuit ab Hadriano I. Pontifice ac Carolo M. Imperatore adverſus Felicem & Elipandum Hiſpaniæ Epiſcopos, qui Neſtoriana lue afflati Chriſtum filium Dei adoptivum duntaxat eſſe docebant. Adprobata fuit pars una hujus Concilii, in qua Chriſtum Dei filium naturalem eſſe definivit: reprobata altera, in qua Synodum VII. damnavit. V. Conſtantienſe, inchoatum anno 1414. Papa Joanne XXIII. Imperatore Sigismundo: finitum anno 1418. ſub Martino V. Epiſcopi interfuere plusquam trecenti, minores Prælati fere ſeptingenti. Sublatum eſt hac in Synodo ſchisma inter Gregorium XII. Benedictum XIII. & Joannem XXIII. Tribus his gradu ſuo motis Papa electus fuit Martinus V. Damnatæ quoque fuerunt hæreſes Wiclefi & Huſſi,

Huſſi, ac poſterioris auctor flammis abſumtus. Adprobavit Concilium hoc Martinus Pontifex, ſi ſeſſionem IV. & V. excipias, quæ Papam Concilio ſubjiciunt, hujusque auctoritatem ſupra Pontificiam extollere videntur. VI. Baſileenſe inchoatum Baſileæ ad Rhenum anno 1431. Sub Eugenio IV. Pontifice, ac finitum Lauſannæ ad lacum Genevenſem anno 1449. ſub Nicolao V. Initio legitimum erat, ſed progreſſu temporis, quum varia ſtatuerent Patres congregati, quæ Papæ auctoritatem infringerent, ipſumque Concilio ſubeſſe decernerent, edito Romæ decreto Eugenius illud diſſolvit. Perrexere nihilominus, ac Pontificem citare velut ad tribunal ſuum, quin etiam quaſi contumaciæ reum dignitate ſua exuere auſi ſunt, ſubſtituto Amadeo Duce Sabaudiæ, cui Felicis V. nomen indiderunt. Sed quum hic ſponte ſua ceſſiſſet Pontificiam ſedem, Nicolaus V. Eugenii Succeſſor pacis conſtituendæ gratia confirmavit acta quædam hujus Concilii, quæ ad beneficia Eccleſiaſtica & cenſuras pertinebant: reliqua omnia reprobavit. De Piſano Concilio Piſis in Italia anno 1409. celebrato Scriptores non conveniunt, dum alii legitimum, alii ſpurium eſſe cenſent. Agebatur ibi de ſchismate tollendo. Quum enim

enim Petrus de Luna, quem Benedictum XIII. dixere, & Angelus Corarius Gregorius XII. adpellatus diu de ſupremo Eccleſiæ regimine contenderent, neutro cedere volente, contra quam promiſerant, nec alia ſupereſſet via ſchismatis extinguendi, Cardinales utriusque partis Piſis convenerunt viginti tres cum tribus Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis trecentis, plurimisque aliis Præſulibus, & Principum Europæ Legatis, ac memoratos duos Pontifices ſede ſua deturbarunt, Alexandro V. in locum ſubſtituto, qui inter veros Pontifices numerari ſolet: ſchisma tamen non ſublatum, ſed potius auctum fuit.

XXXV.

Auctoritas Sedis Apoſtolicæ.

Per Romanam ſeu Apoſtolicam Sedem intelligo eam, in qua ſedet ac præſidet ſummus Pontifex, quamque D. Petrus Apoſtolorum Princeps fidei ſuæ profeſſione fundavit, ac ſanguine profuſo conſecravit; non interrupta ſerie a ſucceſſoribus ſuis occupandam ad finem usque mundi, adverſus quam portæ Inferi non prævaluerunt unquam, nec prævalebunt. Atque ex hujus auctoritate ac definitionibus

nibus argumenta omnino firmiſſima & vinci neſcia petere Theologo licet, quibus & doctrinam ſuam corroboret, nec non adverſarum opinionum aut hæreticorum dogmatum vim omnem & robur evertat. Illud igitur totis viribus heic eſt agendum, ut oſtendatur Pontificem in ferendo de fide ac moribus judicio falli. ac fallere neſcium eſſe, id quod non ſolum heterodoxi ex innato erga Sedem Apoſtolicam odio negare audent, ſed etiam Catholici quidam transverſum acti in dubium vocare non verentur. Verum ut in re tanti momenti ordine procedam, quatuor in primis quaſi totidem negotii totius cardines præmitto: *Primum* eſt, oportere, ut in Eccleſia ſit aliquis fidei controverſiarum judex, & quidem univerſalis, ſumma poteſtate inſtructus, erroris expers, itaque pronuncians ſententiam, ut a partibus litigantibus percipi, & cognoſci poſſit, penes quem ſtet victoria. Nam deficiente tali judice controverſiæ fidei forent immortales, & in Eccleſia Dei nihil certum, dubia omnia, nulla fides, ſed mera confuſio & plus quam Babylonica. *Alterum*, legitimum controverſiarum in Eccleſia judicem duabus inſignitum eſſe dotibus debere, nimirum poteſtate, & quam vocant, *infalli-*

fallibilitate. Niſi enim ſumma poteſtate ſit præditus, facile ejus auctoritas vilipendetur, nec leges ferre, nec fortiter illas tueri, & ut mos iis geratur, obtinere poterit: Niſi *infallibilitate* ſit inſtructus, nemo fidem adhibere ipſius oraculis aut velit, aut poterit ſine præſenti periculo iis in rebus errandi, in quibus error & exitium vix uno paſſu diſtant. *Tertium* eſt, Papam veluti duplicem in Eccleſia Dei perſonam ſuſtinere, videlicet Doctoris privati, & Rectoris publici. Si primam induit, & propriam privatamque ſententiam ſecutus quidquam pronunciat, non eſt, cur contra errandi periculum, aut errorem privilegio aliquo munitus eſſe cenſeatur aut dicatur. *Eſt enim conſtitutus, qui condolere poſſit iis, qui ignorant & errant; quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate,* ut loquitur Apoſtolus (n). Non minus *Pontificem Romanum* ait Bellarminus (o) *ut privatum doctorem errare poſſe etiam in quæſtionibus juris univerſalibus tam fidei quam morum, idque ex ignorantia, ut aliis Doctoribus interdum accidit, omnes Catholici conveniunt.* Quapropter aſſerere non dubitat Canus (p): *Qui ſummi Pontificis omne*

(n) *Ad Hebr.* 5. (o) *L.* 4. *de Rom. Pont. c.* 2. (p) *L.* 5. *de Loc. Theol. c.* 5.

omne de re quacunque judicium temere ac ſine delectu defendunt, ii ſedis Apoſtolicæ auctoritatem labefactant, non fovent; evertunt, non firmant. Si vero alteram perſonam ſuſtinet, quod fit, quando aliquid ab omnibus credendum aut faciendum ſolemni ritu proponit ac definit, tunc *ex Cathedra loqui* dicitur, & omnis erroris expers eſſe credendus eſt, quemadmodum brevi palam fiet. Porro ut Pontifex cenſeatur loqui ex Cathedra, Doctores communi ſuffragio tres has ſtatuunt conditiones, quarum prima eſt, ut ſeria mente velit definire aliquid, ſeu præcipere pro univerſa Eccleſia tanquam Caput Eccleſiæ, ut docet Suarius (q) dicens: *Tunc definire Pontificem ut Caput Eccleſiæ, cum definit vel approbat tanquam credendum vel obſervandum ab univerſa Eccleſia.* Altera ut nil definiat contrarium Scripturis divinis, aut Articulo fidei alias jam definito: nulla enim veritas alteri contraria eſſe poteſt, vel ſi eſt, alterutra veritas eſſe deſinit. Tertia, ut ne temere procedat, ſed cauſa in pluribus, quas vocant, Congregationibus, Conſiſtoriis, Synodoque Cardinalium ac Doctorum diſcuſſa, poſt ſolemnes publicasque preces, & invocato Numinis auxilio. Nam, ut ait

(q) *L.* 1. *c.* 3. *contra Regem Angliæ.*

ait memoratus Cardinalis Bellarminus (r), *non debet ſolo judicio ſuo fidere, aut exſpectare revelationem, ſed adhibere diligentiam, quantam tanta res poſtulat, & ordinaria media: & tum demum exſpectare aſſiſtentiam Spiritus S. & directionem divinam.* Atque has conditiones a Pontifice aliquid ſolemniter definiente impletas fuiſſe pro certo haberi oportet, niſi eas fuiſſe neglectas manifeſtum foret: ſecus enim refractariis ac diſciplinæ impatientibus via ſemper pateret eludendi definitiones Pontificum; nec ſubditorum eſt, ad examen vocare imperia & placita Superiorum, multoque minus illius, qui Chriſti vices in terris gerit.

XXXVI.

His præmiſſis rem ipſam aggredior. Nemo eſt, niſi S. Scripturæ aperta fronte ſe ſe opponere velit, qui non fateatur, D. Petrum fuiſſe a Chriſto conſtitutum Paſtorem Eccleſiæ Univerſalis: huic enim nec alteri dixit: *Paſce oves meas.* Nec ullum inter oves diſcrimen feciſſe legitur, ut palam faceret, omnes omnino a ſe Petro, ut paſceret, fuiſſe commiſſas. *Qui enim non diſtinxit*, ſcite inquit Innocentius Papa (s), *inter has oves & illas, alie-*

(r) *L.* I. *de Concil. c.* XI. (s) *De major. & obed. c. Solitæ.*

alienam a ſuo demonſtravit ovili, quæ Petrum Paſtorem non recognoſceret. Atque his vocibus, *paſce oves meas*, hanc quam dixi ſignificandi vim ineſſe agnoverunt dudum præcipua Eccleſiæ lumina, Patres doctrina & ſanctitate conſpicui. Duos omnium ore loquentes juvat audire: D. Gregorius M. (t) *cunctis enim*, ait, *Evangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica ſancto & omnium Apoſtolorum Petro Principi Apoſtolo totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur: Petre amas me? paſce oves meas.* Theophilactus vero (u) in hunc modum loquitur: *Quum prandii finem ipſe* (Chriſtus) *feciſſet, totius orbis ovium præfecturam Petro commiſit, non autem alii, ſed huic tradidit. . . Te enim dico ut præſis orbi, & ſequaris me.* Fateamur igitur neceſſe eſt, D. Petrum Apoſtolum fuiſſe a Chriſto conſtitutum Paſtorem Eccleſiæ Univerſalis: Sed non hoc ſolum, verum etiam Petrum, quum Eccleſiam docebat, aut oves in fide firmabat, errare non potuiſſe. Chriſtum enim, qui Petro dixit apud Joannem: *Paſce oves meas*, eidem apud Lucam dixiſſe legimus. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & Tu aliquando converſus*

(t) *Epiſt.* 20. *l.* 5. (u) *In c.* 21. *Joan.*

verſus confirma fratres tuos. Singula heic probe ponderanda ſunt verba. Chriſtus Dei Filius rogat, cujus utique oratio inanis eſſe non potuit, ſed ad obtinendum, quidquid a Patre petierat, quam efficaciſſima fuit. *Quia præparatur*, inquit D. Auguſtinus (x) *voluntas a Domino, ideo pro illo* (Petro) *Chriſti non poteſt eſſe inanis oratio.* Dein pro Petro rogat, non pro aliis. Hunc enim jam tunc cæterorum Caput, Principem, Doctorem ac Paſtorem deſignavit, huic claves ſui in mundo regni deſtinavit, hunc velut petram, cui Eccleſiam ſuam ſuperædificaret, ſolidavit. Ne igitur ullo tempore deficeret corpus, ovile, aut ædificium, Caput, Paſtor, & Fundamentum erat ita in omnes caſus firmandum, ne unquam deficere poſſet. Hinc S. Leo (y) *pro fide Petri*, ait, *proprie ſupplicatur, tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur per Petrum Apoſtolis conferatur.* Rurſus Petro præcipit Chriſtus, ut aliquando converſus confirmet fratres ſuos; ſcilicet quando

(x) *L. de corrept. & grat. c.* 8. (y) *Serm.* 3.

do poſt lapſum, ubi ore non corde negavit Chriſtum, Eccleſiæ ſummus Paſtor erat futurus, ut pro muneris ſui ratione fratres cæteros in fide confirmaret, quod utique fieri non potuiſſet, nec Eccleſiæ ædificium a ruina tutum perſiſtere, aut oves a paſcuis aberrandi periculo eximi, ſi ipſum in fide vacillaret firmamentum, aut a veritatis tramite omnino recederet Paſtor. Unde S. Leo IX. (z) *Solus eſt*, ſcribit, *ille, pro quo ne deficeret ejus fides, Dominus & Salvator noſter aſſerit ſe rogaſſe. Quæ venerabilis & efficax oratio obtinuit, quod hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in ſeculum ſeculi: ſed confirmabit corda fratrum variis concutienda fidei periclitationibus, ſicut usque nunc confirmare non ceſſavit.* Et ſane ſi Caiphas, Vir in Synagoga impius, quum eſſet Pontifex illius anni, quia Pontifex tamen erat, prophetavit, nonne magis Petrum, ſummum a Chriſto Pontificem Eccleſiæ datum, divino Spiritu ad veritatem fidelium cœtui enunciandam agi credemus? Agnovit beneficium hoc divinitus ſibi collatum ipſe Petrus inquiens: *Viri fratres, vos ſcitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii,*

(z) *Epiſt. ad Petrum Antiochenum.*

gelii, & credere (a). Ecce! Petrum peculiariter inter cæteros elegit Chriſtus, ut eum gentes in fidei controverſiis non audirent ſolum loquentem, ſed ut etiam ea quæ loqueretur, crederent. Agnoverunt hoc reliqui quoque Apoſtoli, Diſcipuli, & Fideles; quum enim Petrus ſententiam edixiſſet, tacuit omnis multitudo, Petro definienti conſentiens (b). Sed pergamus ultra.

Non tantum Petrus Apoſtolus fuit conſtitutus Paſtor Eccleſiæ Univerſalis: non tantum Petrus, quum Eccleſiam docebat, aut oves in fide firmabat, errare non potuit, uti dictum eſt; ſed Petro vita functo etiam divino jure omnis, qui legitime illi ſuccedit in eadem auctoritate & poteſtate, quod nunc dicendum. Et profecto quis vel ſomniare auſit, quum oves Chriſti usque ad ſeculi *conſummationem* ſint futuræ, ac Domini grex ſeu Eccleſia ad mundi finem ſit duratura, ut conſtat e S. Literis, Chriſtum ovili perpetuo Paſtorem duntaxat temporarium ſuffeciſſe? Quum Chriſtus e cœlo in hunc mundum deſcenderit, ut regnum æternum ſtabiliret, quis credet, illi Principem ac Rectorem ad tempus ſolum eſſe præficiendum,

(a) *Act.* 15. (b) *Ibid.*

dum, quo ſublato viduatum ſibi ac fatis incertis relinqueretur? ſi humanæ providentiæ id vitio verteremus, & quidem grandi nec veniæ digno, quid quæſo de divina providentia exiſtimabimus, Eccleſiæ ſuæ tam male proſpiciente, ſi perpetuo Regimini, Navi, ac Ovili non de perpetuo quoque Rectore, Nauclero, ac Paſtore providiſſet, & quidem de tali, qui eadem cum Petro auctoritate ac poteſtate gauderet? Non enim minora poſterioribus ſeculis, ſed plane majora ac difficiliora fidei certamina, ſalutis pericula, hæreſum monſtra & ſchismata in Eccleſia Chriſti inſurrexere, quæ neutiquam finiri, averti ac domari potuiſſent, niſi divina virtute Rectori ſupremo veluti ad latus continuo adſiſtente. Et quis hic, niſi Pontifex Romanus, legitimus Petri Succeſſor, & Chriſti Vicarius? Innumera ſunt hac de re Patrum & Conciliorum teſtimonia: pauca ſeligo. S. Hieronymus (c): *Hæc eſt fides*, inquit, *Papa Beatiſſime, quam in Catholica didicimus Eccleſia, in qua ſi minus perite, aut parum caute forte aliquid poſitum eſt, emendari cupimus a Te, qui Petri fidem, & Sedem tenes.* D. Cyrillus Alexandrinus (d): *Debemus nos, ut*

(c) *In Expoſit. Symboli.*

(d) *In lib. Theſaur. de SS. Trinit.*

ut qui membra ſumus, Capiti noſtro, Pontifici Romano, & Apoſtolicæ fidei adhærere: ad nos pertinet, inde quid credendum, quid opinandum, quid tenendum ſit quærere. Philippus Presbyter S. R. E. In Epheſino Concilio ita Patres palam eſt allocutus: *Nulli dubium, imo ſæculis omnibus notum eſt, quod Sanctus Beatiſſimusque Petrus Apoſtolorum Princeps & Caput, fideique Columnæ, & Eccleſiæ Catholicæ Fundamentum a Domino noſtro Jeſu Chriſto Salvatore humani generis ac Redemptore claves cœli accepit - - - qui ad hoc usque tempus, & ſemper in ſuis Succeſſoribus vivit, & judicium exercet.* Ipſe etiam Imperator Juſtinianus (e) pronunciare palam non dubitavit: *Hoc enim credimus eſſe Catholicum, quod veſtro religioſo reſponſo nobis fuerit intimatum.* Quid? quod in Conciliis Generalibus ſæpius a Patribus adclamatum fuiſſe legamus: *Petrus per os Leonis: Petrus per os Agathonis locutus eſt.* Unde mos adhuc obtinet, ut quum Romanus Pontifex ſolemni ritu templum ingreditur, totus Clerus feſtivo cantu illum ſalutet, corde ac ore: *Tu es Petrus.* Satis multa de Scriptura & Patribus.

Nunc

(e) *Epiſt. ad Hormisdam Papam.*

Nunc agamus etiam ratione: Quando in Eccleſia quædam in fide ac Religionis negotio controverſia excitatur, non ad Antiochenum, Alexandrinum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Mediolanenſem, Pariſienſem, Colonienſem &c. Epiſcopos, ſed ad Romanum Pontificem omni ſemper ætate ut decideretur, fuit delata. Quis igitur dubitet, hunc eſſe, quem ut ſucceſſorem Petri, ita quoque doctrinæ Apoſtolicæ Magiſtrum, quæſtionumque de fide Judicem habemus? nam ſi aliquem ejusmodi poſt Petrum ad Eccleſiam inſtituendam, atque in veritate continendam reliquit Chriſtus, nimirum aut hic eſt, aut nullus eſt. Jam vero concludere juvat: Certum eſt, Petrum Apoſtolum fuiſſe a Chriſto conſtitutum Paſtorem Univerſalem: certum eſt, Petrum quum Eccleſiam docebat, aut oves in fide firmabat, errare non potuiſſe: certum eſt, Petro vita functo aliquem eſſe jure divino, qui illi ſuccedat in eadem auctoritate & poteſtate, atque hunc non eſſe alium, quam Romanum Pontificem, legitimum Petri ſucceſſorem, & Chriſti in terris Vicarium: igitur quoque certum eſt, eundem in rebus fidei & morum definiendis errare non poſſe, ac *infallibilem* eſſe. Hæc certe veritas e SS. Literis eruitur,

tur, a Patribus & Conciliis proponitur, a Theologis docetur, a toto fere orbe Catholico contra paucos propugnatur ac creditur. Quodſi commentitia vanaque opinione hoc Papæ privilegium Theologi adſeruiſſent, non tam ſtabilis ſententia hæc permaneret, nec confirmaretur diuturnitate temporis, nec una cum ſeculis ætatibusque hominum inveteraſſet; quamvis fateri oporteat, hanc, quam hoc loco diſcutiendam ſuſcepi, quæſtionem non eſſe fidei quæſtionibus adnumerandam, ut quidam heterodoxi ad invidiam faciendam perperam objiciunt.

XXXVII.

Sed accedamus modo ad eam, quam nonnulli fabricarunt in cerebro ſuo, opinionem, qua Pontificem a Concilio Univerſali, aut certe *particulari*, vel a Sede Romana ſeparant, itaque ſegregatum negant eſſe erroris expertem. Ad utrumque quod adtinet, & ratio, & uſus, & experientia reclamant, atque ipſi opinioni hujus patroni in primo ſtatim limine hærent, ac diverſas in partes abeunt. Sunt, qui Pontificis judicium tunc falli & fallere neſcium eſſe contendunt, quando accedit Eccleſiæ conſenſus, quin clariorem doctrinæ ſuæ rationem reddere

 velint.

velint. Sed hac reſponſione nullis limitibus circumſcripta quid abſurdius? quomodo cuipiam innoteſcere poterit, fideles vel Epiſcopos per Indiam, Scythiam, Sinas, Americam diſperſos, totoque velut cœlo ſejunctos ſuum adjicere conſenſum, ad quos poſt multos ſæpe menſes & annos Pontificii dogmatis aut Conſtitutionis notitia pertingit? num exſpectari tamdiu debebit horum conſenſus? Si ita eſt, male profecto ac contra jus actum eſt cum Pelagianis, (unum pro multis exemplum adduco) dum ſtatim ac ab Innocentio I. condemnati fuerunt, hæreticorum loco habiti ſunt, nondum explorato tot Eccleſiarum diſſitarum conſenſu, qui tamen adverſariorum judicio neceſſarius omnino eſt, ut Papæ ſententia ſit *infallibilis*. Sunt alii, qui ſufficere volunt majoris partis Eccleſiæ conſenſum: bene. Sed quis eſt tantæ auctoritatis in Eccleſia, ut ſuo arbitrio velit Eccleſiam numerare ac in partes dividere? Fingamus tamen id fieri, quid tum? hoc enim vero; ſi conſenſus majoris partis Eccleſiæ Pontificem in definiendo reddit *infallibilem*, actum eſt de adverſa opinione; totaque illius machina corruit. Quippe tot Pontifices ſe tanquam Chriſti Vicarios & Petri Succeſſores Eccleſiæ caput

eſſe,

eſſe, omnes omnino fideles ſibi ſuæque poteſtati ſubeſſe, ſe Chriſti promittentis & Spiritus ſancti adſiſtentis munere fidei morumque regulam & normam, ad quam fideles omnes componere ſe tenentur, eſſe declararunt ſæpiſſime: Suffragantur iis SS. Patres fere omnes, Doctores & Theologi pene ſine numero, ipſa paſſim Concilia. Nunquid ergo major pars Eccleſiæ, immo longe maxima huic dogmati conſentit, dum Pontificem Romanum dicit & credit in definiendo erroris expertem eſſe, nullo accedente conſenſu Eccleſiæ? cur ergo longe minor, immo minima pars audeat refragari, ac Pontificiæ ſedi prærogativam hanc vi ereptum ire? Sunt alii, qui hoc in negotio Eccleſiæ in Concilio Generali collectæ conſenſum requirunt. Hoc ſi verum, ad ſingulas hæreſes cordemnandas opus erit congregare Generale Concilium, & quum ſæpenumero non ſolum difficile, verum etiam impoſſibile id ſit, licebit interea hæreticis impune vivere ac graſſari, donec Synodus e tota Eccleſia cogatur; Quod quam alienum ſit ab uſu Eccleſiæ, neminem latet, niſi in Eccleſiaſtica hiſtoria peregrinum, quum pleræque non fuerint damnatæ per generalis Concilii, ſed Romanorum Pontificum judicia & de-

decreta. Hoc enim eſt, quod Pelagianis ad Concilium univerſale provocantibus dudum reſpondit Auguſtinus, cujus verba graviſſima protuli Num. XXX. de auctoritate Eccleſiæ. Apertius adhuc locutus eſt eadem in cauſa S. Proſper (f). *Tunc Pelagianorum machinæ fractæ ſunt, quando B. memoriæ Innocentius nefandi erroris capita Apoſtolico mucrone percuſſit.* Ut res hæc manifeſtior adhuc fiat, ponamus inter Patres Concilii controverſiam oriri vel de intelligentia Sacrarum Literarum, vel de uno aliquo libro, an Canonicus ſit, nec ne, vel de alia hujus generis quæſtione: oportebit ad hanc litem componendam Judicem invenire, cujus tamen ſi errare poſſit, incertum judicium erit. Judicem autem inter partes Concilii diſſidentes nullum in Eccleſia niſi Romanum Pontificem omnis ætas agnovit. Hinc neque admiſſa eſt unquam appellatio in cauſis fidei a Sede Pontificia, ejusque ſententia, ſed hæreticos ab ea judicatos Eccleſia ſemper hæreticos judicavit. Sunt denique, qui Papam *infallibilem* eſſe pronunciant tunc, quando ex Cathedra loquitur, ſi nimirum prævio examine, atque cum conſilio & conſenſu Cardinalium,

(f) *In Chronico.*

lium, (quos Eccleſiam *particularem* Romanam inter Urbis ambitum clauſam repræſentare ajunt) judicium ferat in cauſis fidei vel morum. Verum quid hoc aliud eſt, quam totum *infallibilitatis* negotium a Concilii generalis ad Eccleſiæ *particularis* adſenſum transferre, Pontificemque exuere diademate, quod tanto paullo ante conatu ac pretio illi fuit impoſitum. Certe ſi hoc agitur, quivis Epiſcopus, ſi ſententiam ferat in cauſa fidei ac morum, *infallibilis* erit, nimirum ſi univerſæ Eccleſiæ, vel ſecundum præſentem, quam impugno, opinionem Eccleſiæ Romanæ conſenſus accedat. Quid tum opus ad Pontificis ſedem tanquam ad fidei arcem, & veritatis aſylum confugere? Equidem non ignoro, Eccleſiam Romanam a Patribus Matrem ac Magiſtram veritatis, atque totius Traditionis Cuſtodem nuncupari, quorum fortaſſis titulorum ſplendor adverſantium oculos & aciem hebetavit; ſed neque ignoro, Eccleſiam ac ſedem Romanam habita ratione illius, qui eam moderatur, & in ea ſedet ac præſidet, Matri ac Magiſtræ veritatis titulo honoreque gaudere: aut num fortaſſe ſedem eo, qui occupat illam, nobiliorem majoreque auctoritate præditam exiſtimamus? Fingamus Petrum ejus-

ejusque ſucceſſores Antiochiæ, Alexandriæ vel Conſtantinopoli ſedem Pontificiam fixiſſe, pari jure Antiochenam, Alexandrinam vel Conſtantinopolitanam Eccleſiam Matrem ac Magiſtram veritatis præ Romana dicemus. Sed ſors hæc feliciſſima Romæ divina ordinatione obtigit: Unde B. Proſper (g) canit:

Sedes Roma Petri, quæ Paſtoralis honoris
Facta Caput mundo, quidquid non poſſidet armis,
Religione tenet.

Quid multa? profecto ipſa Eccleſia Romana, ſeu in Clero ſuo, ſeu in ſubditis ſuis, ſive in Epiſcopis vicinis, ſive in ſacro Cardinalium Collegio conſpiciendam ſe præbeat, omnino profitetur, Pontificem Romanum e cathedra loquentem ſemper fuiſſe, ac eſſe per ſe ipſum, adſiſtentis nimirum Spiritus Sancti munere ac privilegio, quod Chriſtus Petro ejusque ſucceſſoribus contulit, omnis erroris expertem, probe gnara, ovium aliud non eſſe officium, quam audire vocem Paſtoris. Quamvis autem ſummus Pontifex circa res definiendas in conſilium vocet Purpuratorum Patrum ſenatum, eorum au-

(g) *In Carm. de ingratis.*

audiat vota, aliquando etiam in Decretis & Conſtitutionibus addat: *de conſilio & adſenſu noſtrorum Fratrum Cardinalium decernimus &c.* Hi tamen ſolum conſulendo adjuvant, Pontifex vero definiendo decidit. Aliud enim eſt, provide ac prudenter definire, aliud in definiendo non errare: primum providentiæ humanæ, alterum Spiritus Sancti Petri Succeſſoribus adſiſtentis opus eſt.

XXXVIII.

Auctoritas Patrum, & Doctorum.

Providentiſſimum in Eccleſia ſua inſtituenda, gubernandaque Numen non ſolum de viſibili Capite, a quo vigor omnis in reliqua membra deſcenderet, ac de Judice falli neſcio, cujus oraculis partes litigantes tuto acquieſcere poſſent, illi proſpexit, verum etiam omni œvo viros vitæ, morum ac doctrinæ fulgore ſumme conſpicuos eidem ſubmiſit, qui velut ex alto ſplendentes ſanctitatis ac ſapientiæ ſuæ radiis Eccleſiam ubique gentium illuſtrarent, & hæreſum aliorumque errorum tenebras luce ſua diſpellerent. Atque hi ſunt, quos Patres & Eccleſiæ Doctores vulgo appellamus. Teſtatur hoc diſertis verbis gentium Apoſtolus Paul-

ius (h): *Et ipſe dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum.* Et alibi (i): *Quosdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertio Doctores &c.* Iſtorum autem maxima nunquam non fuit in maximis graviſſimisque Theologici fori negotiis auctoritas. Nam *Sapiens* apud Eccleſiaſticum non ſolum legit Scripturam, ſed etiam *omnium Antiquorum ſapientiam exquirit, & narrationem Virorum nominatorum conſervat* (k). Immo idem ipſe monet (l). *Non te prætereat narratio Seniorum: ipſi enim didicerunt a Patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum.* Certe Patres & Doctores ſunt oculi Eccleſiæ, per quos iſta videt, ut loquitur B. Gilbertus apud S. Bernardum (m): ſunt lux mundi & ſal terræ (n) per quos interprete Auguſtino condiendi ſunt quodammodo populi illi, quos elegit Deus, ut per eos errorem auferat cæterorum: ſunt teſtes integerrimi orthodoxæ fidei & ſanctarum conſuetudinum: quod enim invenerunt in Eccleſia, tenuerunt; quod didicerunt, docue-

(h) *Ad Epheſ. c.* 4. (i) 1. *Cor.* 12. (k) *Eccleſiaſt. c.* 39. (l) *ib. c.* 8. (m) *Serm.* 50. *in Cantica.* (n) *Lib.* 1. *de Serm. Dom. c.* 6.

docuerunt; quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt, inquit idem Auguſtinus (o). Neque verbis ſolum, ſed etiam exemplo ſummi quique in Eccleſia viri eam, de qua dixi, reverentiam SS. Patrum placitis exhibendam nos docent. Ipſe inter Eccleſiæ Patres ac Doctores Doctor clariſſimus, memoratus Auguſtinus de peccato *originali* ſcribens adverſus Julianum (p) profert diligenter ac nominatim auctoritates Patrum Eccleſiæ, ſe antiquiorum aut etiam coævorum, D. Irenæi, B. Hilarii, Innocentii, Ambroſii, Athanaſii, Nazianzeni, Baſilii, Chryſoſtomi: Laudans Hieronymum (q) *credamus* inquit, *ſanctis & vera dicentibus & mira facientibus.* Ut alios prætercam, Caſſiodorus (r) *Ad divinam ſcripturam aſcendamus*, ait, *per expoſitiones probabiles Patrum, velut per quandam ſcalam viſionis Jacob, ut eorum ſenſibus provecti ad cognitionem Domini efficaciter pervenire mereamur.* Hæc de SS. Patribus & Doctoribus, eorumque auctoritate mens, hic ſenſus eſt ipſorum Patrum & Doctorum. Hinc eſt, quod in Conciliis Oecumenicis tam

(o) *Contra Julian. l.* 2. (p) *ib. c.* 3. 4. & 5. (q) *lib.* 22. *de Civit. c.* 10. (r) *in proœm. div. inſtit.*

tam diligenter exquirantur ſententiæ Patrum, ut Epiſcopi (quod teſtatur de Nicænis Athanaſius) non ſibimet ipſis voces, ſed eas a Patribus conteſtatas accipiant, ſuisque inſerant definitionibus. Certe in Concilio Nicæno II. ubi de SS. Imaginibus, in Chalcedonenſi pro duabus Chriſti naturis contra Eutychianos, in Epheſino pro unica Chriſti perſona adverſus Neſtorianos, in Florentino de *proceſſione* Spiritus ſancti contra Græcos definiti fuerunt fidei articuli productis in medium Latinorum ſimul & Græcorum Patrum teſtimoniis, non minus Antiquioribus Conciliis, poſt condita decreta in uſu fuit ſolemnis acclamandi formula: *Hæc eſt fides Patrum.* Quare ultimis quoque temporibus Tridentinum (s) præclare ſtatuit, ne quis ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei & morum ſacram Scripturam ad ſuos ſenſus detorquens contra unanimem Patrum conſenſum eam interpretari audeat. Ex his de SS. Patrum & Doctorum auctoritate univerſe dictis facile patet, quanto in pretio locum hunc haberi deceat a Theologo, quantoque conatu incumbere debeat, ut illorum præclaras ſententias, dogmata, totamque doctrinam ſibi reddat familiarem, quæ plu-

(s) *Seſſ.* 4.

plurima fortiſſimaque ad res fidei & morum perdiſcendas tuendasque præſidia ſuppeditabit. Dicat cum Auguſtino dicente (t): *Quod tenent, teneo, quod docent, doceo, quod prædicant, prædico.* Noſſe autem heic oportet, quinam SS. Patrum & Eccleſiæ Doctorum titulo ac prærogativa gaudeant. Eſt quidem, ſemperque fuit Eccleſia cœlum innumeris fere ſideribus diſtinctum, ejusmodi ſcilicet, de quibus Daniel Propheta (u) dixit: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Nullum ſane ſeculum eſt, quod non eruditiſſimorum in ſacra ſcientia Virorum ferax fuerit, nullum quod non magni nominis Doctores orbi Catholico dederit. Aliud tamen eſt, eſſe Doctorem in Eccleſia, & aliud Eccleſiæ Doctorem eſſe: *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores* (x)? Itaque illi duntaxat Eccleſiæ Doctores nuncupantur, qui tribus inſtructi ſunt dotibus: nimirum eminenti doctrina, inſigni vitæ ſanctitate, atque publico Eccleſiæ teſtimonio. Hoc enim ut accedat oportet, non ſecus ac in Republi-

(t) *Contra Julian. l. 1. c. 8.* (u) *cap. 12.*
(x) 1. *Cor.* 12.

publica literaria nemini Doctoris titulo gloriari licet, niſi graviſſimo illius judicio ad hunc gradum rite fuerit promotus: aut in Hierarchia Eccleſiaſtica nulli, quantumvis ſanctitate ac meritis claro, cultus ſanctis debitus exhibetur, niſi publico Eccleſiæ teſtimonio ſanctorum Faſtis fuerit inſcriptus. Atque hujuscemodi Eccleſiæ Doctores ex Antiquioribus quatuor ſunt, videlicet SS. Gregorius M. Auguſtinus, Ambroſius, & Hieronymus, uti declaravit Bonifacius VIII. (y). E Recentioribus vero D. Thomas Aquinas, & S. Bonaventura, ille Doctoris Angelici a Pio V. iſte Doctoris Seraphici titulo ac honore a Sixto V. inſignitus. Præter hos Eccleſia in Horis Canonicis Doctoris quoque titulum (*O Doctor optime, Eccleſiæ Sancta lumen*) tribuit SS. Chryſoſtomo, Iſidoro, Anſelmo, Athanaſio, Gregorio Nazianzeno, Baſilio M. Petro Chryſologo; & noviſſime Leoni M. nulla tamen publica Bulla ſeu Conſtitutione tanquam Eccleſiæ Doctores declarati leguntur. Major eorum numerus eſt, quos SS. Patres appellamus. Sunt hi, qui Chriſto & Eccleſiæ genitos doctrinæ ſuæ lacte nutriverunt, & verbo ac exemplo ad Chriſtianam & cœlo dignam formarunt

(y) *In ſua Decretali, qua incipit: Glorioſus Deus in Sanctis ſuis.*

marunt vitam, atque cum Paulo gloriari poſſunt: *Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui* (z). Ut autem quis SS. Patrum numero adſcribatur, præter eas dotes, quibus inſtructos eſſe oportet Eccleſiæ Doctores, quasque paullo ante recenſui, inſuper requiritur conveniens Antiquitas, qualis reperitur in iis, qui vel Apoſtolis proximi, vel primis Eccleſiæ ſeculis claruere, quorum & *ſcripta laudantur, & memoria in benedictione eſt propter eximiam vitæ ſanctitatem, & perpetuam communionem cum Eccleſia Romana*, ut inquit Gelaſius Papa (a) ubi plerorumque Patrum nomina prodit. Hæc tamen Antiquitas non adeo arctis limitibus circumſcripta eſt, ut non e poſterioribus quoque ſeculis quosdam in SS. Patrum conſortium admittat, quemadmodum patet in S. Bernardo, qui Patrum Poſthumus & Eccleſiæ Beniaminus vulgo appellatur.

XXXIX.

Quanta autem ſit, & quousque fines ſuos extendat hæc Patrum & Eccleſiæ Doctorum auctoritas, nunc indagandum. Ante omnia triplicem auctoritatis claſſem diſtinguere

(z) 1. *Cor.* 4. (a) *diſt.* 15. *c. Sancti Rom. Eccl.*

guere oportet, ſcilicet quanta vis inſit unius vel alterius Patris aut Doctoris proprio placito: dein quanta, ſi plures conſentiant, contradicentibus vel certe tacentibus aliis; demum quanta, ſi omnes unanimi velut calculo, concordique ſententia in unam aliquam doctrinam conſpirent. Hæc porro vel circa res verſatur ad fidem & dogma Catholicum pertinentes, vel circa ejusmodi, quæ fidei dogmata non ſunt, nec ex his derivantur, ſed citra jacturam pietatis a rudibus æque ac doctis ignorari poſſunt. Jam ſi poſtremum hoc contingat, & Patrum auctoritas ſeu paucorum ſeu plurium ad ea ſtabilienda in medium afferatur, quæ ſolius naturæ lumine ac intellectus acie facem præferente inveſtigari ſolent, certa firmaque argumenta non ſuppeditat, ſed tantum duntaxat roboris habet, quantum ineſt rationibus, quibus horum Patrum & Doctorum placita innituntur, ita quidem, ut ſi ejus pondus ſolum inveniatur probabile, argumentum inde non niſi probabile; ſi demonſtrativum, argumentum, quoque convinces prodire cenſendum ſit. Quamvis enim e ſacris ſcriptoribus quidam non in Scriptura modo & aliis, quæ ad Chriſtianam pertinent diſciplinam, verum etiam in his, quæ Philo-

Philoſophi tum de natura tum de moribus docuerunt, probe fuerint exercitati, longe tamen plures eorum vel tædio rerum Philoſophicarum laborantes, vel altiore ſpiritu intus agente ad ſublimiora feſtinantes ſe totos ſacrarum Literarum ſtudio dederunt, ac divinorum myſteriorum ſe immerſerunt Oceano, parum ſoliciti, quid dicerent, docerentve Peripatetici, Stoici, aut Platonici. Ita D. Hieronymus, Vir cæteroquin omni eruditione conſpicuus, de ſe ipſo (b) fatetur: „ Plusquam quindecim anni ſunt, ex quo „ in manus meas nunquam Tullius, nun„ quam Maro, nunquam gentilium lite„ rarum quilibet Auctor aſcendit; & ſi „ quid forte inde, dum loquimur, ob„ repit, quaſi antiqui per nebulam ſom„ nii recordamur . . . . Quotusquisque „ nunc Ariſtotelem legit? quanti Plato„ nis vel libros novere, vel nomen? vix „ in angulis otioſi eos ſenes recolunt. „ Ruſticanos vero & Piſcatores noſtros „ totus orbis loquitur, univerſus mun„ dus ſonat „. Quodſi vero de iis ſermo ſit, quæ ſacra quidem ſunt, & Eccleſiæ moribus informandis apta, ad fidem tamen non pertinent, nec ex fidei principiis

(b) *In Proœm. Comment. l.* 3. *ſuper epiſt. ad Galat.*

cipiis deducuntur, in talibus non ſolum plurium, ſed etiam commmunis Patrum conſenſus argumentum præbet, licet probabiliſſimum, non tamen certum, nec veritatem fide tenendam proponit. Probabiliſſimum dico, quum pro tantorum totque Virorum pietate ac doctrina eminentium ſententiis ſtet fortiſſima veritatis *præſumptio*, ut Jura loquuntur, & quædam ab errandi periculo veluti ſecuritas. Patres quippe in hujusmodi controverſiis, nullo fidei vinculo ligatis, ſed opinantium libertati relictis diſputantes non loquuntur ut Cuſtodes Traditionis, neque ut Teſtes doctrinæ Eccleſiæ (quorum tamen utrúmque ad Eccleſiæ Doctoris, & ſancti Patris munus pertinet) ſed tanquam privati doctores, proprii ſenſus ac ingenii ductum ſequentes, qua in re contra erroris periculum non ſunt privilegio muniti, nec certum in manibus pignus veritatis circumferunt.

Jam vero quid ſentiendum de rebus ad fidem & ſacras Literas ſpectantibus? rurſus diſtinctioni locum fieri neceſſe eſt. Primo quidem nec unius nec plurium, e SS. Patribus auctoritate munita doctrina ſatis firma eſſe poteſt, licet probabilitate non careat. Nullus enim S. Pater extra conſortium cæterorum

rorum eo, quod vocamus, *infallibilitatis* dono eſt inſtructus: non naturæ beneficio, quum omnis homo errori obnoxius ſit, immo ſi Apoſtolo credimus, omnis homo mendax: non Chriſti promiſſo, quum hic nulli privato, etiam Eccleſiæ Doctori, ſed ſoli Eccleſiæ ejusque Capiti tam inſigne donum pollicitus fuiſſe legatur. Sane SS. Patrum quisque, ſi a reliquis ſeparetur, humano duntaxat ſpiritu, non adſiſtente divino loqui cenſetur, quum exploratum habeamus, aliquos aliquando etiam in eo errorem commiſiſſe, quod poſtea ad fidem pertinere declaratum fuit. Erat qui hæreticorum baptismum iterandum eſſe cenſuit: erat, qui a Chriſti corpore omnem pœnæ ſenſum & dolorem exulare juſſit: erat, qui dogma Chiliaſtarum eſt amplexus, docentium poſt univerſalem anaſtaſin Chriſtum per mille annos regnaturum in terra cum Sanctis: erat, qui pie defunctorum animas usque ad Chriſti Judicis adventum vera felicitate ac Dei viſione ſpoliavit &c. Errarunt igitur iſti, ſuoque exemplo monſtrarunt, etiam ſoles Eccleſiæ a maculis non ſemper eſſe immunes. Abſit tamen, ut quisquam propterea exiſtimet, libere carpi poſſe SS. Patres; aut cenſura eos notandi poteſtatem ſibi arro-

 get,

get, uti tam liberaliter quam impudenter fecere Dupinus, Clericus, aliique male feriati Critici prioris ævi. Viri pietate ac doctrina conſpicui, ſi quem SS. Patrum aliquid minus recte ſcripſiſſe deprehendant, id benigne reverenterque interpretari conſueverunt; ipſis vero aperte, ubi neceſſitas non cogit, contradicere non audent. Sed quid ſi major pars eorum in re fidem non adtingente concordaret, pauci vero vel unus tantum doctrina & ingenio præcellens diſſentiret? reſpondeo, in hoc quoque rerum articulo ex plurium illorum ſuffragio atque conſenſu argumentum ſolum probabile naſci, præberique indicium ſatis certum, materiam illam extra fidei ſphæram eſſe poſitam, hacque illæſa in utramque partem diſceptari poſſe. *Nam alia ſunt*, ait D. Auguſtinus (c) *in quibus inter ſe aliquando doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores, ſalva fidei compage, non conſonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit & verius.* Ita multi SS. Patrum, uti Baſilius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Gregorius M. Damaſcenus, & alii docent, univerſum hoc, & quidquid ambitu ſuo continet, non ſimul eodemque tempore, ſed ſex dierum inter-

(c) *L. 1. contra Julian. c. 6.*

intervallo fuiſſe productum: nec tamen hoc eſt fidei dogma, quum contrariam opinionem auctoritate ſua tueatur D. Auguſtinus.

XL.

Venio quaſi per ambages ad unanimem SS. Patrum conſenſum, de quo tandem illud dicere fas eſt, quod, ſi de ſacrarum literarum expoſitione, aut re ad fidem & bonos mores pertinente agatur, argumentum præbeat Theologo ad adſertiones ſuas corroborandas omnino certum & falli neſcium. Hoc ut oſtendam, inprimis Paullum audiamus ita ſcribentem (d): *Et ipſe dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti . . . . ut non jam ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ . . . ad circumventionem erroris.* Hucusque Paullus. Quinam vero ſunt Paſtores illi ac Doctores, quos Deus Eccleſiæ dedit? Profecto non alii, niſi Patres, Prophetarum & Apoſtolorum temporibus viciniores. Si jam hi ſimul omnes, toto licet orbe diffuſi, una-

(d) *Ad Epheſ.* 4.

unanimi tamen conſenſu conſpirantes in fidei dogmate aliquo, errori eſſent obnoxii, docendo credendum eſſe, quod non eſt; aut quod eſt, non eſſe credendum, quis non videt, ſic eos non ſolum non fore datos ad ædificandum Corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, & ad prohibendum, ne fideles circumferantur omni vento doctrinæ, verum etiam ipſi miſere fluctuarent errarentque, immo fidelibus tanquam populo Dei, qui doctrinam ſuorum Paſtorum & Doctorum (inter ſe ſcilicet conſentientium) ſequi tenetur, erroris cauſſa forent. Hac autem ratione iſtis errantibus, Deo auctore erraret ipſa Eccleſia, quum Doctores ſibi a Chriſto datos ſequeretur, ac in SS. Codicum intelligentia & fidei doctrina illorum veſtigiis inſiſteret. Præterea ſi communi Patrum conſenſui vim eam, quam dixi, ac robur eripiamus, plane actum erit de auctoritate Traditionis, cui tamen parem Scripturæ ad probandum, certamque virtutem ineſſe alio in loco audivimus. Non enim aliunde apertius, quam ex Veterum Patrum teſtimoniis plerasque Apoſtolicas Traditiones haurire licet. Doctrina enim Patrum & Traditio tam arcto inter ſe vinculo cohærent, ut quisquis horum unum labefactare tentaverit, alterius quoque fidem

Digitized by Google

fidem concutiat, neceſſe eſt. Denique ut alia validiſſima rei hujus argumenta prætercam, hæc SS. Patrum idem ſentientium auctoritas achilles ille fuit, quo Eccleſia in Conciliis congregata & hæreſum errores profligavit, & Catholicæ veritatis doctrinam ſtabilivit. Ita in Chalcedonenſi Concilio conclamatum olim : *Hæc eſt fides Patrum* &c. in Concilio Viennenſi dictum a Clemente V. *Nos ad SS. Patrum & Doctorum communem ſententiam Apoſtolicæ conſiderationes aciem convertentes, ſacro approbante Concilio declaramus* &c. Ita Juſtinianus Imperator ſacrum in Concilio Conſtantinopolitano Senatum affatus: *Sequimur*, ait, *SS. Patres & Doctores ſanctæ Dei Eccleſiæ, id eſt, Athanaſium, Hilarium, Baſilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Niſſenum, Ambroſium, Theophilum, Joannem Conſtantinopolitanum, Cyrillum, Auguſtinum, Proculum, Leonem, & omnia quæ ab his fide recta & ad condemnationem hæreticorum conſcripta & expoſita ſunt, ſuſcipimus.* Ita Tridentinum (e) ſub anathematis pœna prohibuit: *Ne quis Scripturam Sacram contra unanimem SS. Patrum ſenſum interpretari audeat.* Hunc autem unanimem Patrum conſenſum non ea, qua mathema-

(e) *Seſſ.* 4.

thematici ſolent, accuratione debemus æſtimare, ſed eo, qui in rebus moralibus uſuvenit, modo, ſcilicet ut ſit conſenſus omnium, vel fere omnium. Cardinalis Perronius in erudita ad Majoris Britaniæ Regem reſponſione: *Tunc*, ait, *unanimis Patrum conſenſus cumulate probatus æſtimari debet, quum ſingularum nationum eminentiſſimi in alicujus rei aſſertione conſentiant, ita ut inter illos nemo, qui ſemper Orthodoxus, ſemper Orthodoxis adhæſit, diſſentiat.* Sed originem ac fontem petis, ut oſtendatur, unde manet Patrum conſentientium *infallibilitas?* Sunt qui Patribus, uti Canonicis Scriptoribus, adſiſtere velint Spiritum S. atque ideo linguam eorum ceu *calamum ſcribæ velociter ſcribentis* (f) errare non poſſe, ductore nimirum hoc Spiritu. Verum non eſt neceſſe, Patres æquare Scriptoribus Canonicis. Sunt qui confugiunt ad revelationem aliquam, qua caveatur, unquam eſſe futurum, Deo peculiariter providente, ut Patres in errorem conſentiant. Sed de hac revelatione non ſatis conſtat. Ratiocinantur alii probabilibus, qui talem ac tantam nubem laudatorum Teſtium ajunt eſſe ſufficiens argumentum, ut ipſis certiſſima fides adhibeatur. Sed neque hac ratioci-

(f) *Pſalm.* 44.

tiocinatione opus habemus poſt ſolemnem Eccleſiæ approbationem, quæ Patres ſequitur, & declaravit ſequendos. Hunc fontem nobis velut digito monſtrat Martinus I. dum in Concilio Lateranenſi (g) definit: *Condemnatum eſſe & alienum ſanctæ Dei Eccleſiæ, quisquis non ſuſceperit verbo & mente Venerabiles Patres, cunctaque, quæ ab illis pro fide orthodoxa expoſita ſunt, in deſtructionem omnium hæreſum:* citatque in eam ſententiam verba Concilii Oecumenici V. idem definientis.

§. II.

Ratio, altera baſis Theologiæ.

XLI.

Querelæ Patrum adverſus Rationem.

Auctoritas & Ratio ſunt geminæ velut ſorores, quæ indiſſolubili nexu conjunctæ perpetuo famulantur ſacræ ſcientiæ: ut olim Martham & Mariam miniſtraſſe Chriſto legimus (h), illam agendo, hanc contemplando. Id ipſum in fidei ac morum negotio, quod præcipuum eſt Theologiæ, videtur mihi contingere, ita ut merito auctoritas adverſus eos, qui violenta velut manu a ſororis

roris

(g) *Conſult.* 5. (h) *Luc.* 10.

roris latere rationem abſtrahere conantur, conqueri poſſit iis, quibus Martha verbis: *Domine, non eſt tibi curæ quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, ut me adjuvet.* Fuerunt nihilominus, ſuntque adhuc nonnulli male feriati, qui Auctoritatis & Rationis divortium in Theologiam invehere machinantur auctoritate ſola Scripturæ ac Patrum agendum heic eſſe cenſentes, nullum contra rationi ſeu *ſpeculationi*, ut vocant, locum eſſe concedendum exiſtimantes; quique ut opinioni ſuæ pondus aliquod addant, integra ſententiarum, quas male intellectas e SS. Patrum libris colligunt, plauſtra ſolent advehere. Tale eſt celebre illud dictum S. Dionyſii, quod Doctor Angelicus citat (i): *Nemini committendum eſſe, uti dicat, ac vel cogitatione quidem tractet aliquid de ſuperſtantiali, & arcana Deitate, præter illa quæ divinitus nobis e Sacris Scripturis declarata ſunt.* Baſilius quoque in Homilia contra calumniatores Sanctæ Trinitatis: *His quæ ſcripta ſunt, crede* inquit, *quæ non ſunt ſcripta, ne quære.* Caſſianus vero (k): *Ubi de Deo agitur, nulla re Divinitas melius, quam ſuis teſtibus approbatur.* Cyrillus item Hieroſoly-

(i) 1. *p. q.* 39. *a.* 2. (k) *L.* 2. *de incarnat. c.* 3.

ſolymitanus (l) ſcribit: *Oportet de divinis ac Sanctis fidei myſteriis ne tantillum quidem tradi ſine ſacris literis; neque ſimpliciter probabili rerum ſpecie ac verborum artificio in transverſum abripi.* Atque ut Cyrillus alter, nempe Alexandrinus (m), perhibet: *Impie faciunt, qui ea quæ ſupra mentis captum ſunt, miſerarum ratiuncularum inventis temere ac ſtulte examinare contendunt.* Gregorium quoque Nazianzenum adducunt teſtem (n), dum ait: *Diſciplinam noſtram eſſe Pythagoricam, eo quod apud Pythagoræos tantum auctoritas præjudicata poterat, ut ſine ratione valeret, atque ſufficeret dicere: Ipſe dixit.* Quin & Hieronymum (o), qui negat Evangelii Doctores humanæ ratiocinationis præſidiis niti debere, *quia bujusmodi*, ut inquit, *virga & baculus arundineus eſt, quem ſi paululum preſſeris, frangitur, & manum perforat incumbentis.* Alibi vero (p) de verbis Dei humano ſenſu argumentari dicit eſſe ſacrilegum. Præ reliquis vero Epiphanium adverſus Aetium diſſerentem in theatrum producunt: Quod non revelat Deus Pa-

(l) *Catech.* 4. (m) *Dial. de Trinit.* (n) *Orat.* 1. *in Julian.* (o) *In cap.* 10. *Matth.* (p) *In Cap.* 31. *Jerem.*

Patrem & Filium per Spiritum S. his, qui de ipſo per ſyllogismos ratiocinantur. Item Ambroſium (q) dicentem: *Removenda ſunt argumenta, ubi quæritur fides, & credimus Piſcatoribus, non Dialecticis.* Nec non S. Leonem M. (r) alta nimium voce clamantem: *Abigatur procul terrenarum caligo rationum, & ab illuminatæ fidei oculo mundanæ ſapientiæ fumus abſcedat.* Quare concludunt, qui humanas in Theologiam rationes invehunt, hi divinæ revelationis participes eſſe non poſſunt.

XLII.

Origo Querelarum.

Verum antea, quam Sanctorum Patrum ſententias, quas ſeveriore calamo, ut prima fronte videri poteſt, adverſus rationem in Theologicum forum irrumpentem profuderunt, benignius interpretandi locum faciam, lubet ipſam inſpicere originem querelarum, quibus rationis ac Philoſophiæ, præſertim Dialecticæ dominatum, quem in ſacræ hujus diſciplinæ regno adfectare videbatur, impetiverunt nonnulli SS. Patrum. In primis fateri oportet, vix uno alterove poſt Chriſtum natum

(q) *Hæreſi 76.* (r) *Serm. 7. de Nativ. Dom.*

tum ſeculo corruptam fuiſſe Chriſtianæ fidei ſimplicitatem integritatemque ab iis, qui Philoſophorum in ſcholis eruditi rationum ſubtilium laqueos & argutias in eam invexerunt; quumque fidei ac theologiæ nimis magna ſit affinitas, eadem labes, quæ a Philoſophis iſtis fidei doctrinæ fuit aſperſa, in Theologiam redundaſſe viſa eſt. Præ reliquis majorem conquerendi occaſionem præbuit quibusdam Patribus de fidei conſervandæ puritate ſolicitis Philoſophia Platonis, quum primorum temporum hæreſes fere omnes a Platonicis inventas excultasque fuiſſe, aut ex eorum fabulis conſutas deprehenderint, ſimilitudine quadam illius ſectæ cum Chriſtiana minus cautos decipiente, uti non raro vitri aut metalli ſimilitudo cum gemma vel auro facile in errorem inducit. Et re ipſa priſcarum omnium hæreſum, quæ primis tribus ſeculis exortæ fuerunt, hiſtoria palam facit, Simonianos, Valentinianos, Marcionitas, Manichæos ac cæteros non aliunde, quam ex commentis Platonis ſubornatos eſſe ad fabricanda illa errorum monſtra, ad quæ debellanda SS. Patres illi arma ſtringere coacti fuerunt. His vix bene domitis poſterior ætas alios progenuit hæreticos, qui ex Ariſtotelis Philoſophia tanquam e pharetra de-

promtis ſubtilium quarumdam argumentationum telis vel ſacram fidei doctrinam impetivere, vel ſophismatum ſordibus ejus fœdarunt integritatem. Facem hac in re prætuliſſe cæteris fertur Arius, nefariæ ſectæ conditor, ſophiſtica illa diſputandi calliditate ad orbem decipiendum uſus, de quo Socrates (s) teſtatur, quod dialectica loquacitate & aſtutia ſupra modum præditus fuerit, & Sozomenus (t): *Acerrimus* inquit *Dialecticus cum eſſet* (Arius) *atque iſtiusmodi diſciplinis imbutus, in abſurdos errores delapſus eſt.* Nihilo melior Ario fuit Aetius, atque hujus ſcriba & diſcipulus Eunomius, a quibus duobus Anomæorum fæda colluvies manavit. Certe de Aetio prodit Epiphanius (u) eum jam ætate grandiorem, quum exterarum rudis eſſet artium, tandem Alexandriæ Ariſtotelico cuidam Philoſopho & Sophiſtæ operam dediſſe, a quo illorum ſcilicet Dialecticam edoctus, totus in id per otium incubuit, ut divini Verbi rationem omnem figuris quibusdam explicaret: Eunomium vero Ruffinus (x) arte Dialectica præpotentem nominat. Iſtorum igitur aliorumque importunitate factum eſt, Platonis & Ariſtote-

(s) *L.* 1. *Hiſt. c.* 5. (t) *L.* 1. *c.* 15. (u) *Hæreſ.* 76. §. 2. (x) *L.* 1. *Hiſt. c.* 25.

ſtotelis placitis peſſime abutentium ad errorum ſuorum patrocinium & veræ fidei exitium, ut apud primos illos fidei Tutores ac Defenſores male deinceps audiret non ſolum ratiocinandi ars, ſed univerſa propemodum Philoſophia, cenſereturque graviſſimo Patrum horum judicio a Chriſtiani orbis ac Religionis Catholicæ finibus penitus proſcribenda. Unde Tertullianus (y) „ Inferunt, inquit, Ariſtotelem, qui illis dialecticam inſtituit, „ artificem ſtruendi & deſtruendi verſipellem, in ſententiis coactam, in conjecturis duram, in argumentis operariam contentionem, moleſtam etiam ſibi ipſi, omnia retractantem, ne quid omnino retractaverit. „ Tum citato illo Apoſtoli ad Coloſſenſes capite ſecundo de cavenda Philoſophia ſubjungit. „ Quid ergo Athenis & Hieroſolymis? quid Academiæ & Eccleſiæ? quid hæreticis & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis: qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate quærendum. Viderint, qui Stoicum & Platonicum & Dialecticum Chriſtianiſmum protulerunt. „ Fauſtinus quoque antiquus ſcriptor adverſus Arianos velut inſul-

(y) *Lib. de præſcript. c.* 7.

inſultando ait: *Ubi nunc ſunt impia illa veſtra ſophiſmata, quæ Ariſtotelis Epiſcopi veſtri magiſterio didiciſtis?* Non minus Ambroſius (z) „ Elaborandum eſt, ait, „ ut in hoc ſeculo ſtulti ſimus; nihil nobis cum Philoſophia, ne fidem noſtram „ per elementa mundi hujus traducat a „ vero . . . ſic enim Arianos in perfidiam ruiſſe cognovimus . . . Reliquerunt Apoſtolum, ſequuntur Ariſtotelem &c. „ Neque priſcorum duntaxat temporum ac Patrum Antiquiſſimorum, ut ita dicam, invidia premebat Philoſophiam, & litigioſam in rebus fidei ratiocinandi methodum: recentiora deprehendere licet veſtigia. Profecto infamiæ nota illi fuit inuſta in Concilio quodam Pariſienſi, Philippi Auguſti Francorum Regis tempore an. 1204. celebrato, de quo Rigordus (a) his verbis meminit: „ In diebus illis legebantur Pariſiis libelli „ quidam, ab Ariſtotele ut dicebantur „ compoſiti, qui docebant metaphyſicam, „ delati novo a Conſtantinopoli, & a „ Græco in Latinum tranſlati: qui quoniam non ſolum prædictæ hæreſi (ſcilicet Almarici, qui poſt obitum cum aſſeclis ſuis damnatus fuit) ſententiis ſubtilibus occaſionem præbebant, imo & „ aliis

(z) *Ad Pſalm.* 118. (a) *In lib. de geſt. Philoſ.*

„ aliis nondum inventis præbere poterant „ juſſi ſunt omnes comburi, & ſub pœna „ excommunicationis cautum eſt in eo- „ dem Concilio, ne quis eos de cætero „ ſcribere, legere, præſumeret, vel quo- „ cunque modo habere. „ Sed ne tunc quidem finis querelarum fuit & odii adverſus hanc ſcientiam apud rerum æſtimatores non ſatis æquos, donec Doctor Angelicus D. Thomas Philoſophiæ, præſertim Ariſtotelicæ, patrocinium in ſe ſuſcepit, non ſolum doctiſſime in eam commentando, verum etiam genuinam philoſophandi methodum ad ſacram doctrinam dexterrime ſimul ac feliciſſime transferendo, Scripturæ Patrumque auctoritati rationem & argumentationem pulcherrime conjungens. Quo demum modo factum eſt, ut perſpecta rei ſumma utilitate ceſſaret querimonia vetus eorum, qui metaphyſicis ac dialecticis contentionibus, & ſubtilium quæſtionum diſputationumque laqueis & ambagibus totam clamabant fœdatam & adulteratam eſſe Theologiam, atque in Sophiſticam tranſiiſſe verſutiam, priſtina gravitate majeſtateque deperdita.

XLIII.

Uſus Rationis per ſingula Secula.

Inſpecta origine querelarum videamus modo, num re ipſa, ut multi jactant, adeo inimici fuerint SS. Patres, & antiqua Eccleſiæ lumina Rationi ac Dialecticæ, eamque a regni Theologici finibus procul arcendam eſſe cenſuerint. Nihil heic dicam, quod primi illi Theologi Apoſtoli, quin ipſa Veritas æterna vario argumentationum genere, ratiocinationibus & ſyllogiſſimis tacitis in ſacra ſua Theologia non raro uſi fuerint, uti patet e teſtimoniis Capite ſecundo §. IV. de Theologia ſupernaturali Novi Teſtamenti adductis. De SS. Patribus illud polliceri auſim, ſi per ſingula eamus ſecula, ſemper inveniendos eſſe illorum e numero, qui Rationem ac Philoſophiam Theologiæ utiliſſimam eſſe qua verbis, qua exemplis demonſtrarint. Seculo I. S. Dionyſius Areopagita Theologorum velut Anteſignanus (b) *de inſcrutabili Trinitate, in qua oportet*, ait: *ob omnium cauſas omnium entium affirmationes ſtatuere, ac de ea affirmare: quin illos ipſos omnes de ea magis proprie negare, tanquam ſuper omnia ſuperexiſtente, nec exiſti-*

(b) *Theol. Myſtic. cap.* I.

ſtimare negationes eſſe contrarias affirmationibus, ſed ipſam multo priorem & ſuperiorem privationibus, eſſe ſuper omnem & ablationem & poſitionem &c. Ecce! Dionyſius Vir ſublimiſſimis rebus ac myſteriis velut immerſus neutiquam ignoravit, neutiquam ad ea explicanda e Philoſophiæ cornucopia promere adhibereque dubitavit ratiocinationes, affirmationes, negationes, privationes &c. harumque ope in profundiſſimum Trinitatis myſterinm penetrare. Fuit autem Dionyſius iſte teſte Corderio S. J. Theologo (c) primus, qui Scholaſticæ Theologiæ jecit fundamenta, quibus cæteri deinceps Theologi eam quæ de Deo, rebusque divinis in ſcholis traditur, doctrinam omnem ſuperſtruxere: in ſcholis vero utique tradunt Theologi ſacram doctrinam ita, ut non ſolum auctoritati, ſed etiam rationi ac dialecticæ locum concedant.

Seculo II. Juſtinus Martyr teſte Euſebio (d) librum conſcripſit. de Monarchia Dei, *quem non modo e noſtris, ſed & gentilium ſcripturis compoſuit.* Et in Dialogo cum Tryhphone uberius explicat, quantum ſtudii Philoſophicis diſciplinis impenderit Juſtinus.

Se-

(c) *Obſerv.* II. *Bibl. Patr. tom.* 2. (d) *L.* 4. *Hiſt. c.* 18.

Seculo III. Clemens Alexandrinus (e) *Erat quidem* ait, *ante Domini adventum Philoſophia Græcis neceſſaria ad juſtitiam; nunc autem eſt utilis ad Dei cultum & pietatem iis, qui fidem colligunt per demonſtrationem.* Et (f) *Vera dialectica & Philoſophia transcendit ad præſtantiſſimam omnium Eſſentiam, ad Deum, rerum divinarum ſcientiam. Merito ſcriptura tales nos eſſe volens Dialecticos ſic hortatur: efficiamini autem probi trapezitæ, alia quidem reprobantes, quod autem bonum eſt, tenentes.* Clementem, ut teſtatur D. Hieronymus, imitatus eſt Origenes, ac decem ſcripſit Stromateas, Chriſtianorum & Philoſophorum inter ſe ſententias comparans, & omnia noſtræ religionis dogmata de Platone, & Ariſtotele, Numenio, Cornutoque confirmans.

Seculo IV. Baſilius M. velut ævi noſtri Vates (g) ita loquitur: *Artis Dialecticæ facultas murus eſt propugnandis dogmatibus apprime opportunus, non ſinens ea in diverſam partem facile abripi, aut in totum intercipi ab his, qui ea vellent evertere. Ob hoc quidem muri Hieruſalem in manibus Domini deſcripti ſunt.* Ævo & ani-

(e) *L.* I. *Stromat.* (f) *ib. l.* 6. (g) *in c.* 2. *Iſaiæ.*

animo conjunctiſſimus Baſilio Gregorius Nazianzenus (h) celebrat eum tanquam Philoſophicis artibus inſigniter imbutum, præſertim partis illius, quæ in Logicis demonſtrationibus & concertationibus verſatur, quam Dialecticam nominant; in qua adeo excelluit, ut in iis, qui cum eo diſputabant, facilius eſſet e labyrinthis ſeſe extricare, quam argumentorum ejus laqueos effugere, ſi quando res ita poſtularet. Non minus S. Hieronymus in humanis & Philoſophicis literis, ſtudioque dialectices ita fuit exercitatus, ut Alexandri Aphrodiſæi in Ariſtotelem Commentarios e Græco in latinum idioma tranſtulerit, & Ariſtotelis Cathegorias, librum Perihermenias, Topica ejusdem, & univerſam demum Logicam exacte cognoverit. Hujus artis peritia fretus robuſtiſſima Vigilantii, Joviniani, Pelagianorum, Ruffini argumenta diſſolvit. Vere enim quidquid in ſeculo eſt perverſorum dogmatum, quidquid ad terrenam ſcientiam pertinet, & putatur eſſe robuſtum, ipſa Dialectica arte ſubvertitur, & inſtar incendii in cineres favillasque redigitur, ut probetur, eſſe nihil, quod putabatur eſſe fortiſſimum, teſte ipſomet S. Hieronymo (i). Se-

(h) *Orat. in laud. Baſil.* (i) *Commentar. in c. 25. Ezech.*

Seculo V. quod D. Cyrillus Alexandrinus, S. Proſper, D. Auguſtinus, aliique illuſtrarunt, hi omnes tanto ſtudio Philoſophorum doctrinis atque ſententiis ſuos ornarunt libros, ut neſcias, quid in iis primum admirari debeas, eruditionem ſeculi, an ſcientiam Scripturarum. Eruditiſſimus Petavius: *quid Cyrillus*, inquit, *Alexandrinus in Theſauris & Dialogis, nec non Commentariis ad Joannem, ac paſſim aliis in libris inſtituit, præterquam ut hæreticas fallacias & ſubtiles argutias eodem differendi acumine configat?* Auguſtinus vero, ubi Dialecticæ utilitatem commendat (k), *Philoſophi autem*, inquit, *qui vocantur, ſi qua forte vera & fidei noſtræ accommodata dixerunt, maxime Platonici, non ſolum formidanda non ſunt, ſed ab eis etiam tanquam injuſtis poſſeſſoribus in uſum noſtrum vendicanda.*

Seculo VI. Magnus Aurelius Caſſiodorus in laudes artium liberalium Rhetoricæ & Dialecticæ, quas intelligendis rebus ſublimioribus, perquam utiles demonſtrat, quaſi profuſus: *Eſt enim*, ait, *rerum iſtarum procul dubio, ſicut & Patribus noſtris viſum eſt, utilis & non refugienda cognitio, quando eam in Literis ſacris tan-*

(k) *L. 2. de Doctr. Chriſt. c. 11.*

tanquam origine generalis perfectaque ſapientiæ ubique reperis eſſe diffuſam.

XLIV.

Seculo VII. Celebris eſt diſputatio S. Maximi cum Pyrrho Monothelita, qui unam duntaxat in Chriſto voluntatem admitti debere contendit. Hunc ut erroris convinceret, præter alia Scripturæ teſtimonia illud Joannis capite ſeptimo produxit: *Poſt hæc ambulavit Jeſus in Galilæam; non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Ex quo ſyllogysmum e pharctra Dialecticæ depromſit, quo Pyrrhum jugulavit. Nam ſic argumentabatur: Chriſtus qua natura ambulabat, eadem voluntate voluit aut noluit ambulare: atqui procul dubio ſecundum humanam naturam ambulabat: ergo ex humana voluit aut noluit ambulare: ergo in eo datur voluntas humana.

Seculo VIII. S. Damaſcenus, qui in libris quatuor de fide Orthodoxa Scholaſticæ Theologiæ viam Petro Lombardo, cæteriſque præiviſſe viſus eſt, in ſua Dialectica ſeu Logica ſic pronunciat: „ Omnis „ artifex aliquibus inſtrumentis opus ha- „ bet ad operum ſuorum effectionem: „ porro decet Reginam ancillarum qua- „ run-

„ rundam uti miniſterio. Accipiamus „ igitur doctrinas iſtas (de Philoſophia & Dialectica loquitur) tanquam veritatis famulas, & impietatem, quæ tyrannico dominatu ſibi eas uſurpaverat, procul amandemus; neque bono male utamur; nec ad circumveniendos ſimpliciores convertamus artem illam diſputandi„.

Seculo IX. S. Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Dialogo Orthodoxo, de imaginum cultu conſcripto, Iconomachos hoc argumento aggreſſus eſt: „Si non eſt Chriſtus imaginis ſuæ prototypon: ergo nec incarnatus eſt, manetque incircumſcriptus infinitate divinitatis ſuæ; quodſi factus eſt homo, & in noſtra natura, & more noſtro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, ut ratio ſimilitudinis poſtulat?„

Seculum X. quo ſacræ doctrinæ oracula ſiluerunt, etiam nobis ſilentium imponit, niſi quis Leonem VI. hujus nominis Imperatorem Orientis producere velit, qui Philoſophus ſeu Sapiens dictus non raro Theologicis argumentis orationes ſuas interpolavit, quibus Dei filium Patri æqualem ac *Conſubſtantialem* adverſus Arianos demonſtraret.

Se-

Seculo XI. De Sancto Anſelmo teſtatur Mabillonius (l), Sanctum hunc inter Latinos primum fuiſſe, qui materias Theologicas ad formam ſcholaſticam tranſtulit, & in varios tractatus diſtribuit: ſtilum ipſius non eſſe usquequaque Oratorium, nec usquequaque Dialecticum, quin conciſum potius & nonnihil Metaphyſicum. Hujus docti Monachi judicio adſtipulatur quoque doctiſſimus Poſſevinus (m) aſſerens in D. Anſelmi brevibus Opuſculis pene omnia firmis rationibus demonſtrari; quæ poſtea Petrus Lombardus Magiſter ſententiarum in quatuor voluminibus copioſa SS. Patrum auctoritate confirmavit.

Seculo XII. S. Bernardus non ſine armis Philoſophicis in arena comparuit, quando in Concilio Rhemenſi Gilbertum Porretanum, qui divinitatem rem a Deo diſtinctam eſſe docuit, in maximas anguſtias redegit, ſic argumentando: *Quid eſt Deus? Quo nihil melius excogitari poteſt. Si approbas, non oportet aſſentiaris eſſe aliquid, quod Deus ſit, & quod Deus non ſit. Hoc enim ſine dubio melius. Quomodo non melius Deo, ſi Deus non eſt, quod dat Deo, ut ſit? At melius illam divinitatem,*

(l) *De Stud. Monaſt. p. 2. c. 7.* (m) *In Apparatu ſacro.*

tatem, qua dicunt Deum eſſe, non aliud quam Deum eſſe fatemur. Non eſt ergo in Deo, niſi Deus. Ita Bernardus. (n) en! mellifluum Doctorem acerrimum Dialecticum.

Seculo XIII. Fulſerunt duo magna illa Theologiæ Scholaſticæ Luminaria D. Thomas Aquinas, & S. Bonaventura. Quantam iſtorum doctrina ad ſcholæ leges compoſita, & præter auctoritatem ratiocinatione vel maxime munita Eccleſiæ Dei utilitatem attulerit, afferatque etiamnum, luce clarius patet e ſolemni & graviſſimo Decreto ſummi Pontificis Sixti V. quo D. Bonaventuram ſanctis Eccleſiæ Doctoribus adſcripſit, cujus initium eſt: *Triumphantis Hieruſalem &c.* ubi ſic loquitur: „ Denique movet nos Eccleſiæ „ univerſalis utilitas, quæ ex tanti Do„ ctoris eruditione ſemper major & ube„ rior capi poteſt: præſertim cum hære„ ticorum inſidiæ & diabolicæ machina„ tiones, quibus Sacram Theologiam, „ quæ Scholaſtica appellatur, hoc lu„ ctuoſo ſæculo oppugnant vehementiſſi„ me, nos admoneant, ut eandem Theo„ logiam, qua nihil Eccleſiæ Dei fructuo„ ſius, omni ſtudio retineamus, illuſtre„ mus, propagemus. Divino enim illius „ mu-

(n) *L. 5. de Conſider. c. 7.*

„ munere, qui ſolus dat Spiritum ſcien-
„ tiæ & ſapientiæ, & intellectus, qui-
„ quique Eccleſiam ſuam per Sæculorum
„ ætates (prout nobis opus eſt) novis
„ beneficiis auget, novis præſidiis inſtruit,
„ inventa eſt a Majoribus noſtris ſapien-
„ tiſſimis Viris Theologia Scholaſtica,
„ quam duo potiſſimum glorioſi Docto-
„ res, Angelicus S. Thomas, & Seraphi-
„ cus S. Bonaventura clariſſimi hujus fa-
„ cultatis Profeſſores, & primi inter eos,
„ qui in Sanctorum numerum relati ſunt,
„ excellenti ingenio, aſſiduo ſtudio, ma-
„ gnis laboribus & vigiliis excoluerunt
„ atque ornarunt, eamque optime diſpo-
„ ſitam, multisque modis præclare expli-
„ catam poſteris tradiderunt... Et pro-
„ fecto rem ita ſe habere ipſimet verita-
„ tis inimici ſunt judices, quibus Theo-
„ logia Scholaſtica maxima eſt formido-
„ loſa: qui profecto intelligunt, apta illa
„ & inter ſe nexa rerum & cauſarum
„ cohærentia, illo ordine & diſpoſitione
„ tanquam militum in pugnando inſtru-
„ ctione, illis dilucidis definitionibus &
„ diſtinctionibus, illa argumentorum fir-
„ mitate, & acutiſſimis diſputationibus,
„ lucem a tenebris, verum a falſo diſtin-
„ gui, eorumque mendacia multis præ-
„ ſtigiis & fallaciis involuta, tanquam

„ veſte detracta pateſieri & nudari. „ Quibus quid magnificentius ſimul ac verius in Theologiæ, Rationem ac Dialecticam in Auctoritatis conſortium admittentis laudem dici poſſit, ſane non video. Reliqua quæ ſequuntur ſecula poſt Magiſtrum ſententiarum, & laudatos Doctores, Angelicum & Seraphicum, tuto ac impune præterire licet, quum omnibus palam ſit, neminem ab eo tempore fuiſſe Theologum, quin fuerit ante Philoſophus, nec ad ſacrum Theologiæ connubium fuiſſe admiſſum, qui non ratiocinandi ac diſputandi methodum ſeu dialecticæ notitiam, velut amplam e Philoſophia dotem ſecum adtuliſſet.

XLV.

Defenſio Rationis.

Patet modo, quam non ſat firmum e Patrum quorumdaam ſententiis contra Rationem ac Philoſophiam Theologiæ ſe immiſcentem prolatis argumentum petant Adverſarii. Egerunt enim Patres illi, qui Dialecticæ ſtrepitum a foro Theologico procul arcendum eſſe pronunciarunt, contra eos potiſſimum, tum qui e Platonis ac Ariſtotelis Philoſophia depromſerunt tela, quibus fidei doctrinam impugnarent, nem-

nempe fraudulentas ſophiſticæ artes, & argutiarum laqueos, quibus incautos circumvenirent ac irretirent, tum qui e ſectarum illarum ſchola prodeuntes integram & ſinceram fidei ſimplicitatem, & puros Theologicæ doctrinæ fontes ſophiſticis ineptisque ratiunculis paſſim corruperunt, contaminaruntque, uti Tertullianus (o) pridem queſtus eſt: dicens: *Pulchre quidam noſtrorum ait: Philoſophi Patriarchæ Hæreticorum Eccleſiæ puritatem perverſa maculavere doctrina.* Et egerunt illi Patres eo tempore, quo necdum ſat diſcuſſis gentilitatis tenebris, firmatisque fidei Chriſtianæ dogmatibus e Platonis, Ariſtotelis, Epicuri, Porphyrii ac Stoicorum ſectis ingens gladiatorum agmen adverſus tenerum & imbecillem adhuc Chriſtianorum gregem in aciem prodiit. Conciliemus igitur debita cum reverentia SS. Patres a ſe invicem diſſidentes, ſi tamen diſſideant: utraque enim pars ſuo modo ac ſenſu verum ſapit. Quippe multum intereſt, quatenus & quo ordine ac modo ad fidei ac theologiæ negotium Philoſophia & ars diſputandi adſumatur. Duplex certe ratio occurrit, qua vitioſe id fiat. Prima eſt illarum uſus malus, ut dixi, ac peſtilens, quum

(o) *Lib. de anima, c. 3.*

quum ad fidem ſic admoventur, ut ei præeant, ipſa vero ſubſequatur; quod tunc agitur, quum ſola credendi ratio in humana ſapientia & dialectica conſtituitur, adeo ut nulli adſentire dogmati libeat, quod ex ſola auctoritate conſtat, niſi humana ratione capi, probarique poſſit. Ratio ancilla eſt: Fides Domina, neque illi fas eſt, in hanc imperium quoddam ſibi affectare. Quod ſi faciat, & contra fidem auctoritatemque inſoleſcat, ejiciatur ancilla hæc foras inſtar Agar Ægyptiæ, quæ poſtquam Abrahami amplexibus frui licuit, dominam ſuam Saram contemptui habere cœpit: neque rurſus in domum prius admiſſa eſt, quam obedire didicit ac ſubeſſe, dicente Angelo: *Revertere ad domum tuam, & humiliare ſub manu illius* (p). Altera cauſſa eſt, quæ Veteres Philoſophiæ ac potiſſimum Dialecticæ iniquiores reddidit, quod Sophiſtæ quidam tam gentiles quam hæretici itentidem ad ligitia & contentiones deſcenderint, ad circumveniendos rudes, aut minus quam iſti erant, verſutos & callidos, atque ad fidem Chriſtinam & Catholicam evertendam, quod una ex parte in Arianis, Aetianis, & Eunomianis, ex altera vero in Chriſtianis Docto-

(p) *Geneſ.* 16.

Doctoribus contra illorum fraudes vigilantibus jam ſupra obſervavimus. His demptis duabus cauſſis nihil erit moræ, quin Patres in concordiam redeant, & Rationi ac Philoſophiæ convenientem in Comitiis Theologicis locum & ſedem (inferiorem tamen illa, quæ fidei & auctoritati ſacræ debetur) ultro concedant.

Hactenus auctoritate Patrum ultro citroque pro Ratione in antiqua ſua poſſeſſione conſervanda actum eſt; nunc agemus ratione. Mirum profecto eſt, ut quæ omnium hominum communis laus eſt *ratiocinari*, hoc ipſum ſolis Theologis vitio a quibusdam vertatur. Humanitatem certe Theologo tentat eripere, quisquis naturali vi argumentandi ſpoliare ipſum conatur. Quodnam diſcrimen erit non dico inter Theologum & ruſticum, ſed inter Theologum & brutum, aut trunum, ſi rationis uſum, quem ipſi cum cæteris natura communem eſſe voluit, auferat aliena neſcio invidia vel nequitia? volumusne Theologum, qui ſolum divina calleat, in humanis autem erret, cæcutiat, hallucinetur? Sed neque divinorum ſcientia, neque fides ipſa diu tuta perſiſtet in Theologo, ſi herculi huic doctrinæ ac rationis clava e manibus ex-

torqueatur; aut ſane fides ſublata Philoſophia & diſputandi poteſtate in ſanctam ruſticitatem migrabit, quæ ut Hieronymus ad Paulinum ſcribit, quantum prodeſt vitæ merito, tantum ſimplicitate nocet, ſi adverſariis non reſiſtat: *error enim, cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas cum non defenſatur, opprimitur* (q). Ipſum quoque Theologiæ nomen, immo rem totam everſum it, quisquis ratiocinandi facultatem auferre cupit. Theologia enim, ſi nominis etymon inſpiciamus, ſermo ratioque de Deo, ſi rem ipſam, divinarum rerum ſcientia eſt. Ratio autem ſine ratione chymæra eſt, & ſcientia teſte Ariſtotele ſine argumentatione ac ſyllogiſmo fruſtra quæritur. Quod etſi verum ſit de omni ſcientia, veriſſimum tamen ac certiſſimum eſt de illa ſcientia, quam Scholaſtica Theologia profitetur. Quippe ut e paullo ante producto Sixti V. Pont. Max. graviſſimo Decreto intelleximus, divino munere illius, qui ſolus dat Spiritum ſcientiæ & ſapientiæ, inventa eſt a Majoribus noſtris ſapientiſſimis Viris Theologia Scholaſtica adverſus hæreticorum inſidias & diabolicas machinationes, quibus ſanctam fidem, & avitam religionem oppugnant. Contra hunc autem

(q) *Can. Error.* 3. *diſt.* 83.

tem Goliathum parum vel nihil proficiet Theologicus David, ſi lorica & Saulis indutus armis in aciem progrediatur, id eſt, ſola auctoritate Scripturæ, SS. Patrum, & Conciliorum ac Eccleſiæ definitionum. Scripturam enim ad pravum ſenſum ſuum detorquere norunt optime hoſtes fidei noſtræ, ac prout familiaris ille privatus Spiritus iis ſuggerit, in rem ſuam interpretari: non raro Scripturam Scripturæ opponunt, & clavum clavo pellere ſatagunt. Erga SS. Patres vero & Concilia pridem omnem exuerunt reverentiam, cujus rei triſte monumentum reliquit Lutherus (r) dum ore ac calamo impudentiſſimo hæc verba effudit: *Non curo mille Auguſtinos, mille Cyprianos, mille Eccleſias &c.* Et alibi blasphemat potius quam ſcribit (s): *Patres omnes in fide erraſſe, & niſi ante mortem reſipuerint, æternum periiſſe*: Funda igitur Davidis & lapidibus de torrente opus eſt ad ſternendum Goliathum hunc: valida ſcilicet dialecticæ artis manu rotandæ ſunt rationes, & torquendæ in hoſtis caput argumentationes demonſtrationesque, queis ſcripturæ ſenſum, quem Eccle-

(r) *Tom. 2. edition. Wittembergenſ. fol.* 158.
(s) *Fol.* 434. *edit. an.* 1557.

Eccleſia illi tribuit, admittere, SS. Patrum dictis & Conciliorum placitis fidem adſtruere, ſuamque exuere pertinaciam cogantur. Præterea Theologiæ munus proprium eſt, divinis myſteriis fidem conciliare apud Ethnicos, Gentiles, & Atheos, quod qua ratione fieri poſſit ſine ratione in auxilium vocata, non diſpicio. Duo enim reperire eſt in fide: *revelationem* divinam, & rem revelatam. *Revelatio* autem nec ſui ipſa interpres eſt, nec habent Theologi ad manum virgam illam Moſis tot prodigiis claram, quibus obſtinatum Pharaonis cor tandem expugnent. Supereſt igitur, ut argumentando ac ratiocinando *revelationi* fidem faciant. Quod vero ad res revelatas ſpectat, ſi rationem non ſuperant, quid vetat, robur eis aliquod & firmamentum ex ratione accerſere: ſi ſunt ſupra rationem, proderit mitigare difficultatem probabilibus conjecturis, eaque popularibus, ut ſolebant Patres, ſimilitudinibus explicare.

Memorabile in rem noſtram factum eſt Paulli Gentium Apoſtoli, & præclariſſimi Theologi, quod S. Scriptura (t) his verbis deſcribit: *Paulus autem cum Athenis eos* (ſcilicet fratres ſuos) *expectaret, incitabatur Spiritus ejus in ipſo, videns ido-*

(t) *Act.* 17.

idololatriæ deditam civitatem. Diſputabat igitur in Synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies, ad eos qui aderant. Ecce! Paullum absque induciis diſputantem tam cum idololatris quam cum Judæis. Brevi poſt in Areopagum deductus: *Stans in medio Areopagi ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video: præteriens enim, & videns ſimulacra veſtra, inveni & aram, in qua ſcriptum erat:* IGNOTO DEO. *Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.* Ecce! Paullum obvia occaſione utentem, & ex ignoto Deo Deum notum facientem pulcherrima ratiocinatione philoſophica, quæ ſequitur: *Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cæli & terræ cum ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi forte attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe ſit ab unoque noſtrum. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus: ſicut & quidam veſtrorum Poetarum dixerunt: ipſius enim*

& genus ſumus. Genus ergo cum ſimus Dei, non debemus æſtimare auro & argento, aut lapidi, ſculpturæ artis & cogitationis hominis, Divinum eſſe ſimile. Ecce! Paullum urgentem ac inſtantem: *Et tempora quidem hujus ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, eo quod ſtatuit diem, in quo judicaturus eſt orbem in æquitate, in Viro, in quo ſtatuit, fidem, præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis.* Ecce! Paullum poſt longiorem argumentationem ad doctrinæ ſuæ ſcopum, ſcilicet fidem in Chriſtum a mortuis ſuſcitatum, denique pervenientem, ac optime concludentem. *Sic Paullus exivit de medio eorum:* & ſic cum Paullo exire deberet Theologus e medio Auditorum. Dicam jam aliquid amplius: non ſolum Theologiæ munus eſt, veram fidem demonſtrare Paganis, eamque tueri contra hæreticos, ſed etiam inter Catholicos integram illibatamque ſervare. Contingit autem non raro, ut revelata ſit rei ſubſtantia, modus vero dubius maneat & incertus, quamvis eum ſcire plurimum interſit Reipublicæ Chriſtianæ. Rem exemplis declaro: Certum fidei dogma eſt, Deum omnia ſcire, æternaque voluntate ac ſapientiſſima cuncta decernere: qua vero ratione hæc Dei

præ-

præſcientia hominis libertatem non evertat, illiusque Decreta hujus voluntati vincula non injiciant, heic Rhodus, heic Saltus. Non minus fides nos docet, Dei filium humanam carnem induiſſe: qui vero id fieri potuerit absque mutationis ac commixtionis labe in ſimpliciſſima Dei natura: quomodo duæ naturæ cum una perſona, unaque perſona cum duabus voluntatibus eodem in *ſuppoſito* cohabitare queant, non ita promtum eſt explicare; quin multiplicis hæreſeos origo fuit. Revelatum eſt, hominem eſſe liberum, ſtare cum gratia efficaci libertatem: incertum tamen eſt, quemadmodum ſtet. Varias concordiæ vias excogitarunt varii Doctores Catholici, ſed adhuc inter eos diſcordiæ pomum ſupereſt, quis altero melius & fidei principiis convenientius hunc difficultatis nondum ſolvat. Porro veritas ſacris conteſtata literis eſt, Deum ſerio velle, ut omnes omnino homines ſalvi fiant: quo autem modo ſeria poſſit eſſe aut dici voluntas hæc divina, ſi ſubtracta efficaci gratia ſolum mere ſufficientem, ſeu quam prævidet nunquam cum conſenſu fore conjungendam, concedat, rite explicare res magni moliminis eſt. Taceo alia plurima, de quibus in foro Theologico diſceptatur, & quamvis de fide non ſint, tamen ad fidei doctrinam plurimum con-

conferunt. Illud ſolum peto, qua ratione de his & ſimilibus bene judicare ac recte ſentire poſſit Theologus, niſi in Dialecticæ palæſtra probe ſit verſatus? niſi ratiocinando diſputandoque velut Moſis virga e *contradictionis petra* ſalutarem veritatis aquam eliciat? Itaque ut paucis omnia comprehendam, Rationis ac Philoſophicæ diſciplinæ adjumento deſtitutus nec hominis officium implere, nec Theologici nominis ſuſtinere dignitatem, nec rem ipſam & fidei dogmata, ut par eſt, tueri poterit. Atque hoc eſt, quod pridem in acerrima diſceptatione illa, quam refert Petavius (u), Emanuel Calecas Græcus Nicephoro Gregoræ, ſimiliter Græco ac infenſiſſimo Latinorum & Theologiæ cum Dialectica fœderatæ hoſti palam objecit: „ Qui ſyllogismos & argumenta„ tiones penitus excludit a Theologia, „ primum id, quod humanæ naturæ pro„ prium eſt, & hominum inter ſe collo„ quium & communionem tollet e me„ dio; tum Beatum Paulum redarguet „ reprehendentem illos, qui ex aſpecta„ bilibus rebus de Deo ratiocinari mini„ me potuerunt, & ex Creaturis agno„ ſcere Creatorem. Vitio id etiam ver„ tet Theologis, ſive de iis, quæ ad hy-

„ poſta-

(u) *Prolegom. c.* 5.

„ poſtaſes attinent, ſive de divinis Pro-
„ ceſſionibus diſputantibus. Quin ipſius
„ Salvatoris ſententiam labefactabit, qui
„ ſcrutari Scripturas jubet. Perſpicuum
„ eſt enim, eum qui Scripturas perſcruta-
„ tur, nonniſi argumentando legere. . . .
„ Adhæc ſibi ipſi quoque contrarius ille fue-
„ rit. Nam quæ contra argumentationem
„ dicit, ea nonniſi argumentando loqui-
„ tur. „

CAPUT IV.

OECONOMIA THEOLOGIÆ POSITIVÆ.

XLVI.

Præfatio.

Theologia *Poſitiva*, quam alii *Scripturalem* vocant, varios Sacræ Scripturæ locos interpretatur, diverſos ſenſus explicat, & doctrinam fidei morumque in iis contentam exponit. Hæc non innititur principiis, quæ ulteriore indigeant probatione, ſed quæ fide divina creduntur, cujusmodi ſunt, quæ ex Verbo Dei ſcripto vel etiam tradito, nobisque per Eccleſiam propoſito in medium adferun-

runtur. Eſt enim Dei Verbum *fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu, ultra quod nemo poteſt aliud ponere* (x). Agit autem de S. Scripturæ exiſtentia, de numero SS. librorum, eorum argumento, auctoribus & Interpretibus, de ſumma illorum auctoritate, variis editionibus, multiplici ſenſu, & genuina expoſitione, deque quibusdam locis in Scriptura controverſis. Antiquiſſimum eſt hoc ſtudii ſacri genus, ſive ſpectemus ad primos Interpretes, id eſt, ipſos ſacrorum librorum Scriptores, qui absque dubio ea, quæ ſuccincta methodo ſcripſerunt, fideli populo ſuæ curæ commiſſo pluribus explicarunt: ſive ad illos, qui Scripturis jam plene conſtitutis in eas uberius ſunt commentati. Quod enim adtinet ad Vetus Teſtamentum, Moſes Prophetarum Sanctiſſimus & Deo perquam familiaris initium dedit ſcribendo Pentateuchum: reliquorum librorum Scriptores fuerunt e Judicibus Joſue & Samuel: e Regibus David & Salomon: e Prophetis Gad & Nathan, Ahias & Addo: e Prophetis, quos majores dicunt: Iſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel: e minoribus Oſeas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sopho-

(x) *Ad Epheſ.* 2.

phonias, Baruch, Aggæus, Malachias; ex aliis celebrioribus Viris Job Huſſita (ut aliquibus placet) Tobias Senior & Junior, Eliachim Pontifex, Esdras Sacerdos, Nehemias, Mardochæus, Jeſus Sirach, Joannes Hircanus Summus Sacerdos, & Jaſon Cyrenæus. Libros autem hujus Veteris Teſtamenti velut ex officio Sacerdotes, Scribæ, ac legum periti in cœtibus, ſcholis, & Synagogis ac Templo frequenter & copioſe ſunt interpretati, quemadmodum legimus in Actibus Apoſtolorum (y): *Moſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Et Chriſtus ipſe annos natus duodecim *in Templo ſedebat in medio Doctorum, audiens illos & interrogans eos,* ſcilicet de lege veteri diſputantes (z). Novi Teſtamenti libros conſcripſerunt ex Evangeliſtis Matthæus, Marcus, Lucas & Joannes: ex Apoſtolis Petrus, Paullus, Jacobus minor, Judas Frater Jacobi.

Quamprimum autem ingens Interpretum, qui & novi & veteris Teſtamenti libros illuſtrarunt, numerus ſe ſe prodidit, inter quos Patres plerumque homiliis, Doctores alii commentariis, Scholaſtici etiam

(y) *Act.* c. 15. (z) *Luc.* 2.

etiam diſputationibus uſi ſunt. Maxime vero omnium promovit & ſtabilivit Theologiam Poſitivam, de qua loquor, ejusque ſtudium Sacroſanctum Concilium Tridentinum, dum (a) ſumma cum ſollicitudine auctoritateque Epiſcopis, Archiepiſcopis, & Primatibus, atque locorum Ordinariis præcepit, ut S. Scripturæ cathedras & prælectiones in ſuis diœceſibus & Eccleſiis Metropolitanis vel inſtaurent veteres, vel novas erigant: Abbatibus vero & Prælatis, ut in Monaſteriis, ubi ſtudia vigent, & Regularium Conventibus S. Scripturæ lectionem conſtituant: „ Univerſim autem, ut in gymnaſiis etiam „ publicis, ubi tam honorifica & cæte„ rarum omnium maxime neceſſaria le„ ctio hactenus inſtituta non fuerit, Re„ ligioſiſſimorum Principum ac Rerum„ publicarum pietate, charitateque ad „ Catholicæ fidei defenſionem & incre„ mentum, ſanæque doctrinæ conſer„ vationem & propagationem inſtitua„ tur, & ubi inſtituta foret, & negli„ geretur, reſtituatur. „ Neque ſolum iſta graviſſimis verbis præcepit S. Synodus, verum etiam, ut alliceret & docentes & diſcentes, addidit privilegia, ita ut „ docentes Sacram Scripturam, „ dum

(a) *Seſſ. 5. c. 1. de Reform.*

„ dum publice in ſcholis docuerunt, & „ Scholares, qui in ipſis ſcholis ſtudent, „ privilegiis omnibus de perceptione fru- „ ctuum, præbendarum, & beneficiorum „ ſuorum in abſentia a jure communi „ conceſſis plene gaudeant & fruantur. „ Ita factum eſt, ut brevi tempore inſigni cum emolumento ubique terrarum Catholicarum Theologia Poſitiva ſtabilem pedem fixerit, & ſtudium hoc ſacrum latiſſime patens in certam methodum fuerit redactum. Hæc aptiſſima fore mihi videtur, ſi in tres partes tota dividatur, quarum prima dici poteſt *Oeconomica*, altera *Canonica* ſeu *Præceptiva*, tertia *Methodica*. Admonere autem heic Lectorem oportet, tam circa præſentem Theologiæ Poſitivæ, quam circa ſequentem Polemicæ, Moralis & Scholaſticæ Oeconomiam me frequenter vocibus, non quidem in Latio ætatis aureæ argenteæve, bene tamen in Schola civitate donatis uſurum ad explicanda ſcientiarum iſtarum dogmata, tum quoniam aliæ quantumvis latinæ, non in ſe continent eam ſignificandi vim, quam iſtis pridem ſcholæ tribuerunt, tum quoniam uti de rebus Grammaticis cum Varrone, de Rusticis cum Columella, de Medicis cum Celſo, de Militaribus cum Vegetio, de

Architectonicis cum Vitruvio, ita etiam de rebus Scholaſticis ac Theologicis cum Schola & Theologis loquendum eſſe videtur: ſecus vel multis ambagibus inaniter circumducenda foret oratio, vel certe cujusdam adfectatæ ſuperſtitionis notam incurreret.

§. I.
Pars prima Oeconomica.

XLVII.

Complectitur hæc ipſam S. Scripturæ Oeconomiam, videlicet ejus exiſtentiam, librorum Veteris & Novi Teſtamenti ſynopſin, eorundem characteres, varias editiones, & multiplicem ſenſum. Inprimis igitur ſtatuitur exiſtere aliquam Scripturam divinam contra Libertinos, qui omnem S. Scripturam fabularum numero adſcribunt, & demonſtratur tum ex veritate vaticiniorum, quæ in ea continentur, *quæque* ut loquitur S. Auguſtinus (b) *totum orbem ſibi crediturum eſſe prædixit Deus, & quibus totus orbis, ſicut ab eo prædictum eſt, credidit*; dum ſcilicet ad amuſſim plurima jam impleta fuerunt, alia implebuntur tempore ſuo: tum

(b) *L. 12. de Civit. c. 9.*

tum ex incredibili quadam & plane divina conſpiratione atque concordia tot virorum, qui diverſis locis, temporibus, linguis ſacra volumina conſcripſerunt, ut non tam ipſi Scriptores diverſi, quam unius Scriptoris diverſi calami fuiſſe videantur: tum ex innumeris miraculis, quæ omnibus ſeculis facta fuerunt ad ea dogmata comprobanda, quæ in Sacris his Literis continentur: tum ex tot populorum Chriſtiani orbis, nationumque conſenſu, Scripturam hanc tanquam divinam civitate donantium. Poſtea ad brevem librorum ſacrorum ſynopſin exhibendam proceditur.

Geneſis totius mundi a Deo conditi originem, & Patriarcharum ab Adam usque ad Jacobi Nepotes genealogiam complectitur, periodo annorum 2369. *Exodus* Iſraelitarum ex Ægypto egreſſum duce Moſe, & quæ antea & poſt contigerunt, uti plagas Ægypti, peregrinationem per deſertum, Decalogum &c. deſcribit, an. 140. *In Levitico* omnia legibus, ceremoniis, ſacrificiis & feſtis ſolemnibus Pentecoſtes, Tabernaculorum, Tubarum &c. plena ſunt, nonniſi octo dierum ſpatio, quot ſcilicet Aaronis ejusque filiis Sacerdotali munere inaugurandis fuerunt impenſi. In libro *Numerorum* numerantur

populus, Principes, ac Levitæ; tum iter per deſertum & bella Moſis deſcribuntur, an. 39. *Deuteronomium* veluti ſumma eſt priorum, & ad calcem Moſis diem extremum claudentis hiſtoria adnectitur, atque ſex hebdomadarum ſpatio circumſcribitur. Liber *Joſue*, in quo geſta Ducis hujus, expugnatio terræ Chananææ, & diviſio in duodecim tribus, nec non Reipublicæ Iſraeliticæ inſtitutio continentur. Sequitur liber *Judicum*, qui horum (quatuordecim fuere, ac cum poteſtate pene regia populo præerant) res geſtas memoriæ prodit, ſpatio an. 339. una cum libro Joſue. Liber *Ruth* prioris eſt appendix, continens genealogiam Judæ Patriarchæ a Phares filio usque ad Davidem. *Quatuor Regum libri* hiſtoriam regni Hebraici & annorum 492. periodum compleƈtuntur, nempe ab ortu Saulis usque ad Evilmerodachum Nabuchodonoſoris M. filium, ac mira fata & facta Heli, Samuelis, Saulis, Davidis, Salomonis & Roboami longa ſerire recenſent. His inſtar ſupplementi videntur adjecti fuiſſe libri duo *Paralipomenon*, utpote in quibus narrantur ea, quæ in libris Regum prætermiſſa fuerunt. Duo Libri *Esdræ* produnt geſta Esdræ & Nehemiæ, captivitatem Babylonicam, & liberationem

Iſrae-

Iſraelis, an. 70. Argumentum libri *Tobiæ* ſunt vita & mores utriusque Tobiæ, ac idea optimi parentis, & filii piiſſimi: Libri *Judith* victoria de Holoferne Aſſyriorum Duce: Libri *Eſther* Vaſthi & Ammani ſuperbia punita, & innocentia Eſtheris ac Mardochæi exaltata: Libri *Job* invicta Huſſitici Principis patientia, & mira Dei circa ipſum providentia. Liber *Pſalmorum* epitome totius S. Scripturæ dici poteſt, dicente Auguſtino (c): „ Quæcunque utilia ſunt, ex omnibus „ continet. „ Certe una ex parte recenſet in iis David mirabilia, quæ fecit Deus a mundo condito usque ad ſua tempora, & ex altera vaticinatur de Chriſto venturo, ejusque regno usque ad mundi finem duraturo. Librorum Salomonis ſynopſin tradit D. Hieronymus (d): „ Salomon, inquiens, tria volumina edi- „ dit, *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Canti-* „ *cum Canticorum*; in Proverbiis par- „ vulum docens, & quaſi de officiis per „ ſententias erudiens; unde & ad filium „ ejus ſermo crebro repetitur. In Ec- „ cleſiaſte vero maturæ virum ætatis in- „ ſtituens, ne quidquam in mundi rebus „ putet eſſe perpetuum, ſed caduca & „ bre-

(c) *Præf. in Pſalm.* (d) *In Comment. in Eccleſiaſt.*

„ brevia univerſa, cernimus. Ad extre-
„ mum jam conſummatum virum, & cal-
„ cato ſæculo præparatum in Cantico
„ Canticorum Sponſi jungit amplexibus „.
Liber *Sapientiæ* veram ad hanc perveniendi viam monſtrat, docetque rationem agendorum in iis, quæ ad timorem Dei, religionem, & cultum pertinent. Liber *Eccleſiaſticus* brevibus ſententiis omnem moralem Philoſophiam uberius exponit, agitque de virtutibus ethicis, œconomicis, & politicis. Utrumque hunc librum Veteres paſſim Salomoni tribuerunt, ſed melior Interpretum ætas eorum auctorem prodit Jeſum filium Sirach, civem Hieroſolymitanum & Prophetam. Sequuntur libri Prophetarum majorum, quos inter & Minores hoc diſcrimen intercedit, quod primorum prophetiæ ſeparatis libris, poſteriorum vero unico apud Hebræos volumine continebantur. *Iſaias* vaticinatur de adventu Chriſti, de virgineis ejusdem natalibus, de vita, prædicandi munere, de regno, de miraculis, & ſepultura: item de converſione gentium, & de gloria Eccleſiæ. *Jeremias* populum ejusque Principes ad pœnitentiam agendam multis hortatur; vatem agit de Chriſti adventu, de ruina urbis Solymææ ac Templi, & multis Threnis

nis ſuæ gentis ærumnas deplorat. *Baruch* Verbi divini cum carne humana commercium luculentis indiciis prodit. *Ezechielis* liber populi ſui in libertatem adſerendi, Servatoris in mundum venturi, ac Templi reſtaurandi vaticinium continet, *Daniel* Chriſti naſcentis ac morientis myſteria aperit, & Antichriſti tyrannidem; præcipue quatuor Monarchiarum viciſſitudines tam perſpicue vaticinatus eſt, ut ejus prophetia rerum hiſtoria videatur. E minoribus Prophetis *Oſeas* duodecim Tribuum captivitatem; *Joel* Babylonicam ſervitutem, Meſſiæ ac Paracleti adventum, extremumque judicii diem; *Amos* imminentem Nemeſis divinæ ultionem populo prædicit: *Abdias* contra Idumæos calamum ſtringit, & exitium minatur: *Jonas* Civitati Ninive interitum præſagit, absque pœnitentia haud evitandum: *Michæas* populi captivitatem, Chriſti adventum, & gentium evocationem: *Nahum* Regis Aſſyriorum exitium & urbis Ninive vaſtationem: *Habacuc* Chaldæorum irruptionem, eorumque per Medos & Perſas exterminium, tandem Servatoris mortem & gloriam prædicit: *Sophonias* occupatur in præſagiendo Palæſtinorum, Moabitarum, Ammonitarum, Æthiopum, aliarumque

gentium, quin & Judæorum excidio deſcribendo: *Aggæus* & *Zacharias* hortantur populum ad reſtaurandum templum Solymæum, glorioſius primo, ſub cujus umbra latet Eccleſia Chriſti: Denique *Malachias*, poſtquam acri ſermone perſtringit Sacerdotum vitia & ſocordiam, abolitis Judæorum ſacrificiis novum fore ſubſtituendum, totique orbi commune futurum declarat. Duo libri *Machabæorum* claudunt Vetus Teſtamentum: utriusque ſcopus eſt, literis conſignare res geſtas, & prælia Judæ, Jonathæ, & Simonis, Fratrum Machabæorum, adverſus Antiochum, aliosque Hebræorum hoſtes: inter alias eminet hiſtoria Eleazari ſenis religioſiſſimi ac ſeptem Fratrum, qui matris hortatu glorioſa morte de Antiochi Regis tyrannide triumpharunt. Primus liber periodum complectitur 40. alter 15. annorum.

In Novo Teſtamento *Codicis Evangeliorum* argumentum neminem latet, videlicet vita Chriſti, prædicatio, *paſſio*, mors, *reſurrectio*, & *aſcenſio*, a diverſis quidem Evangeliſtis, diverſoque ordine ac ſtilo, aſt eodem Spiritu ſancto inſpirante conſcripta. Liber *Actuum Apoſtolorum* deſcribit infantiam Eccleſiæ a Chriſto inſtitutæ, ejusque primum fundamentum

tum in Judæa & Samaria poſitum; mox propagationem Evangelii per Syriam, Lycaoniam, Pamphiliam, Græciam, aliasque regiones Apoſtolorum, præſertim Paulli, opera ſe ſe diffundentis: magnam quoque Petri ac Paulli vitæ, geſtorumque partem, atque hiſtoriam annorum 28. vel 30. comprehendit. Actis Apoſtolorum ſuccedunt Epiſtolæ viginti & una. In Epiſtolis ad *Romanos*, ad *Galatas*, ad *Philippenſes*, ad *Hebræos* datis D. Paullus Chriſtianorum nonnullos arguit, qui Judæorum ceremonias & opera etiamnum ſectabantur. In aliis ad *Epheſios*, ad *Coloſſenſes*, ad *Thimotheum* hæreſes naſcentes aggreditur, & profligare conatur, nempe Simonis Magi cum ſobole ſua, ſcilicet Menandri, Saturnini, Baſilidis, Carpocratis, Gnoſticorum &c. in reliquis privato velut magiſterio inſtruit eos, ad quos ſcribit, atque in fide officioque Chriſtiano confirmat, nempe in binis ad *Corinthios*, *Teſſalonicenſes*, & *Timotheum*, atque in ſingulis ad *Titum*, & *Philæmonem*. Septem aliæ Epiſtolæ vocantur Catholicæ, quum non ſint ad perſonas privatas ſcriptæ, ſed ad univerſam Eccleſiam directæ: Duæ divi *Petri* totæ ſunt in ſanctitate Chriſtiana, tres *D. Joannis* in charitate, una *Jacobi* in

oratione, & altera *Judæ* in fide orthodoxa commendanda. *Apocalypſis* novi Teſtamenti libris finem imponit, cujus libri argumentum varium eſt pro varietate capitum viginti duorum, in quæ diſtribuitur. Tria priora in inſtruendis Epiſcopis ſeptem Eccleſiarum præpoſitis diſtinentur: quindecim quæ proxime ſequuntur, exhibent vexationes Eccleſiæ tum a Judæis, tum ab hæreticis, tum ab Imperatoribus Romanis excitatas: ſubjungitur ultio divinæ Nemeſis, ſumta de perſecutoribus, imperio, urbeque Roma, quæ Babylonicæ meretricis ſeptem collibus inſidentis nomine deſignatur. Quatuor tandem reliqua capita Eccleſiæ de hoſtibus ſuis triumphum, ejusque cum Agno divino nuptias & epithalamium canunt.

XLVIII.

His quæ de libris ſacris in compendio heic dicta fuerunt, uberius explanatis, oſtenditur, hos omnes & nullos alios eſſe libros Canonicos, e quibus S. Scriptura componitur. Nunquam enim defuerunt, qui ſacrum Codicem impugnarunt. Marcionitæ & Manichæi Veteris Teſtamenti libros malo quodam dæmone dictante conſcriptos fuiſſe blasphemabant: Theodorus Mo-

Mopſueſtenus Prophetas, Nicolaitæ pſalmos Davidis, Lutherus & Calvinus integros libros e S. Scriptura expunxerunt: Græci non pauci librum Apocalypſis mirabilium rerum in ea contentarum magnitudine victi inter Apocryphos numerarunt: Eraſmus, protheus ille in religionis negotio, Evangeliſtis fidem derogabat, dicendo eos interdum memoria lapſos fuiſſe. Quare nunquam finis fuisſet litium in re tanti momenti, qualis eſt S. Codex fidei noſtræ morumque regula & norma, ſi non Eccleſia ſummam qua pollet in librorum Canonicorum delectu, poteſtatem auctoritatemque interpoſuiſſet. Ipſa enim eſt *Columna & firmamentum veritatis* (e) qualem agnoſcentes Antiocheni, tanquam cives privati Reipublicæ Chriſtianæ, ubi dubium erat, Paulline verba Dei eſſent, an non, neutiquam auſi ſunt hanc poteſtatem ſibi arrogare, ſed miſerunt ad Apoſtolos & Seniores, qui erant in Hieruſalem (f), ut deciderent controverſiam iſtam. Hanc igitur poteſtatem a Deo ſibi traditam exercuit Eccleſia, potiſſimum in Concilio Tridentino, in quo (g) Decretum de certo librorum Canonicorum numero, eo ſcilicet, quem ſupra recenſuimus, ſolemni ritu

(e) 1. *Tim.* 3. (f) *Act.* 15. (g) *Seſſ.* 4.

ritu edidit. Accepit autem Tridentina Synodus hunc catalogum Canonicorum librorum a Florentino Concilio (h): hoc a Gelaſio Papa (i): ille ab Auguſtino (k): & Innocentio I. (l) iſti ab Anteceſſoribus, & hi ab Apoſtolis: Apoſtoli demum vetus Teſtamentum a Synagoga, & hæc per Moſen & Prophetas a Deo: Novum vero ab ipſo æterni Patris Filio, Chriſto Jeſu.

Recenſetur tum Canon Synagogæ, & Eccleſiæ Romanæ, qui diverſi ſunt. Hebræi enim tot S. Scripturæ libros in ſuo canone collocabant, quot in alphabeto numerant literas, nempe duas ſupra viginti, teſte D. Hieronymo (m). Et hos libros viginti duos in tres claſſes diſtribuerunt, in Thora, Nebiim, & Chetubim, ac ſi diceres, in Legem, Prophetas, & Hagiographos. Eccleſia vero Catholica una cum libris Novi Teſtamenti ſeptuaginta duos agnoſcit Canonicos, nec plures nec pauciores, quos ſcilicet ordine enumerat Concilium, ut dixi, Tridentinum. Ex his, ſi veteris Teſtamenti ratio habeatur, alii *Legales* dicuntur eam ob rem, quod divinæ in illis leges promulgentur, ut liber Geneſis, Exodus, Levi-

(h) *In Decret. Eugen.* (i) *c. ſacra Romana. diſt.* 15. (k) *L.* 1. *doct. Chriſt. c.* 8. (l) *Epiſt. ad Exuperantium.* (m) *In Prol. Galeat.*

Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Hiſtorici* alii numero ſeptendecim, videlicet liber Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, Duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobiæ, Judith, Eſther, Job, & duo Machabæorum, utpote in quibus libris rerum geſtarum & memoratu dignarum hiſtoria narratur. *Sapientiales* vocantur illi, qui veræ ſapientiæ principia & arcana produnt, ſuntque quini, nimirum Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia, & Eccleſiaſticus. *Prophetici* octodecim, in quibus futura & miri eventus prænunciantur: Liber Pſalmorum, Davidis, Iſaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel cum duodecim Prophetis Minoribus. In novo Teſtamento *Legales* dicuntur illi, qui legem a Chriſto latam continent, uti quatuor Evangeliorum libri: *Hiſtorici* vero, in quibus res a Chriſto per Apoſtolos geſtæ memoriæ mandantur, ut Acta Apoſtolorum. *Sapientiales*, qui novæ legis ſapientiam exponunt, & vitam vitæ Chriſti conformem ducendi methodum exemplis præceptisque illuſtrant, quales ſunt quatuordecim Paulli epiſtolæ, tres Joannis, duæ Petri, una Jacobi, Judæ una: *Prophetici* denique, in quibus Eccleſiæ Chriſti futurus ordo ac conditio ſermone pro-

prophetico deſcribitur, quod fit in D. Joannis Apocalypſi.

XLIX.

Ab his ad ſenſum S. Scripturæ fit tranſitus, per quem aliud non intelligitur, quam id, quod Auctor S. Scripturæ Spiritus ſanctus per verba in ſacris Literis propoſita vult ſignificare. Kemnitius cum aſſeclis ſui hæreticis omnem e S. Scriptura ſenſum exulare jubet, præter eum, quem ipſa litera gignit. Sed aliter Eccleſia ſentit Catholica cum SS. Patribus, e quorum placitis quadruplicem ſcripturæ ſenſum univerſim ſtatuere licet, nempe primo *Literalem* ut vocant, quem ipſa verba nobis exhibent impoſita illi ſignificandi poteſtate: tum *Spiritualem ſeu myſticum*, qui ſub verborum cortice latentem rei a Spiritu S. indicatæ nucleum concludit, humano eruendum ingenio. Hic rurſus in tres claſſes dividitur: vel enim pertinet ad fidem ac Eccleſiam militantem, & dicitur ſenſus *Allegoricus*, vel ad morum inſtructionem ac officia charitatis, & vocant *Tropologicum ſeu moralem*, vel ad vitam æternam quam ſperamus, ſeu Eccleſiam triumphantem, & appellatur *Anagogicus*. Totum quadru-

druplicis hujus ſenſus myſterium comprehendunt duo ſequentes verſus:

Litera geſta docet: quid credas, Allegoria.
Moralis, quid agas: quid ſperes Anagogia.

Experimentum rei capere licet in hac voce ſola *Jeruſalem*, ut bene advertit Caſſianus (n) quæ ad literam acepta indicat urbem Palæſtinæ Metropolim, allegorice Eccleſiam, tropologice animam juſti, anagogice patriam cœleſtem. Vel ſi mavis, accipe verba hæc *Fiat lux* (o). Nam ſenſus *literalis* lucem a Deo initio mundi productam: allegoricus Chriſtum, qui lux mundi eſt illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: tropologicus gratiam Spiritus S. qui lumen cordium dicitur: anagogicus denique lumen gloriæ ſignificat, de quo canit Eccleſia: *Lux perpetua luceat eis.* Quamvis autem ſuprema & legitima interpretandi ſenſum S. Scripturæ poteſtas ſit penes Eccleſiam, ut in fidei profeſſione declarat Tridentinum, hæc tamen in conſortium admittit SS. Patres & Eccleſiæ Doctores, quorum aliqui duntaxat in uno, alii in alio ſenſu exponendo præcipuam operam col-

(n) *Collat. 4. c. 4.* (o) *Genes. 1.*

collocarunt. Hæc diverſa Patrum hoc in negotio ſtudia eleganti metro complexus eſt Sixtus Senenſis (p):

Hiſtoriam hebræis & græcis fontibus hauſtam
Hieronymo diſces Duce:
Allegorias, Anagogiasque recludent
Origenes & Ambroſius:
Exponent ſenſus formandis moribus aptos
Chryſoſtomus & Gregorius:
In dubiis, altaque locis caligine merſis
Aurelius lucem feret.

L.

A multiplici ſenſu S. Scripturæ ad illius editionem gradus fit, quæ ipſa multiplex eſt. Heic noſſe oportet, libros ſcripturæ Authographos, quos vulgus *Originalia* vocat, primique veteris Teſtamenti Codices omnes hebraico idiomate locutos fuiſſe, ſi libros Tobiæ, Judith, Esdræ ac Danielis excipias, qui Chaldaica conſcripti lingua, & duos Machabæorum, qui in Græca primam lucem aſpexerunt. Quos autem Novum Teſtamentum complectitur, libri Authographi græco uſi fuerunt ſermone, excepto Matthæi Evangelio, quod Hebraice vel potius Syriace (fuit enim tum temporis hæc vulgaris ipſorum Hebræo-

(p) *Lib. 3. Biblioth. Sanct.*

bræorum lingua) ſcriptum prodiit: item epiſtola Paulli ad Hebræos data, quam tamen Hieronymus contra Origenem contendit græce exaratam fuiſſe, & Marci Evangelio, quod non pauci latino idiomate primum Romæ in lucem editum eſſe opinantur. Porro Authrographa ſeu Originalia S. Scripturæ modo nulla exhiberi poſſunt, utpote quæ vetuſtatis commune vitium & tempus edax abſumpſit: ſed duntaxat Apographa ſeu Exemplaria diverſis linguis, temporibus & locis edita, quæ tamen omnia ad quatuor editionum claſſes commode revocantur, nimirum Hebraicam, Græcam, Latinam, & Vernaculam ſeu Vulgarem. Ad Hebraicam enim merito reducitur editio Chaldaica, Syriaca, & Samaritana, ad Vernaculam vero cujusque regionis & nationis linguæ propria. Primum inter Sacrorum Codicum editiones locum tenet *Hebraica* ſive ea, quæ a Moſe ac Prophetis hebraico idiomate conſcripta fuit, de qua dici poteſt, eam ſubſecutis temporibus neque adeo depravatam fuiſſe a Judæis, ut omnem fidem ac integritatem perdiderit, neque ita puram ad nos perveniſſe, ut nullius erroris labem contraxerit: pertitiſſimi enim Interpretes non pauca menda deprehenderunt, partim

negligentia librariorum, quos literarum ſimilitudo decepit, partim inſcitia Rabinorum, qui puncta male addiderunt, & pejus notarunt, admiſſa. Altera editio, primaque inter *Græcas*, & præcipua eſt ea, quæ LXX. Interpretum dicitur. Sed de hac dolendum, quod famoſa hæc interpretatio a Viris, ut ait Hieronymus, Spiritu S. plenis facta, poſtquam multis ſeculis in Eccleſia Dei floruit, adeo temporum ſucceſſu & iniquitate corrupta fuerit, ut jam vera Scripturæ norma eſſe nequeat, atque non pauca aperte falſa, multaque ab hebræo codice diſcrepantia contineat. Tertia editio *Latina* eſt, in quo genere tanta fuit Codicum copia & interpretandi fœcunditas, ut Auguſtinus (q) teſtetur, eos qui ex Hebræa lingua Scripturas in græcam, transtulere, numerari poſſe, qui vero in latinam, non poſſe. Ex omnibus excelluerunt duæ: Antiqua una, cujus Auctor non ſatis certus, quamque Auguſtinus Italam vocat: altera nova juſſu S. Damaſi P. a D. Hieronymo concinnata, in qua ut ipſe fatetur, Novum Teſtamentum græcæ fidei reddidit, vetus ſecundum hebraicum textum tranſtulit. De harum prærogativa diu lis erat in Eccleſia; tandem compoſi-

ta,

(q) *Lib. 2. doctr. Chriſt.*

ta, dum non multo poſt ævum D. Gregorii P. ex duabus una fuit conflata, ita ut in ea nonnulli libri eo modo, quo in antiqua, & alii eo quo in nova legantur. Atque iſta venerationi ac uſui eſſe cœpit jam a mille annis toti Eccleſiæ, vocaturque hodie adhuc *Vulgata*, eſtque Concilii Tridenti Decreto (r) roborata, *ut pro Authentica habeatur*, *& ut eam nemo quovis prætextu rejicere audeat vel præſumat.* Quo tamen Decreto idem Concilium neutiquam fontes præcluſit, ut perdite clamant hæretici, nec interdixit, quum fas ſit ad eos interdum recurrere tum ad energiam vocum intelligendam, tum ad tollendam ambiguitatem, ubi latina vox anceps & æquivoca occurrit, tum ad librariorum errores corrigendos, ſi magna & vehemens urgeat ſuſpicio: ſed ſolum reliquas editiones damnavit, quæ ſuſpectæ ſunt, quales eſſe ſolent, quæ ex hæreticorum officinis prodeunt; quod fieri quis ignorat? Quarta demum editio eſt *Vernacula*, tam multiplex, quam multæ ſunt linguæ. Sed harum nulla eſt Authentica, quum nulla ex his Eccleſiæ judicio aut Fidelium uſu talis eſſe probetur; quin Tridentinum (s) prohibet, ne

(r) *Seſſ.* 4. *c.* 2. (s) *Seſſ.* 22. *c.* 1. *& can.* 9.

ne in publico, & communi Eccleſiæ conſuetudine Scripturæ legantur vel canantur in vulgaribus linguis, ſed Latina tantum, Græca & Hebraica, utpote quibus linguis titulo ſuæ crucis Chriſtus honorem habuit. E quibus patet, ſolam Latinam eſſe authenticam & fidei noſtræ regulam, quum Eccleſia in Concilio congregata ita ſanxerit, penes quam ea eſt poteſtas, de qua loquitur Auguſtinus: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoveret auctoritas.* Celebriores totius S. Scripturæ Polygottæ, ſeu variis in linguis editiones ſunt: *Complutenſis* ſive Ximeniana, in lingua latina, Græca, Hebraica, & Chaldaica an. 1515. *Antverpienſis* ſeu Regia, in qua præter ea, quæ in Complutenſi habentur, reperitur paraphraſis Chaldaica ſuper alios veteris Teſtamenti libros, & novi Teſtamenti editio Syriaca cum interpretatione latina. anno. 1572. *Pariſienſis* omnium accuratiſſima ſub auſpiciis Ludovici XIII. Exhibet præter Hebraicam, Græcam, Chaldaicam, & Latinam editionem inſuper Syriacam, Arabicam, & Pentateuchi Samaritanam cum verſione. anno 1630. Modico poſt hanc intervallo prodiit etiam in lucem Anglicana, quæ tamen fere eadem eſt cum Pariſienſi, exceptis quibusdam vix

ullius

ullius momenti additionibus an. 1657. Cætera palmaris eſt injuria, quam faciunt Eccleſiæ Hæretici hujus ævi, dum Sedem Romanam tyrannidis damnant, quod ſubſidium ad fidem & ſalutem adeo neceſſarium, ut ajunt, nempe S. Scripturæ codicem vi fraudeque e Catholicorum manibus ſubtrahat. Nimirum Synodus Tridentina (t) non minus provide quam ſapienter ſtatuit: *Ne ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine, & ſine Epiſcopi vel Inquiſitoris judicio permittatur, quum plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriatur.* En crimen! Sed Auguſtinus pridem advertit (u), *omnes hæreticos ex ſcripturis male lectis & pejus intellectis falſas & fallaces opiniones ſuas conatos eſſe defendere.* Certe Lutherus ejusque pediſſequi, dum plenis buccis quibus integros Scripturæ libros devorarunt, *Verbum Dei, Verbum Dei* clamare auditi ſunt, clamoreque iſto nil niſi falſa dogmata, ſchismata, & ſeditiones excitarunt. Attonita vidit Germania, non jam in templis & exedris, ſed in foro, non a legitimis Paſtoribus, ſed a ſordidis opificibus & mulierculis, non in ſilentio, ſed inter tumul-

(t) *In reg. 4. Indic.* (u) *L. 1. de Trinit.*

multus & rixas Verbum Dei inſonuiſſe. Tantum abeſt, ut Eccleſia iis, quibus vel ex officii ratione convenit, vel qui ſatis capaci intellectu præditi ſunt, S. Scripturæ lectionem in editione probata interdicat, ut potius inculcet illud Deuteronomii (x) *Legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ :* Rudibus vero, nec aptis ut intelligant, abunde proſpicit concionibus, catecheſibus, librisque piis, quibus e S. Scriptura exponuntur ea, quæ ad fidem & ſalutem ſunt neceſſaria.

§. II.

Pars ſecunda, Canonica ſeu Præceptiva.

LI.

Poſtquam examinata, quantum ſatis eſt, atque explanata fuerunt ea, quæ in priore parte de S. Scripturæ characteribus, de numero, de chronologia, & diverſis ſenſibus ac editionibus quam breviſſime heic dicta ſunt, ad canones ſeu regulas proceditur, qua ſcilicet ratione S. Scripturæ lectio inſtituenda ſit, quomodo legitimus ex ea ſenſus eruendus, quid circa dictiones figuratas, apparentes

(x) *Cap.* 17.

tes contradictiones & amphibologias notandum ſit. Paucis rem totam complector.

Primo loco ſtatuuntur univerſe regulæ quædam ad S. Scripturam cum emolumento ac ſine periculo legendam perquam opportunæ, quarum *prima* eſt, ut ad SS. Literarum lectionem non afferatur animus curioſus, nimium criticus, & ſuperbus. Nam *qui vanus eſt Scrutator Majeſtatis, opprimetur a gloria* (y). Sed docilis, religioſus, & qui veritatis detegendæ ac profectus in virtute hauriendi ſtudium utrumque conjungat. *Secunda*, quo facilius eruatur genuinus ſenſus, omnium prima cura ſit, ut loci cum locis, vetus Teſtamentum cum novo, dubia cum certis, obſcura cum manifeſtis conferantur. Facilius, ait Origenes, in ſcriptura cognoſcitur, quod quæritur, ſi ex pluribus locis, quæ de eadem re ſcripta ſunt, exempla proferantur. *Tertia*, ab eo, quem litera ipſa velut offert, ſenſu non eſt recedendum, niſi manifeſta cogat ratio. *Quarta*, diligenter obſervare oportet, a quibus, quando, & in quibus circumſtantiis ea dicantur, quorum difficilior eſt intelligentia. Quippe loci, temporis ac perſonarum circumſtan-

tiæ

(y) *Proverb.* 25.

tiæ miram adferunt lucem ad tenebras ſermonis, vel potius intellectus diſſipandas. *Quinta*, quidquid in ſermone divino, inquit Auguſtinus, neque ad morum honeſtatem neque ad fidei veritatem proprie referri poteſt, figuratum eſſe credatur. *Sexta*, ſi quid vero pergit idem S. Doctor, velut abſurdum moverit ſcriptura, non licet dicere: Auctor hujus libri non tenuit veritatem, ſed aut codex mendoſus eſt, aut interpres erravit, aut tu non intelligis. *Septima*, advertendum, quædam in Scriptura ordine præpoſtero recenſeri; quandoque nimirum poſteriora prius, quandoque priora poſterius. Ita Matthæus narrat Chriſtum poſtquam ſanguinem bibit, dixiſſe: *Non bibam amodo de genimine vitis.* Lucas vero hæc prius dicta fuiſſe commemorat. *Octava*, frequens quoque de futuris, tanquam de præteritis vel præſentibus loquendi modus in Prophetis occurrit; nec ſine cauſſa, ut obſervat denuo Auguſtinus, quæ futura ſunt, tanquam transacta dicuntur: Deo enim ſic certa ſunt, ut jam pro factis habeantur. *Nona*, ſæpe Scriptura numerum certum pro incerto ponit, aut viciſſim. Non enim intelligit ſingulos, ſed aliquos, & ex omnium numero plures, dum omnes

in

in populo univerſo malos pronunciat, aut omnes bonos. Quamvis hæc regula exceptionem patiatur in multis: ita dicuntur omnes in Adamo peccaſſe (excepta ſola Beata Virgine) Deum omnes velle ſalvos fieri, Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe &c. Verſa vice, vox *multi* ſæpe omnes denotat: *multi ſunt vocati* (z). *Per inobedientiam unius peccatores conſtituti ſunt multi* (a). *Decima*, attendendum ad interpuncta verborum, quibus interiectis vel ſublatis mirum in modum propoſitionis ſenſus variari ſolet. Certe magna fuit Arianorum fraus, qua uſi ſunt ad Verbi divinam originem impugnandam, dum textum D. Joannis puncto perperam interiecto corruperunt: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus *erat. Verbum* hoc erat in principio apud Deum &c. *Undecima*, ut alii quoque ſcopuli evitentur in vaſto Scripturæ oceano, loquendi formulas apud hebræos uſitatas, ſeu hebraismos ut vocant, noſſe ac diſtinguere oportet, quibus uſi fuerunt ſacri Scriptores, quorum omnes, ſi Lucam forte excipias, Hebræi fuerunt, obvium eſt exemplum in nomine *Fratres*, qui Chriſto tribuuntur

(z) *Matth.* 20. (a) *ad Rom.* 5.

tur in Evangelio, quum conſanguinei duntaxat fuerint. „ Quatuor modis, ait „ Auctor Commentarii (b), fratres ap- „ pellantur: primo natura, ſecundo co- „ gnatione, tertio gente, quarto affectu. „ Unde Jacobus ſecundum cognationem „ frater Domini dicitur, quoniam de Ma- „ ria Cleophe, ſorore Matris Domini, „ natus eſſe monſtratur „. *Duodecima* demum eſt, quam Concilium Tridentinum (c) tradit: Scripturam ex communi SS. Patrum ſenſu eſſe interpretandam: Peſſimum vero Scripturæ verborum ſententiarumque abuſum eſſe tollendum, quem his verbis deteſtatur: *Reprimendam illorum temeritatem, qua ad profana quoque convertuntur, & torquentur verba & ſententiæ S. Scripturæ, ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vanas adulationes, detractiones, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos.*

LII.

Secundo loco quædam obſervatione digna in medium afferuntur, ad literalem e Scriptura ſenſum rite eruendum. Et quidem ad deprehendendum hunc ſenſum plurimi facit conferre Scripturam cum loco, tempore ac fine ſcribentis, dicente D. Hie-

(b) *In cap.* 2. (c) *Seſſ.* 4.

D. Hieronymo (d) *Perſonarum mutatio, & maxime in Prophetis, difficilem intellectu facit, quæ ſi locis, & cauſſis, temporibusque reddantur, plana fient, quæ videbantur obſcura.* Ita Jeremias dum mala omnia e Babylone ſuper omnes terræ habitatores ventura eſſe prædixit: *Ab Aquilone*, inquit, *pandetur omne malum.* (e) quamvis Babylon civitas ſita haud ſit verſus Aquilonem, ſed potius Orientem verſus. At evaneſcit hoc dubium, ſi Propheta conſideretur ſcripſiſſe in Judæa, ad quam Babylon erat Aquilonaris. Univerſe notat D. Hieronymus, ſcriptores ſacros climata & mundi plagas ac regiones ad Jeroſolymæ ſitum deſignaſſe. Non minus proderit Scripturam cum Scriptura conferre, textum cum textu, conſequentes & antecedentes locos cum loco dubio. *Nihil fere*, inquit Auguſtinus (f) *de obſcuritatibus ſcripturæ eruitur, quod non alibi pleniſſime dictum reperiatur.* Ita de Antichriſti regno ejusque tempore, quo durabit, Daniel ait (g): *per tempus, & tempora, & dimidium temporis*, qui textus ſi conferatur cum aliis duobus in Apocalypſi (h) ubi dicitur, civitatem ſanctam calcandam eſſe

(d) *L. 2. in Jerem. c.* 8. (e) *C.* 1. (f) *L.* 2. *de doctr. Chriſt. c.* 6. (g) *C.* 7. (h) *C.* 11.

eſſe *menſibus quadraginta duobus ;* atque Henoch & Eliam prædicaturos *diebus mille ducentis ſexaginta*, facile clareque prodibit tempus regni, quo Antichriſtus dominabitur, nempe trium annorum cum ſex menſibus.

Porro ad literalem ſenſum rite inveſtigandum ac deprehendendum noſſe oportet hebraiſmos, ſeu peculiares & hebræis proprios loquendi modos. Plurimi ſunt hi: paucos difficiliores afferam, exempli loco ſerrituros. 1. Caſum unum pro alio ſæpe ponunt: *In Tribulatione dilataſti mibi*, pro dilataſti me (i). 2. Genus pro genere. *Unam petii a Domino, hanc requiram* (k), pro unum petii a Domino, hoc requiram. 3. Abſtractum pro concreto: *abominationes Ægyptiorum immolabimus Deo noſtro* (l), pro res Ægyptiorum abominandas. 4. Poſitivum gradum pro comparativo: *Bonum eſt confidere in Domino, quam in Principibus* (m). pro melius eſt. 5. Sæpe utuntur eclipſi, ſupprimendo verbum: *Filii hominum usquequo gravi corde* (n). ſubauditur, eritis vel eſtis. 6. Tempore præterito pro futuro: *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea* (o). pro-

(i) *Pſalm.* 4. (k) *Pſalm.* 26. (l) *Exod.* 8. (m) *Pſalm.* 117. (n) *Pſalm.* 4. (o) *Pſalm.* 21.

prophetat David de Chriſto venturo ac paſſuro in carne humana. 7. Imperativo pro hypothetica locutione: *iraſcimini & nolite peccare* (p), id eſt, ſi iraſcimini, nolite peccare. 8. Ablativo pro ſimilitudine inſtituenda: *qui probati ſunt argento* (q), ſeu qui probati ſunt ſicut argentum. 9. Particula *ſi* non raro ponitur pro *non: quibus juravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam* (r). id eſt, non introibunt. 10. Particula *&*, pro *id eſt. Videte ne quis vos ſeducat per Philoſophiam & inanem ſapientiam* (s), ſeu, id eſt per inanem ſapientiam. 11. Non raro conjungunt duas præpoſitiones: *de poſt fætantes accepit eum*, ſcilicet Davidem (t). Ac ſi diceretur: accepit eum de grege ovium, dum poſt fœtas oves iret. 12. Utuntur non raro præpoſitione *in* pro de aut per: *in te cantatio mea* (u), ſive de te. *Factum eſt Verbum Domini in manu Iſaiæ, Aggæi &c.* pro per Iſaiam. 13. Senſum viſus exprimunt, utpote præſtantiſſimum, pro aliis ſenſibus. *Cunctus populus videbat voces* (x). pro audiebat voces. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti* (y). pro, quia tetigiſti me. 14. Ge-

(p) *Pſalm.* 4. (q) *Pſal.* 67. (r) *Pſalm.* 94. (s) *Coloſſ.* 2. *v.* 8. (t) *Pſalm.* 77. (u) *Pſalm.* 70. (x) *Exodi. c.* 2. (y) *Joan.* 20.

14. Geminant jam verba ad emphaſin conciliandam: *Ait ergo Saul ad David . . . faciens facies, & potens poteris* (z). Id eſt, expedite ac ſecure facies, & potentiſſimus eris: jam ſubſtantiva: *Homo & homo natus eſt in ea* (a). pro multi homines. 15. Adhibent nomina divina & cœleſtia ad ſublime aliquid ſignificandum: *Juſtitia tua ſicut montes Dei* (b) id eſt, uti montes, præ altitudine divini. *Veritas tua usque ad nubes.* Veritas tua tam alta eſt, ut ad nubes usque pertingat.

LIII.

Tertio loco circa figuratas dictiones, ſeu locutiones tropis ornatas, quibus abundat S. Scriptura, notant Theologi Poſitivi, quæ ſequuntur: 1. S. Scriptura ſæpe ſumit partem pro toto, & totum pro parte per ſynecdochen. *Poſuiſti homines ſuper capita noſtra* (c). *Quia tulerunt Dominum meum* (d). pro corpore Chriſti. 2. Effectum pro cauſſa vel cauſſam pro effectu per metonomyam. *Domine audivi auditionem tuam, & timui* (e). pro re audita. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit* (f). id eſt,

(z) 1. *Reg.* 26. (a) *Pſal.* 86. (b) *Pſal.* 35. (c) *Pſalm.* 65. (d) *Joan.* 20. (e) *Habac.* 3. (f) 2. *Cor.* 5.

eſt, hoſtiam pro peccato. 3. Continens pro contento. Sic templum ſumit Scriptura pro Sacerdotibus, Judæam pro Judæis. 4. Interdum loco nominis alicujus adhibetur aliud, licet commune pluribus: *Per quem filius hominis tradetur* (g). pro Chriſto per antonomaſiam. 5. Nonnunquam profertur aliquid, & intelligitur id, quod illi opponitur: *Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis* (h). pro maledixerint, per antiphraſin. 6. Scriptura utitur etiam ironia: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt* (i). 7. Item hyperbole. *Tanta fuit abundantia tritici ut arenæ maris coæquaretur* (k). *Exiit edictum a Cæſare, ut deſcriberetur univerſus orbis* (l). 8. Non minus hypallage ponendo unum pro altero: *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui* (m). pro Dominum præſepii ſui. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum* (n). pro ſolem in tabernaculo ſuo. 9. Non raro quoque metaphora, deſignando Chriſtum ſub figura Leonis, vitis, oſtii: *Ego ſum oſtium.* Sic vocat inſtrumenta mortis vaſa mortis: *Et in eo paravit vaſa mortis* (o).

Illud

(g) *Marci.* 14. (h) *Job.* 1. (i) *Geneſ.* 3.
(k) *Geneſ.* 41. (l) *Luc.* 2. (m) *Iſai.* 1.
(n) *Pſalm.* 18. (o) *Pſal.* 7.

Illud autem admodum frequens eſt S. Scripturæ, ut Deo attribuat tum membra hominis, tum adfectiones quasdam, quas *paſſiones* vulgus vocat. Hujus autem rei triplex ratio reddi poteſt, nimirum vel ut humano concipiendi loquendique modo ſe ſe accomodet, vel ut energiam ac emphaſin ſermoni ſuo conciliet, vel denique ut myſticum quid & ſpirituale ſub verborum cortice latens nobis ſignificet. Ad primum quod adtinet, legimus in SS. Literis: Omnia aperta ſunt *oculis* ejus ... *Aures* ejus in preces eorum ... Oſtende *faciem* tuam ... *Os* Domini locutum eſt ... *Lingua* mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis ... Fecit potentiam in *brachio* ſuo ... *Dextera* Domini fecit virtutem ... Si in *digito* Dei ejicio dæmonia ... Inveni David virum ſecundum *Cor* meum ... Terra ſcabellum *pedum* meorum ... ſub umbra *alarum* tuarum &c. De hoc primo locutionis genere præclare dicit S. Auguſtinus (p): *Alas cum in Deo audimus, protectionem intelligimus: cum manus, operationem: cum pedes, præſentationem: cum oculos, viſionem: cum faciem, notitiam, qua innoteſcit.* Quod ſpectat ad ſecundum, S. Scriptura Deo tribuit

(p) *Epiſt.* 3.

buit *iram:* Domine ne in furore tuo arguas me . . . *commiſerationem:* ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam . . . *oblivionem*: usquequo Domine oblivifceris me in finem . . . *Somnum;* Exurge, quare obdormis Domine . . . *Pænitentiam:* pœnitet me feciſſe eos . . . *Gemitum:* Poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, nempe Chriſtus apud Patrem æternum . . . *Triſtitiam:* Nolite contriſtare Spiritum Dei, &c. De hoc ſecundo locutionis genere rurſus eleganter ſcribit idem Auguſtinus (q): *Pænitentia dei non eſt poſt errorem: ira dei non habet perturbati animi ardorem: miſericordia dei non habet compatientis miſerum cor, unde in latina lingua nomen accepit: zelus Dei non habet mentis livorem. Sed pænitentia dei dicitur rerum, in ejus poteſtate conſtitutarum, hominibus inopinata mutatio: ira dei eſt vindicta peccati: miſericordia dei eſt bonitas opitulantis: zelus dei eſt providentia, quæ non ſinit eos, quos ſubditos habet, impune amare, quod prohibet.*

LIV.

(q) *L.* I. *contra adverſar. legis c.* 20.

LIV.

Quarto loco, quum nonnullæ contradictiones apparere in S. Scriptura, unaque ſæpe ſententia pugnare cum alia, quin quod plus eſt, mendaciorum ſparſa quædam veſtigia reperiri videantur, Theologiæ Poſitivæ officium eſt, ut hac veluti invidia illam liberet oſtendatque modum, quo omnia rite poſſint explicari absque ulla contradictione, absque ullo mendacio. Atque inprimis certum eſt, nullas contradictiones, quæ vere tales ſunt, in S. Scriptura locum habere poſſe, quoniam e duabus contradictoriis, ut Dialectica nos docet, unam veram, alteram falſam eſſe neceſſum ſit: atque ita profecto Deus, cujus verbum eſt Scriptura, contradicendo falſum nobis diceret, quod abſit. Ut autem perſpiciamus, qua ratione explicari debeant ſententiæ quædam, quin ſibi contradicant, exemplis aliquot in medium adductis id patefacere juvat.

Geneſ. 1. dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Contra *Joan.* 8. Vos ex patre diabolo eſtis. Sed prima ſententia intelligi debet, quantum ad naturam, & in ſenſu phy-

phyſico: altera quantum ad malitiam, & in ſenſu morali.

Geneſ. c. 46. *v.* 26. Cunctæ animæ, quæ, ingreſſæ ſunt Ægyptum, ſexaginta ſex fuerunt. Contra *v.* 27. dicuntur fuiſſe ſeptuaginta. Sed in primo calculo non includuntur Jacob & Joſeph, nec duo Joſephi filii, quia hi fuerunt capita familiæ, quæ intrarunt Ægyptum: cum his quatuor etiam prima in ſententia prodeunt ſeptuaginta.

Exodi c. 20. Ego Dominus Deus . . . viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Contra *Ezech. c.* 18. filius non portabit iniquitatem Patris. Sed prior textus loquitur de pœna temporali, alter de ſpirituali: prior de filiis improbis improborum patrum, alter de filiis probis, iniquorum parentum.

Levit. c. 18. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis. Contra *Deuter c.* 25. Fratris defuncti uxorem accipiet frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui. Sed prior prohibet ducere uxorem fratris, eo vivente: alter præcipit ducere fratris uxorem, ſi hic ſine liberis obierit.

4. *Reg. c.* 8. Viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare cœpiſſet. Contra 2. *Paralip. c.* 22. quadraginta duo-

rum annorum erat Ozias, cum regnare cœpiſſet. Sed ſecundus locus eſt mendoſus: quippe tum in Syriaco, quam in hebraico textu legitur viginti duorum annorum in utroque loco. Secus dici oporteret, Ochoziam patre ſuo Jora biennio ſeniorem fuiſſe, quando regnare cœpit.

Job. c. 7. Peccavi, quid faciam tibi cuſtos hominum. Contra *c.* 27. neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sed prius ſermo eſt de peccato levi, poſterius de gravibus peccatis.

Proverb. c. 26. *v.* 4. Nec reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis. Contra *v.* 5. reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſapiens eſſe videatur. Sed intelligenda ſunt hæc in diverſo ſenſu, ſcilicet non reſpondendo verbis ſimiliter ſtultis, & calumnioſis: reſpondendo autem & corrigendo, ne glorietur in iniquitate ſua.

Eccleſiaſtis c. 3. Unius eſt interitus hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio, ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur. Contra *c.* 12. revertatur pulvis in terram, unde erat, & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Sed Scriptura primo loco loquitur in perſona

na & ſenſu hominum carni ac voluptatibus indulgentium: ſecundo loco in perſona & ſenſu hominum piorum & vere fidelium.

Luc. 2. Ecce poſitus eſt hic in ruinam & reſurrectionem multorum. Contra *c.* 9. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare. Sed ruina eſt per accidens, & ex malitia hominum gratiæ reſiſtentium: ſalus vero per ſe, & ex intentione Dei mittentis, ac Chriſti venientis.

Joan. c. 11. *v.* 4. De Lazaro infirmo legitur: Infirmitas hæc non eſt ad mortem. Contra *v.* 14. Lazarus mortuus eſt. Sed loquitur Scriptura primo in loco de morte communi, qualem obire ſolent homines, non ſurrecturi usque ad extremum judicii diem. Ita Auguſtinus: *Lazari mors ipſa non erat ad mortem, ſed potius ad miraculum.* Plures ejusmodi ad ſpeciem contradictiones eruditiſſimus Jacobus Tirinus in ſuo ſuper vetus & novum Teſtamentum Commentario recenſet, ſcilicet mille quadringentos & quinquaginta.

Jam ut de mendaciis, quorum veſtigia quædam in Scripturis apparere videntur, pauca quoque dicam, ante omnia firmiſſime tenendum eſt, inprimis Deum ſumme verum & ipſam veritatem pri-

primam mentiri haud poſſe. *Non enim eſt Deus quaſi homo ut mentiatur, neque ut filius hominis, ut mutetur* (r). Dein quod conſequitur, nec divinam mentiri poſſe Scripturam, quum ſit ipſum dei loquentis verbum, ita ut ſi hæc mentiretur, ipſe Deus per Prophetas & Apoſtolus, ſacrosque Scriptores fuiſſet mentitus. Quare oportet mendacia, quæ apparent, ad verum ſenſum interpretando reducere: cujus rei aliqua rurſum exempla ſubminiſtrare fas ſit.

Geneſ. 4. Legimus promiſiſſe quidem Deum Caino timenti, ne in pœnam commiſſæ cædis fraternæ a primo quovis ſibi obvio interficeretur: *nequaquam ita fiet.* nihilominus occiſum fuiſſe forte fortuna a Lamecho, dum venationi operam daret. Verum non promiſit Deus Caino, quod a nemine ſit interficiendus, ſed ſolum non a quovis obvio, ſcienter & ex inſidiis. Hinc Lamech videns occidiſſe ſe Cainum, triſtis exclamavit: *occidi virum in vulnus meum.*

Iſai. c. 38. Prædixit Propheta hic Regi Ezechiæ: *Diſpone domui tuæ; cras enim morieris tu, & non vives.* Non tamen vaticinio reſpondit eventus, nec mors tempore, quo prædicta fuit, eſt ſecuta. Verum

(r) *Num. c.* 23.

rum non erat tam prædictio, quam comminatio ſub conditione: & re ipſa mors fuiſſet ſecutura ſecundum diſpoſitionem cauſſarum ſecundarum; non tamen evenit, quia non erat futura ſecundum diſpoſitionem cauſſæ primæ, ſeu Dei. Erat igitur morbus Ezechiæ lethalis, ſed naturæ ordinem Deus miraculo invertit.

Jonas c. 3. tanquam Legatus Numinis irati ejusdem juſſu Ninivitis interitum denunciavit: *adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.* Verum hæc rurſus comminatio erat, niſi pœnitentiam agerent. Hac peracta Ninives excidium ad tempus quidem fuit ſuſpenſum, non tamen omnino ſublatum: nam altera vice per Nahum Prophetam prædictum re ipſa ſecutum eſt.

Geneſ. 12. Abraham interrogatus in Ægypto de Sara uxore ſua reſpondit, eam eſſe ſororem ſuam. Mentitus eſt igitur Abraham, immo & uxorem induxit, ut mentiretur. *Dic ergo obſecro, quod ſoror mea ſis.* Verum ſi etiam concedamus, hoc Abrahæ dictum, aliaque ſimilia, quæ in Scriptura occurrunt, eſſe mendacia, neutiquam tamen inde ipſa S. Scriptura criminis hujus argui poteſt, utpote narrans duntaxat ejusmodi mendacia hominum, quemadmodum absque fuco nar-

rat alia Samſonis, Davidis, Salomonis, Regum Iſrael & Juda delicta. Sunt tamen graves Interpretes, qui Abrahamum ab omni mendacio excuſant: fuit enim Sara, tanquam filia Aran fratris Abrahæ, ejusdem Neptis. Apud Hebræos autem in uſu erat, ut Neptes dicerentur ſorores, & Nepotes fratres.

Neque mentitus eſt Jacob, quando bis interrogatus a Patre, num eſſet filius ejus Eſau? reſpondit: *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*, *Geneſ.* 27. Quid enim vetuit hoc dicere? erat primogenitus titulo emptionis, dum primogenita vendidit illi Eſau pro lenticula: erat primogenitus titulo repræſentationis, quia viloſo habitu perſonam Eſau repræſentabat. S. Auguſtinus grande hac in re myſterium agnoſcit.

Neque mentita eſt Judith, dum Holoferni dixit: *Ego adducam te per mediam Jeruſalem*, *c.* 11. quamvis ad eum venerit, ut obtruncaret. Quippe reipſa Judith per mediam Jeruſalem, uti promiſerat, duxit Holofernem, non quidem vivum ipſum, ſed ejus caput abſciſſum, triumphantis in morem.

Neque mentitus eſt Archangelus Raphael, quando Juniori Tobiæ interroganti, *unde te habemus bone Juvenis*, reſpondit:

dit: *Ex filiis Iſrael. Tob. c. 5.* Nam Iſrael idem ſignificat ac *videns Deum*: Angeli autem ſemper *vident faciem Dei.* Porro Raphael Numinis providentia conſtitutus fuit ad cuſtodiam Iſraelitarum, maxime tribus Nephtali, e qua oriundus erat Tobias.

§. III.

Pars tertia methodica.

LV.

Methodicam voco hanc tertiam Theologiæ Poſitivæ partem, quia methodo in ſcholis uſitata examinat quædam ſcripturæ loca vel obſcuriora & profundiora, vel dubia & controverſa, vel copioſiore eruditionis luce illuſtranda. Hæc autem omnia ad duplicem redigi claſſem poſſunt, quarum prima verſatur circa Scripturæ ſacræ ſententias, quæ ſolis conſtant verbis; altera vero circa res & facta, quæ in eadem narrantur. Utriusque claſſis unum paradigma methodicum proponere juvat, illique materiem uberioris exercitationis ſubjungere.

Paradigma primæ claſſis.

Expoſitio Textus:

In Principio creavit Deus cælum & terram, Gen. 1.

An debeat intelligi de mundo in *inſtanti*, an *ſucceſſive* creato?

Prænotandum, duplicem hac in re ſententiam eſſe: prima quæ aſſerit, totum mundi, opificium in inſtanti fuiſſe confectum, neque ſex dierum intervallo diſtinctum. Quod autem Moſes diſtinxerit in dies, id ad rerum conditarum ordinem ac conditionem melius & ad captum noſtrum explicandam feciſſe. Hæc ſententia præter alios Patronum habuit D. Auguſtinum (s). Altera eſt, quam tenuerunt Patres fere omnes ante Auguſtinum, & plurimi Doctores poſt ipſum, ſcilicet mundum ſucceſſive ſpatio ſex dierum fuiſſe conditum.

Concluſio. Dicendum cum communiore, mundum ſucceſſive fuiſſe creatum, ea ſcilicet, quam Moſes exhibet ſucceſſione.

Argumentum primum eſt, quia ipſius Auguſtini, licet adverſarii, celebris regula eſt, verba Scripturæ in proprio ſenſu eſſe ſumenda, niſi detur efficax fundamentum in oppoſitam partem; quum igitur Moſes apertiſſimam uti operum, ita & dierum diſtinctionem faciat, & ſingula opera ad ſingulos dies referat; nec videatut heic voluiſſe imponere Judæis, quando mundum pro-

(s) *Lib. 4. de Geneſi ad Literam.*

proponit e rudi maſſa ſemper magis magisque ab Opifice Deo ſenſim fuiſſe perfectum (cujus tamen rei ſuſpicio in ipſum cadere poſſet, ſi mundus primo ſtatim die, immo primo inſtanti, undequaque perfectus in lucem prodiiſſet) absque graviſſimo fundamento verba Moſis in proprio ſenſu, nec in allegorico aut metaphorico ſumenda erunt: tale autem fundamentum nullum occurrit.

Argumentum ſecundum ex ipſa Scriptura petitur, in qua (t) præcipitur a Deo Judæis Sabbati obſervantia, ut nimirum quieſcant, & ab opere ſervili abſtineant die ſeptimo hebdomadæ. *Sex enim diebus fecit Deus cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit die ſeptimo; idcirco benedixit Deus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.* Si autem mundus in inſtanti fuiſſet conditus re ipſa, & in ore Moſis ſolum ſucceſſive per continuos ſex dies, ratio hæc prorſus infirma eſſet, & ſimilitudo claudicaret. Quis vero credat, Deum imponendo præceptum graviter obligans, quodque Judæi fere ad ſuperſtitionem usque obſervabant, ut per omne tempus illud firmaret, fuiſſe uſum comparatione neutiquam firma, immo narratione falſa?

Ra-

(t) *Exod. c.* 20. & 31.

Rationes in contrarium non obſtant: 1. de omnipotentia Dei, quæ nulla mora ſucceſſioneque operum tardari poteſt, magisque commendatur, ſi mundum in inſtanti condidiſſe dicatur. 2. Verba Geneſis (u) ubi dicitur: *in die quo fecit Deus cælum & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur in terra.* Ex quibus infertur, arbores & plantas cum cœlo & terra creatas fuiſſe eodem die, licet Moſes dies diſtinctos iis adſignet. Cur igitur non idem dicere liceat de reliquis operibus? 3. Locus ille Eccleſiaſt. (x) *Qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul.* Nam

Reſpondetur ad 1. omnipotentiam Dei nec omnia facere, quæ poteſt, nec eo ſemper modo quo poteſt. quis enim deo præſcribere hanc legem auſit? Satis commendat opus tam magnificum Artificis potentiam, etſi plures ei producendo dies impenderit, qua ipſa mora nobis veluti monſtrare voluit operis arduitatem. hoc ſane fundamentum adverſæ partis non videtur eſſe ſufficiens, ut a ſenſu literali ad figuratum deflectamus. *Ad* 2. reſpondent aliqui, *in die* hebraismum eſſe, ſingularem ponendo pro plurali, atque ita ſenſum eſſe: *in diebus quibus fecit Deus &c.* Alii re-

(u) *C.* 2. (x) *C.* 16.

reſpondent, terram illo ipſo die, quo creata fuit, jam gravidam fuiſſe virgulto arborum & plantarum, licet hæ primum alio die productæ fuerint, quod facile indicant verba illa: *antequam orirentur in terra.* *Ad* 3. triplex eſt reſponſio. prima concedit ſimul omnia fuiſſe creata quoad ſubſtantiam, negat autem quoad ſpeciem. ita Venerab. Beda in Hexameron: *Subſtantia ſimul creata eſt, ſed ſimul ſpecies formata non eſt.* Secunda vult ly *ſimul* denotare continuationem operis, non inſtans: dicuntur enim fieri ſimul ea, quæ ſub uno tractu temporis fiunt, & in quibus virtus producens non ceſſat, usque dum totum opus finiverit. Tertia diſtinguit, & *ſimul ſimultate collectionis* omnia creata fuiſſe concedit, *ſimultate temporis* negat. *Simul* in Scriptura ſacra potius eſt particula denotans collectionem, quam tempus. Ita (y) *omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt*; & (z) *ſimul inſipiens & ſtultus peribunt.*

(y) *Pſalm.* 13. (z) *Pſalm.* 45.

LVI.

Catalogus aliorum textuum primæ claſſis, qui ſimili methodo exponi poſſunt.

Ex libro Exodi *c.* 4. *Iratus Dominus in Moſen ait: Aaron frater tuus &c.* quomodo Deus contra Moſen iratus dicatur, & an ira in Deo locum habeat?

Ex libro Levitici *c.* 1. *Si holocauſtum fuerit ejus oblatio.* Quodnam diſcrimen intercesſerit inter oblationes, victimas, ſacrificia & holocauſta?

Ex libro Numerorum *c.* 1. *anno altero egreſſionis eorum ex Ægypto.* quot annis ſervitus in Ægypto duraverit, an quadringentis annis ut dicitur *Genes.* 15. aut decem ſupra unum, ut eruitur *e lib. Exod. c.* 1.

Ex libro Deuteronomii *c.* 24. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fæditatem, ſcribet libellum repudii.* qualis fuerit iſte libellus, & quis ejus effectus?

Ex libro Joſue *c.* 6. *ſteteruntque ſol & luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis.* qua ratione ſol & luna ſtetiſſe dicantur, & num ſtare poſſint?

Ex libro primo Regum *c.* 28. *Cum autem vidiſſet mulier Samuelem, exclamavit*

voce magna &c. quomodo explicanda ſit apparitio Samuelis mortui?

Ex libro Tobiæ *c. 6. Cordis ejus particulam, ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum.* An virtus iſta fumi fuerit naturalis vel ſupernaturalis?

Ex libro Pſalmorum *Pſ. 2. Filius meus es tu: ego hodie genui te.* quomodo hæc geneſis, & particula *hodie* ſit intelligenda?

Ex Jeremia *c. 1. Priusquam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva, ſanctificavi te.* An hæc verba intelligenda ſint de ſanctificatione Jeremiæ in utero matris?

Ex Daniele *c. 4. Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei.* Qua ratione dici poſſit Nabuchodonoſor in feram mutatus, & quomodo contigerit hæc metamorphoſis?

Ex Aggæo *c. 12. Magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ, plus quam primæ.* an intelligenda ſint hæc verba ſecundum literam de Templo Solymæo reſtaurato per Zorobabelem, an allegorice de templo per adventum Chriſti glorificato?

Ex actis Apoſtolorum *c. 2. Factus eſt repente ſonus tanquam advenientis ſpiritus . . . apparuerunt illis diſpartitæ linguæ.*

quo-

Quomodo Spiritus S. apparuerit in figura venti & ignis: an fuerit duplex apparitio?

Ex iisdem *c.* 7. *Video cælos apertos, & filium hominis ſtantem a dextris Dei.* Quomodo intelligendum ſit, quod Chriſtus ſteterit a dextris æterni Patris ſui?

Ex Evangelio Matthæi *c.* 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco.* An ex verbis iſtis erui poſſit, B. Virginem caſtitatis voto ſe obſtrinxiſſe?

Ex Evangelio Marci *c.* 1. *Fuit Joannes in deſerto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Qualis fuerit iſte baptismus, quis ejus effectus, & quale diſcrimen inter baptismum Joannis & baptismum Chriſti?

Ex Evangelio Lucæ *c.* 23. *Erat autem fere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram usque in horam nonam.* Quomodo explicanda ſit hæc eclipſis ſolis ſecundum tempus, ſecundum locum, & alias circumſtantias?

Ex eodem Evangelio *c.* 17. *Ductus eſt in deſertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* Qua forma apparuerit dæmon, quo modo transtulerit Chriſtum in pinnaculum Templi, qua ratione oſtenderit omnia regna mundi?

Ex

Ex Evangelio Joannis *c.* 8. *Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terra: audientes autem unus poſt unum exibat.* qua ratione hæc Salvatoris ſcriptura, & Scribarum ac Phariſæorum egreſſus ſit exponendus?

Ex Epiſtola Paulli ad Romanos *c.* 10. *Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines terræ verba eorum.* An ſit intelligendum de tempore Apoſtolorum, quod in toto terrarum orbe divulgatum ſit Evangelium?

Ex Epiſtola ejusdem ad Galatas *c.* 3. *At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo.* an intelligatur lex vetus abrogata, etiam quoad moralia præcepta.

Ex Apocalypſi *c.* 6. *Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram.* an proprie vel metaphorice hic caſus ſtellarum ſit accipiendus?

LVII.

Paradigma ſecundæ Claſſis.

Expoſitio Textus:

Plantaverat autem Deus Paradiſum. Genes. 2.

Utrum adhuc exſtet paradiſus, initio mundi a Deo creatus?

Prænot. 1. Quæſtionem hanc una ex parte oriri ex traditione vetuſta plero-

rumque Patrum, qui contendebant, perſeverare adhuc paradiſum, ex altera vero ex ignorantia omnimoda, in qua orbis parte vel angulo ille nunc reperiatur. *Prænot.* 2. Paradiſi ſignificationem eſſe duplicem, unam propriam & antonomaſticam pro loco illo, ubi collocatus & lapſus fuit primus Parens Adamus: alteram metaphoricam pro loco omni amœnitate perfuſo, uti Ezechiel eum deſcribit (a) *in deliciis Paradiſi fuiſti. Prænot.* 3. Tres eſſe hac in re opiniones; prima aſſerit Paradiſum etiamnum hodie exiſtere, eſtque Patrum & Doctorum antiquorum fere omnium. Secunda, eum partim periiſſe, partim exſtare. Tertia, Paradiſum licet reipſa exſtiterit, a diluvio penitus fuiſſe deſtructum.

Concluſio. Dicendum videtur cum ſecunda ſententia: exſtare quidem locum Paradiſi, ipſum autem Paradiſum, prout locus *voluptatis* a S. Scriptura dicitur ac deſcribitur, non amplius exiſtere.

Argumentum primum. De paradiſo dum meminit Scriptura, ait: *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita,* ſcilicet Phyſon, Gehon, Tigrim, & Euphratem. igitur paradiſi locus ſive ſo-

(a) *Cap.* 28.

ſolum adhuc exſtat circa fluvium illum, e quo oriuntur Tigris & Euphrates, quorum fluminum nomina etiamnum perſeverant. Quoniam, vero apud Hiſtoricos & Geographos etiam accuratiſſimos nulla Paradiſi, tanquam horti voluptate ac deliciis pleni notitia vel veſtigium reperire eſt, merito infertur, eum ita conſideratum non amplius exiſtere.

Argumentum ſecundum. Paradiſus a Deo collocatus fuit in terra noſtra, quam inhabitamus: unde ejectis primis parentibus ante illius introitum poſuit Cherubin, qui flammigero enſe arceret eos ab ingreſſu, quod fruſtra fuiſſet, ſi neſcio quo in loco extra terram, ut quidam contendunt, ſitus eſſet. Verum omnis terra, quam inhabitamus, utpote immerſa undis deſtructa & everſa fuit per diluvium, dicente Scriptura (b): *Et aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cælo*: igitur & locus iſte *voluptatis*, communi fato ſubjectus erat.

Rationes, quæ in contrariam partem adferuntur, non ſatis firmæ ſunt. *Prima* eſt ingens conſenſus SS. Patrum pro Paradiſi perſeverantia. *Secunda* Scripturæ te-

(b) *Genes.* 7.

teſtimonium de Enoch (idem dicendum de Elia) *Enoch placuit deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam* (c). Quum ergo exſtent adhuc Prophetæ iſti, ac ſint in Paradiſo, neceſſe erit locum hunc adhuc exiſtere. *Tertia*, terra diluvio diſſipata iterum refloruit, amœnamque formam induit: Cur non etiam Paradiſus? *Quarta*, ſaltem tempore Chriſti morientis paradiſus adhuc exſtitit, dicente ad latronem Salvatore: *Hodie mecum eris in Paradiſo.*

Reſpondetur ad 1. Secundum regulam a Vincentio Lirinenſi traditam *antiqua SS. Patrum conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis, ſed ſolum in fidei regula magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt, & ſequenda*, præſertim ſi poſterioribus temporibus rei veritas magis magisque in lucem e tenebris protrahatur, uti hac in re accidit. *Ad* 2. Paradiſus, in quem Enoch & Elias translati dicuntur, probabilius non eſt paradiſus proprie, ſed metaphorice ſumptus, uti dictum eſt *Prænot. ſecundo.* certe Rupertus (d) ait: „ Nusquam Scriptura dat intelligi, quod „ Enoch & Eliam Deus transulerit in ipſum paradiſum, ubi comederent de ligno vitæ, & viverent in æternum; ſed „ ita

(c) *Eccleſ.* 44. (d) *l.* 3. *de Trinit. c.* 33.

„ ita ſublati ſunt, ut in ſecretam quan-
„ dam regionem terræ ducerentur, ubi
„ in magna carnis & ſpiritus quiete vive-
„ rent, quousque ad finem mundi re-
„ deant„. *Ad* 3. An poſt diluvium ita refloruerit terra, uti prius erat, cum eadem amœna facie, ſitu, & ordine plantarum, camporum, florum, frugum &c. admodum dubium eſt, quin veroſimilius, plures pulchritudinis muſcas, quas vocamus, videlicet ruinas, ſolitudines, antra & ſpelæa fuiſſe a diluvio relicta in hodiernum usque diem. De paradiſo ſpecialis ratio eſſe videtur. Erat enim ſingulare opus Conditoris Dei: ipſe velut manu ſua plantaverat hunc voluptatis hortum, & deſtinabatur locus iſte parentibus noſtris, filiis & nepotibus, ſi in primæva innocentia & ſtatu gratiæ perſeveraſſent, qui finis commiſſo originis peccato quamprimum ceſſavit. Quare licet ſolum illud loci permanſerit, non tamen ornatus, deliciæ, dotesque illæ, quæ Paradiſi nomen merebantur. *Ad* 4. hoc in loco per paradiſum alii intelligunt cœlum, alii Chriſtum ipſum, ejusque præſentiam, alii majore cum fundamento ſinum Abrahæ, in quem Lazarus ab Angelis deportatus fuiſſe dicitur.

LVIII.

Catalogus aliorum Textuum ſecundæ claſſis, qui ſimili methodo exponi poſſunt.

Ex libro Geneſis. *c.* 1. *Fiat lux, & facta eſt lux*, primo ſcilicet mundi die. *Fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut præeſſet diei, & luminare minus, ut præeſſet nocti*, quarto die. Quæritur, quum non ſit dies ſine luce, nec lux niſi a ſole, quomodo prima ſecunda, & tertia mundi dies eſſe potuerit, necdum pr oducto ſole!

Ex eodem *c.* 2. *Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas.* Utrum præcepta fuerit comeſtio de omni ligno, ſicuti prohibita de ligno ſcientiæ boni & mali?

Ex eodem. *c.* 11. *Erat autem terra labii unius, & ſermonum eorundem.* Quænam fuerit primæva hominum lingua?

Ex libro Exodi *c.* 11. *Dices ergo omni plebi, ut poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier a vicina ſua vaſa argentea & aurea.* An & quomodo licita fuerit ſpoliatio Ægyptiorum?

Ex libro Numerorum *c.* 14. *Et in columna ignis per noctem.* Utrum fuerit una eademque columna ignis & nubis, quæ per deſertum viam monſtrabat hebræis?

Ex

Ex libro Deuteronomii *c.* 34. *Quem noſſet Dominus facie ad faciem.* Utrum Moſes viderit in hac vita divinam eſſentiam?

Ex libro Joſue *c.* 9. *Juravimus eis in nomine Domini; & idcirco non poterimus eos contingere.* Utrum juramentum præſtitum a Joſue Gabaonitis validum & licitum fuerit?

Ex libro Judicum *c.* 11. *Fecit ei, ſicut voverat.* utrum Jephte peccaverit vovendo, & immolando filiam ſuam?

Ex eodem libro *c.* 16. *Moriatur anima mea cum Philiſtiim, concuſſisque fortiter columnis cecidit domus ſuper omnes Principes, & cæteram multitudinem, quæ ibi erat.* An ſeipſum ruina domus obruendo peccaverit Samſon?

Ex libro primo Regum. *c.* 28. *Dixit Samuel ad Saul: quare inquietaſti me, ut ſuſcitares?* An Samuel per Pythoniſſam ſuſcitatus & apparens Sauli fuerit verus Samuel, an dæmon, vel phantasma, vel umbra Samuelis?

Ex libro ſecundo Regum *c.* 6. *Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, iratusque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate, qui mortuus eſt ibi juxta arcam Dei.* Qua ratione & ob quam cauſſam hoc factum

Ozæ, quod religioſum & laudabile videri poſſet, meruerit pœnam mortis repentinæ?

Ex libro tertio Regum. *c.* 11. *Cum jam eſſet ſenex depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos.* & *Proverb. c.* 24. *Noviſſime ego quoque egi pœnitentiam, reſpexique ut eligerem diſciplinam.* An ſalvus factus, vel damnatus dici poſſit Salomon?

Ex libro quarto Regum *c.* 2. *Ecce currus igneus, & equi ignei diviſerunt utrumque* (Eliam & Eliſæum) *& aſcendit Elias in cœlum.* & *Genes. c.* 5. *Ambulavit* (Henoch) *cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* An vivant adhuc Henoch & Elias, ut communiter tenent Doctores, an vero poſt mortem ſint translati in cœlum, ut Judæi opinantur?

Ex libro Eccleſiaſtici *c.* 48. *Et prophetavit mortuum corpus ejus*, ſcilicet Eliſæi item ibidem. *c.* 49. *Et oſſa ipſius* (Joſeph Patriarchæ) *viſitata fuerunt, & poſt mortem prophetaverunt.* Quomodo & an vere corpus Eliſæi, & oſſa Joſephi poſt mortem prophetaverint?

Ex Evangelio Matthæi *c.* 2. *Vidimus ſtellam ejus in Oriente.* Quidnam fuerit illa ſtella quæ Chriſto naſcente apparuit Magis?

Ex

Ex Evangelio Marci *c.* 16. *Surgens autem mane, prima Sabbati, apparuit primo Mariæ.* Utrum Chriſtus Dominus exſurgens primo Matri ſuæ apparuerit, antequam appareret Magdalenæ?

Ex Evangelio Lucæ *c.* 22. *Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Utrum ſudor Chriſti fuerit naturalis vel ſecundum ſubſtantiam, vel ſecundum modum?

Ex Evangelio Joannis *c.* 21. *Sic eum volo manere, donec veniam.* Utrum præter Enoch & Eliam ſuperſtes ſit adhuc S. Joannes Evangeliſta, ut in fine mundi prædicaturus adveniat?

Ex Epiſtola ad Hebræos *c.* 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori.* Utrum omnes homines, etiam illi, qui ad finem ante ſupremum judicii diem erunt ſuperſtites, ſint morituri?

Ex Epiſtola ad Corinthios prima *c.* 15. *Omnes quidem reſurgemus in momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba.* Utrum omnes homines eodem temporis momento ſint ſurrecturi, & qualis illa tuba futura ſit?

Ex Epiſtola ad Romanos *c.* 15. *Cum in Hiſpaniam proficiſci cœpero.* Utrum Apoſtolus Paullus ſolum conſtituerit adire Hiſpaniam, an vero reipſa illuc venerit?

Ex Apocalypſi *c.* 7. *Et audivi numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael . . . poſt hæc vidi turbam magnam ex omnibus gentibus, quam dinumerare nemo poteſt.* Num primus locus ſit intelligendus de Judæis, hoc præciſe numero in fine mundi convertendis ad Chriſtum: alter vero de gentilibus?

LIX.

Ad calcem Theologiæ Poſitivæ operæ pretium eſſe videtur, appendicis inſtar annectere præſtantiores Interpretes S. Scripturæ, qui vel in totam, vel in plures ejusdem libros inſigni cum laude ſunt commentati, vel aliis doctiſſimis voluminibus, & quæſtionibus oeconomiam ſacri Codicis illuſtrarunt.

Ad primam Claſſem pertinent Anſelmus Laudunenſis Eccleſiæ Diaconus, qui in omnes Scripturæ locos contexuit *Gloſſam* illam, quæ dicitur *Interlinearis*. . . . Strabus Walfridus Fuldenſis Monachus, & diſcipulus Rabani Mauri, Auctor *gloſſæ*, quam vocant *ordinariam*. . . . Dionyſius Carthuſianus, ſeu Dionyſius Richelius, Carthuſianus Monachus, Doctor Ecſtaticus vulgo nuncupatus. . . . Hugo de S. Caro, Cardinalis, Ord. Prædic. hic

præ-

præter varia in univerſam Scripturam commentaria primus incomparabile illud opus *Concordantias Bibliorum* cum viris a ſe delectis concinnavit, quod poſtea magnis incrementis aliorum opera fuit auctum. . . . Nicolaus Lyranus Ord. S. Franc. Normannus, præter quæſtiones veteris & novi Teſtamenti breves in univerſa ſacra Biblia commentarios ſcripſit. . . . Cornelius a Lapide S. J. natione Belga, indefeſſo quadraginta annorum ſtudio commentatus eſt in omnes tam novi quam veteris Teſtamenti libros, exceptis Job & Pſalmorum, quos ne perficeret, mors obſtitit. Totum opus in decem Tomos diviſum eſt, latetque in eo ingens ſacræ eruditionis Theſaurus. . . . Emanuel Sà S. J. ſcripſit ſcholia in quatuor Evangelia, & annotationes in omnem Scripturam: Opus quidem eſt conciſum & contractum, ſed eo ampliore ſtudio elaboratum. . . - Jacobus Tyrinus S. J. ſingulari eruditione ſimul ac brevitate totam ſacram Scripturam notis ac ſcholiis illuſtravit. . . . Joannes Mariana S. J. breves commentarios in univerſam Scripturam cum uno tractatu pro editione vulgari ſacrorum Bibliorum in lucem dedit. . . Joannes Stephanus Menochus S. J: præter alia brevem ſenſus literalis totius Scripturæ

pturæ explicationem elucubravit. . . . Auguſtinus Calmet Ord. S. Bened. maxima eruditione, multisque tomis totam expoſuit Scripturam, adjecto etiam Dictionario Biblico, Hiſtorico-Critico-Chronologico & Geographico.

Ad ſecundam Claſſem pertinent inprimis plurimi SS. Patrum, qui in aliquos, vel etiam plures Scripturæ libros homilias & ſermones ſcripſerunt, uti SS. Athanaſius, Auguſtinus, Hilarius, Gregorius Nyſſenus, Ambroſius, Baſilius, Cyrillus Alexandrinus, Iſidorus, Joannes Chryſoſtomus &c. . . . Ex his eminuit D. Hieronymus, qui præter duas veteris Teſtamenti verſiones, & novum Teſtamentum a mendis purgatum egregia edidit commentaria in plerosque Scripturæ libros. . . . Origenes Alexandrinus, præter Tetrapla, Exapla, & Octopla variis commentariis, ſcholiis, & homiliis quampluribus ſacra Biblia magna ex parte illuſtravit. . . . Theodoretus Antiochenſis & Diodorus Tarſenſis Epiſcopus literali ſenſui inhærentes multas & varias lucubrationes Biblicas poſteritati reliquerunt. . . contra Rupertus Abbas Ord. S. Bened. allegorico in hærens ſenſui, ſuccinctas e SS. Patribus expoſitiones Scripturæ libris quadraginta duobus complexus eſt. . . .

Rabanus Maurus, natione Germanus, Abbas Fuldenſis, poſtea Archiepiſcopus Moguntinus, e SS. Patribus collegit erudita varia in utrumque Teſtamentum commentaria. . . . Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus ſcripſit in Prophetas minores, & in Pſalmos, in Evangelia, & in omnes D. Paulli epiſtolas. . . . Hugo de S. Victore, natione Saxo, Ord. S. Auguſt. dictus ab aliis alter Auguſtinus, præmiſſis prænotionibus de Scripturis & ſacris Scriptoribus, annotationes, quas *elucidatorias* vocat, fere in totum S. Codicem exaravit, exceptis Prophetis & libris Sapientiæ. . . . Alphonſus Toſtatus in utrumque teſtamentum commentaria ſcripſit varia viginti quatuor voluminibus comprehenſa. . . . Joannes Maldonatus S. J. notiſſimos & inſignes Commentarios in quatuor Evangelia (præter alios in quodam Prophetas) in Tomos undecim diſtinctos typis vulgavit. . . Thomas de Vio, Cardinalis Cajetanus, Ord. Præd. doctiſſimas expoſitiones Scripturæ vix non totius, exceptis Canticis, Prophetis, & Apocalypſi, conſcripſit. . . . Alphonſus Salmeron S. J. e primis S. Ignatii Sociis compoſuit volumina undecim de variis in Scripturam quæſtionibus Evangelicis, & quinque alia in actus Apoſtolorum, &

Epi-

Epiſtolas Canonicas, doctrina & erudi-tione plena. . . . Cornelius Janſenius, Gandavenſis Epiſcopus, commentatus eſt in Pſalmos, in Proverbia, in librum Sapientiæ, in Eccleſiaſticum: inſuper *Concordiam* Evangelicam edidit. . . . Arias Montanus docte ſcripſit in Prophetas, in Geneſin, in Joſue, in Judices, in Pſalmos, in Iſaiam, in Evangelia, in Epiſtolas Canonicas. . . . Jacobus Bonfrerius S. J. præclaras lucubrationes edidit in Geneſin, Exodum, Leviticum, Numerorum librum, Deuteronomium &c. Joannes de Pineda S. J. docte commentatus eſt in Job & Eccleſiaſten tomis tribus.

Ad tertiam Claſſem pertinent Richardus a S. Victore, qui varia & egregia edidit opuſcula, inter quæ eſt declaratio difficultatum S. Scripturæ, ad S. Bernardum. . . . Sixtus Senenſis Ord. Præd. vir erudititſſimus in S. Scripturis aliisque literis: ſcripſit Bibliothecæ Sanctæ libros octo, unumque librum Sapientiæ *Sophias Monoteſſaron* dictum. . . . Joan. Fernandus S. J. edidit divinarum ſcripturarum theſaurum tribus in Tomis, ubi difficiliora explicat Bibliorum loca. . . . Benedictus Pereyra, ſive Perrerius S. J. præter quatuor Tomos Commentariorum in Geneſin, eruditione celebres, quinque alios in lu-

cem dedit ſelectarum Diſputationum in S. Scripturam. . . . Thomas le Blanc S. J. inſignem Pſalmorum Davidicorum Analyſin tomis ſex complexus eſt. . . . Guilielmus Eſthius, Lovanii Præpoſitus Eccleſiæ S. Petri, & Academiæ Cancellarius præter Commentarios in Epiſtolas D. Paulli, aliorumque Apoſtolorum reliquit inſignes notas in præcipua & difficiliora loca Scripturæ. . . . Petrus Daniel Huetius, Epiſcopus Abrincenſis, vir doctiſſimus, qui eximios duos libros de Demonſtratione Evangelica ad Delphinum edidit. . . . Joannes Morinus, Gallus Exercitationes Biblicas conſcripſit, in quibus per viginti annos deſudavit. . . . Arnaldus Milhetus, Gallus, brevem ac diſtinctam texuit univerſæ Scripturæ notitiam. . . . Ignatius Hyacinthus Amat de Graveſon, Ord. Præd. qui Tractatum de Scriptura Sacra. . . . Bernardus Lamus Oratorii D. J. Presbyter, qui Commentarium in Harmoniam & Concordiam Evangelicam. . . . Non minus Petrus Annatus Congr. Doctr. Chriſtian. Generalis Præpoſitus magno ſtudio Apparatum ad *Poſitivam* Theologiam inſtruxit duobus libris. . . . Noviſſime Didacus de Quadros S. J. Madriti eruditam Palæſtram Biblicam tomis duobus elucubravit, in qua ingenti ſerie enumerat

rat Scriptores tum in univerſam ſacram Scripturam, tum in ſingulos ejusdem libros, veteres & noſtri temporis, inter quos poſtremos facile ducentos e Societate Jeſu recenſet.

CAPUT V.
OECONOMIA THEOLOGIÆ POLEMICÆ.

§. I.
Origo hujus Theologiæ.

LX.

Theologia Polemica nomen ſuum ſortitur a militia, & bello perpetuo contra infideles & præcipue contra hæreticos absque induciis gerendo. Nunquam enim defuerunt a primis Eccleſiæ Chriſtianæ veluti cunis ad hæc usque tempora perverſi homines, qui orco inſtigante, armaque & furorem ſubminiſtrante arcem hanc veræ fidei, nimirum Eccleſiam Chriſti, licet firmiſſimæ impoſitam petræ, infeſtarunt, & quantum penes ipſos erat, expugnare conati ſunt; neque deerunt usque ad finem mundi. Sed
fruſtra:

fruſtra: idem enim illius conditor & caput Chriſtus, qui per os Paulli dixit: *oportet & hæreſes eſſe* (e) idem inquam Chriſtus ore ſuo prædixit atque promiſit; *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam* (f). Uti enim ſingulis ſeculis hæreſiarchæ & ſectarii aliqui, erroribus, dolis atque fallaciis inſtructi in aciem prodierunt, ita etiam ſingulis ſeculis ſic ordinante divina Providentia Sancti Patres & viri doctiſſimi, *ſcuto fidei*, *galea ſalutis*, & *gladio ſpiritus* armati obviam iverunt his hæreſum monſtris debellandis. Initium igitur hujus Theologiæ a primis ſtatim Eccleſiæ temporibus reperendum eſt. Prius autem noſſe oportet, qua ratione tunc conſtituta fuerit naſcens Eccleſia. Vix Chriſti regnum caput extulit, novaque lex Evangelica, per Apoſtolos prapagari cœpit non tam pugnando, quam patiendo, neque alieni ſed proprii ſanguinis profuſione, portæ inferi adverſus eam e ſedibus ſuis commotæ fuerunt. Tria propemodum ſecula continuas inter perſecutiones exegit Eccleſia. Nerones, Domitiani, Trajani, Hadriani, Antonini, Severi,

(e) 1. *Cor.* 11. (f) *Matth.* 16.

veri, Maximini, Deciani, Valeriani, Diocletiani nomina ſua poſteritati transſcripſere non tam rerum geſtarum gloria, quam ſævitia & tyrannide memoranda. Usque tamen adeo invaluit has inter tempeſtates Chriſtiana Religio, ut jam tum ſeculo tertio per totum pene orbem terrarum fuerit dilatata. Quo plus ſanguinis fundebatur, tanto magis nobilis cruor ebullire cœpit in venis Martyrum, & quo plura demetebantur capita, eo majoribus auctum eſt Eccleſiæ corpus incrementis. *Cruciate*, ajebant Chriſtiani teſte Tertulliano (g) *torquete, damnate, atterite nos . . . plures efficimur, quoties metimur a vobis: ſemen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Non ſolum autem fidei novæ ac exoſæ profeſſio populi ac Principum ſævitiem in eos provocavit: acceſſerunt & aliæ cauſſæ, odiorumque fomites. Habebantur vulgo ut genus hominum ſuperſtitionis novæ ac maleficæ, (Suetonii verba ſunt) homines flagitioſi & odio generis humani convicti, (ut loquitur Tacitus) infanticidiorum & inceſtuum, quos in ſuis antelucanis conventibus exercerent, accuſati, reique crediti. Magnam quoque nomini Chriſtiano labem aſperſerunt Gnoſtici, primorum temporum

(g) *Apologet. c. 5.*

rum hæretici, homines revera impuriſſimi, quorum infamia in omnes redundavit. Præterea quum a ludis feſtisque publicis, a communi lætitia & conviviis abhorrerent, ne idololatriæ ſordibus contaminarentur, vitamque viverent ſolitariam, noxium genus hoc hominum exiſtimabant etiam prudentiores gentilium & qui ſupra plebem ſapiebant, credebantque conſultum fore, ut ad vitandas reipublicæ diſſenſiones e medio tollerentur. Quumque nihilominus ingens quotidie plebejorum æque ac nobilium acceſſus ad hanc ſectam fieret, quæ præter novam doctrinam mores quoque ſeveriores præſeferebat, vitæque auſterioris genus profitebatur, argumento ſane fuit, non humano quodam, ſed æterno divinæ providentiæ conſilio Religionem hanc primo inſtitutam, dein auctam, propagatam conſervatamque fuiſſe.

Verum præter Ethnicorum vexationes, quibuscum naſcentem Eccleſiam luctari oportuit, mox ab initio aliud adverſariorum genus magis nocivum velut e ſtyge prodiit, hæreſes nempe ac hæreſum miniſtri, qui velut locuſtæ Ægyptiacæ dominicum hunc agrum fœde vaſtarunt. Quum adhuc in terris degerent Apoſtoli, rari fuerunt hæretici: verebantur enim a

vivis illis teſtibus nimis quam aperte errorum ſuorum convinci. At iis e mundo ſublatis ſtipato agmine quaſi e latebris prodire cœperunt, quemadmodum D. Paullus Epheſinis Epiſcopis prædixit (h): *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.* Cauſſa erat in promptu: quippe gentiles a puero partim abſurdis fabulis & erroribus, partim vitiis innutriti, etiam tum ubi Chriſtianis ſacris nomen ſuum dederunt, minus ſerio fidei negotium agebant, & ad priſtinos errores poſtliminio redierunt. Alii dum temere cum gentilibus Philoſophis chriſtianam doctrinam impugnantibus congreſſi ſunt, eorum irretiti ſophismatis ad aliena ad fide dogmata deflectebant, & male ſemel prolata poſtmodum adhuc peius defendebant: alii Philoſophi, gens ſectæ ſuæ tenaciſſima, ut Stoici & Platonici fidelium numero aggregati placita ſua cum regulis Chriſtianis conciliare volentes infelici partu hæreſes effuderunt, aliosque incautos eodem infecerunt doctrinæ ſuæ veneno: alii

(h) *Act. c. 20.*

alii ſuperbia ſtimulante, quum bonorum ac dignitatum, ad quas aſpirarunt, repulſam eſſent paſſi, palam defecerunt, & ore ſimul ac calamo Eccleſiam acerrime impugnarunt. Succedentibus temporibus vel inſtigante malitia, vel ſtimulante, quæ inflat, ſcientia, ſemper autem obſtetricis officio fungente ſuperbia, innumeræ in lucem prodierunt hæreſes, nunquam non ad tenebras, unde emerſerunt damnatæ. Longum foret ſingularum texere catalogum: Petrus Annatus in ſuo ad Theologiam Poſitivam apparatu numerat facile centum & ſedecim, longe plures Joannes Dominicus Muſantius S. J. in ſua Face Chronologica ad ſacram & profanam hiſtoriam: præcipuas duntaxat earum, quas noſſe oportet Theologum Polemicum, ſeculorum ordine quam breviſſime fieri poteſt, in conſpectum dabo.

Seculo I. *Simon Magus* cæterorum Patriarcha comparuit, qui ſacra baptiſmatis fonte luſtratus, quum vidiſſet Spiritum S. in eos, quibus manus impoſuit D. Petrus, Chriſtianos illabi, & ab hoc hominum genere mira patrari, oblato argento grandem hanc poteſtatem a Principe Apoſtolorum licitari cœpit; ſed rejectus præſtigiis operam dedit, donec ejuſdem D. Petri precibus ex alto præcipitatus miſere interiit.

Atque hic Simon auctor eſt hæreſis, quam Simoniam dicunt.

Seculum II. protulit *Gnoſticos* a *γνῶσι* ſeu ſcientia, quam ſibi præ cæteris arrogabant, ſic appellatos, qui nefanda quæque tum dogmata ſparſerunt, tum flagitia commiſerunt, docentes Chriſtiano homini fas eſſe ad quæſtiones & ſupplicia vitanda colere idola, abnegare Chriſtum ore, mentiri & pejerare: puſionem recens natum in mortario probe contuſum & aromatibus conditum menſæ inferebant, eoque dapis Euchariſticæ loco veſcebantur. Anteſignanus eorum erat Carpocrates, vel ut alii volunt, Valentinianus. Huic ſectæ turpiſſimæ alia *Montaniſtarum* e diametro oppoſita fuit, cujus parens Montanus Phryx, unde ſectatores ejus dicti ſunt Cataphryges. Hic continentiam ita commendabat, ut conjugia damnarer, juberet divortia: ſimulato idolorum cultu martyrii palmam declinare (uti factitabant Gnoſtici) non modo illicitum eſſe contendebat, ſed ſpontanea ſui delatione ſubeundam eſſe mortem præcepit, inſuetaque jejunia ad ſalutem neceſſaria promulgavit: ſe vero Paracletum a Chriſto promiſſum venditabat. Hæreſis hæc Eccleſiæ ſtragem intulit longe maximam in uno Tertulliano, quem falſa ſeverioris diſci-

diſciplinæ ſpecie deluſum in præceps egit.

Seculo III. hæreſin ſuam ſparſit *Novatianus* Presbyter, docuitque negandam eſſe veniam illis, qui in graviora crimina prolapſi eſſent, præſertim Apoſtatis: vim quoque omnem baptismo ab hæreticis collato ereptum ibat; quin & vincula peccatorum poſt baptisma commiſſorum ſolvendi poteſtate Eccleſiam exuit. Ad hoc ſeculum pertinet hæreſis *Anabaptiſtarum*, ſeu illorum, qui omnes ab hæreſi aliqua ad fidem Catholicam reverſos iterum eſſe baptizandos contendebant, etſi antea legitimo baptismo fuiſſent abluti: doctrina hæc initio intra limites controverſiæ ſtetit, poſtmodum vero in hæreſin migravit. Hoc ipſo ſeculo Origines, ſublimi ingenio Vir & multis pro fide Catholica perfunctus laboribus, in falſa dogmata prolapſus eſt, immo multarum hæreſum ſemina ſparſit, quæ Arius, Pelagius, & univerſi fere poſt ipſum hæretici propagarunt.

Seculo IV. Primo *Manichæi* inſurrexerunt, Coryphæo Manete quodam. Hi duo rerum principia ſtatuerunt, & quidem æterna, unum bonum omnisque boni fontem, alterum malum malorumque omnium originem: liberum homini

arbitrium negabant, duplicem uni corpori nectentes animam, unam a bono ortam principio, videlicet rationalem, alteram a malo, ſeu carnis concupiſcentiam vulgo dictam, omniumque peccatorum culpam in mali principii naturam conjicientes &c. Erroribus his Manichæorum involvi ſe paſſa eſt non ſatis cauta juventus Auguſtini. Secundo *Donatiſtæ* duce Donato Numidiæ Epiſcopo, qui veram Eccleſiam Dei ſponſam corruptam, & in ea ſolos bonos, quales præter ſe nullos agnoſcebant, domeſticos eſſe aſſeruere: Euchariſtiam, ſacrum Chrysma, aliaque ſanctitatis monumenta contemptui habebant, fatali quoque in Monachos odio flagrantes: eo demum dementiæ venerunt, ut præpoſtero martyrii ſtudio ſe ipſos præcipites dare, aliaque mortis genera ſubire glorioſum duxerint. Tertio *Ariani* ab Ario civitatis Alexandrinæ Presbytero, perito Dialectico, ſed Theologo in Chriſtum blasphemo ſic nominati. Docuit hic Chriſtum Dei filium haud eſſe ὁμοούσιον, id eſt conſubſtantialem Patri, ſed puram creaturam eſſe, ac Patre æterno minorem. Hæreſis hæc totum Orientem, amplamque Occidentis partem pervagata eſt, Imperatoribus in partes ſuas pertractis, ſanctiſſimis Epiſcopis, qui ſe oppo-

oppoſuerunt, in exilium ejectis; plurimisque Catholicis fraudulenta ſimulatione in præceps actis.

Seculum V. *Pelagius*, *Neſtorius*, & *Eutyches* hæreticis dogmatibus infeſtarunt: Primus e Britannia majore oriundus, negabat hominem naſci obnoxium peccato originis, tantasque liberi arbitrii vires eſſe aſſerebat, ut absque gratia poſſit omnia Dei præcepta implere, reddi juſtus, ac ſalutem conſequi. Ex hac hæreſi poſtmodum ſpuria ſoboles prodiit, nempe *ſemi-pelagianismus*, cujus ſectatores cum Pelagio initium ſalutis, juſtitiæ ac fidei e ſolis naturæ viribus pendere docuerunt, cum Catholicis vero faſſi ſunt, reliquum ſalutis non ſoli naturæ, ſed gratiæ Dei adſcribendum. Alter, Neſtorius Monachus in Syria duas in Chriſto perſonas adſtruebat, negans Deum eſſe paſſum, & B. Virginem non Deiparam, ſed Chriſtiparam appellavit. Tertius ſeu Eutyches, uti perſonam unam in Chriſto agnovit, ita naturam quoque unam duntaxat admiſit, e divina & humana ſubſtantia veluti conflatam.

Seculo VI. Controverſia de *tribus Capitulis* excitata diuturnæ contentioni, & demum ſchismati occaſionem præbuit.

Verſabantur autem tria hæc capitula circa librum Theodori Epiſcopi Mopsveſtani, in quo Neſtorianæ hæreſi favere viſus eſt; circa Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi commentarium, quo duodecim D. Cyrilli Anathematiſmos reprehendit; & circa epiſtolam Ibæ Edeſſeni Epiſcopi, quæ Cyrillum perinde ac Neſtorium erroris arguit. Hæc tria Capitula Eccleſia Orientalis in Synodo Conſtantinopolitana II. damnavit: contra Occidentalis defendit, credens in Concilio Chalcedonenſi approbata fuiſſe. Sub idem tempus *Monothelitæ* hæreſin ſuam de una tantum in Chriſto voluntate ſpargere cœperunt; qui error labem quoque non modicam aſperſit duobus orbis Chriſtiani Capitibus, videlicet Conſtanti Imperatori, per edictum ſub nomine *Typi* promulgatum huic hæreſi faventi: & Honorio Pontifici in fidei negotio diſſimulanter agenti.

Seculum VII. Turbavit *Mahometes* tum armorum inſolentia, tum fabularum & errorum colluvie. Nam cum Sabellio Triadem Perſonarum in divinis negavit: cum Carpocrate Chriſtum divinitate exuit, Prophetæ tamen titulo ornavit: cum Ario & Eunomio intra *puræ Creaturæ* limites eundem Chriſtum concluſit: cum Donatiſtis eliminavit Eccleſiæ myſteria ſeu Sacra-

cramenta: cum Epicuro ſupremam felicitatem in corporis voluptate collocavit: cum Judæis & Ebionitis circumciſionem imperavit ſuis, & carnis ſuillæ, quin & vini uſu cum Tatianis interdixit.

Seculo VIII. *Iconoclaſtarum*, in Oriente potiſſimum, agmen impium in Chriſti & ſanctorum imagines deſævit, quorum ſacrilegos auſus ſtrenue promoverunt Orientis Imperatores aliquot, Leo Iſauricus, Conſtantinus Copronimus, & non melior Patre filius Leo IV.

Seculo IX. Peculiari divini Numinis providentia effectum videtur, ut nullo ſeculo pauciores hæreſes pullularint, quam iſto, quo plerumque in Romanis Pontificibus probitas & doctrina deſiderabatur. *Manichæorum* tamen ſecta, licet oppreſſa penitus videbatur, reliquias tamen ſuas ſtudioſe conſervabat in Oriente: inde ſub initium ſeculi hujus noni in Bulgariam, e Bulgaria in Germaniam, & ex hac in Italiam, & demum in Galliam ſerpebat.

Seculo X. Lugubre illud *Schisma*, quod Orientalem & Occidentalem Eccleſiam poſtea diviſit, ſub Photio Patriarcha Conſtantinopolitano erupit. Initio certamen fuit circa primatum Eccleſiæ Romanæ, quem ereptum ibant Græci tum Patriarchæ tum Imperatores: poſtmodum in hæ-

reſin

reſin degenerabat, negando Spiritum ſanctum a Patre Filioque procedere: denique Imperii & Catholicæ fidei ruinam poſt ſe traxit.

Seculo XI. *Berengarius* ſurrexit, qui parvulos a baptismi lavacro excluſit; in SS. Evchariſtia carnem Chriſti reapſe non eſſe præſentem, nec panis ſubſtantiam in corpus Domini tranſire docuit. Præterea *Albigenſium* hæreſis totam ferme Galliam infecit, omnemque Europam infectura credebatur, niſi armata manu compreſſa fuiſſet. Docuerunt autem Albigenſes cum Manichæis & Gnoſticis, duo eſſe rerum principia: carnis anaſtaſin cum Sadducæis negabant: purgatorium ſimul & infernum eliminabant: præcipue vero baptismi, & Euchariſtiæ ſacramenta contemptui habuerunt, blasphemantes Chriſti corpus non alia ratione pani, quam rebus aliis ſubeſſe.

Seculo XII. *Waldenſes*, ſive ut vulgo vocabantur, Pauperes de Lugduno caput erexere in Gallia, qui Anteſignano Petro Waldo, Mercatore Lugdunenſi, Apoſtolicæ vitæ pallio tecti facultatibus ſuis in pauperes erogatis, otioſæ ac ſuperbæ paupertatis doctores per pagos & oppida diffuſi in Miniſterium Evangelicum auctoritate propria involarunt, docentes inſuper,

ſuper, non eſſe perſolvendas decimas Eccleſiæ, Euchariſtiæ aliorumque ſacramentorum adminiſtrandi munus non ad ſolos Sacerdotes, ſed ad omnes & quosvis Laicos pertinere, Aras & templa repudianda, ſummoque Pontifici & Epiſcopis non eſſe obtemperandum. Grave etiam hoc ſeculo *Schisma* ortum eſt in Occidente *Sacerdotium* inter & *Imperium*, ſive inter Pontifices & Imperatores circa poteſtatem & jurisdictionem ſpiritualem in eligendis & inveſtiendis, ut ajunt, Epiſcopis & Prælatis, quod ſchisma morum corruptelæ ac naſcituris inde hæreſibus præluſit.

Seculo XIII. Hæreſes quædam exigui nominis Eccleſiam infeſtarunt: notiſſima eſt *Flagellantium*, nata primum e pio quodam zelo, peccatorum pœnas de ſe ipſo exigendi incuſſis flagrorum ictibus. Sed brevi quum ſine lege, ſine modo plebeios inter & Nobiles id fieret, aditus patuit ſuperſtitioni, mox etiam hæreſi: eo enim audaciæ progreſſi ſunt, ut omnibus, qui non Flagellantium turbæ ſe adjungerent, peccatorum veniam indultum iri negarent, variisque aliis Waldenſium erroribus ſe ſe contaminarent.

Seculo XV. Nocentior peſtis Eccleſiam vaſtavit. Joannes Wicleffus in Anglia nefa-

nefària quæque dogmata diſſeminare non eſt veritus: horum quadraginta quinque ex ipſius libris excerpta damnavit Concilium Conſtantienſe. Præcipua fuere: Deum mali omnis, etiam peccati auctorem eſſe: Sacramentorum adminiſtrationem etiam *Laicis*, modo juſtis & probis, competere: Epiſcopos, Sacerdotes, quin & Reges lethalis peccati reos officio ſuo ac dignitate excidere: diabolicum opus eſſe Eccleſias dotare: mandata Dei in clauſtris obſervari haud poſſe. Eosdem errores ex eodem fonte hauſtos ſpargere cepit in Germania Joannes *Huſs*, ab eodem Concilio ad rogum damnatus; quin & alios addidit, ſcilicet Eccleſiam non aliis conſtare membris, quam electis ad vitam æternam: & communionem ſub utraque ſpecie omnibus, etiam laicis ad ſalutem neceſſariam eſſe.

Nullum tamen ex omnibus ſeculis adeo Eccleſiæ Dei funeſtum fuit, quam XV. & XVI. ubi velut catenis ſoluta hæreſis multiplicis hydra ex orco emerſit, totamque pene Europam ſusdeque vertit. *Lutherus* in Germania omnium fere præcedentium hæreſiarcharum errores recoxit: Pontificem non eſſe Caput Eccleſiæ, ſed Antichriſtum: nihil credendum, niſi quod in Scriptura continetur: hanc intelligendi

&

& interpretandi poteſtatem eſſe penes quemvis fidelium: Sanctorum & ſacrarum imaginum cultum eſſe genus idololatriæ: Chriſtum non contineri in Euchariſtia, nec adeſſe, antequam ſumatur: opera bona nullius eſſe meriti, immo peccata eſſe: jejunia, vota, & ceremonias ſacras meras eſſe ſuperſtitiones: religioſa inſtituta diaboli inventum &c. *Calvinus* in Gallia tumultuari cœpit, ac impiis dogmatibus Catholicam Religionem evertere. Pleraque illorum ab iis, quæ Lutherus effudit, non abludunt, præterquam quod docuerit Chriſtum non pro omnibus, ſed pro electis ſolum fuiſſe mortuum, nullam homini libertatem ineſſe, ſed eum neceſſario peccare, in Euchariſtiæ ſacramento Chriſtum plane non contineri, ſed id duntaxat figuram eſſe. Ex his duobus hæreſum monſtris fœcundiſſimis fere innumerabilis ſoboles aliorum ſectariorum prognata Europam inundavit. Eodem Seculo unius hominis & Regis libidine nobiliſſimum Angliæ regnum ab Eccleſia Catholica defecit, dumque olim Sanctorum patria fuit, nunc omnibus ſectis aſylum præbet, ſola fide Catholica proſcripta.

Denique Seculo XVII. Nata eſt ſecta eo nocentior, quo ſubtilior, quam parturire

turire cœpit in Belgio Bajus, peperit in Gallia Janſenius, & natam educavit Paſchaſius Quesnellus in perniciem orbis Catholici. Verſatur autem iſta maxime circa gratiam divinam, & liberum hominis arbitrium. Errores Baji damnavit S. Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII: Quinque famoſas Janſenii propoſitiones Innocentius X. Alexander VII. Innocentius XII: alias Quesnelli Clemens XI.

Jam vero ut ad inſtitutum meum redeam, quum una ex parte ultimis duobus ſeculis omnium fere priorum ſeculorum hæreſes reſuſcitatæ fuerint, uti dictum eſt, & contra has omnes Concilium Tridentinum Canones & Decreta ediderit: ex altera vero parte in multis Europæ regnis atque Provinciis Catholici partim hæreticis mixti degant, partim in ipſis confiniis habitent, Theologiæ Polemicæ ſtudium non ſolum utile, ſed etiam neceſſarium eſſe cœpit, magnisque poſt Tridentinum Concilium incrementis auctum, atque ad certam ſcientiæ methodum eſt redactum.

§. II.

§. II.

Pars prima Theologiæ Polemicæ.

LXI.

Quum hæretici ſolidius non impugnentur, quam principiis generalibus, & deſcendendo ſtatim ad controverſias ſingulares communiter nullus vel modicus fructus ſperari poſſit, hinc in duas potiſſimum partes dividi ſolet Theologia Polemica. In prima examinantur controverſiæ generales 1. de veritate Religionis Chriſtianæ. 2. de Eccleſia, ejusque notis. 3. de Verbo Dei ſcripto. In ſecunda ad ſpeciales controverſias deſcenditur 1. circa gratiam & juſtificationem peccatoris. 2. circa juſtos, & beatos in altera vita. 3. circa Sacramenta.

De Veritate Religionis Catholicæ.

Religionis nomine aliud non intelligitur, quam certus, & quidem a Deo profectus modus & ratio colendi Deum, vi cujus ei poſſimus placere in hoc mundo, & in altero obtinere felicitatem æternam, ad quam conditi ſumus. Nullus autem eſt præter Atheiſtas, & Deiſtas divinam providentiam negantes, qui omnem pror-

ſus religionem e mundo velit eliminare? Quare præmiſſo fundamento contra gentiles & quosdam hæreticos de exiſtentia Dei unius & trini, ac ſumme perfecti demonſtratur, quod vera aliqua & unica Religio a Deo revelata in mundo exiſtat, qua homines ad credenda certa myſteria & obſervanda quædam præcepta ſunt obſtricti . . . . Quæritur tum, an omnia Religionis Chriſtianæ myſteria ſint vera, id quod ex Chriſti novæ legis Conditoris divinitate, & hæc tum ex ipſius ſanctitate, potentia & ſapientia, tum ex auctoritate teſtium ejus divinitati ſuffragantium, tum ex operibus & miraculis Servatoris clariſſime probatur . . . . Porro oſtenditur, quanta ſit credibilitas Religionis Chriſtianæ, nimirum quod ſit evidenter credibilis, & quidem ſola excluſis aliis omnibus ſectis, atque ita, ut ſit etiam evidenter credenda . . . . Denique quæritur, an quivis Chriſtianus in ſua fide ſalvus fieri poſſit, ubi concluditur, non ſufficere ſolam fidem in Chriſtum, neque poſſe quemvis in ſua fide ſalvari; ſed inſuper requiri, ut omnes articuli revelati ac ſufficienter propoſiti recipiantur & credantur.

De Eccleſia, & ejus notis.

Eccleſia, Chriſti regnum eſt, reliquis omnibus mundi regnis auctoritate, & potentia longe excellentius; dum enim auctorem alium non agnoſcit niſi Chriſtum, qui ſimul Caput ejus eſt, quique illam ſuper firmam petram ſtabilivit, ut ne quidem portæ inferi eam ſubruere aut labefactare valeant, tantam nacta eſt firmitatem, ut dum reliqua mundi regna miſere poſt tempus aliquod collabuntur, ſola hæc ſtet inconcuſſa, licet hæretici nullo non tempore aut armis, aut maledictis, aut inſidiis eandem impetant. Oſtenditur autem primo Eccleſiam Chriſti in terris militantem eſſe cœtum hominum ſub uno capite profitentium fidem & doctrinam Chriſti: neque ſolum baptisma ſine vera fide interna ſufficere, ut quis conſtituatur membrum Eccleſiæ: atque hinc hæreticos, apoſtatas, & ſchismaticos, ſaltem qui errorem in fide cum pertinacia profitentur, haud eſſe membra Eccleſiæ: talia autem eſſe non ſolum prædeſtinatos & juſtos, ſed etiam peccatores & reprobos, modo non laborent peccato infidelitatis . . . Oſtenditur ſecundo, veram Chriſti Eccleſiam nulli errori obnoxiam eſſe ſeu in rebus neceſſariis, ſeu in aliis, quæ credenda vel facienda no-

bis proponuntur, ſive contineantur expreſſe in ſacra Scriptura, ſive non; adeoque eam eſſe infallibilem, id quod clare manifeſtant & Scriptura, dum Eccleſiam hanc vocat *columnam & firmamentum veritatis* (i): & Caput ejus, quod eſt Chriſtus: *Ipſum dedit Caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius* (k). Et officium credendi Eccleſiæ: *Quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus* (l). . . . . Oſtenditur tertio, eandem Chriſti Eccleſiam, quæ eſt infallibilis, etiam perpetuam eſſe, utpote cui Chriſtus dixit: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam* (m). Nec non eſſe viſibilem; eſt enim illa civitas, quæ *ſupra montem poſita abſcondi non poteſt* (n). . . . Oſtenditur quarto, Eccleſiam Catholicam eſſe veram Chriſti Eccleſiam ex notis, quarum quatuor adſignat ſymbolum Conſtantinopolitanum, nempe quod Eccleſia Dei ſit *Una* per fidem & doctrinam, quæ a Chriſti & Apoſtolorum tempore in hanc usque diem ſemper eadem & immutabilis ubique fuit: quod ſit *Sancta* ſanctitate dogmatum, præceptorum, conſiliorum, ac morum, uti patet

(i) 1. *Timot.* 3. (k) *ad Ephes.* 1. (l) *Matth.* 18.
(m) *Matth.* 28. (n) *Matth.* 5.

tet in Apoſtolis, Martyribus, & Sanctis miraculorum gloria conſpicuis: quod ſit *Catholica* ſeu univerſalis tum nomine, tum tempore, tum per totum orbem propagatione: quod ſit *Apoſtolica*, perpetua & legitima ſucceſſione Paſtorum, ſeu Pontificum, Epiſcoporum, & Doctorum.

De Verbo Dei ſcripto, & non ſcripto.

Scripturam ſacram tanquam Dei Verbum agnoſcunt & recipiunt quidem hæretici plerique, ſed quia legitimum ſenſus & interpretationis ejusdem judicem, Eccleſiam nempe repudiant, ac privato ſpiritui ejusque criterio hanc poteſtatem adjudicant, innumeri errores omni ævo Chriſtiano ex ipſa Scriptura vel male intellecta, vel in ſiniſtrum ſenſum detorta in lucem prodierunt. Traditionem vero omnem magno faſtu rejiciunt tanquam hominum commenta, immo figmenta Papiſtarum ad homines decipiendos. Quare Polemici contra utrumque hunc errorem in aciem procedunt, & quidem circa S. Scripturam demonſtrant, hanc eſſe Verbum Dei tum contra Schwenkfeldianos, qui Scripturam rejiciunt tanquam *literam quæ occidit*, & ſolo ſpiritu interno contentos nos eſſe jubent: & Libertinos, qui eam

ſabulis accenſent: tum contra Lutherum & Calvinum, criminantes impudenter, Papam & Eccleſiam Catholicam eliminare S. Scripturam, eique auctoritatem humanam ſubſtituere. Porro agunt contra hæreticos tam illos, qui Teſtamenti Veteris libros aliquos impugnarunt, quam eos qui e Novo Teſtamento alios expunxere. Contra hos oſtendunt, legitimum hoc in negotio judicem eſſe Eccleſiam, quæ maxime in Concilio Tridentino certum librorum Canonicorum numerum conſtituit . . . Ulterius propugnant, ſolam editionem vulgatam Latinam eſſe civitate donatam & authenticam, ac detegunt falſitatem argumentorum, quibus hanc fuiſſe corruptam contendunt hæretici . . . Monſtrant, quam provide ac ſapienter cautum ſit ab Eccleſia, ne Scriptura paſſim & ſine diſcrimine in vulgari lingua legatur: nec eandem eſſe tam apertam per ſe, ac claram, ut ſine interpretatione ac explicatione legitima ſufficiat ad controverſias fidei terminandas . . . Circa Traditionem vero ſeu Verbum Dei non ſcriptum demonſtrant ex Scriptura, definitionibus Pontificum & Conciliorum, ex auctoritate Patrum, aliiſque rationibus, eſſe aliquas veras & genuinas traditiones, eaſque ab omnibus admitti debere

bere . . . Solvunt argumenta hæreticorum, quibus Traditionem eliminare volunt . . . . Fxplicant naturam, indolem, & varietatem Traditionum . . . ac demum regulas tradunt, quibus in cognitionem verarum traditionum pervenire poſſimus.

§. III.

Pars ſecunda Theologiæ Polemicæ.

LXII.

Poſitis ac ſtabilitis principiis generalibus, quibus infallibilitas fidei Catholicæ contra ſectarios in genere adſeritur, ac cuivis, qui non ſponte ad lucem meridianam cæcutiat, ſolidiſſime demonſtratur, Polemica Theologia ad ſingulares fidei controverſias deſcendit, eo fine ut non modo omnimoda certitudo noſtræ fidei univerſe, ſed etiam veritas ſingulorum fidei myſteriorum clare pateſcat; quamvis fateri oporteat, optimum fore, ut qui circa quæſtionem fidei peculiarem cum hæreticis diſceptaverit, ad principia generalia eam denique totam devolvat, id quod ſæpe non tantum utile, ſed quandoque etiam neceſſarium omnino eſt ad plene convincendos quosvis hæreticos, eorumque pertinaciam expugnandam. Atque ita, ut ordine debito procedat hæc

Theologia, ac diverſiſſimi generis controverſias in ſuas claſſes diſtribuat, agit 1. de gratia & juſtificatione peccatoris. 2. de juſtis, & beatis alterius vitæ. 3. de Sacramentis.

De gratia & juſtificatione peccatoris.

Primo loco hæc in medium adducitur materia, quum circa nullam ſit adeo pertinax diſſenſio ac diſceptatio ſectariorum, quam circa hanc ipſam. Ad lapidem iſtum angularem offendunt innumeri, a cæcis ducibus miſere excæcati mortales, qui *reputantes ſe eſſe ſapientes*, ut Apoſtolus loquitur (o): *ſtulti facti ſunt . . . & evanuerunt in cogitationibus ſuis;* quippe humanis quibusdam rationibus & ſophismatis irretiti, ac fidei naufragium paſſi interierunt. Itaque quæritur, an in ſtatu naturæ lapſæ adhuc detur libertas indifferentiæ, eaque propugnatur efficaciſſime contra Lutherum, Calvinum, & Janſenium. . . . Item an quivis homo habeat gratiam ſufficientem ad ſalutem, quod adſeritur tanquam receptiſſimum dogma .... Deteguntur hæreticorum multiplices errores circa peccatum originale, ejusque remiſſionem . . . . Inſuper contra ſectarios, quorum aliqui juſtificationem in ſola fide; alii

(o) *ad Rom.* 1.

alii in Chriſti meritis, quidam in Dei miſericordia conſtituunt, demonſtratur formalem juſtificationem conſiſtere in juſtitia poſitiva, intrinſeca, & cuivis propria, quæ in ipſo juſtificationis actu infunditur, nimirum gratia ſanctum faciens, ſeu ſanctificans. . . . Probatur denique non ſolam fidem juſtificare, ſed requiri etiam aliarum virtutum actus: atque ad ſalutem neceſſaria eſſe præter fidem bona opera: hæcque ab homine juſto poſſe effici, & eſſe meritoria vitæ æternæ.

De juſtis, & beatis alterius vitæ.

Eccleſia a Chriſto inſtituta a primis Apoſtolorum temporibus SS. Patrum & Fidelium conſenſu in Militantem, Purgantem, ac Triumphantem diviſa fuit. At hæretici, præſertim ultimis temporibus poſtquam Eccleſiam militantem multis erroribus infecerunt, etiam purgantem & triumphantem magnis aſſultibus ſunt aggreſſi, eliminantes purgatorium, Eccleſias ſacris imaginibus ſpoliantes, Sanctorumque cultum & aras evertentes. Contra hos aſſeritur primo adducta Scripturæ, Traditionum, & Patrum Sanctorum auctoritate maxima, dari purgatorium ſeu locum, in quo animæ juſtæ defunctorum,

quæ in hac vita non plene delicta ſua expiarunt, detinentur in pœnis, usque dum penitus mundatæ ab omni reatu culpæ ac pœnæ mereantur in cœlum recipi . . . non minus, quod animæ in purgatorio detentæ juvari poſſint ſuffragiis vivorum. Secundo ſtabilitur cultus Sanctorum, atque inprimis oſtenditur, Sanctorum defunctorum animas jam nunc frui viſione beatifica: dein recte & licite coli ſanctos tanquam amicos Dei, & hominum patronos cultu Duliæ, hoc eſt, majore, quam pure civili & politico, ac minore quam divino, atque ita cultu quodam medio inter divinum & politicum. Tertio examinatur quæſtio, an Sancti ſint invocandi, & contra heterodoxos ſtatuitur adductis e S. Scriptura exemplis, Sanctos in cœlis pro nobis orare, non tantum univerſe, ſed etiam peculiariter: eosdemque ſive Angelos ſive homines pie ac utiliter a viventibus invocari. Quarto contra eosdem defenditur honos & cultus, qui Sanctorum Reliquiis exhibetur in Eccleſia Catholica, quem tamen cultum non eſſe abſolutum, ſeu quo quis aliquid honorat propter excellentiam rei intrinſecam, ſed eſſe reſpectivum docent Theologi, ſeu talem, quo quis rem honorat propter reſpectum, quem habet

ad

ad aliquid aliud, videlicet Reliquias pie coli, non quod ipſæ ſint in ſe ac phyſice res ſacræ, ſed moraliter in æſtimatione hominum propter Sanctos, quorum Reliquiæ ſunt. Id ipſum propugnatur contra veteres & novos Iconomachos, ſcilicet non ſolum eſſe licitum pingere ac ſculpere imagines Chriſti, Deiparæ, Angelorum & Sanctorum, easque tam intra quam extra templa conſpectui exponere: ſed etiam venerari, ac religioſo cultu, nempe reſpectivo proſequi.

De Sacramentis.

Quamvis hæretici levitatem animi ac inconſtantiam in omnibus fidei dogmatibus cum Eccleſia Catholica controverſis clare prodant, cumprimis tamen eam oſtendunt in materia de Sacramentis, ubi non modo non nobiſcum, ſed ne quidem inter ſe conveniunt de neceſſitate, eſſentia, effectu, & numero Sacramentorum, ita ut propheticum illud vaticinium in eis impletum cernatur: *Pugnabit vir contra fratrem ſuum, & vir contra amicum ſuum, & civitas adverſus civitatem, & regnum adverſus regnum* (p). Vix enim unam civitatem eſt invenire, quæ cum altera hoc in negotio

(p) *Iſai.* 19.

tio plene concordet: econtra Catholicæ Eccleſiæ una ſemper mens, eademque conſtanter & ubique doctrina fuit, id quod verum, qui eam regit, Dei Spiritum clare monſtrat. Ut autem Theologi Polemici ſolidum doctrinæ de Sacramentis fundamentum jaciant adverſus hæreticorum fallacias, primo agunt de illis in genere, ac definiunt: Sacramentum novæ legis eſſe ſignum ſacrum, ſenſibile, ſymbolicum, practicum ac ſtabile ad noſtram juſtificationem inſtitutum; quæ definitio omnibus Sacramentis convenit, & omnia ea, quæ Sacramenta non ſunt, a ratione Sacramenti excludit . . . præterea docent neceſſario ad Sacramentum requiri in Miniſtro intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, ſeu voluntatem conficiendi Sacramentum . . . Dein tractant de effectu, & ceremoniis Sacramentorum, oſtenduntque inprimis, omnia Sacramenta novæ legis in ſuſcipiente rite diſpoſito, ſeu non ponente obicem infallibiliter cauſſare gratiam ſanctificantem, & quidem ex opere operato: tum, poteſtatem eſſe penes Eccleſiam inſtituendi Sacramentalia ſeu ceremonias ſacras, atque fideles obligandi, ad easdem in adminiſtratione illorum obſervandas. . . . His præmiſſis ſingula Sacramenta exami-

ni

ni ſubjiciunt. *Baptiſmum* finiunt eſſe Sacramentum *regenerationis* per lavacrum aquæ in verbo vitæ, ut Catechiſmus Romanus docet, ita ut dum corpus abluitur exterius ſub præſcripta verborum formula, ſignificetur, animam interius mundari ab originis peccato per gratiam Dei. Quare materia illius remota eſt aqua naturalis, proxima vero ipſa ablutio; forma autem ſunt verba illa: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. . . . Adminiſtratur Sacramentum hoc valide a quovis homine, cujusvis conditionis, ſexus, fidei, ætatis, modo habeat uſum rationis, & debitam intentionem, adhibeatque omnia, quæ ad baptiſmi eſſentiam requiruntur . . . . Idem omnibus, etiam parvulis, a tempore quo lex nova eſt promulgata, neceſſarius eſt neceſſitate medii ad ſalutem, quin tamen infantes, dum baptizantur, habeant fidem actualem, ut hæretici quidam volunt. *Confirmationem*, quod eſt Sacramentum, quo baptizatus per augmentum gratiæ ad conſtantem fidei profeſſionem roboratur, a ſolo Epiſcopo per Unctionem chryſmatis conſecrati ſub præceptis verbis conferri docent: ejus materiam eſſe chryſma ſeu oleum olivarum cum balſamo mixtum; proximam vero unctio-

unctionem frontis in formam crucis factam: verba demum *ſigno te ſigno crucis, & confirmo te chryſmate ſalutis* &c. atque hoc Sacramentum ſemel collatum iterari nequit, quemadmodum nec Baptismus. De *Eucbariſtia*, quæ Sacramentum eſt Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum, oſtendunt Chriſtum vere, realiter & ſubſtantialiter eſſe præſentem in Euchariſtia . . . . Poſt conſecrationem non amplius adeſſe ſubſtantiam panis & vini, ſed corpus & ſanguinem Chriſti cum anima & divinitate ſub ſpeciebus tantum . . . . corpus & ſanguinem Chriſti eſſe præſentes in illa, quamprimum verba conſecrationis rite ſunt prolata, atque ita etiam extra uſum ipſius ac diſtributionem . . . . ſub una ſpecie contineri & ſuſcipi totum Euchariſtiæ Sacramentum, nec dari præceptum divinum illud ſumendi ſub utraque extra Miſſæ ſacrificium . . . Miſſam autem verum novæ legis ſacrificium eſſe propugnant ex Tridentino, aliiſque Conciliis & Patribus, eſſeve *actum Latriæ*, præcipue ad agnoſcendum ſupremum Dei dominium: tum quoque in ſignum noſtræ ſervitutis quamvis ſit etiam *eucbariſticus, propitiatorius*, & *imperatorius*

. . . Vim

. . . . Vim vero ſacrificii ad impetrandum eſſe infinitam in actu primo ſive quoad ſufficientiam, non autem in actu ſecundo, ſive quod non moveat Deum infinite ad concedendum id, quod petitur. . . . De *Pænitentia*, quæ Sacramentum eſt, in quo Sacerdos rite abſolvens pœnitentem remittit ei peccata, & quidem auctoritate judiciali a Chriſto acceptà, de Pœnitentia inquam probant, non ſolum annunciari remiſſionem, aut tantum declarari peccata a Deo eſſe remiſſa, ut volunt ſectarii . . . item abſolutionem ſacramentalem in hac providentia jure divino ad ſalutem eſſe neceſſariam poſt baptiſmum graviter lapſis, nec ſufficere peccata ſoli Deo confiteri. . . . nec confeſſionem ſufficere ſolum in genere factam, ſed oportere omnia & ſingula peccata mortalia diſtincte exponere . . . *Extremæ Unctionis* (quæ Sacramentum eſt proprie dictum, a Chriſto inſtitutum, & a Jacobo Apoſtolo promulgatum) materiam remotam aſſignant oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum: proximam vero ipſam unctionem olei cum oratione fidei: formam denique illa verba: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum* &c.

Do-

Docentque gratiam conferri hoc Sacramento, promiſſam verbis illis: *Si in peccatis ſit, remittentur ei* (q). Hæcque omnia ſolidiſſime probant tum ex ſcriptura, tum e Conciliis, tum Traditione antiquiſſima, & perpetuo Eccleſiæ uſu. *Ordinem* verum eſſe Sacramentum a Chriſto inſtitutum, & per impoſitionem manuum ab Apoſtolis collatum, idque in Concilio Chalcedonenſi, Florentino, ac Tridentino (r) definitum eſſe commonſtrant Polemici . . . eſſeque ſeptem Ordines, videlicet Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum, *quorum ab ipſo Eccleſiæ initio nomina, atque uniuſcujuſque eorum propria miniſteria in uſu fuiſſe cognoſcuntur.* Hi tamen omnes Ordines non conficiunt, niſi unum Sacramentum, quum omnes tendant ad unicum finem, ut conſtituant idoneum, qui offerat ſacrificium Miſſæ, & Sacramenta præſertim Euchariſtiæ ac Pœnitentiæ legitime adminiſtret. . . . Docent præterea, Chriſtum neque determinate pro materia inſtituiſſe traditionem inſtrumentorum, neque impoſitionem manuum, neque hanc aut illam præciſe formam: ſed generatim requiſiviſſe ſignum aliquod

(q) *Jacob.* 5. (r) *Seſſ.* 23. *can.* 3.

aliquod ſenſibile circa perſonam ordinandi, quo ſignificetur tradita ei poteſtas conſecrandi & abſolvendi, relicta Eccleſiæ facultate determinandi ſignum certum, quo ea ſignificetur. Hinc ſcimus elegiſſe Apoſtolos manuum impoſitionem, quam retinuit Eccleſia Græca addita formula verborum: *Divina gratia, quæ ſemper infirma curat* &c. Eccleſiam vero Latinam eandem manuum impoſitionem elegiſſe pro ſigno collatæ poteſtatis ad abſolvendum, cum verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* &c. pro ſigno autem poteſtatis ad conſecrandum traditionem inſtrumentorum cum forma: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium* &c. . . . *De Matrimonio* Theologi Polemici oſtendunt inprimis ex Scriptura & variis Conciliis, atque Fidelium conſenſu eſſe illius uſum honeſtum ac licitum. Initio quidem mundi, & ſtatim a diluvio fuit præceptum naturale de ineundo matrimonio ad propagandum genus humanum, ſed hoc ſatis multiplicato deſiit hoc præceptum. . . . Immo in nova lege Chriſti per ſe melius & laudabilius eſſe abſtinere a matrimonio, quam illud inire eſt de fide, uti patet ex Apoſtolo (s) virgi-

(s) I. *Corinth.* 7.

virginitatem ſuadente, eamque conceptis verbis matrimonio præferente. . . Polygamia vero, ſeu pluralitas uxorum illicita eſt in lege Evangelica, jure divino. . . . Porro docent, matrimonium contractum a Chriſto ad rationem Sacramenti fuiſſe evectum . . . Quamvis autem matrimonia clandeſtina ſpectato ſolo jure naturæ ſint valida, fuerunt tamen ſemper ab Eccleſia graviter prohibita, & jure novo Tridentino (t) declarata ſunt invalida, ubi jus illud receptum eſt. Cenſetur autem clandeſtinum, ubi deeſt præſentia Parochi, & duorum vel trium teſtium. . . . Rurſus probant, matrimonium conſummatum divino ſaltem jure diſſolvi amplius non poſſe. . . . Demum oſtendunt, eſſe penes Eccleſiam poteſtatem ſtatuendi impedimenta matrimonii, eamque ſtatuiſſe quædam tum dirimentia, quæ nullum, tum impedientia, quæ illicitum reddunt matrimonium.

LXIII.

Finem imponere juvat Oeconomiæ Polemicæ adjecto præ reliquis celebriorum quorumdam Virorum ac Scriptorum catalogo, qui vel univerſe, vel ſingularibus

(t) *Seſſ.* 24. *c.* 1.

bus certaminibus adverſus hæreſes in aciem prodierunt. *Primam claſſem ævi antiquioris* occupant merito SS. Patres, quorum plerique adverſus impia hæreticorum dogmata calamum ſtrinxere. Omnes ſui ævi hæreſes impugnarunt S. Irenæus, S. Epiphanius, S. Auguſtinus, Tertullianus, Theodoretus, Vincentius Lirinenſis, & S. Damaſcenus, qui præter illos, quos contra Iconomachos, Monothelitas, Manichæos, & Acephalos ſcripſit, libros unum de centum hæreſibus vulgavit. . . S. Cyprianus fortiter dimicavit contra Novatianos: S. Athanaſius, S. Hilarius Pictavienſis, S. Gregorius Nazianzenus & S. Ambroſius contra Arianos: S. Optatus Milevitanus contra Donatiſtas: S. Baſilius contra Eunomium: S. Hieronymus contra Originem, Jovinianum, Helvidium, Vigilantium, & Pelagium: S. Cyrillus contra Neſtorium: S. Leo contra Neſtorium, Eutychetem, & Priſcillianum: S. Proſper contra Pelagianos & Semipelagianos: S. Maximus contra Monothelitas: S. Thomas & S. Bonaventura contra Græcorum errores: S. Bernardus contra Abailardum. *Ad claſſem ævi medii* pertinent: Thomas Stapletonus, Anglus, qui ſcripſit de magnitudine Romanæ Eccleſiæ libros duos. . . .

Fridericus Staphylus Cæſari a Conſiliis contra ſectarios Tomum unum. . . Dionyſius Carthuſianus Dialogion de fide Catholica. . . . Stanislaus Hoſius Cardinalis Tomum de Confeſſione Fidei Catholicæ, & librum de expreſſo Dei Verbo. . . . Joannes Eckius, gravis Theologus in Univerſitate Ingolſtadienſi, Enchiridion locorum communium contra Lutherum, de ſacrificio Miſſæ, de Confesſione, contra Bucerum &c. . . Wilhelmus Lindanus Ruremondenſis Epiſcopus Panopliam de Verbo Dei ſcripto & non ſcripto libros quinque, Apologiam contra hæreticos Germaniæ, de Voto Virginitatis &c. . . Jacobus Latomus, Lovanienſis Doctor plura opuſcula adverſus temporis ſui hæreticos. . . Joannes Cochlæus, Theologus & Canonicus Vratislavienſis, de Confeſſione Auguſtana, de votis, contra Bucerum librum famoſum, cui titulus: Lutherus ſepticeps, ubi jugulum ejus petit, oſtendendo illius contradictiones. . . . Emanuel Calecca Ord. Prædic. libros quatuor contra Græcorum errores. . . . Thomas Valdenſis Anglus Ord. Carmel. libros duos contra Wicleſitas & Huſſitas. . . . Joannes Faber, Viennenſis in Auſtria Epiſcopus, Malleum hæreticorum libris ſex, orthodoxam fidei Catho-

Catholicæ defenſionem, aliumque librum de Miſſa. . . . Nicolaus Sanderus, Doctor Theol. Anglus Hiſtoriam ſchismatis Anglicani, & librum de Juſtificatione. . . . Joannes Barclaius Paræneſin ad ſectarios, libros duos. . . Franciſcus Turrianus S. J. de Hierarchicis Ordinationibus, de Eccleſia Catholica, de Juſtificatione, de votis, de characteribus dogmaticis Verbi Dei &c. libros ſeptem præter varia alia opuſcula. . . . Antonius Poſſevinus S. J. de Atheismo, de Sacrificio Altaris, contra quosdam Calvinianos in Gallia, & Tomum unum de Notis Divini Verbi & Apoſtolicæ Eccleſiæ. . . . Ambroſius Catharinus Ord. Præd. contra Martinum Lutherum, de invocatione Sanctorum, de cœlibatu, Opuſcula tria. . . . Martinus Becanus S. J Manuale controverſiarum hujus temporis, Opus in quinque libros diſtributum, de Judice controverſiarum, Refutatio Jacobi Regis Angliæ &c. . . . Franciſcus Coſterus S. J. Enchiridion controverſiarum cum variis aliis opuſculis Polemicis. . . . Joannes Maldonatus S. J. Diſputationes controverſiarum, & de Sacramentis contra Calviniſtas Tomos duos. . . - Carolus Scribanius S. J. de orthodoxæ fidei controverſiis libros ſex. . . Laurentius Forerus

S. J. quem Burghaberus vocat virum primis in Germania hæreſum Domitoribus merito adnumerandum, quadraginta quatuor opuſcula contra hæreticorum dogmata in lucem dedit. . . Gregorius de Valentia S. J. de rebus fidei controverſis Tomos duo, librum unum de Euchariſtia, alterum de Idololatria. . . . Ven. Petrus Caniſius S. J. dictus a Cardinali Hoſio hæreticorum Malleus, ſummam Catholicæ doctrinæ, quinque partibus comprehenſam, in omnes fere linguas converſam, & amplius quadringenties prælo ſubjectam: item duas partes contra Centuriatores Magdeburgenſes. *In tertia claſſe ævi recentioris* memorandi veniunt, & quidem principe loco Cardin. Robertus Bellarminus, qui præter alia Polemica ſcripſit inſigne illud opus, ſeu Controverſias Chriſtianæ fidei, quatuor Tomis comprehenſas, quod velut Armamentarium ſervit Polemicis omnibus. . . Jacobus Gretſerus S. J. plurima ſingulari eruditione edidit Latino & Græco idiomate tum ad defendendam contra hæreticos fidem Catholicam, tum ad vindicandas eorum calumnias, in Tomos ſeptendecim diſtributa. . . . Adamus Tannerus S. J. librum Apologeticum adverſus hæreticos & Societatis maſtyges. . .

Hono-

Honoratus Fabri S. J. contra Indifferentes hujus ſeculi, aliumque adverſus Conringium. . . . Adamus Burghaber, & Vitus Pichler S. J. celebres in Theologia & Jure Canonico Auctores primi controverſias Fidei ad methodum ſcholaſticam, qua in Academiis & Lyceis tradi poſſint, traduxere. . . . Thyrſus Gonzalez, Præpoſitus Societatis Jeſu Generalis doctiſſimam ſcripſit manuductionem ad converſionem Mahumetanorum libris quinque. . . . Vincentius Ludovicus Gotti Card. Ord. Præd. Tomos ſeptem admodum eruditos de veritate Religionis Chriſtianæ. . . . Stephanus Dechamps S. J. Volumen de hæreſi Janſeniana. . . Joannes Laurentius Luccheſini S. J. Demonſtratam impiorum inſaniam contra Atheos, Judæos, & Ethnicos: item Polemicam hiſtoriam Janſenismi. . . . Gregorius Selleri Card. Ord. Præd. libros octo in Bullam Unigenitus. . . P. Jacobus de la Fontaine, ſeu Fontana S. J. Conſtitutionem Unigenitus theologice propugnatam Tomis quatuor. . . . Sotvellus in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu usque ad annum 1675. prodit trecentos triginta ſex, qui vario in genere & adverſus, varias hæreſes calamo pugnarunt. Præter hos memoria digni ſunt Floremundus Ræ-

mundus, Galliarum Regis in Curia Burdigalenſi Conſiliarius, qui duos libros inſignes de ortu, progreſſu & ruina hæreſum ſcripſit. . . . Ludovicus Maimbourg eruditos de Arianismo, de Iconoclaſtis, de ſchismate occidentis, de bello ſacro, de Lutheranismo, de Calvinianismo, de ſchismate Græcorum tractatus edidit, Pragæ latinitate donatos & caſtigatos. . . . Sfortia Pallavicinus S. J. Card. Concilium Tridentinum, quod omnium fere hæreſum dogmata profligavit, Hiſtoria ſua celebri tribus libris circumſcripta fortiter adverſus hæreſis inſidias propugnavit. . . . Carolus Dupleſſis d'Argentre Gallus Doctor Sorbonæ, ac Epiſcopus Tutelenſis, Judicia de novis erroribus a ſeculo duodecimo usque ad decimum ſextum in Eccleſia proſcriptis collegit Tomis tribus.

CAPUT

CAPUT VI.

OECONOMIA THEOLOGIÆ MORALIS.

§. I.

Origo hujus Theologiæ.

LXIV.

Doctrina morum tum initio novæ legis a Chriſto inſtitutæ, tum progreſſione primorum ſeculorum penes Epiſcopos, Concilia, & Pontifices fuit, tanquam Eccleſiæ Paſtores ac Doctores a Deo conſtitutos, uti loquitur Apoſtolus (u): *Et ipſe dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum.* Ab his oraculis, ſi quæ dubia circa conſcientiam & mores occurrebant, non ſolum a populo, verum etiam a Principibus & Regibus reſponſa petebantur, quibus abundat Corpus Juris Canonici: hi commiſſum ſibi gregem ad vitam Chriſtiano more inſtituendam verbo & exemplo erudiebant: hi a vitiis & criminibus nunc apoſtolico

(u) *Ad Epheſ.* 4.

ſtolico zelo deterrebant, nunc errantes oviculas ad meliorem frugem paternis monitis reducere ſatagebant: poſt lapſum vero in flagitia vere pœnitentes a peccatorum vinculis benigne exſolverunt. Hoc enim proprium Epiſcoporum munus eſſe, tanquam cuſtodum depoſiti doctrinæ ac bonorum morum, idem Apoſtolus docet (x) his verbis: *Tu autem loquere, quæ decent ſanam doctrinam: ſenes ut ſobrii ſint, pudici, prudentes, ſani in fide & dilectione, in patientia . . . anus ſimiliter in habitu ſancto . . . ut prudentiam doceant adoloſcentulas, ut viros ſuas ament, filios ſuos diligant . . . domus curam habentes . . . Juvenes ſimiliter hortare ut ſobrii ſint. In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate* &c. Non minus (y) *prædica verbum* ait, *inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt* &c. Creſcente autem fidelium multitudine ad alios quoque tum Sacerdotes animarum curam gerentes, tum ad homines Religioſos in clauſtris quidem degentes, proximorum tamen ſaluti qua concionibus ad populum, qua Sacramenti pœni-

(x) *Ad Tit.* 2. (y) 2. *Timoth.* 4.

pœnitentiæ adminiſtratione intentos, tum ad ſcholarum Doctores Eccleſiaſticos cura hæc, quæ ad morum doctrinam & conſcientiarum regimen pertinent, magna ex parte translata fuit, non quidem tanquam ad Eccleſiæ Paſtores Doctoresque a Deo conſtitutos, ſed ut privatos interpretes legum ac ſanctionum moralium.

Quoniam vero præcipuum Theologiæ moralis negotium circa conſcientiæ caſus, ut vocant, reſolvendos, & rite adminiſtrandum Pœnitentiæ Sacramentum verſatur, noſſe oportet, jam in exordio Eccleſiæ id non temere fuiſſe factum, quamvis non tam accurata rerum & caſuum ad mores ſpectantium notitia tum temporis viguerit, cujus defectum bona fides ut plurimum ſupplevit. Quippe illi, qui confitentibus aures præbuerunt, aliquo tempore (ut erudite notant Balthaſar Francolinus *in Clerico Romano*, & Franc. Anton. Zacharia uterque S. J. *in Diſſertatione prolegomena ad moralem Theologiam Alphonſi de Ligorio*) uſi ſunt inquam libro, in quem collatæ fuerunt Decretales epiſtolæ Siricii, Innocentii, Cæleſtini, Leonis &c. in quibus certas quaſdam regulas pro rite adminiſtrando hoc Sacramento hi aliique Pontifices conſulti præſcri-

ſcripſere. Patrum quoque ſententias ante oculos habuerunt, & canones quos dicunt *Pœnitentiales*, quorum ſummas ediderunt S. Petrus Alexandrinus, *canones* 15. S. Gregorius Thavmaturgus *can.* 11. S. Baſilius *can.* 8. S. Gregorius *can.* 20. in quibus & diverſæ peccatorum ſpecies, & varia conſcientiæ dubia, & multiplicia remediorum ac pœnitentiarum genera utiliſſime explicabantur. His acceſſerunt decreta & placita tum Epiſcopalium Synodorum, tum generalium Conciliorum, uti Illyberitanæ, Ancyranæ, & Nicæni I. ubi univerſa Pœnitentiæ ratio conſtituta fuit. Ad finem Seculi VI. in Eccleſia Græca Joannes cognomento *Jejunator*, qui S. Eutychio in ſede Conſtantinopolitana ſucceſſit, compoſuit *libellum pœnitentialem*, ſive ut Allatius vocat (z) *praxin græcis præſcriptam in confeſſione peragenda:* in Eccleſia vero Latina prodiit libellus ea, quæ ad pœnitentiam ſpectant, continens, cujus titulus erat: *Excerptum de Canonibus Patrum ad remedium animarum.* In eo præſcribebatur ordo, modus, & ritus, quibus pœnitens reciperetur, audiretur, interrogaretur, ac tandem reconciliaretur. Ejusmodi libellos & collectiones Canonum *Pœnitentialium* ingenti

(z) *L.* 3. *de conſen. utriusque Eccles. c.* 17.

genti numero cum auctoribus ſuis recenſent Joannes Albertus Fabricius, Joannes Morinus, Dacherius, Jacobus Petitus, Martene, Muratorius, ut videre eſt apud memoratos Francolinum & Zachariam. Quum vero nimium excreſceret libellorum iſtorum ac collectionum Pœnitentialium numerus, quin etiam non pauci vitiati ac incertis auctoribus circumferrentur, modum ſtatuendum cenſebant quædam Synodi; & quidem Turonenſis III. ad. 813. celebrata (a) *ideo neceſſarium* ait *videbatur nobis, cum omnes Epiſcopi ad ſacrum Palatium congregati fuerint, ab eis edoceri, cujus antiquorum liber pœnitentialis ſit ſequendus.* Et eodem anno Cabilonenſis II. (b) *Modus autem pœnitentiæ peccata ſua confitentibus, aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſacrarum Scripturarum auctoritatem, aut per Eccleſiaſticam conſuetudinem imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis, quos pœnitentiales vocant, quorum ſunt certi errores, incerti Auctores.* Eminuere tamen ſemper ex illis tres; præ reliquis *Pœnitentiale* Romanum, quod etiam ad gentes recens converſas velut pro Sacramenti rite percipiendi ac adminiſtrandi norma & regula ſubmiſſum

fuiſſe

(a) *Can.* 22. (b) *Can.* 38.

fuiſſe Chardonus (c) prodit: tum Libri *Pœnitentiales* duo, unum Theodori ad Cantuarienſem Epiſcopatum an. 668. evecti, cujus M. S. adſervatur in Bibliotheca Cantabrigienſi Ord. S. Benedicti; alterum Ven. Bedæ, qui lucem aſpexit an. 673. ſcripſitque *de remediis peccatorum.* De his tribus Abbas Regino Ord. S. Bened. dum ſuam Collectionem Canonum orditur, ab Epiſcopo aut Archidiacono Diœceſin luſtrantibus hanc inter alias interrogationem ſingulis Presbyteris proponendam eſſe ſtatuit (d) *ſi habeat Pœnitentiale Romanum, vel a Theodoro Epiſcopo, vel a Ven. Presbytero Beda editum, ut ſecundum quod ibi ſcriptum eſt, interroget confitentem, aut confeſſo modum pœnitentiæ imponat.* Cætera epitomen *Pœnitentialium* libellorum canonibus ſecundum Decalogi præcepta, ſeptem peccata capitalia, aliaſque noxas diſpoſitis contexuit S. Carolus Borromæus. Atque *Pœnitentialia* iſthæc cum *Rituali*, & Codice Canonum fere uſque ad ſeculum XIII. præcipui fuere libri, quibus ad audiendos, abſolvendos, ac dirigendos pœnitentes uſi ſunt Epiſcopi, Parochi, & Presbyteri.

Poſt-

(c) *In hiſt. Sacram.* (d) *cap.* 95.

Poſtmodum rebus Theologicis a Petro Lombardo aliisque melius ordinatis conſcribi cœperunt *Directoria Confeſſariorum* ampliora, in quibus non ſolum de modo interrogandi, caſtigandi, ac abſolvendi pœnitentes, verum etiam de ſingulis partibus Sacramenti, deque dubiis & caſibus conſcientiæ uberius agebatur. Ita S. Raymundus de Pennafort circa annum 1228. edidit *Summam de caſibus Pœnitentialibus* libris quatuor comprehenſam, & ſæpius a D. Antonino laudatam, quorum primus tractat de peccatis adverſus Deum. Secundus de peccatis adverſus proximum. Tertius de Eccleſiaſticorum delictis, officiis, & juribus. Quartus de matrimonio . . . Alexander de Hales, vel ut alii volunt, junior quidam ſcriptor, compoſuit *ſummam de virtutibus, & Deſtructorium vitiorum* . . . paullo poſt in lucem prodiit *Confeſſionale B. Bonaventuræ* . . . ſequente ſeculo ſub initium Joannes Friburgenſis junior, Ord. Præd. ſcripſit *ſummam Majorem ſeu Confeſſariorum*, & *Quæſtiones Caſuales* . . . Aſteſanus ſeu Aſtenſis Ord. Minor. *Summam de caſibus conſcientiæ* . . . Monaldus ejusd. Ord. *Summam caſuum conſcientiæ, auream & Monaldinam dictam* . . . Bartholomæus a S. Concordia Ord. Præd. an. 1338.

Sum-

Summam Caſuum conſcientiæ . . . Henricus de Erfordia *Speculum Curatorum* . . . Joannes de Burgo an. 1385. librum, cui titulus: *Pupilla oculi omnibus, Sacerdotibus tam curatis quam non curatis ſumme neceſſarium*, in quo tractatur de decem præceptis Decalogi, de reliquis Eccleſiaſticorum officiis: egregium opus . . . Antonius de Butrio *Speculum de confeſſione*. Seculo XV. floruere Caſuiſticæ Theologiæ Doctores inter quos 1. Joannes Charlierius de Gerſon qui ſcripſit: *opuſculum tripartitum de præceptis Decalogi, de confeſſione, de arte moriendi*: a ſeptendecim ſynodis teſte Launoio (e) Presbyteris & Curatis commendatum. 2. Henricus de Haſſia edidit *Regulas diſcernendi peccatum mortale a veniali: de contractibus & ordine cenſuum; de confeſſione, de Decalogo*. 3. Nicolaus Dinckelſpilius *de præceptis Decalogi, de tribus partibus pœnitentiæ, & Confeſſionale peccatorum*. 4. S. Bernardus Senenſis *tractatum de Confeſſione*. 5. Nicolaus Auxiamus *ſummam Caſuum conſcientiæ, & interrogatorium Confeſſorum*. 6. Joannes Nider *conſolatorium timoratæ conſcientiæ, Præceptorium ſeu tractatum de decem præceptis, de contractibus Mercatorum*. 7. Ægy-

(e) *In Hiſt. Gymn. Navarr. part. 2. c. 1.*

Ægydius Carlerius *diverſas caſuum conſultationes.* 8. Nicolaus Plovius, aliis Plonius, *opus de Sacramentis; de eorum adminiſtratione; de horis Canonicis: de ſacrificio Miſſæ: de excomunicationibus: de interdicto Eccleſiaſtico: de irregularitate.* 9. S. Joannes Capiſtranus *Speculum conſcientiæ: de Canone Pœnitentiali: de uſuris; de contractibus.* 10. S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus *Summam Theologicam*, & *Summam Confeſſionalem* præter alia. 11. Harpſius Henricus ſpeculum aureum in decem præcepta Decalogi: de tribus pœnitentiæ partibus. 12. Joannes Beetzius *Præceptorium divinæ legis.* 13. Angelus de Clavaſio *ſummam caſuum conſcientiæ*, Angelicam vulgo dictam. 14. Baptiſta Trovamala *ſummam caſuum conſcientiæ*, Roſella nuncupatam. 15. Michael de Mediolano *Confeſſionale* ſive methodum confitendi. 16. Michael Lochmayer *Parochiale Curatorum.* 17. Reinerius de Piſis Ord. Præd. inſigne opus, ſcilicet *Summa univerſæ Theologicæ veritatis*, duobus Tomis ſecundum ordinem Alphabeticum diſtributis circa annum 1585. Sequentibus ſeculis, quemadmodum aliæ artes & ſcientiæ ætate, labore ac ſtudio ſemper magis magiſque perficiuntur, ita & Theologia ſcholaſtica, ſimulque illa

quæ de moribus eſt, maximum ſumpſere incrementum. Integri enim Tractatus, libri, & volumina, præſertim poſt Concilium Tridentinum (quod quam curatiſſime de Sacramento Pœnitentiæ tum Seſſione decima quarta, tum alibi tractavit) a Viris morum probitate, ſimul ac ingenio & doctrina conſpicuis, de quibus ad calcem hujus capitis ſermo erit, in lucem data fuere.

§. II.

Præfatio.

Theologia, quæ a moribus nomen ſortita eſt, in eo fere tota occupatur, ut actionum humanarum ſeu moralium, quæ naturæ ſcilicet rationali & liberæ conveniunt aut disconveniunt, bonitatem vel malitiam rite discutiat, atque ita hominem a via lata, quæ ducit ad interitum, avocet, & ad ultimum finem, qui Deus eſt, deducat. Hinc actiones, quæ ex prævia deliberatione electioneque libera ad ultimum, de quo dixi, finem dirigunt, vocantur actiones *moraliter* bonæ; ſi vero hominem ab illo avertunt, moraliter malæ ſunt. Objectum itaque (ut cum ſchola loquar) Theologiæ moralis ſunt actiones morales tam bonæ quam malæ:

malæ: finis vero: ut quis ſciat reprobare malum & eligere bonum. Dividitur univerſim in tres partes: Prima tradit principia, quibus actiones humanæ diriguntur, ubi de conſcientia, & de legibus agitur. Secunda tractat de peccatis, & virtutibus tum theologicis tum moralibus. Tertia doctrinam de Sacramentis tam in genere, quam in ſpecie exponit. Dum vero nunc Theologiæ Moralis, poſtea vero Scholaſticæ œconomiam exhibeo, & privatas alicubi opiniones meas inſero, nolim eas ullius alterius ſententiæ aut judicio vel præjudicium afferre, vel prærogativam ſibi arrogare, probe gnarus, quemque ſuos pati manes.

LXV.

Pars prima Theologiæ Moralis.

Actionum humanarum moralium bonitas vel malitia eo ex capite habetur, quod vel conformes vel difformes ſint ſuæ regulæ, quæ duplex eſt interna una, altera externa. Interior proxima eſt ipſa conſcientia: exterior vero ſeu remota ſunt leges. Atque in hac duplici regula conſiſtunt generalia Theologiæ Moralis principia, quibus humanæ actiones diriguntur.

De Conſcientia.

Primum quidem de conſcientia in genere quærunt hi Theologi, quid & quotuplex ſit conſcientia, eamque finiunt, quod ſit dictamen rationis, ſeu actus intellectus judicans, aliquid hic & nunc amplecti oportere tanquam honeſtum, vel eſſe fugiendum tanquam inhoneſtum: dividuntque in rectam & erroneam, in certam, probabilem, dubiam & ſcrupuloſam . . . Tum de dictamine conſcientiæ docent, omnem actum moraliter honeſtum, vel ſaltem licitum debere procedere ex dictamine conſcientiæ practico de honeſtate illius vel licentia, ad quod ſufficit, ut ſit moraliter certum: atque hoc dictamen quemvis ſequi neceſſum eſſe, ita ut peccet, ſi contra id agat, graviter vel leviter, prout conſcientia dictat ſub gravi vel levi noxa quandam actionem eſſe præceptam vel prohibitam: ad actionem vero inhoneſtam vel illicitam, ut talis reipſa ſit, non requiri hujusmodi dictamen, ſed ſufficere dubium practicum, ita ut homo peccet, ſi ſtante hoc dubio operetur . . . De conſcientia erronea quærunt, an & quanta detur obligatio ſequendi conſcientiam invincibiliter erroneam? An conſcientia hæc poſſit eſſe formalis regula actionis moralis?

lis? an ejusmodi actio ex tali conſcientia procedens ſit poſitive honeſta & vitam æternam mereatur? ad quæ communiter affirmando reſpondent. Contrarium tenent de conſcientia vincibiliter erronea, cujus errorem quamdiu aliquis non deponit, peccat agendo ſive ſecundum hanc conſcientiam, ſive contra illam . . . . De conſcientia dubia practice tali negant licite operari aliquem poſſe: aliud foret, ſi non obſtante conſcientia ſpeculative dubia formaretur dictamen practicum moraliter certum de honeſtate vel licentia actionis hic & nunc ponendæ. Quapropter examinant famoſam quæſtionem: an in dubio pars tutior ſit eligenda, in qua mitiorem ſententiam poſitis certis limitibus plurimi amplectuntur: demum varios caſus circa conſcientiam dubiam utiliſſime reſolvunt . . . De conſcientia probabili, explicata opinionis probabilis natura, & iis, quæ ad opinionem vere ac theologice prababilem requiruntur, conditionibus poſitis docent, quando eam ſequi in agendo liceat, etiam ubi par eſt utrinque probabilitas, & una opinio ſit tutior altera: immo ſi oppoſita tutior eſſe ac ſuo modo probabilior videatur, ubi ſolummodo agitur de honeſtate ac licentia actionis. De hac re magnis

gnis inter ſe certant partium ſtudiis non ſolum Theologi Morales, ſed & vel maxime Scholaſtici, multis rigidam & ſeveram, contra multis mitiorem ſententiam amplectentibus.

De Legibus.

Sequitur regula exterior ſeu remota, quæ actiones humanas dirigit: & hæc ſunt leges, quum a conformitate cum iſtis, vel a diſcrepantia actiones noſtræ denominentur bonæ vel malæ; ita ut conſcientia tanquam regula proxima ad leges neceſſario reſpicere debeat, ne in dictamine ſuo erret. Agunt itaque Theologi Morales poſt expeditas de legis natura, diviſione ac conditionibus, quæ ad valorem legis requiruntur, quæſtiones, primum de promulgatione legis, nimirum qualis requiratur in civilibus pro toto Imperio latis, ubi requirunt communiter promulgationem in ſingulis ejusdem provinciis factam, ita ut poſt bimeſtre lapſum obligare incipiant. At in canonicis poſt promulgationem Romæ factam ſtatim obligari totum orbem Chriſtianum docet communior, niſi aliud in Pontificiis conſtitutionibus conceptis verbis ſtatuatur . . . dein de acceptione legis; quæ ſi juſta fuerit, ſubditi eam tenentur acceptare, quin illa opus ſit, ut

ut lex promulgata vim obligandi obtineat . . . Tum de cauſſa efficiente ac materiali legis examinant quæſtiones: quisnam habeat poteſtatem ferendi leges Eccleſiaſticas, quis civiles? an leges humanæ poſſint præcipere vel prohibere actus mere internos? quam poteſtatem tribuunt Eccleſiæ *quoad vim directivam & coactivam coactione interna*, id quod oſtendunt ex variis propoſitionibus damnatis . . . Rurſus de effectu & ſubjecto legis; an leges humanæ obligent in conſcientia? unde Legislatoris hac in parte voluntas cognoſci poſſit? an Legislator propriis obligetur legibus? an Clerici & Religioſi teneantur legibus civilibus? admittuntque teneri iis, quæ immunitatem Eccleſiaſticam non lædunt, nec dedecent ſtatum Clericalem; ſolum tamen quoad vim directivam. An peregrini teneantur legibus loci, qua transeunt? heic varii caſus in medium adferuntur ac deciduntur . . . . Quærunt ulterius, qua ratione legibus ſatisfiat, ubi diſtinguunt inter legem negantem & affirmantem; priori omittendo duntaxat actionem prohibitam poſſe, poſteriori autem ponendo actionem liberam & proprie humanam ſatisfieri debere docent. Item an pluribus præcepis unico actu ſatisfieri poſſit? negant, ſi obliga-

tiones ſint juſtitiæ, concedunt vero, ſi ſint diverſarum virtutum aliarum . . . Tum transeunt ad cauſſas excuſantes a transgreſſione legis, quas varias afferunt: 1. ignorantiam, de qua oſtendunt, dari poſſe ignorantiam invincibilem tam circa leges poſitivas divinas, quam humanas; immo etiam non raro circa quædam jure naturæ prohibita: hancque excuſare a peccato formali, non item ſi vincibilis ſit. Idem fere ſentiunt de pœna a lege ſtatuta. 2. Concupiſcentiam, metum, & violentiam. Hæc ultima ſi inferatur in ordine ad actum peccaminoſum renitente voluntate (hæc enim cogi nunquam poteſt) excuſat a transgreſſione legis: non tamen concupiſcentia, quum non tollat voluntarium, quamvis quandoque minuat, aliquando autem etiam augeat: Neque etiam metus, qui ſi gravis ſit, & injuſte incuſſus, quosdam contractus irritat, alios reſciſſioni obnoxios facit. 3. Impotentiam quæ hac laborantem ab obligatione legis eximit, ſi non ſtudioſe ponatur impedimentum ab eo, qui ſubjacet legi, quæ impedimentum tale poni vetat . . . Denique de ceſſatione legis, conſuetudine, ac diſpenſatione tractant. Ceſſat autem lex, ſi a ſuperiore abrogetur: qui enim legem ferendi, eam quoque abrogandi pote-

poteſtatem habet. Etiam conſuetudo legem abrogare poteſt, ſi debitis munita ſit conditionibus. Diſpenſare vero in lege Superioris per ſe non poteſt inferior: neque diſpenſationi proprie tali locus eſt in lege naturali, neque in divina circa res ad ſubſtantiam Eccleſiæ pertinentes. . . . His annectuntur cauſſæ ad diſpenſationem ſeu validam ſeu licitam requiſitæ, atque ipſa diſpenſandi praxis.

§. III.

Pars ſecunda Theologiæ Moralis.

LXVI.

Certum eſt ex fide, hominem ordinari ad perfectam & æternam felicitatem, uti ex plurimis S. Scripturæ locis clare oſtenditur; ad hanc autem felicitatem obtinendam ſicut conducunt virtutes, ſic ab eadem abducunt oppoſita vitia. Atque hinc de utriſque late tractant Theologi Morales.

De vitiis ſeu peccatis.

Præmittunt varias quæſtiones de peccato in genere, quæ illius natura, & quotuplex ſit, quæ libertas ad id requiratur. . . . Tum expoſito quam inter peccatum mortale ac veniale intercedit, diſcrimine

quærunt an peccatum mortale tranſire poſſit in veniale, & vice verſa veniale in mortale; docentque primum fieri poſſe tribus modis: ob imperfectionem actus, ob materiæ parvitatem, & ob intentionem legislatoris nolentis in re licet gravi obligare ſub gravi: ſecundum vero in quinque circumſtantiis, nimirum aliquando ſi ſæpius repetantur venialia, ut in materia juſtitiæ, jejunii &c. vel ſi finis mortalis ſit adjunctus, vel ratione contemptus, ratione periculi proximi, aut ratione ſcandali. . . . Porro examinant diſtinctionem peccatorum, tum quæ ſpecie tum quæ numero differant; quumque diverſitas ſpecifica deſumenda ſit ex oppoſitione cum legibus formaliter & ſpecie diverſis, inquirunt, quandonam leges ſpecie formali differant tum ratione objecti formalis, tum materialis. Diverſitatem autem numericam colligunt vel ex objectis diſparatis, ſeu totalibus ut vocant, vel ex interruptione actuum, quæ fit per retractationem, aut ceſſationem ſeu neceſſariam ſeu voluntariam . . . his expoſitis ad circumſtantias peccatorum tranſeunt, & enumeratis varii generis circumſtantiis, quærunt an circumſtantiæ peccatorum ſint materia neceſſaria confeſſionis, & quænam? præcipue, an circumſtantiæ intra eandem ſpe-

ſpeciem neceſſario exprimi in confeſſione debeant? qua de re quid ſentiendum, accuratius tractat Theologia ſpeculativa.

De Virtutibus Theologicis & oppoſitis Vitiis.

De Fide Theologica præmiſſo ejus objecto materiali & formali ſequentia dogmata exponunt: fidem habitualem omnibus omnino eſſe neceſſariam ad ſalutem *neceſſitate medii*, actualem vero adultis, his rationis uſum habentibus ad juſtificationem & ſalutem conſequendam neceſſariam eſſe neceſſitate medii fidem explicitam Dei ut exiſtentis, & remuneratoris; & ſaltem implicitam SS. Trinitatis: utramque vero explicitam adultis neceſſitate præcepti: atque hoc præceptum fidei, quatenus eſt negativum, obligare ſemper & omni tempore; quatenus vero affirmativum eſt, obligare 1. dum quis pervenit ad uſum rationis, eique myſteria fidei, quantum ſufficit, proponuntur. 2. quando neceſſarium eſt ad tentationes contra fidem ſuperandas. 3. in mortis articulo. 4. quando fidem exterius profiteri oportet. 5. præſcindendo etiam ab his circumſtantiis obligat ad actum fidei non nimis diu differendum: Profeſſionem quoque fidei externam eſſe neceſſariam, quoties-

tieſcunque alias honor Deo debitus, vel debita proximo utilitas ſubtraheretur, quam obligationem variis caſibus propoſitis uberius explicant. . . Peccatum fidei oppoſitum eſt infidelitas, quæ error eſt voluntarius & pertinax circa rem revelatam, actui fidei formaliter & immediate oppoſitus, ac dividitur in paganiſmum, judaiſmum, & hæreſin . . . agunt heic Theologi morales de communicatione cum paganis & judæis, quomodo ſit prohibita: de matrimonio cum hæreticis, de pœnis in hæreticos, eorumque fautores ſtatutis, deque prohibita librorum hæreticorum lectione.

De Spe Theologica explicato objecto materiali & formali, & quid ad eam requiratur, proponunt obligationem, qua præcipitur actus ſpei 1. ſub ipſum uſum rationis, quando Deus & beatitudo ſupernaturalis tanquam finis ultimus ſatis proponitur. 2. quando datur obligatio ad actus aliarum virtutum, quæ ſine actu ſpei exerceri nequeunt. 3. occurrente gravi tentatione, quæ vinci non poteſt, ſi non animus per ſpem erigatur &c. . . . Peccatum ſpei oppoſitum duplex eſt, per defectum uti deſperatio de conſequenda ſalute ac venia peccatorum, deque mediis

diis ad ſalutem vel veniam obtinendam neceſſariis, & per exceſſum, uti eſt præſumtio obtinendi ſalutem vel media ad illam aliter, quam Deus vult.

De Charitate Theologica conſtituto ejus objecto formali ac materiali, quærunt quandonam obliget hoc præceptum, ac reſpondent 1. quando adeſt uſus rationis, & præceptum amandi Deum ſuper omnia ſatis clare eſt propoſitum. 2. ad hunc actum dari obligationem ſæpius in vita, nec ultra quinquennium differri poſſe, ut patet ex propoſitione ſexta damnata ab Innocentio XI. ex quo tamen non ſequitur, licite differri poſſe usque ad quinquennium. 3. urgente periculo labendi in odium Dei. 4. quando quis tenetur conteri, ut moriturus aut celebraturus ſacrum, dum non habet copiam confitendi. 5. in articulo mortis. . . . agunt inſuper heic de charitate proximi, utpote ſine qua charitas dei ſubſiſtere nequit . . . . explicant ſimul charitatis hujus officia, & ordinem, ac opera miſericordiæ. . . . Peccata oppoſita ſunt tum odium Dei, graviſſimum omnium peccatorum, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ; tum odium proximi, ubi etiam de invidia, & vindicta varii caſus reſolvuntur.

De

De Juſtitia.

Ampliſſimam hanc materiam pertractant Theologi Morales duntaxat, quantum ad forum internum ſeu conſcientiam pertinet. Quare præmiſſis breviter quæſtionibus: quid & quotuplex ſit Jus & Juſtitia, quid & quotuplex ſit dominium, quodque illius ſubjectum & objectum, ubi de dominio Clericorum: quot modis acquiratur dominium per occupationem, ſcilicet alluvione, commixtione, venatione, piſcatione, bonorum vacantium, inventorum, theſauri &c. item per præſcriptionem, ubi de rebus, quæ præſcribi aut non præſcribi poſſunt, de bona & mala fide, de titulo, de poſſeſſione, deque tempore ad præſcriptionem requiſito &c. quæ omnia in Jure & Theologia accuratius examinantur, in Theologia vero Morali ſuccinctius, ſolumque ut ſciamus quæ noſtra ſint, nec ne, quæ vero bona fide ac ſalva conſcientia poſſidere valeamus. . . . Tum ad reſtitutionis negotium transeunt, uberius explicandum. Eſt autem hæc in genere, actus juſtitiæ, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam: in ſpecie vero etiam ad mutuum, commodatum, depoſitum & pignus ſeſe extendit. De hac docent, reſtitutionem rei alienæ neceſ-

neceſſariam eſſe ad ſalutem neceſſitate præcepti naturalis, divini & humani: duasque illius eſſe radices, ad quas omnes alii tituli reducuntur; nempe vel obligari nos ad reſtituendum ex re accepta, vel ex injuſta acceptione, quas inter duas radices magnum intercedit diſcrimen. Nam titulo rei acceptæ non tenetur quis reſtituere, niſi res aliena formaliter, vel ut aliqui ſentiunt, æquivalenter exſtet, ita ut inde factus ſit ditior: ad nihil vero tenetur, ſi res caſu vel alio modo fuit deſtructa, vel periit ſine illius lucro. Contra vero ex injuſta acceptione tenetur ad reſtitutionem, etiamſi res nullo modo exſtet, & nullum commodum, immo etiam damnum inde retulerit, & quidem quantum ad fructus quoque perceptos, & omne detrimentum inde ſecutum adtinet. hinc duas regulas ſtatuunt Theologi Morales pro his duabus radicibus: unam, quod menſura reſtitutionis ex re accepta ſit quantitas poſſeſſionis ex alieno: alteram, quod menſura reſtitutionis ex injuſta acceptione ſit quantitas alieni damni. . . . Jam vero de radice prima ſeu ex re accepta docent, eum qui detinet rem alienam, de qua ſufficientem notitiam habet, per ſe teneri etiam ante ſententiam judicis eam reſtituere domino ſuo: quantum autem ad fru-

ctus naturales & mixtos non tantum pendentes, ſed etiam perceptos; ſi formaliter adhuc exſtent (de virtualiter exſtantibus diſputant inter ſe Theologi) ſi Dominus compareat necdum finita præſcriptione legitima, tam ante litis conteſtationem, quam poſt evictionem. 2. bonæ fidei poſſeſſorem non teneri reſtituere fructus ante litis conteſtationem conſumptos; ſecus poſſeſſorem malæ fidei. 3. fructus induſtriales nec a poſſeſſore bonæ fidei, nec malæ, reſtituendas eſſe: expenſas vero in rem alienam factas poſſe deduci ab utroque poſſeſſore. . . . De ſecunda radice ex injuſta acceptione docent 1. neque vi juris naturalis, neque poſitivi, ſecluſo contractu, teneri aliquem reparare damnum ante ſententiam Judicis, ſine culpa Theologica datum per culpam mere juridicam: bene tamen poſt ſententiam judicis. 2. multi tenent non oriri obligationem gravem reparandi grave damnum illatum ex culpa theologica ſolum veniali. 3. neminem teneri ad plus reſtituendum, quam quantum ſcienter & voluntarie nocuit. 4. illum qui grave damnum alteri infert, invincibiliter autem ſeu fide bona exiſtimat, damnum quod re ipſa cauſſatur, non eſſe ſecuturum, ſi vacet operi licito nec inhoneſto, non teneri ad re-
ſtitu-

ſtitutionem; ſecus vero, ſi vacet operi illicito & injuſto. 5. qui damnum infert alteri per injuriam licet gravem, non teneri reparare damnum ſecundum exceſſum invincibiliter ignoratum. . . . His expoſitis ad ſingulares materias reſtitutioni obnoxias procedunt, & quid circa bona fortunæ, corporis, famæ inique læſa reſtitui debeat, expendunt allatis diverſis caſibus, qui circa res iſtas contingere poſſunt, eorumque reſolutionibus. . . . Demum de contractibus, eorum firmitate, onere, bona vel mala fide, ac reſultante, ſi vitientur, reſtitutionis obligatione tractant.

De Religione.

Per hanc intelligunt virtutem illam moralem, quæ Deo tanquam Creatori ac Domino debitum cultum & honorem exhibet. Poſtquam igitur de cultu Dei & Sanctorum in genere diſputarunt, agunt 1. de præcepto obſervandi feſta, quod partim affirmativum eſt, & obligans ad audiendam miſſam, partim negativum & prohibens opera ſervilia. 2. De horis Canonicis, quinam ad illas teneantur, quanta ſit recitandi horas obligatio, quæ pœnæ omittentibus ſtatutæ. 3. de jura-

 men-

mento, quid & quotuplex illud ſit: an & quando jurare liceat, deque illius obligatione ac relaxatione. 4. de voto, qualis libertas ad illud requiratur, quomodo debeat eſſe de meliore bono, de ejus obligatione, irritatione, commutatione ac diſpenſatione. 5. de immunitate Eccleſiaſtica tum ad res, tum ad perſonas Clericorum pertinente, deque beneficiis Eccleſiaſticis ac decimis. . . . Demum hanc ſecundam partem concludunt enumerando vitia Religioni oppoſita, uti 1. ſuperſtitionem, quæ cultus eſt vitioſus veri vel falſi Numinis. 2. irreligioſitatem, quæ ſub ſe continet tentationem Dei, blasphemiam, ſacrilegium. 3. Simoniam, qnæ in mentalem, conventionalem, & realem dividitur, ac graviſſimis pœnis Eccleſiaſticis ſubjacet.

§. IV.

Pars tertia Theologiæ Moralis.

LXVII.

Chriſtus Dominus Sacramentis numero pauciſſimis, obſervantia facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis ſocietatem novi populi colligavit, ut ait S. Auguſtinus

ſtinus (f). De his tanquam ſpecialibus donis & inſtrumentis divinæ gratiæ per Servatorem nobis comparatæ tractant Theologi Morales ea præcipue, quæ ad praxin pertinent, relictis Theologiæ Scholaſticæ ſpeculationibus. Docent itaque

De Sacramentis in genere

cum Concilio Florentino : *Sacramenta tribus rebus perfici, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, quorum aliquid ſi deſit, non perficitur Sacramentum.* . . . porro Chriſtum determinaſſe materiam & formam Sacramentorum, ita ut ſecundum eſſentiam & ſubſtantiam ac ſpeciem ab Eccleſia immutari non poſſint; ubi explicant quænam mutatio ſit ſubſtantialis, quæ accidentalis . . . ad valorem Sacramenti in Miniſtro requiri ſeriam intentionem faciendi quod facit Eccleſia, non autem fidem ac probitatem : in ſuſcipiente vero adulto ad percipienda cum fructu Sacramenta vivorum requiri ſtatum gratiæ: ad Sacramenta mortuorum præter fidem & ſpem etiam dolorem de peccatis cum pro-

(f) *L.* 15. *de Civit. c.* 26.

propoſito ſervandi omnia præcepta . . . Sacramenta in ſuſcipiente rite diſpoſito infallibiliter conferre gratiam ſanctificantem, & quidem ex opere operato . . . . characterem ſeu ſignum quoddam ſpirituale ac indelebile imprimi a tribus ſacramentis, nempe baptismo, confirmatione, ac ordine, quæ propterea iterari nequeunt.

De Baptismi Sacramento.

Docent, ejus materiam remotam validam eſſe ſolam aquam naturalem ſeu elementarem, aptam ad abluendum: materiam dubiam v. g. aquam roſaceam &c. non niſi in extrema neceſſitate ac in defectu materiæ certæ adhiberi poſſe . . . materiam proximam eſſe ablutionem corporis, quæ fieri debet contactu aquæ in corpore baptizandi ſucceſſivo & immediato: & extra caſum neceſſitatis ablui debere aliquam partem corporis principalem . . . Formam baptismi eſſe verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* circa quam diverſis modis pronunciatam varios reſolvunt cauſus . . . Miniſtrum licite conferentem baptismum ſolemnem extra caſum neceſſitatis eſſe ex officio Sacerdotem habentem jurisdictionem ad bapti-

zan-

zandum . . . effectum hujus ſacramenti eſſe præter communem cum aliis, quod non ſolum peccatum originale, ſed etiam peccata actualia perſonalia tam mortalia quam venialia ſecundum reatum pœnæ ac culpæ tollat, & characterem imprimat . . . Sub finem de Patrinis aliisque ceremoniis in baptiſmo adhiberi ſolitis agunt.

De Confirmationis Sacramento.

Docent, materiam ejus remotam eſſe chryſma ſeu oleum olivarum mixtum balſamo, & ab Epiſcopo conſecrato benedictum: proximam eſſe ipſam unctionem chryſmatis in fronte factam per modum crucis: formam autem in latina Eccleſia hæc verba: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chryſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ejus miniſtrum ordinarium eſſe ſolum Epiſcopum conſecratum, quamvis a Pontifice miniſterium hoc etiam ſimplici Sacerdoti poſſit committi . . . per ſe neminem teneri ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum, ita ut neque neceſſitate medii, neque præcepti neceſſarium ſit ad ſalutem . . . effectum illius eſſe augmentum gratiæ, qua homo roboratur in ſuæ fidei profeſſione: characterem: aliaque auxilia gratiæ actualia.

De Sacramento Eucharistiæ.

Poſt expoſitam ejus eſſentiam & partes, docent materiam remotam eſſe panem triticeum & vinum e vite: nec obeſſe valori ſive ſit azymus, qui in Eccleſia latina, ſive fermentatus, qui in græca adhibetur . . . Materiam proximam eſſe accidentia panis & vini ſimul cum corpore ac ſanguine Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis: formam vero: *hoc eſt corpus meum*; *hic eſt enim calix ſanguinis mei &c.* . . præterea ſub ſpeciebus panis vi verborum poni ſolum corpus Chriſti, reliqua vero ſcilicet animam, ſanguinem & divinitatem per concomitantiam: Similiter ſub ſpeciebus vini vi verborum ſolum ſanguinem Chriſti, reliqua per concomitantiam . . . tamdiu manere Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini, quamdiu naturaliter ſub iisdem ſpeciebus poſſet conſervari ſubſtantia panis & vini . . . ejus miniſtrum eſſe ſolum ſacerdotem rite ordinatum; ubi conditiones exponunt, quæ ad licitam hujus ſacramenti adminiſtrationem requiruntur . . . Porro docent, præter alios effectum huic Sacramento proprium eſſe nutritionem animæ, & augmentum in vita ſpirituali . . . probabilius Eucharistiam non conferre majorem gratiam ſub utraque ſpecie, quam ſub una tantum

tum . . . diſpoſitionem ex parte animi ad fructum recipiendum per ſe loquendo neceſſariam eſſe immunitatem a peccato, ſeu gratiæ ſtatum: ex parte corporis jejunium naturale . . . dari obligationem ſumendi Evchariſtiam tam ex præcepto divino, præſertim in articulo mortis, quam Eccleſiaſtico, quo obligantur fideles ſub peccato mortali ad Evchariſtiam ſemel in anno circa tempus paſchale ſumendam . . . Poſt hæc agunt de Evchariſtia, quatenus ſimul eſt Sacrificium, atque examinant, quid ſit ſacrificium, quis fructus, quæ obligatio: item de ceremoniis Miſſæ, de tempore & loco ſacrificandi, deque aliis ad hoc ſacrificium rite peragendum requiſitis.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Præmiſſa definitione docent, materiam ejus remotam eſſe ſola peccata perſonalia ab homine baptizato commiſſa; & quidem mortalia omnia & ſingula ſecundum ſpeciem & numerum eſſe materiam neceſſariam: proximam tres actus pœnitentis, nempe contritionem, confeſſionem & ſatisfactionem . . . formam vero verba, quibus abſolvitur penitens: *Ego te abſolvo a peccatis tuis in nomine &c.* . . . Eſſe neceſſarium

hoc Sacramentum homini poſt baptiſmum graviter lapſo vi præcepti Divini, & Eccleſiaſtici, ut ſemel ſaltem in anno rite ſuſcipiatur, præſtituto tempore Paſchali . . . Contritio autem, quæ infallibiliter juſtificat etiam extra Sacramentum, procedere debet ex motivo charitatis perfectæ, ſeu debet eſſe dolor & deteſtatio peccati commiſſi propter Deum ſumme dilectum, & extendere ſe ſaltem implicite & virtualiter ad omnia peccata mortalia: Sufficit tamen ad valorem Sacramenti hujus etiam ſola attritio concepta ex metu pœnarum vel conſideratione turpitudinis peccati, utpote quæ ut loquitur Tridentinum (g) eſt *bonus motus ac ſupernaturalis : donum Dei, ac Spiritus ſancti impulſus* : & *potens voluntatem peccandi excludere* . . . Dolor autem de peccatis debet eſſe formalis, efficax, & explicitus, ac ſi plura ſint commiſſa peccata, univerſalis, extendens ſe ad omnia, quum in hac providentia nullum mortale ſine altero remittatur : propoſitum vero non peccandi de cætero ſecundum communiorem non debet eſſe neceſſario formale & explicitum, ſed ſufficit ſaltem per accidens propoſitum etiam virtuale aut implicitum, extendens ſe ad omnia peccata mortalia, contentum in ipſo dolore ac deteſta-

(g) *Seſſ.* 14.

teſtatione peccati commiſſi: in confeſſione vero venialium ſufficit, ut extendat ſe ad unum ſaltem vel alterum veniale . . . Confeſſio Sacramentalis debet eſſe integra ſaltem formaliter, per ſe vero debet eſſe integra etiam materialiter. Hinc explicari debent omnia & ſingula mortalia ſecundum ſpeciem theologicam, & numerum, quantum moraliter fieri poteſt, etiam actus externus graviter peccaminoſus, procedens ab actu interno voluntatis . . . De circumſtantiis intra eandem ſpeciem aggravantibus, & de peccatis negative dubiis an exponi debeant, acriter in utramque partem diſputant Theologi: ſecuriorem in praxi ſententiam ſuadent omnes . . . Satisfactio eſt pars integralis, & conſiſtit in opere a Confeſſario injuncto in pœnam delicti: teneturque Confeſſarius per ſe loquendo aliquam ſatisfactionem injungere, & pœnitens per ſe loquendo tenetur acceptare ac implere injunctam. Hanc ſatisfactionem non tantum idem Confeſſarius, ſed etiam quivis alius ex juſta cauſſa mutare poteſt in aliam: non tamen ipſe pœnitens auctoritate propria, ne quidem in meliorem . . . effectus illius eſt remiſſio pœnæ temporalis reſiduæ, ſaltem ex parte . . . In Miniſtro requirunt extra mortis articulum, ubi quilibet ſacerdos abſolvere poteſt, dupli-

cem poteſtatem, ſcilicet Approbationis, quæ eſt authenticum Epiſcopi aut Vicarii teſtimonium de aptitudine ac capacitate Sacerdotis ad confeſſiones audiendas: & Jurisdictionis, quæ eſt auctoritas in alium tanquam inferiorem & ſubditum in foro conſcientiæ. Concludunt hanc materiam agendo multis de ſcientia & prudentia Confeſſario neceſſaria, de caſuum reſervatione, & ſigillo confeſſionis.

De Sacramento extremæ Unctionis.

Docent materiam remotam hujus Sacramenti eſſe oleum olivarum, ab Epiſcopo benedictum: proximam eſſe ipſam unctionem, quæ diſtincte fit in ſigulis partibus quinque ſenſuum, id quod aliqui ad valorem Sacramenti requirunt, negantibus aliis, qui putant ad valorem ſufficere, ſi una pars inungatur, ut fit in præſentaneo mortis periculo, aut tempore peſtis, ubi frons inungitur, addendo in forma reliquos etiam ſenſus . . . formam vero his verbis comprehendi: *per iſtam ſanctam unctionem, & tuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quiquid deliquiſti per viſum in nomine &c.* atque ita de reliquis quatuor ſenſibus . . . Effectum primarium hujus Sacramenti eſſe, quem Jacobus Apoſtolus

ſtolus (h) & Tridentinum (i) produnt, videlicet ſalutem infirmi, alleviationem in perferendis morbi incommodis, & tentationibus dæmonis, & dimiſſionem peccatorum, nempe ut eorum reliquiæ abſtergantur: ſecundarium vero quandoque etiam ſanitatem corporis . . . Conferri hoc Sacramentum non debet, niſi in infirmitate corporis tali, quæ cum propinquo vitæ periculo conjuncta ſit; quamvis non detur gràvis obligatio hoc Sacramentum ſuſcipiendi.

De Sacramento Ordinis,

Quod in ſeptem claſſes dividitur unum Sacramentum conſtituentes, docent in illis ordinibus, qui conferuntur traditione rei ad eorum miniſterium requiſitæ, materiam remotam eſſe rem traditam: proximam vero ipſam traditionem & acceptionem, quæ probabilius ob periculum, ne invalida ſit ordinatio, ſub gravi obligatione ſit per contactum corporalem, & ſecundum multos etiam immediatum . . . Pro Presbyteratu in Eccleſia Latina, in ordine ad poteſtatem offerendi ſacrificium materiam proximam aſſignant cum Florentino traditionem patenæ cum hoſtia, & calicis cum vino, adjecta forma: *Accipe poteſtatem offeren-*

(h) *In Epiſt. Cathol. c.* 5 (i) *Seſſ.* 14.

rendi ſacrificium, miſſasque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis. In ordine ad poteſtatem abſolvendi impoſitionem manuum Epiſcopi cum verborum formula: *accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata &c.* . . . Pro Diaconatu materiam proximam ſtatuunt traditionem libri Evangeliorum, aliis addentibus etiam impoſitionem manuum, aliis utrumque requirentibus . . . Materiam proximam Subdiaconatus traditionem calicis vacui cum patena, cui adjungunt alii traditionem libri epiſtolarum . . . Materiam proximam pro Oſtiariatu traditionem clavium Eccleſiæ . . . pro Lectaratu libri Lectionum . . . pro Exorciſtatu libri Exorciſmorum . . . pro Acolithatu candelabri cum cereo extincto, & urceolis vacuis aquæ & vini . . . Formam vero horum poſteriorum ſeu Minorum Ordinum verba in Rituali Romano præſcripta . . . Adjunguntur his utiliſſimæ quæſtiones de conditionibus, ex parte ſuſcipientis ordines requiſitis: de tempore, quo conferri poſſint Ordines: de voto caſtitatis SS. Ordinibus annexo, ac de Miniſtro Ordinum conferendorum.

De

De Sacramento Matrimonii.

Tractant heic Theologi Morales inprimis de Sponſalibus, finiuntque ſponſalia, quod ſint promiſſio vera, voluntaria, deliberata, ac mutua, ſigno ſenſibili expreſſa futuri matrimonii inter perſonas jure habiles; ubi expendunt & explicant ſingula verba, utpote ex quarum intelligentia valor & firmitas ſponſalitii contractus pendet . . . Poſtmodum agunt tum de effectibus ſponſalium, quorum primus eſt obligatio contrahendi matrimonium, alter impedimentum publicæ honeſtatis, quod inde oritur: tum de cauſſis, ob quas ſolvuntur vel ſolvi poſſunt, tum de iis actionibus, quæ ſponſis inter ſe licent, quæ non . . . His expeditis fit tranſitus ad ipſum matrimonii Sacramentum: de hoc docent 1. Conſenſum qui ad eſſentiam illius requiritur, debere eſſe mutuum, expreſſum per verba vel alia ſigna æquivalentia, ſimultaneum ſaltem moraliter, verum & non fictum, & liberum tum ab errore in perſona, tum a metu gravi injuſte ad extorquendum illud incuſſo; ſecus enim matrimonium eſt invalidum ex diſpoſitione juris ob graviſſima mala, quæ merito timeri debent ex matrimoniis non cum plena libertate initis

tis . . . Porro recenſent impedimenta tam quæ impediunt, quam quæ irritum reddunt matrimonium, atque ſingula propoſitis caſibus late explicant ac illuſtrant . . . Præterea proprietates matrimonii conſiderant, quæ ſunt unitas & indiſſolubilitas : item obligationes Conjugum, quarum prima eſt cohabitatio in eadem domo, menſa, & toro: recta gubernatio & adminiſtratio familiæ: pax, correctio & admonitio conjugalis . . . . Denique quæſtiones ſubnectunt tam neceſſarias quam utiles de divortio, de uſu matrimonii, de obligatione reddendi debitum conjugale, deque peccatis, quæ hoc in ſtatu committi poſſunt.

Appendix de Cenſuris.

Hisce tribus Theologiæ moralis partibus annectitur doctrina de Cenſuris: & primum quidem de cenſuris in genere examinatur, quid & quotuplex ſit cenſura, quinam ferre poſſint cenſuram poteſtate ordinaria, & delegata : in quos & ſub quibus conditionibus : ob quas cauſſas : item qui ab iis poſſit abſolvere... De cenſuris in ſpecie docent 1. *Excommunicationem*, quæ pœna eſt Eccleſiaſtica omnium graviſſima, ſi major ſit, privare ex-

excommunicatum participatione omnium bonorum inter fideles communium, quæ bona ſunt quadruplicis generis, nimirum: Suffragia fidelium, uſus Sacramentorum aliæque actiones ſpirituales: beneficia & officia Eccleſiaſtica: officia civilia: communicatio politica cum excommunicato: Si vero minor ſit, privare uſu ſeu receptione Sacramentorum . . . Alios excommunicatos eſſe vitandos, ſeu non toleratos: alios toleratos nec vitandos. 2. *Suſpenſionem* prohibere Clerico uſum poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſeu officii & beneficii, quorum prius continet functiones ordinis, & adminiſtrationem Sacramentorum, celebrationem miſſæ &c. functionesque jurisdictionis, ut abſolutionem a peccatis, diſpenſationem, collationem beneficii: poſterius perceptionem redituum provenientium ex beneficio. 3. *Interdictum*, quod in locale & perſonale dividitur, prohibere uſum rerum divinarum, ſcilicet miſſæ Sacrificii, quorumdam Sacramentorum, & ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

LXVIII.

Oeconomiæ Moralis Theologiæ, quam hucusque propoſui, finem imponere viſum eſt catalogo Auctorum, neutiquam om-

omnium (qui labor infinitus foret) ſed præſtantium aliquot, & reliquis plus notorum, qui per tria ultima ſecula (priorum enim hac in re labores §. I. hujus Capitis recenſui) Theologiam Moralem vel integram Summis & Tractatibus, vel majori ex parte lucubrationibus ſuis complexi ſunt. Itaque *ad primam claſſem* refero illos, qui Seculo XVI. Scripſerunt: S. Antoninus, dictus *Antoninus Conciliorum*, Summam Theologicam in quatuor partes & libros diviſam . . . Martinus ab Azpilcueta, dictus Navarrus, Doctor Hiſpanus, Canonicus Regularis, Enchiridion ſeu Manuale . . . Emmanuel Rodriquez, Ord. S. Franc. Summam . . . . Jacobus de Graffiis, Ord. S. Bened. Abbas Caſſinenſis, Deciſiones aureas, Conſilia & Reſponſa, de Arbitrariis Confeſſariorum . . . Alphonſus Vega. Ord. Min. Summam duobus libris comprehenſam . . . Thomas de Vio, vulgo Cajetanus, Cardin. Summam Caſuum . . . Franciſcus de Victoria Ord. Præd. Summam Sacramentorum . . . Raynerius de Piſis Ord. Præd. Pantheologiam ſive ſummam univerſæ Theologicæ Veritatis, libros duos . . . Emmanuel Sa S. J. Aphoriſmos Confeſſariorum . . . Franciſcus Toletus S. J. Summam Caſuum . . . . Henricus Henriquez S. J. Sum-

Summam Theologiæ Moralis, Tomo duos. Ad *ſecundam Claſſem* pertinent, qui Seculo XVII. ſcripſerunt: Joannes Azorius S. J. Inſtitutiones Morales, opus doctum & eruditiſſimum, Tomi tres . . . Gregorius Sayrus, Ord. S. Bened. Opera Theologico Moralia, libri quinque . . . Antonius Corduba, Ord. Min. Quæſtiones Theologico Morales . . . Paulus Laymannus S. J. Theologicam Moralem, opus celebre . . . Vincentius Filliucius S. J. Curſum Quæſtionum Moralium, Appendicem poſthumam de ſtatu Clericorum, & de beneficiis, libri tres . . . Thomas Sanchez S. J. Opus morale doctiſſimum, de Matrimonio, Conſilia, Tomi quatuor ... Jacobus Marchantius, Tribunal Sacramentale, & Reſolutiones Sacramentales. Tomi duo . . . Petrus de Ledesma. Ord. Præd. Theologiam Moralem, libri duo ... Martinus Bonacina, Doct. Theol. & J. U. Epiſcopus, Opera moralia. Tomi quatuor... Luiſius Turrianus S. J. Summa Theologiæ Moralis . . . Ægydius Coning S. J. de actibus humanis, de fide, ſpe & charitate, de Sacramentis, de Cenſuris . . . Valerius Reginaldus, S. J. Praxis Fori Pœnitentiæ. Libri duo ... Stephanus Fagundez S. J. de Præceptis Decalogi & Eccleſiæ, de Juſtitia, de Contractibus, Tomi

tres . . . Antonius de Eſcobar & Mendoza S. J. Theologia Moralis, Tomi ſeptem . . . Antonius Diana, Canon. Regul. Summa & Reſolutiones caſuum, Tomi novem . . . Vincentius Candidus, Ord. Præd. Diſquiſitiones Morales, Tomi duo . . . Eligius Baſſæus, Capuccinus, Flores Theologiæ Moralis, Tomi duo . . . Ferdinandus de Caſtro Palao S. J. Opus morale. Libri ſeptem . . . Andreas Mendo S. J. Opera moralia Tomi duo . . . Joan. Dicaſtillo S. J. de Sacramentis, de juramento & cenſuris, de Juſtitia & Jure. Tomi duo . . . Georgius Gobat S. J. Theologia Moralis Experimentalis &c. Tomi duo . . . Jacobus Gordonus S. T. Theologia Moralis, libri duo . . . Ludovicus Abellus, Epiſcopus Ruthenus, Theol. Moral . . . Joannes Angelus Boſſius, Barnabitta, Opera moralia. Tomi tres . . . Bartholomæus Maſtrius de Meldula, Ord. S. Franc. Theologia Moralis . . . . Hermannus Buſenbaum S. J. edidit Medullam Theologiæ moralis notiſſimam, cujus editio quadrageſima quinta facta eſt Ulyſſipone an. 1670. & poſt hanc plures . . . Nicolaus Baldellus S. J. Diſputationes ex Theol. Moral. libri duo . . . Franciſcus Bardi S. J. Selectas quæſtiones ex Univerſa Theologia morali . . . Stephanus a S. Paulo, Carmelita, Theologiam

giam Moralem ... Matthæus de Moya S. J. Quæſtiones ſelectas ex Theol. Mor ... Thomas Tamburinus S. J. Opera Moralia, tres Tomi ... Adamus Burghaber S. J. Tres caſuum Centurias ... Matthæus Stoz S. J. Tribunal Pœnitentiæ ... Andreas a Matre Dei, Curſum Theologico Moralem ... Patricius Sporer Ord. S. Franc. Theologiam Moralem, libri duo ... Bartholomæus Riccius. Ord. Eremit. S. Auguſt. Tractatus in propoſitiones damnatas ... Joan. Baptiſta Taberna S. J. Synopſin Theologiæ Moralis ... Joan. de Aloza S. J. Flores Summarum, ſive Alphabetum Morale Caſuum conſcientiæ ... Joan-Baptiſta Corradus, Ord. Præd. Reſponſa ad Caſus, Conſcientiæ ... Natalis Alexander, Ord. Præd. Theologiam Dogmatico Moralem, Tomi duo ... Jacobus Illſung S. J. Theologiam Practicam univerſam ... Joan. Cardenas S. J. Criſin Theologicam Tripartitam ... Alios Scriptores e Societate Jeſu, qui de variis materiis Theologiæ Moralis libros & Tractatus in lucem ediderunt usque ad an. 1675, numerant Allegambe & Sotvellus in Bibliotheca Scriptorum Soc. J. facile centum. In *tertia Claſſe* recenſendi veniunt, qui ſeculo XVIII. ſcripſerunt: Claudius La Croix S. J. Theologiam Moralem Hermanni Buſenbaum pluribus partibus auctam, Tomi duo ... Anacletus Reif-

fen-

fenſtuel, Ord. S. Franc. Theologiam Moralem... Laurentius Maria Piſani, Ord. Præd. in propoſitiones damnatas ... Auguſtinus Michel, Can. Regul. Theologiam Canonico Moralem. Tomi tres ... Dominicus Viva S. J. Theologiam Moralem, Tomi tres. Item in Propoſitiones damnatas &c. Tomi duo ... Antonius Thomas Schiara, Cler. Regul. Theologiam bellicam ... Petrus Catalanius S. J. univerſi Juris Theologico moralis corpus integrum, Tomi duo ... Edmundus Voit S. J. Theologiam Moralem, libri duo ... Holzer, Ord. Seraph. Theologiam Moralem ad methodum ſcholaſticam, Tomi duo ... Paulus Gabriel Antoine S. J. Theologiam Moralem Univerſam ... Conſtantinus Roncaglia, Congr. Matris Dei, Theologiam Moralem ... Alphonſus de Ligorio, Rector Majoris Congreg. SS. Redemptionis, Theologiam moralem Hermanni Buſenbaum, pluribus partibus auctam, una cum Diſſertatione Prolegomena Franc. Ant. Zachariæ S. J. Tomi tres ... Ludovicus Wageman S. J. Theologiam Moralem Tripartitam ... Joannes Reuterus S. J. Quadripartitam.

201631

Digitized by Google